

SÅDAN TALER MEDIER OG BORGERE OM POLITIK

EN DISKURSANALYTISK
UNDERSØGELSE AF POLITIK
I DET MEDIALISEREDE SAMFUND

LOUISE PHILLIPS
KIM SCHRØDER

SÅDAN TALER MEDIER OG BORGERE OM POLITIK
EN DISKURSANALYTISK UNDERSØGELSE AF POLITIK
I DET MEDIALISEREDE SAMFUND

MAGTUDREDNINGEN

Folketinget besluttede i marts 1997 at iværksætte en dansk magtudredning eller, som det officielle navn er, *En analyse af demokrati og magt i Danmark*. Projektet ledes af en uafhængig forskningsledelse. Magtudredningens forskningsresultater publiceres i en række bøger, som udgives på Aarhus Universitetsforlag, og i en skriftserie, som udgives af Magtudredningen.

Lise Togeby
(formand)

Jørgen Goul Andersen

Peter Munk Christiansen

Torben Beck Jørgensen

Signild Vallgård

Louise Phillips og Kim Schrøder

**SÅDAN TALER MEDIER OG BORGERE
OM POLITIK**

**EN DISKURSANALYTISK UNDERSØGELSE
AF POLITIK I DET MEDIALISEREDE SAMFUND**

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

Sådan taler medier og borgere om politik – En diskursanalytisk undersøgelse af politik i det medialiserede samfund

er sat med Bembo

og trykt hos Narayana Press, Gylling

© Magtudredningen, forfatterne og Aarhus Universitetsforlag 2004

Tilrettelægning: Kitte Fennestad

Omslag: Kitte Fennestad

ISBN 87-7934-838-6

Aarhus Universitetsforlag

Langelandsgade 177

8200 Århus N

Fax 89 42 53 80

www.unipress.dk

INDHOLD

DEL 1	PROBLEMSTILLINGER, TEORIER, METODER, RESULTATER	11
KAPITEL 1	„Medier og demokrati“: portræt af en debat	13
KAPITEL 2	Politik, medier og demokrati	21
KAPITEL 3	Analysemetoden: den diskursanalytiske ramme	27
KAPITEL 4	De empiriske undersøgelser	34
DEL 2	SÅDAN TALER BORGERNE OM DERES BRUG AF MEDIERNE	47
KAPITEL 5	Brug og oplevelse af lokale medier	53
KAPITEL 6	Brug og oplevelse af landsdækkende medier	67
KAPITEL 7	Brug og oplevelse af konkrete tv- nyhedsindslag	85
KAPITEL 8	Brug og oplevelse af aktualitets- og debatudsendelser på tv	107
KAPITEL 9	Orientering mod verden uden for danmark	133
KAPITEL 10	Sammenfatning og diskussion: journalistiske og mediepolitiske overvejelser	138

DEL 3	SÅDAN TALER MEDIERNE OM POLITIK	149
	KAPITEL 11	Det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet 156
	KAPITEL 12	Det parlamentariske demokrati: bagsiden af medaljen 178
	KAPITEL 13	Populisme i medierne: borgerne mod systemet 183
	KAPITEL 14	Græsrods- og hverdagspolitik i medierne 193
	KAPITEL 15	Metadiskurser om politik 199
	KAPITEL 16	Sådan taler medierne om politik: mønstre i mediernes diskursive landskab 203
DEL 4	SÅDAN TALER BORGERNE OM POLITIK	207
	KAPITEL 17	Det partipolitiske spil: „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“ og „bagsiden af medaljen“ 215
	KAPITEL 18	Populisme 235
	KAPITEL 19	Politikken i hverdagen – forhandling af individuel ansvar 247
	KAPITEL 20	Borgernes refleksioner over egen deltagelse i det politiske system 265
	KAPITEL 21	Sådan taler borgere om politik: opsummering og konklusioner 285
	KAPITEL 22	Medier, mediebrug og demokrati 292
BILAG 1	Fokusgrupper	297
BILAG 2	Samtaleguide til fokusgrupper om trafik, politik og medier	300
BILAG 3	Samtaleguide til fokusgrupper om brug og oplevelse af medier	308
LITTERATUR		314

FORORD

De undersøgelser om forholdet mellem medier, borgere og politik, som denne bog handler om, viser, hvis det skal siges meget kort, at danskerne har et vågent, velinformeret og kritisk forhold til det politiske system og det mediesystem, som vi har udviklet i Danmark frem til i dag.

Ud over selve konklusionen er det nuancerne, der er denne undersøgelses stærke side. Vi har gennemført en omfattende *kvalitativ* analyse af, hvordan danskerne oplever „medier“ og „politik“ i deres dagligdag, og vi lader dem i vid udstrækning selv komme til orde i de analytiske kapitler, hvor vi citerer fyldigt fra de gruppesamtaler, vi har haft med et bredt – men selvfølgelig ikke statistisk repræsentativt – udvalg af danskere. På baggrund af deltagernes udtalelser i gruppesamtalerne har vi så at sige taget temperaturen på almindelige danskeres brug og oplevelse af de mangfoldige trykte, elektroniske og digitale medier, som de har adgang til i hverdagen, og deres oplevelse af politik og politiske partier.

Vi har ikke haft nogen ambitioner om at nå frem til en påvisning af enkle årsagsforbindelser mellem medier og politik. Tværtimod har vi været styret af den grundholdning, at det i et moderne, hyperkomplekst og gennemmedialiseret samfund ikke lader sig påvise generelt, om medierne har magten over det politiske system (sådan som det i visse spektakulære enkeltsager godt kunne tage sig ud), eller om det er det politiske system, der orkestrerer sin kommunikation på en sådan måde, at medierne lader sig trække rundt ved næsen (sådan som fx spindoktordebatten indimellem kan tyde på). Som den amerikanske forsker William Gamson udtrykker det, er „forholdet mellem medier og politik komplekst og virker begge veje“.

Første del af bogen tager afsæt i den måde, hvorpå samfundsdebatten om medier og politik hidtil er foregået, og vores position i forhold hertil, hvorefter vi skitserer den opfattelse af politik og demokrati, som bogen bygger på. I del 1 beskriver vi også vores teoretiske og metodiske fundament, og

vi fortæller konkret om, hvordan vi har lavet de tre delundersøgelser, som optager resten af bogen:

- En undersøgelse af hvordan danskere i dag bruger og oplever de medier, som er alment tilgængelige i dagens Danmark, og en vurdering af hvordan mediebrugen sætter dem i stand til at handle inden for det politiske system i bred forstand (del 2).
- En undersøgelse af mediernes fremstilling af politik, blandt andet eksemplificeret gennem et casestudie af mediernes fremstilling af trafikproblemer og trafikspørgsmål som et område for politisk handling (del 3).
- En undersøgelse af danskernes oplevelse i hverdagen af trafikproblemer og trafikspørgsmål som et område for politisk handling (del 4).

Som det fremgår af ordlyden i den anden og tredje delundersøgelse, er disse to delundersøgelser tæt forbundne og munder tilsammen, i det afsluttende kapitel, ud i en sammenlignende vurdering af mediernes og medborgernes måder at tale om politik på.

Læsere, der ønsker at gå direkte til undersøgelsesresultaterne, vil finde dem i hver af de analytiske deles slutkapitel, dvs. kapitel 10, 16 og 21, og i bogens sidste kapitel 22.

Undersøgelsens metode er i bred forstand diskursanalytisk – både hvad angår den indholds- og tekstanalytiske undersøgelse af mediernes italesættelse af (trafik)politik, og hvad angår de to kvalitative interviewundersøgelser, herunder den receptionsanalytiske undersøgelse af medborgerdiskurser om medieoplevelse og -brug. Hvad vi forstår ved diskursanalyse, forklarer vi nærmere i kapitel 3.

Den diskursanalytiske tilgang fører til, at vi i et vist omfang benytter den fagterminologi, som hører til inden for denne videnskabstradition – begreber som „diskursive praksisser“, „diskursorden“, „itatesættelse“ osv. Læsere vil altså støde på sådanne begreber i både de teoretiske og analytiske kapitler. Men vi har forsøgt at minimere denne slags terminologiske barrierer. Alle ikke-danske citater er oversat af os.

Maja Kiener Jensen og Rikke Hessellund, begge kommunikationsstuderende, har været ansat som forskningsassistenter til at bistå med de praktiske sider af fokusgruppesamtalerne. De har især bidraget til undersøgelsen med deres kompetente udskrifter af de video- og lydbånd, som vi brugte til at fastholde fokusgrupperne med.

Vi takker studerende og kolleger for værdifulde input og feedback

undervejs. Det gælder især vores kolleger ved Center for Brugerorienteret Kommunikationsforskning, Roskilde Universitetscenter, der har været deltagerobservatører til vores arbejdsproces. Også en tak til Henrik Larsen for kommentarer til store dele af manuskriptet. Vi er taknemmelige for den støtte, vi har modtaget fra Magtudredningens styregruppe, ikke mindst fra professor Lise Togeby, der på utroligt konstruktiv vis har udvidet vores opfattelse af, hvad ordet tålmodighed betyder.

Roskilde, januar 2004

Louise Phillips   Kim Schrøder

DEL I

**PROBLEMSTILLINGER, TEORIER,
METODER, FELTARBEJDE**

„MEDIER OG DEMOKRATI“: PORTRÆT AF EN DEBAT

Den offentlige debat om mediernes, især tv's, rolle – og magt – i den demokratiske proces er præget af rutinemæssig bekymring. Når spørgsmålet om mediernes påvirkning af den politiske proces gennem de sidste årtier gøres til genstand for intellektuel debat, er der som oftest tale om en sørgelig historie. Det er de debattører, der fremfører denne „store fortælling“ om mediernes og politikens forfald, der har vinden i ryggen, mens de mere optimistiske debattører befinder sig i en perifer position, hvorfra der må argumenteres *imod* det pessimistiske syn.

For eksempel skrev den ansete sprogprofessor og redaktør af *Danmarks Nationalleksikon* Jørn Lund i 1997 en kronik med overskriften „Det kulturelle nulpunkt“ om mediernes ansvar for demokratiets sørgelige tilstand, hvori han konkluderede: „Tv har svigtet folkeoplysningen, kulturen og sproget til fordel for perspektivløs dansk og udenlandsk underholdning. (...) Efter min mening repræsenterer 1996 på begge stationer det kulturelle nulpunkt, det punkt, hvorefter de skadelige virkninger på kulturen er større end de gavnlige“ (*Politiken*, 29. august 1997).

Når debatten omhandler de nyere programformer, som har taget udgangspunkt i almindelige menneskers hverdag og ladet en bred vifte af stemmer fra hverdagens Danmark komme til orde, er kritikken lige så skarp. For eksempel skrev daværende debatredaktør, senere radikal udviklingsminister i Poul Nyrup Rasmussens regering, Anita Bay Bundegaard (2000), under overskriften „Medier: Den almindelige mening“ en klumme i *Politiken*, hvor hun tegnede et portræt af de demokratiske skadevirkninger af programmer som *Synspunkt* (et debatprogram på DR1, hvor et halvt dusin almindelige mennesker en gang om ugen blev sat til at diskutere aktuelle samfundsspørgsmål) og *19Direkte* (DR1's nyheds/magasin-program med „nyheder i øjenhøjde“):

Lige så langsomt er almindelige mennesker ved at sætte sig på især de elektroniske mediers sendeflade. (...) Programmet (*Synspunkt*) er kun et af mange, hvor almindelige mennesker optræder for andre almindelige mennesker på den anden side af skærmen. Ikke fordi de ved noget, har noget på hjerte eller en historie at fortælle. Deres eneste kvalifikation er, at de er almindelige, og at de har en mening. (...)

Er det ikke bare demokratisk? For er det måske ikke netop kernen i demokratiet, at alle har lov til at komme til orde, sige deres mening og påvirke dem, de har valgt til at styre landet? Er medierne i virkeligheden i gang med en tiltrængt demokratisering af samfundet? Det kunne godt se sådan ud. Men der kunne også være tale om noget mindre ædelmodigt, nemlig at de har travlt med at legitimere deres virksomhed ved hjælp af sagesløse mennesker. (...)

Nu er populisme jo et godt gammelt trick, når man vil i verden frem, der er bare det ved det, at i den moderne informationsverden vil almindelig-gørelsen af medierne ret hurtigt få store konsekvenser for den offentlige debat og for det enkelte menneske. (...) Medierne synes i al deres iver efter at tækkes et marked (...) at lide af en kolossal frygt for at stå ved det, der simpelthen er deres forbandede pligt: at kvalificere den offentlige debat, så det enkelte menneske får et bedre grundlag at danne sin egen holdning på – så vi bliver klogere (*Politiken*, 22. januar 2000).

Med andre ord så er medierne godt på vej til at gøre os alle sammen dummere og dermed til at trække det hidtidige fundament af oplysning væk under vores demokratiske samfundsorden. I disse indlæg er det den overhåndtagende underholdning og almindelige menneskers invasion af sendefladen, der er problemet. Når det mere specifikt er nyhedsjournalistikken, der kritiseres, nævner kritikerne ofte en række indbyrdes forbundne forfaldstegn:

- *Personfiksering*: Nyhederne bliver mere og mere personfikserede og interesserer sig udelukkende for politiske aktørers taktiske spil og personlige troværdighed og ikke for deres politiske visioner og programmer.
- *Trivialisering*: Der fokuseres mere og mere på „human interest“ og bløde nyheder i stedet for på væsentlige politiske sager.
- *Populisme*: Medierne bygger konflikter i samfundet op ud fra en modsætning mellem fjerne, uvidende og arrogante politikere og folkets repræsentanter, der ved, hvor skoen trykker, men ikke kan råbe politikerne op, så fornuften sejrer.
- *Tempo-opskrivning*: Der bliver mindre og mindre tid til at dvæle ved tingene, indslagene bliver kortere og kortere, æstetiske virkemidler som

klipperytme bliver mere og mere hektiske, politikerne får kun lov til at tale i „lydbidder“, og skærmen fyldes med samtidige visuelle, talte og skriftlige informationer.

- *Samtale-gørelse*: Hverdagssproget finder vej også til nyhederne, som derved får præg af hyggesnak snarere end seriøs information.

Set i historisk perspektiv er disse tendenser, og kritikken af dem, ingenlunde nye. De har i mere end hundrede år kendetegnet det, man med forskellige betegnelser har kaldt sensationspressen, den gule presse og tabloidpressen – heraf etiketten „tabloidisering“. Men tendenserne er nye i tv-mediet, hvor de nok var på vej i dansk tv i 1970–80’erne under betegnelsen „amerikanisering“, men først for alvor fik fodfæste efter monopolbruddet og oprettelsen af TV2 i 1988. Denne udvikling er blandt andet dokumenteret af Stig Hjarvards analyser af tv-nyhedernes historiske udvikling i Danmark (Hjarvard, 1999b) og af Anne Jerslevs analyser af reality-tv i en dansk sammenhæng (Jerslev, 2004).

I den internationale medieforskning vinkles udviklingen på samme måde og næsten altid i forlængelse af Jürgen Habermas’ historiske analyse af den borgerlige offentligheds forfald (Habermas, 1962). En radikal og velkendt eksponent for denne kritik er amerikaneren Neil Postman, der ofte citeres for, at „seriøst tv“ er en selvmodsigelse (Postman, 1986). En nutidig skandinavisk eksponent for bekymringen på demokratiets vegne over mediernes ændrede italesættelse¹ af blandt andet politik tegner følgende signalement af situationen i dag:

Det er stadig meningsfuldt at tale om en offentlig sfære, der eksisterer i dag, men ud fra en hvilken som helst målestok befinder den sig i en ynkelig tilstand. (...) Den stigende popularisering kan være og har i mange tilfælde været en positiv udvikling, der har bragt flere ind i den offentlige sfære, men efter de flestes opfattelse er tendensen til popularisering i dag ved at degenerere i trivialisering og sensationstrang. (...) Vi står over for en alvorlig nedbrydning af borgernes engagement, (...) en krise for det civile samfund og samfundsborgerskab som sådan, der kan ses i forlængelse af en mere omfattende kulturel forarmelse (Dahlgren, 2001).

Denne karakteristik af mediernes påvirkning af samfundet hævder altså, at medierne gør os borgere til dårligere medspillere i den demokratiske proces – hvis vores demokrati er lidende, så er det i høj grad mediernes skyld.

Der findes andre vurderinger af samspillet medier/demokrati, som anlægger en mere optimistisk synsvinkel. I en dansk sammenhæng kan man sige,

at forskere med analytisk indsigt i dansk nyhedsjournalistik er mere afdæmpet kritiske over for de nævnte tendenser (fx Lund, 2002; Hjarvard, 1999b). Det gælder også Jerslevs analyser af nyere dokumentar- og reality-genrer, der bl.a. ser på, hvordan unge seere faktisk oplever og bruger tabloid- og infotainmentprogrammer (Jerslev, 2004). Blandt internationale medieforskere er der nogle få, der næsten stiller sagen på hovedet.

Briten John Fiske er nærmest herostratisk berømt for at se tabloidjournalistikken som et symbolsk udtryk for de undertrykte samfundsklassers oprør imod de økonomiske, politiske, kulturelle og videnskabelige eliters herredømme over det offentlige meningsrum (Fiske, 1987; 1992). Fiske hævder (inspireret af de Certeaus teorier om de undertryktes symbolske „krybskytteri“ imod magthaverne), at dette oprør har rod i almindelige menneskers hverdagsliv, og at det italesætter politisk ukorrekte perspektiver på samfundsudviklingen og overtræder gældende normer for etisk og upartisk journalistik. Eksempler fra den danske virkelighed kunne være *Ekstra Bladets* „fremmedkampagne“ og tabloidpressens brug af paparazzi-metoder over for de kendte. I vores undersøgelse kan tabloidavisernes og tv-nyhedernes populistiske kampagne for en ældrebolig til den kræftsyge Aksel Jensen være et eksempel (se kapitel 13).

Den hollandske medieforsker Liesbet van Zoonen deler Fiskes udgangspunkt og fremhæver, hvad man kunne kalde „det lødige i det vulgære“. Hun hævder det synspunkt, at der under tabloidjournalistikens udskejelser ligger anvisninger på demokratisk sunde handlingsformer, at det faktisk er tabloidjournalistikken fortjeneste, at det usigelige bliver sagt, at de herskende sandheder bliver anfægtet. Et dansk eksempel kunne her være de danske mediers udskældte italesættelse af „sandheden“ om flygtninge og indvandrere, som ikke får lov til at komme til udtryk i den offentlige debat i Sverige. Senest har van Zoonen påvist paralleller mellem på den ene side ideel vælgeradfærd i det parlamentariske demokrati, og på den anden side den seer-adfærd, man ser omkring *Big Brother*-fænomenet: Yngre seeres intense engagement i programmet, deres livlige debatter om personer og begivenheder i *Big Brother* i chat-fora, og deres deltagelse i demokratiske afstemninger om, hvilke deltagere der i kraft af deres menneskelige egenskaber og livsprojekter går videre i eksperimentet henholdsvis stemmes ud (van Zoonen, 2003). Hendes generelle vurdering af nyere politisk journalistik er, at den repræsenterer et forsøg på at helbrede et svækket demokrati: Populærpolitisk journalistik kan ses som et forsøg på at genoprette forholdet mellem politikere og vælgere, mellem folket og

dets repræsentanter, og at genvinde den nødvendige følelse af fællesskab mellem folkevalgte og deres offentligheder (van Zoonen, 1998; se også Street, 2000; Corner, 2000).

Der findes således stemmer i medieforskerverdenen – og i den danske debat (Pedersen m.fl., 2000), der forsøger at give modspil til den demokratiske bekymring. Men de er relativt sjældne, og de fremstår ofte som et kuriosum i forhold til den seriøse medie- og journalistikforskning.

Problemet med bekymringen over udviklingen i medieindholdet på demokratiets vegne er, at den overvejende er begrundet i forskeres og intellektuelles analyser og iagttagelser af medieindholdet og/eller af kommercialiseringen og koncentrationen af medievirksomhederne og dennes indvirkning på mediernes indhold og æstetik. Der findes meget få analyser af, hvordan borgerne bruger – eller ikke bruger – medierne i hverdagen som led i deres demokratiske myndiggørelse. Det er på den baggrund, at vi i denne bog sætter fokus på borgernes brug af medierne til at orientere sig om, hvad der foregår i samfundet omkring dem, lokalt, nationalt og internationalt, og på samspillet mellem mediernes italesættelse af politik og borgernes italesættelse af politik.

MEDIERNE, BORGERNE OG DEN POLITISKE OFFENTLIGHED

Vi mener, at enhver diskussion og vurdering af mediernes politiske definitionsmagt i samfundet må tage udgangspunkt i undersøgelser af, hvordan medierne konkret spiller sammen med borgerne i den offentlige meningsdannelsesproces. Der er i dag almindelig konsensus iblandt medieforskere om, at dette samspil, især som følge af mediernes kommercialisering og konkurrence, foregår under *et grundvilkår, som kan betegnes „modtager-orientering“*, dvs. at al massemedieret kommunikation må rette ind efter modtagernes værdier, holdninger og ønsker.

For os giver det anledning til at støve den antropologisk inspirerede teori om *mediernes som samfundets skjald* af og indstille vores undersøgelses optik derefter. Teorien, der er beslægtet med teorien om medierne som „kulturelt forum“ (Newcomb & Hirsch, 1984), er udviklet af Fiske og Hartley (1978), med henblik på nationalt tv som kommunikations- og offentlighedsformen kan udvides til en generel teori om alle former for massemedieret kommunikation, der fungerer med modtagerorientering som et grundvilkår. Ifølge den udvidede teori fungerer medierne i rollen som skjald kort og

godt som et socialt ritual, hvorigennem en kultur kommunikerer med sin kollektive bevidsthed:

For at dække denne forestilling (...) har vi opkastet den ide at anskue fjernsynet som vores kulturs *skjald*. Fjernsynet opfylder en „skjaldefunktion“ for kulturen og for alle de forskellige individer, som lever i den. (...) Når vi bruger udtrykket *skjald* er det for at understrege visse egenskaber, som er fælles for fjernsynsbudskabets mangfoldige ophav og for mere klassiske skjaldeytringer. (...) skjalden fungerer i den traditionelle opfattelse som en instans, der ud fra kulturens forhåndenværende sproglige ressourcer sammensætter en række bevidst strukturerede budskaber, hvis funktion er at kommunikere et selvbekræftende billede af kulturens medlemmer (Fiske & Hartley, 1978: 85).

Fiske og Hartley påpeger, at både den klassiske skjald og fjernsynet/medierne er centralt placerede i deres kultur, ligesom det gælder for dem begge, at den virkelige ophavsmand bag såvel skjaldens som mediernes budskaber er det publikum, som de deler kommunikativt og kulturelt fællesskab med. Begge fungerer under en kulturel logik, der får dem til at bestrebe sig på at tale ud fra et fælles samlingspunkt, eller – når det ikke er muligt – at udstille de forenelige eller uforenelige positioner, som samfundet rummer, så de bliver synlige for samfundets medlemmer.

Det væsentlige ved denne opfattelse af mediernes skjalderolle i samfundet er, at den i stedet for simple magt- og årsagsrelationer betoner gensidigheden og samspillet imellem medier og borgere i den kollektive konstruktion af samfundets diskursive univers: Mediernes kommunikative virke ses som præget af en vekselvirkning imellem en aldrig helt stabiliseret konsensustilstand (der blandt andet manifesterer sig som taget-for-givne holdninger), og de sprækker i enigheden, der dukker op som diskursive konflikter og ambivalenser, i både medie- og borgerdiskurser.

Vores undersøgelse af forholdet mellem medier og borgere/samfund foregår altså inden for rammerne af et diskursteoretisk magtbegreb, der kompleksificerer, hvad magt overhovedet er. Vi er således grundlæggende enige med Tore Slaatta, der har analyseret den norske medieorden som led i den norske magtudredning (Slaatta, 2003), og i sin rapport kritiserer den udbredte tendens til, at „mediernes magt“ behandles og omtales, som om den skulle findes som en éntydig, objektiv størrelse, som en kraft som medierne *en bloc* har“ (Slaatta, 2003: 14). Han fremhæver, at der er stor uenighed om, hvad mediernes magt egentlig består i, men at der på det helt banale plan egentlig ikke er stor tvivl om, hvordan denne magt kommer til

udtryk: „Mediernes virkemåder og magt er nemlig overordentlig synlige, velbeskrevet og alment forstået, både blandt folk flest og blandt mediernes professionelle udøvere“ (Slaatta, 2003: 13).

På enkeltstatsniveau kan medierne jo ofte gennemtrumfe et virkelighedsbillede, som andre samfundsaktører mere eller mindre godvilligt må handle ud fra. Her er det, som Slaatta siger, „let at forstå at mediernes magt forstås som næsten ubegribelig stor“ (Slaatta, 2003: 13). Et eksempel kunne være *Politikens* påpegning af danske skoleelevers manglende geografikundskaber (efteråret 2003), der allerede i skrivende stund har fået undervisningsministeren og et flertal af politiske partier til at planlægge et lovindgreb, der skal styrke geografiundervisningen i folkeskolens højeste klasser. Et andet eksempel er den allerede nævnte sag om den kræftsyge mand, som vi analyserer nedenfor, og som fik mobiliseret et stort antal politikere til fordel for sin sag.

Vores diskursanalytiske pointe er, at i alle disse sager, hvor mediernes dagsordensættende rolle er ubestridelig, foregår italesættelsen af sagen inden for rammerne af værdi- og holdningssæt, der allerede findes hos store grupper af borgere. Det vil sige, at medierne også i sådanne tilfælde magtmæssigt fungerer som det, vi med Fiske og Hartley kalder „samfundets skjald“, dvs. som italesættere af samfundets kollektive dialog med sig selv.

Det er disse værdi- og holdningssæt, vi vil forsøge at fremanalysere i vores undersøgelse, hvor vi vil afdække, hvordan „politik“ i bred forstand italesættes gennem en række politiske fortolkningsrepertoarer i henholdsvis medie- og borgerdiskurser. Vi vil se nærmere på, hvilke stemmer der kommer til orde i disse diskurser, og på hvordan de indgår i dominans- og underordningsrelationer med hinanden og dermed på, hvordan „det politiske“ overhovedet får eksistens (bliver konstitueret) diskursivt i det danske samfund.

For os består det at indkredse mediernes magt ikke i at udpege nogen, der foretager sig noget odiøst, men i selve det at skabe en ny erkendelse om magtens kompleksitet i medialiserede samfund – at „gøre det muligt at se nye sammenhænge og muligheder, som udfordrer etablerede forståelser af magt, og som i næste omgang kan øge den enkeltes og det kollektive handlingsrum i forhold til det at påvirke og ændre de eksisterende magtrelationer“ (Slaatta, 2003: 230). Vi håber, at vi med vores sammenlignende analyse af mediernes og borgernes forskellige italesættelser af politik kan udfordre de etablerede og hårdnakkede opfattelser af, hvad mediemagt er, og at erkendelsen af, at magtrelationen mellem medier og borgere er

„kompleks og tovejs“ (Gamson, 1992), kan skabe bevidsthed om borgernes organiserede og individuelle muligheder for politisk handling.

Mediernes rolle i magtkredsløbet består for os at se i at offentliggøre mosaikken af samfundets forskellige stemmer gennem italesættelsen af dem i tekster, lyd og billeder, som vi møder i aviser, radio, tv og på nettet. Herigennem sættes forskellige måder at se verden på i spil i det offentlige rum og indgår som diskursive ressourcer i de mangfoldige samtaler rundt omkring i hverdagen.

Vi undersøger også, hvordan de diskursive ressourcer, som medierne stiller til rådighed inden for rammerne af skjaldelogikken, så forvaltes af borgerne i deres daglige brug af medierne til at holde sig orienterede om, hvad der sker i verden omkring dem.

NOTE

- 1 „Italesættelse“ er et diskursanalytisk begreb, der betegner det at give noget eksistens gennem selve den måde, man taler om det på. „Politik“ kan for eksempel italesættes på talrige måder: Som noget der foregår i parlamentariske forsamlinger; som noget der foregår i folkelige bevægelser; eller som noget den enkelte borger praktiserer i sin hverdag, fx gennem politisk forbrug. Måden, „politik“ italesættes på, får konsekvenser for, hvad man opfatter som politiske spørgsmål, hvordan man kan forholde sig til politik, og hvordan man kan agere politisk som borger. Medierne italesætter politik på mange forskellige måder, men ofte vil der være tale om, at én eller nogle få måder at italesætte politik på dominerer over andre.

POLITIK, MEDIER OG DEMOKRATI

Politik betragtes inden for liberale demokratiforståelser ofte som lig med det etablerede parlamentariske og partipolitiske system. Denne forståelse er imidlertid blevet udfordret af kampe, der har fundet sted om politikens grænser. Græsrodsbevægelser har presset på for udvidelsen af det politiske til også at omfatte spørgsmål, som den politiske sfære ikke har anerkendt som politiske anliggender eller ikke har taget tilstrækkeligt alvorligt, fordi de inden for den traditionelle forståelse har hørt til den private sfære. Med udgangspunkt i Ulrich Beck, Anthony Giddens og beslægtede samfundsteorier ser vi politik som en udvidet størrelse, der rummer former for politik uden for det etablerede, formelle politiske system bestående af politik og parlamentarisk politik (Beck, 1994; 1997a; 1997b; Giddens, 1991; 1994a; 1994b).

Mens der i de senere år har været en tendens til, at borgerne er blevet desillusionerede over og har trukket sig tilbage fra det etablerede politiske system (udtrykt blandt andet i tilbagegangen i de politiske partiers medlemstal), har der været en parallel tendens til, at de er blevet mere engagerede i andre former for politiske emner og politisk handlen, som af Beck betegnes som subpolitik og af Giddens som livspolitik. Både subpolitikken og livspolitikken opståen ses som udtryk for og del af en generel tendens hen imod individualisering, hvorved aspekter af livet, som før betragtedes som uundgåelige og faste, nu gøres til genstand for valg og ansvar. Beck og Giddens hævder begge, at den viden om fjerne problemer, som individet får gennem medierne, skaber en følelse af personligt ansvar for at løse problemerne. En type af politisk handlen, som kan tjene som et eksempel på individualiseret politik, er det politiske forbrug, hvor man handler ud fra en følelse af personligt ansvar for almene problemer vedrørende fx det globale miljø og menneskerettigheder. Når man fx køber Max Havelaar-kaffe, inkorporerer man det globale i sit hverdagsliv. Man forsøger at påvirke globale fordelingsproblemer ved at drikke en bestemt

kaffe, og samtidig sender man et signal til sine omgivelser om, at man er et bevidst og solidarisk menneske.

Beck ser subpolitikken som et produkt af refleksivitet skabt gennem *refleksiv modernisering*. Refleksiv modernisering indebærer to former for refleksivitet. Den første form for refleksivitet er en form for refleksagtig selvkonfrontering med selve moderniseringsprocessen, hvor samfundet konfronteres med de negative konsekvenser af risikosamfundet (fx på miljøområdet), som ikke kan afhjælpes inden for industrisamfundets regi. Den anden er en form for refleksion over indretningen af samfundet praktiseret af medborgere, der er bekymrede over de mange farer, som man føler man står over for i risikosamfundet. Det moderne samfunds konceptuelle byggesten – fremskridt, teknologisk rationalisering og herredømme over naturen – bliver ikke længere taget for givet som objektive sandheder, men udfordres og gøres til genstand for politiske kampe over samfundets indretning (Holzer & Sørensen, 2003¹). Her arbejder Beck med en forståelse af politik som „*skabelsen og forandringen af livsomstændigheder*“ frem for den konventionelle forståelse som „*et forsvar for og en legitimation af herredømme, magt og interesser*“ (Beck, 1997b: 311).

Traditionel politik foregår inden for rammerne af det etablerede politiske system, mens subpolitikken finder sted uden for dette etablerede formelle system. I modsætning til traditionel politik er der ikke behov for, at subpolitikken legitimerer sig gennem brug af demokratiske procedurer (Holzer & Sørensen, 2003: 82). Desuden deltager såvel enkeltindivider som grupper i subpolitiske aktiviteter, i kontrast til den traditionelle politik, som karakteriseres ved deltagelsen af kollektive agenter – dvs. repræsentanterne for interessegrupper og partier. Beck fremhæver socialbevægelser som hovedaktørerne i subpolitikken. I subpolitikken deltager både individer og grupper uden for det etablerede politiske system i politisk vurdering og handlen vedrørende moralske spørgsmål som fx økologi, energi, familien og etnicitet. Deltagerne fremlægger videnspåstande, der ofte er baseret på en social frem for en videnskabelig rationalitet. Beck argumenterer for, at gennem engagement i subpolitikken har medborgere uden for det etablerede politiske system politisk taget magten, således at det er lykkedes dem at sætte moralske sager på dagsordenen på trods af de etablerede partiers modstand (Beck, 1997: 100).

„Livspolitik“ har ifølge Giddens’ teori rødder i behovet for personlig selvkualisering, og fokus er på personligt ansvar for offentlige problemer. Selvkualiseringsprocesserne formes af et samspil mellem det lokale og det

globale i hverdagen, som opstår, når globaliseringskræfter indvirker på individets reflektive projekt. Livspolitikken baserer sig på en erkendelse af dette samspil. Ved at arbejde ud fra en viden om globale afhængighedsforhold i sin hverdagspraksis – ved fx at købe Max Havelaar-kaffe – kan individet aktualisere en identitet som solidarisk og globalt bevidst.

Dette perspektiv på politik, som omfatter både den etablerede politik og subpolitik og livspolitik, står i kontrast til den liberale traditions *protektive* demokrati, som sætter det politiske lig med regering eller regeringer og med aktiviteter hos de individer og interessegrupper, som forsøger at påvirke regeringer (Held, 1996: 97). Det adskiller sig også fra de tilgange, som ser politik som helt tilsidesat af fremvæksten af forbrugerkultur (som i traditionel kritisk teori, se fx Habermas, 1962). Inden for det perspektiv, som vi tilslutter os, tages der højde for, at politik i stigende grad baserer sig på forbrugerkultur, og aktiviteter som det politiske forbrug anerkendes således som en form for politisk handlen. Medierne, og især de „populære“ medier, spiller en central rolle i politiseringen af hverdagslivet gennem et fokus på individuelle borgeres anklager mod „systemet“ (Eide & Knight, 1999). Med udgangspunkt i dette perspektiv betragter vi forbrugeridentiteter som mulige former for politiske identiteter, og vi undersøger muligheden for hybrididentiteter som både forbruger og borger.

VALG AF CASE

Til vores undersøgelser af, hvordan henholdsvis medier og borgere taler om politik, har vi valgt trafikpolitik som case. Trafik er genstand for officiel politisk regulering og planlægning i valgte forsamlinger på lokale, regionale, nationale, supranationale og globale niveauer. Trafik er således et område, som behandles inden for det etablerede politiske system, og trafikpolitiske sager rummer traditionelle problematikker som fordelingen af samfundsmæssige ressourcer både på tværs af forskellige regioner og mellem de offentlige og private trafikformer. Samtidig rummer trafik også subpolitiske og livspolitiske problematikker som fx tidsbegrænsninger i hverdagslivet samt etiske spørgsmål med afsæt i individets moralske ansvar for samfundsmæssige problemer som det lokale, nationale og globale miljø. Fordi trafik vedrører både etableret parti- og parlamentarisk politik, subpolitik og livspolitik, er den en ideel case givet vores syn på politik som en udvidet størrelse.

I studiet af hvordan medierne taler om politik, har vi valgt specifikt at fokusere på mediedækningen af trafikforliget i januar 2001. Trafikforli-

get var en vigtig begivenhed, som blev bredt dækket i medierne. Det blev indgået af den daværende socialdemokratisk/radikale regering og de konservative, Venstre og CD. Der aftales trafikinvesteringer for over fem milliarder kroner, hvor en større del af investeringerne gik til vejnettet end til den kollektive trafik. Men vi kigger også på andre politik-områder (se nærmere i kapitel 4). Det er naturligvis et empirisk spørgsmål, i hvor høj grad mediedækningen af trafikforliget repræsenterer både det etablerede politiske system og subpolitiske og livspolitiske elementer.

POLITIK OG MEDIERNE

I Becks, Giddens' og beslægtede sociologiske teorier om transformationen af politik tildeles medierne en central rolle i politikens individualisering. Som nævnt ovenfor hævdes det, at den viden om globale problemer, som mediebrugerne får gennem massemedierne, fremmer en følelse af personligt ansvar for at løse problemerne, og denne ansvarsfølelse ligger til grund for det moralske engagement, som sub- og livspolitikken baserer sig på. Mens andre teorier fremhæver, hvordan medierne sætter rammer, der begrænser, hvordan der tales om politik, hvem der har ret til at udtale sig, og hvordan de forskellige stemmer tildeles forskellige grader af autoritet, betoner Beck, Giddens m.fl. medierne som en instans, der muliggør en flerhed af forskellige måder at tale på. Det sker ved at give folk adgang til en bredere vifte af viden og oplevelser, end der før var tilgængelig.

Medierne står således i spidsen for en demokratiseringsproces. Thompson kalder fx den udvikling, hvor folk har påtaget sig et ansvar for andre, fra hvem de er adskilt i tid og rum, for „en demokratisering af ansvar“ (1995: 235). Som udtryk for individualisering går demokratiseringsprocessen ud på at fremme individuelle overvejelser og tænkning frem for kollektiv beslutningstagen, og i modsætning til Habermas' offentlighedsteori er der tale om en proces, der ikke kun er afhængig af dialog. Der udspiller sig nemlig en form for „deliberativt“ demokrati, som indebærer ikke-dialogisk envejskommunikation på tværs af tid og rum, og som delvist erstatter direkte, deltagerorienterede („participatoriske“) former for demokrati. Individuelle mediebrugere evaluerer de informationer, de får fra medierne, bearbejder dem evt. med deres medmennesker, og på dette grundlag når de frem til kvalificerede vurderinger: „Individer bliver opfordret til at overveje alternativer, at afveje de grunde og argumenter, der bliver fremført for at støtte bestemte forslag, og at foretage kvalificerede vurderinger på baggrund

af overvejelsen af forskellige synspunkter“ (Thompson, 1995: 255)². Det åbner op for nye former for politisk handlen.

Udgangspunktet i vores undersøgelse er, at det er nødvendigt at lave empiriske studier af mediernes og borgernes fremstilling af politik for at analysere, hvad medierne forstår ved det politiske, og hvordan disse forståelser relaterer sig til borgernes forståelser, og hvad de sociale konsekvenser er i forhold til magt og demokrati. Her ligner vores fremgangsmåde William Gamsons tilgang til empirisk forskning i medierne i et demokratisk perspektiv (Gamson, 1992; 2001). Gamson tager udgangspunkt i et deltager-orienteret partcipatorisk syn på demokrati, hvor det hævdes, at deltagelse gør individer til medborgere. Gamson stiller følgende spørgsmål: Hvordan kan medierne fremme folks deltagelse som borgere i de offentlige beslutninger, som påvirker deres liv? Hvordan kan vi vide, hvor godt medierne klarer denne opgave? (Gamson, 1992). Gamson fokuserer på handlingsaspektet og især de måder, hvorpå medierne kan fremme eller modvirke udviklingen af kollektiv handling blandt borgere.

Som Gamson arbejder vi ikke ud fra en forestilling om medierne som en ren demokratisk kraft, men ud fra den opfattelse, at medierne *både* muliggør bestemte måder at tale om politik på, og dermed bestemte politiske handlinger, og sætter rammer for, hvad der i dagens Danmark forstås ved „politik“. Vi lægger op til, at det „deliberative“ demokrati både indebærer ikke-dialogiske processer, hvor mediebrugere foretager kvalificerede vurderinger på grundlag af en evaluering af de informationer, de får fra medierne, og dialogiske processer, hvor mediebrugere bearbejder medieret viden i samtaler med andre i hverdagen. Formålet med vores undersøgelse er at kaste lys over, hvilke rammer der sættes for „det politiske“ i et medialiseret Danmark, og over implikationerne for borgernes talerum og handlerum.

Grundlæggende hviler vores syn på medierne og politik på et diskursanalytisk perspektiv. Ifølge dette perspektiv skabes de forskellige forståelser af politik i bestemte måder at tale om politik på eller diskurser. Medierne analyseres som et af de centrale felter i samfundet, hvori forskellige diskurser konkurrerer om at sætte dagsordenen for politiske debatter, og i det hele taget om at fastsætte rammerne for og give indhold til, hvad vi forstår ved „politik“. Undersøgelsens diskursanalytiske ramme beskrives i det næste kapitel.

NOTER

- 1 Ifølge Holzer og Sørensen (2003) tolkning af Beck kan man skelne mellem en aktiv form for subpolitik, hvor aktørerne ser deres aktiviteter som politiske handlinger, og en passiv form, hvor aktørerne ikke er klar over deres handlingers politiske karakter.
- 2 Denne oversættelse bygger delvis på S. Jørgensens oversættelse (Thompson, 2001: 277).

ANALYSEMETODEN: DEN DISKURSANALYTISKE RAMME

Vores diskursanalytiske ramme baserer sig på en kombination af to socialkonstruktionistiske tilgange til diskursanalyse, Faircloughs kritiske diskursanalyse (Fairclough, 1992; 1995a; 1995b) og Potters og Wetherells udgave af diskurspsykologien (Wetherell & Potter, 1992). Udgangspunktet for både den kritiske diskursanalyse og diskurspsykologien er den antagelse, at vores måder at tale på organiseres i *diskurser*, der ikke blot afspejler vores omverden, identiteter og sociale relationer neutralt, men spiller en aktiv rolle i at skabe og forandre dem. Vi bruger diskurser til at skabe repræsentationer af virkeligheden, som aldrig bare er spejlinger af en allerede eksisterende virkelighed – repræsentationerne er nemlig med til at skabe den (Jørgensen & Phillips, 1999: 17)¹. I denne forstand kan man sige, at diskurser er *konstituerende* kræfter i konstruktionen af virkeligheden. Diskurser udgør måder at give betydning til verden eller aspekter af verden på, hvorved andre måder at udlægge verden på gøres mindre plausible og naturlige eller udelukkes helt. Når der i partipolitiske institutioner, mediernes og hverdagslivet for eksempel sker en fremvækst i brugen af en populistisk diskurs, hvori der opstilles et modsætningsforhold mellem „systemet“ og „folket“, er dette ikke blot udtryk for, at politik har forandret sig – disse diskurser er en central drivkraft i denne forandring.

Denne diskursforståelse tager afsæt i Foucaults definition af en diskurs som et begrænset sæt af mulige ytringer, der udgør grænserne for, hvad man kan sige og dermed gøre (Foucault, 1972). Ifølge Foucault skaber diskurser *verden i betydning* ved at konstruere bestemte former for viden, identiteter og sociale relationer. Diskurser er socialt og kulturelt specifikke, og derfor er vores viden, identiteter og sociale relationer *kontingente*: De findes på et givet tidspunkt og sted på én bestemt måde, men de kunne have været – og kan blive – anderledes (Jørgensen & Phillips, 1999: 49). Diskurs er tæt forbundet med magt. Magt opererer gennem diskurser ved at skabe vores sociale verden, herunder vores identiteter, på bestemte måder. Idet magt

skaber vores verden, er den produktiv, men i og med at den skaber den på bestemte måder, der afskærer alternative former for social organisering, er den samtidig begrænsende.

Det er ved at gøre nogle handlinger naturlige og andre utænelige, at diskurser ikke blot repræsenterer verden, men har konkrete sociale og materielle konsekvenser. Det vil for eksempel være utænkeligt inden for subpolitiske og livspolitiske diskurser at tildele ansvaret for løsningen af politiske problemer udelukkende til det etablerede politiske system. Vi betragter „politik“ som et socialt felt eller domæne og således som en diskursiv konstruktion, et produkt af forskellige måder at give betydning til politik på². Den samling af forskellige diskurser, der giver betydning til det politiske, konstruerer tilsammen „politik“.

Mens både Fairclough og Potter & Wetherell tilslutter sig denne brede diskursopfattelse, opererer de med forskellige diskursforståelser. I det følgende vil vi kort præsentere disse forskellige forståelser med fokus på både ligheder og forskelle. Vi vil klargøre vores eget metateoretiske udgangspunkt med fokus på, hvordan vi kombinerer de to tilgange i vores diskursanalytiske ramme.

Fairclough definerer begrebet diskurs på tre forskellige måder. For det første er diskurs *sprogbrug som social praksis* (Fairclough, 1992; 1995a; 1995b). Denne brug af begrebet baserer sig på den antagelse, som vi lige har skitseret: nemlig at sprogbrug ikke blot afspejler andre praksisser, men er en *konstituerende* del af enhver social praksis: Den bidrager til at skabe den sociale verden og herunder sociale identiteter og relationer. *Diskursive praksisser* – hvor folk producerer, modtager og tolker tekster og tale – udgør således en vigtig form for social praksis, der bidrager til at konstituere virkeligheden. Når vi giver betydning til det, vi gør, som en konstituerende del af det, vi gør, har alle praksisser en diskursiv komponent. Diskurser har derfor konsekvenser for vores handlinger. For eksempel bygger den praksis, hvor man deltager i et politisk parti som medlem, på bestemte forståelser af politik, der adskiller sig fra de forståelser, som ligger bag deltagelse i en græsrodsorganisation som Amnesty International eller i en politisk forbrugspraksis som at købe Max Havelaar-kaffe.

Den anden måde, hvorpå Fairclough bruger begrebet diskurs, er som den form for *sprog*, som bruges *inden for et specifikt socialt felt eller domæne*. Det er tilfældet med betegnelserne „politisk diskurs“, „trafikpolitisk diskurs“ og „videnskabelig diskurs“. For det tredje defineres diskurs som en bestemt *måde at tale på*, der giver betydning til oplevelser *ud fra et bestemt perspektiv*, som for

eksempel subpolitisk, livspolitisk eller populistisk diskurs. Som andre eksempler kunne man nævne nyliberalistisk, marxistisk og feministisk diskurs.

Wetherell & Potter arbejder også med definitioner af diskurs som sprogbrug som social praksis³ og som bestemte måder at tale på, men de opererer dels med en anden forståelse af forholdet mellem diskurs og social praksis, dels med et andet syn på bestemte diskurser, som de definerer som „fortolkningsrepertoier“. Forskellen i forståelsen af relationerne mellem diskurs og social praksis har at gøre med spørgsmålet om diskursens rolle i konstitutionen af verden. Ifølge Fairclough udgør diskurs blot én dimension af enhver social praksis, der er med til skabe den pågældende sociale praksis gennem et dialektisk samspil med de øvrige dimensioner. Diskurs forstås som repræsentationen af praksis i betydning. Diskurs ses som både *konstituerende* for den sociale verden og som *konstitueret* af andre dimensioner af den sociale praksis. Når Fairclough for eksempel analyserer, hvordan mediediskurser er med til at skabe nye former for politik, arbejder han ud fra den antagelse, at diskurs påvirkes af samfundsmæssige kræfter, der ikke alene har en diskursiv karakter (Jørgensen & Phillips, 1999: 74). Som delvis ikke-diskursive kræfter fremhæver han eksempelvis det politiske systems struktur og mediernes institutionelle struktur. Til sammenligning vægter Wetherell og Potter mere diskursens konstituerende rolle som primær kraft i enhver social praksis, samtidig med at de erkender, at diskurs er indlejret i historiske og sociale praksisser.

Som Fairclough skelner vi mellem på den ene side diskurs – repræsentation af praksis i betydning – og på den anden side bredere sociale praksis/samfundsmæssige udviklinger. Men modsat Fairclough baserer vores fremgangsmåde sig ikke på en ontologisk skelnen mellem diskurs og ikke-diskurs, idet vi mener, at en sådan skelnen medfører en underbetoning af, at diskurs er en konstituerende dimension af enhver social praksis. Ved at tillægge praksisser betydning er diskurs med til at skabe praksisser, således at praksisser (som fx deltagelse i partipolitik, græsrodsorganisationer eller politisk forbrug) ikke eksisterer uden for eller uafhængigt af diskurs.

I vores studie arbejder vi imidlertid alligevel med en analytisk skelnen mellem diskursive praksisser og bredere samfundsmæssige udviklinger. I vores tilfælde er borgernes måder at tale om – eller *italesætte* – deres brug af informative medier, samt mediernes og borgernes italesættelser af politik, diskursive praksisser som udgør bestemte forståelser af henholdsvis medier og politik, mens fænomenet medialisering af samfundet ses som en bredere samfundsmæssig udvikling. Italesættelserne både afspejler medialiseringen

og er med til at skabe processen og give den en bestemt form, herunder med bestemte magtrelationer mellem medierne og borgerne. Idet den form, medialiseringen tager, og de relationer, der skabes, baserer sig på historiske og socialt specifikke diskurser, og ikke på politikken eller mediernes *essens*, er de kontingente og kunne være anderledes.

Den særlige fremgangsmåde, som vi bruger til at analysere diskurs i og om medierne og om politik, baserer sig således på en kombination af Faircloughs tredje definition af diskurs (som en bestemt måde at tale på, der giver betydning til oplevelser ud fra et bestemt perspektiv) og Wetherells og Potters definition af diskurs som *fortolkningsrepertoire* (se nedenfor).

I vores undersøgelse betoner vi *både*, at diskurserne gør det muligt at sige noget om politik, og at de sætter bestemte rammer for, hvad der kan siges. Idet diskurser muliggør *italesættelsen* af et bestemt område – at man overhovedet kan tale om politik – kan individuelle diskurser forstås som ressourcer. Men i kraft af at de sætter grænser for, hvad der kan siges om politik og dermed forstås ved „politik“, udelukker de samtidig visse alternativer. Desuden er vi som mennesker ikke passive i vores brug af diskurser, men er aktive agenter i deres reproduktion og transformation. Vi trækker på diskurser som fleksible ressourcer i relation til sociale handlinger i specifikke kontekster. Alle sociale aktører – herunder politikere, journalister og borgere/fokusgruppedeltagere – er således både diskursive produkter og producenter.

Med dette perspektiv på *diskurser som både strukturer, der begrænser, og ressourcer, der bruges fleksibelt*, har vi behov for en diskursanalytisk metode med et dobbelt fokus: dels på de måder hvorpå specifikke diskurser konstituerer både objekter og subjekter, dels på de måder hvorpå folks diskurs er orienteret mod positionering i de bestemte sociale sammenhænge, hvor de bruger diskurs. Efter vores opfattelse tager tilgange med dette dobbelte fokus højde både for de handlingsbegrænsninger, som brugen af specifikke diskursive ressourcer medfører, og for folks rolle som aktive sprogbrugere i social reproduktion og forandring. Vi mener, at både Faircloughs kritiske diskursanalyse og den type diskurspsykologi, som er blevet udviklet bl.a. af Wetherell og Potter (1992), muliggør denne form for diskursanalyse, og det ligger til grund for vores valg af disse to tilgange som grundlaget for vores diskursanalytiske ramme.

Mens de to tilgange deler den dobbelte interesse i påpejning af diskursive mønstre og i analyse af folks handlingsorienterede sprogbrug, har de en forskellig teoretisk vægtning af de to dimensioner og som konsekvens

heraf forskellige analytiske fremgangsmåder. Det er denne forskel, der har bestemt vores valg af de to tilgange, da de hver især er i stand til at skabe former for viden, som den anden tilgang ikke kan, hvis de kombineres med omtanke.

Wetherells og Potters diskurspsykologiske tilgang er kritisk over for den poststrukturalistiske analyseform, der betragter diskurser som monolitiske enheder, som man kan pege på empirisk uden at gå i detaljer med konkrete tilfælde af situeret, handlingsorienteret sprogbrug. Wetherell og Potter understreger, at som fleksible ressourcer er diskurser *både* identificerbare størrelser, som udgør bestemte måder at tildele verden betydning på og plastiske former, der transformeres, når de bruges retorisk. De lægger dog mere teoretisk vægt på folks fleksible retoriske brug af diskurs end på de brede diskursive mønstre, der tillægger betydninger til et socialt felt. Denne teoretiske vægtning udmønter sig i et analytisk fokus på, hvordan folk bruger bestemte diskursive ressourcer retorisk: dvs. til at udføre bestemte sociale handlinger i bestemte kommunikative sammenhænge. For at understrege at folk bruger diskurser aktivt som fleksible, handlingsorienterede ressourcer, foretrækker de at omdøbe diskurser til *fortolkningsrepertoier*: „de klynger af begreber, beskrivelser og talemåder, som i det store og hele kan skelnes fra hinanden, og som ofte er samlet omkring metaforer eller livagtige billeder“ (Wetherell & Potter, 1992: 90).

Samlingen af repertoierne udgør „en tilgængelig koreografi af fortolkningsbevægelser – ligesom fx en skøjteløbers bevægelser – hvorfra bestemte bevægelser kan udvælges, så de mest effektivt passer ind i konteksten“ (Wetherell & Potter, 1992: 125).

Til sammenligning fokuserer Faircloughs kritiske diskursanalyse på samlingen af diskurser inden for et givent socialt felt, dvs. feltets *diskursorden*, diskursernes lingvistiske opbygning og forbindelserne mellem diskursordnen og den sociale orden. I vores studie forsøger vi at kortlægge to diskursordner. Den ene diskursorden er *medie-diskursordnen*, som er den samling af diskurser, der bruges i mediernes repræsentationer af feltet trafik, politik og hverdagsliv. Den anden diskursorden er *borger-diskursordnen*, som er den samling af repertoier, der bruges i borgernes repræsentationer af felterne medier, trafik, politik og hverdagsliv. Hensigten er at sammenligne disse to diskursordner.

Ved at trække både på den kritiske diskursanalyse og diskurspsykologien, kan vi sætte fokus på, hvordan *bestemte* diskurser skaber *bestemte* forestillinger om aspekter af verden og identiteter, og på hvordan diskurserne skabes og

ændres gennem folks brug af diskurserne som ressourcer i betydningsdannelse og betydningsforhandling i specifikke sammenhænge. Den kritiske diskursanalyse bruges således især til at kortlægge diskurserne (herunder deres opbygning på grundlag af en række lingvistiske træk) og deres relationer til hinanden inden for mediediskursordnen og borgerdiskursordnen, og til at blotlægge relationerne mellem diskurserne og den bredere samfundsmæssige udviklingstendens, som medialiseringen af kultur og politik udgør.

Diskurspsykologien anvendes til at kaste lys over, hvordan folks retoriske positionering af sig selv og andre inden for forskellige diskurser i betydningsdannelse og -forhandling skaber diskursive mønstre. Der kan være tale om, at én eller flere diskurser dominerer i kampen om betydning, eller at flere diskurser artikuleres sammen for at skabe en betydningskonsensus. Diskurspsykologien bruges således til at understøtte den kritisk-diskursanalytiske analyse af relationerne mellem de forskellige diskurser inden for diskursordnen. Inspireret af Wetherell og Potter vælger vi at kalde diskurser for *fortolkningsrepertoier* for netop at fremhæve diskursernes status som fleksible ressourcer, som folk gør brug af, når de taler, hvad der er en central del af den empiriske analyse i denne bog.

I analysen i del 2 af, hvordan borgerne taler om deres brug af informative medier, er vores fokus på, hvordan borgerne italesætter deres mediepræferencer og -oplevelser på bestemte måder, der konstruerer bestemte forestillinger om deres brug af medierne. I vores undersøgelser i henholdsvis del 3 og 4 af, hvordan medierne og borgerne taler om politik, analyserer vi, hvordan medierne og borgerne i deres tale trækker på et sæt af fortolkningsrepertoier, som *både* muliggør, at de overhovedet kan tale om politik og fastsætter grænserne for, hvad der forstås ved politik – og mere specifikt hvad der forstås ved politiske spørgsmål, politiske institutioner, politiske handlinger og politiske aktører. På den ene side har vi blik for den potentielle mangfoldighed af forskellige repertoier inden for diskursordnen, mens vi samtidig vil spore diskursordnens ydre grænser, der holder alternative forståelser af det politiske ude, således at alternative måder at organisere samfundet på udelukkes. Vi stiller derfor spørgsmålene: Hvilke rammer for betydningsdannelse og identitetskonstruktion vedrørende *det politiske* sættes af de samlede anvendte repertoier inden for henholdsvis mediernes diskursorden og borgernes diskursorden? På hvilke måder afgrænser disse rammer folks politiske handlerum?

Vi fokuserer også på relationerne mellem de forskellige repertoier med henblik på at identificere, hvilke repertoier der er dominerende i kampen

om at give betydning til det politiske, og hvilke repertoierer der står svagt. Hvert repertoires relative status i henholdsvis mediernes og borgernes tale sammenlignes i bogens sidste del for at kaste lys over forholdet mellem mediediskursordnen om politik og borgerdiskursordnen om politik. Ud fra vores opfattelse af medialisering betragter vi medie- og borgerdiskursordnerne som to adskilte, men alligevel forbundne felter, i den forstand at hvert felt udgør et struktureret og afgrænset terræn af repertoierer. Disse felter definerer det politiske på bestemte måder, samtidig med at felterne påvirker hinanden, idet medierne trækker på hverdagsdiskurser, og borgerne trækker på mediediskurser. Ved at analysere relationerne mellem mediediskursordnen og borgernes diskursorden håber vi derfor at få indsigt i både mediernes og borgernes definitions- og samspillet imellem dem.

NOTER

- 1 For en introduktion til diskursanalyse se Jørgensen og Phillips (1999).
- 2 Ved at betegne politik som et socialt felt eller domæne arbejder vi med en anderledes og mere snæver forståelse af politik end i Laclau og Mouffes diskursteori, hvor politik forstås bredt som konstruktionen af samfundet på bestemte måder, der udelukker alle andre mulige måder (Laclau & Mouffe, 1985; Jørgensen & Phillips, 1999: 47).
- 3 Ved at definere diskurs som sprogbrug adskiller den kritiske diskursanalyse og diskurspsykologien sig fra Laclau og Mouffes diskursteoretiske tilgang, som ikke reducerer diskurser til sprog, men også betragter dem som *materielle*. Ifølge Laclau og Mouffe omfatter diskurs om det etablerede politiske system ikke blot lingvistiske praksisser, men selve institutionerne som fx Folketinget og kommunerne.

DE EMPIRISKE UNDERSØGELSER

For at belyse projektets problemstilling er der foretaget tre forskellige empiriske undersøgelser:

1. En undersøgelse af mediernes fremstilling af politik i bred forstand
2. En undersøgelse af borgeres fremstilling af politik i bred forstand.
3. En undersøgelse af borgeres fremstilling af deres mediebrug.

Alle tre undersøgelser er kvalitative, dvs. analyserne har ikke haft til formål at frembringe resultater, der kan afrapporteres som statistiske opgørelser. Analyserne fremlægger i sproglig form vores fortolkninger af de forskellige former for „tekster“, som vi har indsamlet: Avisartikler, tv-programmer, og fokusgruppeinterviews.

Vores ønske om i den anden delundersøgelse at undersøge, hvordan folk taler om politik i hverdagen, har fået os til at centrere hele undersøgelsen om et bestemt politikområde (trafik) og en bestemt politisk begivenhed inden for dette område (trafikforliget i januar 2001) – selv om vi også i både medieanalyse og fokusgruppeanalyse går ud over denne tematiske begrænsning for at se på de generelle aspekter af folks politikopfattelse og medieoplevelser. Vi har ovenfor gjort rede for vores grunde til at vælge netop dette politikområde (kapitel 2).

At vi har valgt at gå ud fra et bestemt politikområde, skyldes at vi dermed hæver undersøgelsens validitet, fordi fokusgruppediskussionerne kommer tættere på den måde, hvorpå folk taler om politik i hverdagens samtaler, end hvis vi havde bedt dem snakke om „politik“ i generel forstand. Det har i begge fokusgruppeundersøgelser været et overordnet hensyn at tage udgangspunkt i folks hverdagsrutiner og hverdagsopfattelser, frem for i „temaer“ fra den offentlige debat eller i bestemte medier, som folk måtte have færdigpakke meninger om.

ANALYSEN AF MEDIEDISKURSER OM POLITIK

Det trafikpolitiske forlig, indgik SR-regeringen med den borgerlige opposition den 24. januar 2001. Vi har derfor udvalgt hele ugen 23.-29. januar 2001 som ramme om vores analyse af mediernes italesættelse af politik, med særlig vægt på dagene 23.-26. januar. Vi mener i øvrigt, at denne uge er en på alle måder gennemsnitlig nyhedsuge i det danske mediebillede. Vi har analyseret følgende medier:

- 4 landsdækkende omnibusaviser (*Berlingske Tidende, Information, Jyllands-Posten, Politiken*)
- 2 landsdækkende tabloidaviser (*BT, Ekstra Bladet*)
- 1 lokal omnibusavis (*Dagbladet Roskilde Tidende*)
- 1 lokal gratisavis (*Roskilde Avis*) (hele januar måned)
- 3 landsdækkende tv-kanaler (DR1, DR2, TV2)
- 1 regional tv-kanal (TV2 Lorry)

I disse medier analyserer vi, både hvad de bringer om trafikpolitik og trafikforliget, og alle de øvrige politiske områder, som dukker op i den pågældende uge, af den simple grund at borgernes politikopfattelse naturligvis er et produkt af de intertekstuelle relationer mellem alle former for italesættelser af politik. Principielt er borgernes politikopfattelse selvfølgelig også et produkt af de intertekstuelle relationer til alt det øvrige medieindhold.

Imidlertid har vi, både hvad angår valget af medier og genrer, afgrænset analysen til at omhandle faktagenrer, specielt nyheder. Vi er klar over, at borgernes politiske meningsdannelse ikke kan begrænses til disse medier og genrer – folk trækker på hele repertoiret af medier og genrer i konstruktionen af deres politiske meningsunivers, herunder også ugeblade af enhver art, fagblade, virksomhedsmagasiner, tv-serier, infotainment- og reality-programmer, dokumentarudsendelser, biografilm, websteder på internettet osv. (Carpini & Williams, 2001; Street, 2000; van Zoonen, 1998; Jerslev, 2004). Vi har hverken tidsmæssigt eller økonomisk haft ressourcer til at foretage en undersøgelse, der omfatter både de mediediskurser, som Bennett og Entman kalder „den politikrettede sfære“ og „den offentlige sfære i bred forstand“ (Bennett & Entman, 2001 kalder dem henholdsvis „policy sphere“ og „public sphere“), selv om vi principielt anerkender begge sfærerens relevans for vores problemstilling. Vi har derfor måttet vælge, og vi har besluttet at koncentrere os om primært nyhedsmedier og -historier og kun i begrænset omfang inddraget andre aktualitets- og debatgenrer.

Det forhindrer dog ikke, at vi tager fat i en bredere kreds af medier, når informanterne så at sige tvinger os til det ved spontant at bringe sådanne op i fokusgrupperne.

FOKUSGRUPPER SOM FORSKNINGSMETODE

Valget af fokusgruppe-metode bygger på vores antagelse om, at fokusgruppen egner sig til analyse af, hvordan betydninger og identiteter skabes og ændres i social interaktion, fordi fokusgruppen udgør et samtaleforum for flere mennesker (Halkier, 2002). Fokusgruppernes forløb blev semi-struktureret for at muliggøre, både at forskerne præger dagsordenen gennem de temaer, de introducerer, og at informanterne også får chancen for at præge dagsordenen, både individuelt og i samtale med hinanden. Vores valg af kombinationen af „konventionelle“ og „netværks“ fokusgrupper er begrundet i et bestemt syn på, hvordan de to typer fokusgrupper komplementerer hinanden: „Konventionelle“ fokusgrupper muliggør en tættere styring af gruppernes sammensætning og er på et rent praktisk plan nemmere at rekruttere; mens „netværksgrupper“ giver adgang til en form for meningsproduktion, som har en større tilknytning til hverdagslivet, idet deltagerne kender hinandens hverdagsliv, og diskussionerne foregår i en dagligdags sammenhæng – hjemme hos det ene af parrene.

Fokusgruppe-metoden som sådan har nogle begrænsninger¹, i kraft af at der etableres én bestemt form for talesituation. Den er derfor ikke egnet til at indfange *variation* i folks faktiske opfattelser og praksis på tværs af forskellige sociale sammenhænge. Forskeren er nødt til at tage informanternes *beretninger* om deres opfattelser og adfærd i andre situationer for gode varer. Dette er en begrænsning, som især fremføres af etnografer, sådan som Nina Eliasoph her formulerer det i sin kritik af interviewundersøgelser om folks opfattelser af politik:

Mange fascinerende undersøgelser viser, at det at „blive interviewet“ kan gøre respondenter til tænkende medborgere [...] For eksempel demonstrerer flere [interview]undersøgelser, at folk kommer frem til forskellige meninger ud fra forskellige logikker, alt afhængigt af om de antager, at de taler som forbruger, kirkegænger, arbejder, forældre, medborger, eller har en anden „kasket“ på [...] Disse studier demonstrerer på dramatisk vis, at folk fuldt ud har evnen til at blive gode medborgere, hvis en forsker, som presser dem med gode spørgsmål, skulle komme forbi. Men disse undersøgelser sigter ikke imod at spørge, hvordan forskellige

sammenhænge ude i det virkelige liv kalder på forskellige „kasketter“, eller hvorfor så få af disse sammenhænge opfordrer folk til at tage deres „demokratiske medborgerskabs“ kasket på. Takket være disse undersøgelser ved vi, at disse kasketter ligger i skabet; det næste spørgsmål er, hvordan folk bestemmer, hvilke kasketter de skal tage på til hvilke sammenhænge“ (Eliasoph, 1998: 231).

Det er klart, at interview og fokusgrupper ikke giver os *direkte* indblik i folks praksis i andre sammenhænge end selve interviewet eller fokusgruppen. Imidlertid betragtes interviewet og fokusgruppen inden for diskursanalyse ikke blot som et udtryk for – og en måde at få indsigt i – en virkelighed, der foregår andre steder: i folks hoveder eller i „den sociale praksis“. De diskurser, vi finder, indgår i folks kommunikative repertoarer – de *er* de måder, folk *kan* tænke og tale på. Interviewet og fokusgruppen er i deres egen ret former for social praksis, hvor individet fleksibelt bruger forskellige diskurser som ressourcer til at argumentere med og til at skabe bestemte identiteter og verdensopfattelser.

Som diskursanalytiker forventer man *variation* i folks diskursive repræsentationer inden for en enkelt samtale, idet folk trækker på skiftende diskursive ressourcer for at opnå bestemte former for social handling i løbet af samtalen. Interviews og fokusgrupper er således ikke skabe, hvor „kasketterne“ bare ligger; tværtimod udgør vellykkede interviews og fokusgrupper dynamiske fora for social interaktion, hvor „kasketter“ bliver taget af og på, som det passer de specifikke samtale-kontekster i forløbet, og hvor mere end én kasket kan bæres på én gang. Den vellykkede fokusgruppe udgør (i modsætning til det individuelle interview) et dynamisk forum for social interaktion blandt flere informanter og en moderator. Ud fra en diskursanalytisk synsvinkel kan fokusgruppen således bruges til at analysere, hvilke „kasketter“ folk kan tage på i de forskellige sociale kontekster, som der refereres til i interviewet, og hvordan kasketterne kombineres på dynamiske måder. I vores tilfælde lagde vi op til, at folk ikke tog en abstrakt „demokratisk medborgerkasket“ på, men i første omgang talte om trafik, politik eller medier ud fra deres egen hverdagspraksis.

De diskurser, der bruges i fokusgrupperne, tilhører de *facto* folks kommunikative repertoarer, men vi kan ikke sige noget om, i hvilke sammenhænge, med hvilken styrke og med hvilket udfald de ellers bruges. Det er altså ikke sikkert, at folk trækker på diskurserne i det samme omfang eller på de samme måder i andre former for social interaktion. Men når forskere – heriblandt diskurspsykologer som Potter og Wetherell (1987)

– identificerer og beklager dette problem, bygger de ofte på den antagelse, at interview og fokusgrupper er kunstige konstruktioner, som står over for „hverdagslivet“. Vores holdning er, at interview og fokusgrupper er anderledes end andre sociale sammenhænge, men at forskellene ikke truer deres værdi som forskningsmetoder, og at fokusgruppen især udgør et potentielt dynamisk forum for social interaktion.

Alle felter for social interaktion er sociale konstruktioner, der skabes gennem den diskursive forhandling af betydning blandt aktørerne i social interaktion. Og de måder, de er konstrueret på, sætter grænser for aktørernes handlen. „Hverdagslivet“ består af en mangfoldighed af sociale sammenhænge, hvor folks muligheder for at påtage sig bestemte holdninger og identiteter begrænses af magtens spil – herunder hvordan folk positionerer sig og bliver positioneret af hinanden (van Langenhove & Harré, 1999). Der findes således *intet* rum, hvor betydningsdannelse er adskilt fra magtrelationer – hvor dialogen foregår mellem folk, „som om“ de socialt er lige parter (jf. Habermas’ teori om kommunikativ handlen (1996); se Chouliaraki (2002) for en kritik af Habermas’ perspektiv ud fra kritisk diskursanalyse). Det er derfor ikke et særligt problem for denne sammenhæng, at moderatoren påvirker fokusgruppe-deltageres tale, så længe man *analyserer* både moderatorens spørgsmål, deltageres svar og moderatorens eventuelle kommentarer som en del af den sociale konstruktion af betydning, som magten er indlejret i. Deltageres svar skal ikke analyseres løsrevet fra de dialogiske kontekster, de ytres i.

Desuden lægger især netværksfokusgrupperne op til dannelse af magtkonfigurationer, som ligner magtkonfigurationerne i hverdagssammenhænge, idet de, som nævnt ovenfor, har en stor tilknytning til hverdagslivet, både i kraft af at deltagerne i øvrigt omgås hinanden i hverdagssammenhænge, og i kraft af at selve fokusgruppen finder sted i en hverdagssammenhæng – hjemme hos det ene af parrene. For at evaluere både netværks- og konventionelle fokusgrupper som bestemte sociale konstruktioner, som skabes gennem den diskursive forhandling af betydning blandt deltagerne, gælder det om at analysere, hvordan moderatoren og informanterne positionerer sig og bliver positioneret af hinanden i den sociale konstruktion og forhandling af betydning. Det har vi forsøgt at fange i vores analyse.

FOKUSGRUPPER OM BORGERNES ITALESÆTTELSE AF POLITIK

I den først afholdte fokusgrupperunde undersøgte vi, hvordan borgere i Danmark taler om trafik og trafikpolitik som hverdagspraksis og som „politisk“ sag. Vores overordnede fokus var det samme som i analysen af mediediskurserne om trafik i del 3 – hvordan der gennem brugen af bestemte repertoarer tilskrives bestemte betydninger til politik, politiske institutioner, politiske handlinger og politiske identiteter. Vi så på, hvordan borgere, når de taler om trafik og trafikpolitik, gør brug af bestemte repertoarer, der tillægger det politiske felt bestemte betydninger. Vores interesse lå i at afdække folks brug af bestemte diskursive repertoarer som retoriske ressourcer, der hver især danner en bestemt repræsentation af politiske spørgsmål, institutioner og handlinger og bestemte identiteter for individer og grupper.

Undersøgelsen af borgernes diskurser om politik baserer sig på syv fokusgrupper, som vi gennemførte i Roskilde i oktober 2001. Vi brugte tre hovedkriterier for at sammensætte grupperne så varieret som muligt: Uddannelse, alder og køn. Konkret spillede uddannelse rollen som hovedvariabel, og grupperne blev sammensat således, at vi ville være i stand til at se, om der var markante forskelle på langtuddannedes og kortuddannedes italesættelser af politik og medier. Det viste sig at være tilfældet med hensyn til informanternes mediebrug (del 2), men ikke med hensyn til deres italesættelser af politik (del 4).

Baggrunden for at ophøje uddannelsesvariablen til denne særstatus er velbegrundet inden for samfunds- og medieteorier, hvor ikke mindst smags- og livsstilsforskningen i forlængelse af Bourdieus arbejder tillægger menneskers „kulturelle kapital“ afgørende betydning for deres meninger, holdninger og adfærd (det som Bourdieu (1984) ville kalde habitus- og praksisformer). Kulturel kapital og uddannelse spiller også en hovedrolle, når Bourdieus teorier operationaliseres til anvendelse som segmenteringsmodeller inden for kultur- og medieforskning. Dahl (1996) finder således, at „den vigtigste underliggende dimension i de manifesterede forskelle i befolkningens værdimønstre er svarpersonernes andel i de samfundsmæssige goder, penge og uddannelse“. Selv om der er forskelle i kapitelformernes fordeling mellem de såkaldte nordlige segmenter i Minerva-analysens værdikort, er det forskellen mellem nordlige og sydlige segmenter, der er den mest betydningsfulde, og her er uddannelse en vigtig enkeltfaktor (Dahl, 1996). Samme ræsonnement anlægger Slaatta i sin analyse til den norske magtudredning af den norske medieorden: „Specielt vigtigt er det at se efter, hvorvidt mediebrug varierer

med indtægt og fordeling af formel uddannelse og professionstilhørsforhold“ (Slaatta, 2003: 30).

Gruppernes sammensætning, med internt aldershomogene grupper af henholdsvis ældre og yngre mennesker, tillader også i et vist omfang at sige noget om forskelle mellem forskellige aldersgrupper, igen mest i fokusgrupperne om mediebrug, mens vi ikke kan isolere køn som forklaringsfaktor. Fokusgruppernes sammensætning er beskrevet i bilag 1.

I tre af grupperne havde informanterne en relativt kort uddannelse (enten alene folkeskolens afgangsprøve eller op til tre års faglig-teknisk uddannelse). To af disse grupper bestod af deltagere mellem 35 og 50 år af begge køn, mens deltagerne i den tredje gruppe var informanterne mellem 18 og 25 år af begge køn. I tre andre grupper, der også havde begge køn repræsenteret, havde informanterne en relativt lang uddannelse (en mellemuddannelse eller en universitetsgrad på mindst bachelorniveau eller tilsvarende). I en af disse grupper var informanterne mellem 35 og 50 år, i en anden af grupperne var de mellem 18 og 25, mens den tredje gruppe bestod af to par mellem 35 og 50 år plus et af parrenes 19-årige søn. Den syvende fokusgruppe bestod af deltagere, hvor hovedkriteriet var, at de havde hjemmeboende mindre børn; gruppen var blandet, hvad angår alder, køn og uddannelsesniveau. Kataloget over fokusgrupperne i bilag 1 viser i øvrigt, at såvel de kort- som de langtuddannede grupper spænder over et bredt spektrum af uddannelser og erhverv. Vi har altså ikke rekrutteret fokusgrupperne, så de repræsenterer uddannelsesmæssige ekstremer og efterlader et hul i mellemgruppen.

Fem af de syv grupper var „konventionelle“ fokusgrupper, som AC Nielsen AIM rekrutterede, og møderne blev afholdt i et konferencelokale på et hotel i bymidten. De konventionelle fokusgrupper bestod af mellem tre og ni deltagere (ti deltagere blev rekrutteret til hver gang, men antallet af folk, der dukkede op, varierede). De øvrige to grupper var „netværksgrupper“, der begge bestod af to venner, der mødtes hjemme hos det ene af parrene.

Diskussionen i alle fokusgrupperne var organiseret i tre dele (se bilag 2 for den komplette interviewguide). I den første del diskuterer deltagerne deres egen hverdagspraksis, hvad angår trafik. Diskussionen blev hjulpet på vej af moderatoren med spørgsmål som: *Hvilke former for transport bruger I i jeres dagligdag – for at tage frem og tilbage fra arbejde for eksempel? Hvad synes I om, hvordan det går – er I tilfredse med bus/bil/tog/cykel-transporten osv.?* Diskussionen i den næste del handlede om trafik og trafikpolitik i sammenhæng med politik generelt og egen politiske deltagelse. Her stillede moderatoren

spørgsmål som: *Hvad mener I om den måde, hvorpå trafik er organiseret både lokalt og nationalt? Hvad mener I om politikernes håndtering af trafikspørgsmål? Foretages der de rigtige prioriteringer blandt transportmidler som biler, tog, busser, cykler, flyvemaskiner, færger osv.? Hvad mener I om jeres egne muligheder for at få indflydelse på politiske processer?* Det sidste tema var mediedækning af trafikpolitik. Som spørgsmål havde vi fx: *Hvad mener I om mediernes håndtering af trafikspørgsmål?*

I forbindelse med fokusgruppen viste vi deltagerne to tv-indslag inden for trafikområdet som udgangspunkt for diskussion af trafik og trafikpolitik:

- Et indslag fra TV2 Lorry, kl. 19.30, 4. september 2001, om børnefamilier der som eksperiment skal undvære bilen i en uge.
- Et indslag fra TV2 *Nyhederne*, kl. 19.00, 24. januar 2001, om det trafikpolitiske forlig.

Til sidst i gruppesancen anvendte vi en projektiv teknik for at åbne op for, at folk tog stilling til nyheder og debatter om trafik. Vi gav hver deltager ti avisudklip vedrørende en bred vifte af trafikproblematikker fra diverse lokale og landsdækkende aviser fra september 2001, og bad dem om hver for sig at udvælge et par udklip, som de mente omhandlede det for dem vigtigste trafikemne.

Fokusgrupperne blev optaget på lyd- og videobånd, fordi de mange deltagere ellers kunne gøre det svært at skelne, hvem der sagde hvad, mens netværksgrupperne med hver 4 deltagere kun blev optaget på lydbånd. Båndene blev derefter transskriberet ordret og analyseret ved hjælp af diskursanalytiske værktøjer, der med basis i henholdsvis Potter & Wetherell og Fairclough dels tog sigte på at fange deltageres retoriske strategier for at tilskrive sig autoritative talepositioner i diskussionerne, dels på at kortlægge deres forståelser af politik. Samme procedure blev fulgt i fokusgrupperne om mediebrug.

FOKUSGRUPPER OM BORGERNES ITALESETTELSE AF MEDIEBRUG

Det var sigtet med den anden runde af fokusgrupper, som blev afholdt i januar 2002, at snakke med de samme mennesker som i første runde om, hvordan de holder sig orienterede om, hvad der foregår i samfundet omkring dem på lokalt, nationalt og internationalt plan. Hvordan sikrer folk,

at de får de informationer, der er nødvendige, vigtige, vedkommende og relevante for dem, for at de kan fungere i deres dagligdag? Hvilke medier, og for tv's vedkommende hvilke programmer, bruger folk mest til disse formål? Og hvordan oplever folk de medier/programmer de bruger mest – hvorfor foretrækker de *dem*? Hvad mener de om dem? Hvad mener de om de medier/programmer, de ikke eller sjældent bruger? Er det indholdet, formen eller de medvirkende (dem de bedst „kan lide“), der spiller den største rolle? Det gennemgående perspektiv var, hvordan brugen af forskellige medier kan ses at bidrage til, at folk kan agere som oplyste borgere i et demokratisk samfund.

Vi opdagede, at det var vanskeligt at motivere folk til at medvirke igen i den anden runde. To af de oprindelige grupper bortfaldt helt, og tre af fokusgrupperne blev gennemført, men ikke med helt så mange deltagere. De to netværksgrupper var komplette i anden runde også, og så rekrutterede vi to nye grupper bestående af unge mennesker i tyverne (interviewene fandt her sted i april 2002). Anden runde bestod altså af lige så mange grupper som første, og med næsten lige så mange deltagere. Grupperne var sammensat ud fra de samme uddannelses-, alders- og køns-kriterier, som vi har gjort rede for i forbindelse med første fokusgrupperunde.

Samtalerne forløb i to faser: Første fase bestod i en generel runde om folks mediebrug i hverdagen, hvor vi efter at have givet deltagerne nogle minutter til at tænke og skrive ned spurgte til, hvilke medier/programmer folk typisk brugte til at holde sig orienteret. Vi havde medbragt et varieret udvalg på 25 aviser, blade og magasiner, som kunne inspirere deltagerne, ligesom vi viste et videobånd med korte sekvenser fra 10 nyheds- og aktualitetsudsendelser på seks forskellige danske kanaler. Gruppesamtalerne blev struktureret efter deltagerens lokale, nationale og internationale mediebrug.

I anden fase satte vi fokus på tv-mediet gennem en række konkrete programeksempler (de beskrives nærmere i forbindelse med fokusgruppereanalysen i del 2):

- DR1 *TV-Avisen* 7. januar 2002. Indslag om konflikten mellem trafikministeren og DSB i den såkaldte Arriva-licitationssag.
- TV2 *Nyhederne* 7. januar 2002. Indslag om konflikten mellem trafikministeren og DSB i den såkaldte Arriva-licitationssag.
- TV2 *Go' Morgen Danmark* 8. januar 2002. Indslag om samme sag, belyst gennem interview mellem studievært Ole Stephensen og DSB-formand Knud Heinesen.

- DR1 19 *Direkte* (fra 2000). Indslag om kritisable forhold på danske plejehjem.
- TV2 Statsministerens Nytårstale 1. januar 2002 (kun brugt i enkelte grupper).
- DR2 *Debatten* 10. januar 2002. Debat om VK-regeringens forslag om omdannelse af almennyttige lejligheder til ejerlejligheder.

I de fleste af grupperne kom vi til slut ind på deltagerens oplevelse af, hvordan politikere og andre „kendte“ oftere og oftere optræder på slap line i medierne, med eksempler som justitsminister Lene Espersens villige kåring til Årets Sild i *Se & Hør*, eller Anders Fogh Rasmussens optræden i talkshowet *Utzon*.

STÆRKE OG SVAGE SIDER VED KVALITATIV FORSKNING MED FOKUSGRUPPER

Ud over de mulige begrænsninger ved fokusgrupper som kvalitativ undersøgelsesmetode, som vi har diskuteret tidligere i dette kapitel, er det et grundvilkår for fokusgruppemetoden og for kvalitativ forskning generelt, at man „afskærer sig fra at kunne foretage en statistisk generalisering af udbredelsen af de fundne mønstre“ fra de udvalgte informanter til en hel befolkning (Halkier, 2002: 113). Til gengæld fører denne begrænsning en styrke med sig, som de statistisk repræsentative undersøgelser mangler, nemlig muligheden for at få et dybt indblik i informanternes livs- og tankeverden og for at forstå kompleksiteten og modsigelsesfuldheden i menneskers opfattelse af samfundsmæssige forhold som medier og politik.

Samtidig kan fokusgruppeforskning gennem den måde, man udvælger og sammensætter fokusgruppen på, sikre, at de indsigter, som analysen når frem til, i høj grad er *typiske* for en given befolkning. Vi mener, at vores fokusgruppedesign (det antal fokusgrupper, vi snakker med, måden de er sammensat på, vores valg af politisk case osv.) sikrer, at vores resultater i høj grad er typiske for menneskers opfattelser og oplevelser af politik og medier i dagens Danmark.

Vores undersøgelse har – som vel alle undersøgelser – måttet foretage sine metodiske valg ud fra de ressourcer, vi har haft til rådighed:

Hver delundersøgelse har haft syv fokusgrupper som empirisk grundlag. Med flere grupper havde vi formentlig kunnet nuancere vores resultater mere, både med hensyn til de diskursive repertoarer om politik og medier og med hensyn til disses forankring i forskellige befolkningsgrupper.

Vi har valgt Roskilde som geografisk og socialt univers for vores undersøgelse, fordi vi ønskede at koncentrere os om én lokalitet, der kombinerede aspekter af det mere metropole og det mere provinsielle Danmark. Vi tror ikke, at vores resultater var blevet grundlæggende anderledes, hvis vi havde valgt Svendborg eller Herning som lokalitet, selv om der muligvis ville være forskelle i de diskursive repertoires indbyrdes prominens, fx med hensyn til italesættelsen af modsætningen mellem Øst- og Vestdanmark.

Vi har valgt trafikpolitik som case (men vi har også kigget på „politik“ i mere generel forstand). Der er imidlertid ingen tvivl om, at vi ville have fundet andre facetter i italesættelsen af politik, hvis vi havde valgt indvandrerpolitik eller sundhedspolitik. Men vi tror ikke, at det ville have ændret grundlæggende ved de diskursive repertoires, vi påviser, fordi alle væsentlige politikområder i dag spænder fra parlamentarisk politik over græsrods politik til hverdagspolitik.

Det altafgørende ved videnskabelige undersøgelser er, om de kan siges at have *gyldighed* (validitet). I sin bog om fokusgrupper som forskningsmetode konkluderer Halkier, at „validitet overordnet handler om at lave et systematisk stykke håndværk og gøre det gennemskueligt for andre, samt om at argumentere analytisk overbevisende nok til at andre accepterer éns resultater“ (Halkier, 2002: 112).

Disse krav om systematik, gennemskuelighed og analytisk argumentation har vi søgt at leve op til på forskellige måder: Ved at fremlægge det begrebsmæssige grundlag for vores forståelse af „politik“ (kapitel 2); ved at redegøre for vores diskursanalytiske optik (kapitel 3); ved at beskrive teoriernes og metodernes implementering i feltarbejdets konkrete design (dette kapitel, samt fokusgruppefortegnelsen og interviewguides i bilag 1, 2 og 3); og ved i de analytiske kapitler at tilstræbe gennemskuelighed i relationen mellem citaterne fra vores medie- og interviewdata på den ene side, og vores fortolkende ræsonnementer på den anden.

Vores validitetsforståelse er i sidste instans kommunikativ: Hverken de empiriske data eller vores analyse af dem „taler for sig selv“. Som Halkier siger det, betyder kommunikativ gyldighed, at „man skal forsøge at overbevise andre om gyldigheden af sine analytiske valg, sin argumentation og sine resultater“ (Halkier, 2002: 111). Det er altså læseren af denne bog, der ud fra vores udførlige beskrivelse af vores procedurer skal afgøre, om de indsigter vi tilbyder, er empirisk velunderbyggede og analytisk plausible.

Vi har nu her i del 1 fremlagt en række af de videnskabelige forforståelser, vi er gået til undersøgelsen med: Vi har gjort rede for vores opfattelse af mediernes rolle i samfundets demokratiske processer, herunder hvordan vi forholder os til spørgsmålet om mediernes magt i samfundet; for vores opfattelse af det politiske felts forskellige praksisformer i det medialiserede samfund; for vores teoretiske og metodiske grundlag; og endelig for den måde vi har designet vores medieanalyse og feltarbejde på. I resten af bogen fremlægger vi vores analyser og de indsigter, vi er nået frem til.

NOTE

- 1 Sidst i dette kapitel diskuterer vi kort de mere generelle stærke og svage sider ved kvalitative undersøgelser.

DEL 2

**SÅDAN TALER BORGERNE OM DERES
BRUG AF MEDIERNE**

BORGERNES HVERDAG MED MEDIERNE :
MEDIEPREFERENCER OG OPLEVELSESMÅDER I
FORHOLD TIL INFORMATIVE MEDIER

Der foreligger en omfattende viden om, *hvem* der bruger *hvilke* danske medier. Men vores viden om, *hvad* brugerne bruger dem *til*, er forsvindende lille. Ydermere er det sådan, at de undersøgelser, der foreligger, har anlagt et stærkt mediecentreret perspektiv på mediebrug: For et givet medie, hvem køber/læser/ser på det, og hvad får de ud af det?

I vores undersøgelse skifter vi perspektiv og starter, ikke med de forskellige medier, men med menneskene/samfundsborgerne og kigger på, hvordan de ud fra *deres* livssituation og *deres* behov for at orientere sig i omverdenen betjener sig af de mange forskellige farver, de har til rådighed på mediepaletten.

De trykte og de elektroniske medier har et behov for at vide, *hvem* læserne, lytterne og seerne er. Derfor bedriver de hver deres form for statistik over brugerne, hvor det minutøst registreres, hvilke aldersgrupper, køn, sociale klasser, erhvervskategorier, livsstilssegmenter osv. der bruger aviser, blade, radio og tv. Et af de store analysebureauer, Gallup, er på vej med et overvågnings- og analysesystem for internetbrug, der minder om tv-meterundersøgelserne på tv-området. Man kan derfor uden de store problemer finde frem til *Politikens* eller *Kristeligt Dagblads* læserprofil og til TV2's eller DR1's seerprofil – og man kan også gå ned på programniveau og finde seerprofilerne for *Nyhedene* eller *19Direkte*.

Denne form for demografisk overblik over læsere, lyttere, seere og net-surfere er livsnødvendige redskaber for udgiverne, både af hensyn til tilrettelæggelsen af indhold, form og afvikling af det redaktionelle indhold og af hensyn til salget af reklameplads – annoncørerne skal jo vide, hvem de får i tale ved at anbringe deres reklamer i det ene frem for det andet medie.

Ud over at indsamle viden om læsernes demografiske identitet oparbejder medie-institutionerne i varierende omfang viden om, hvad brugerne bruger mediet eller programmet til. DR's egen medieforskningsafdeling har i adskillige år lagt vægt på at lave kvalitative fokusgruppetanalyser af seernes programoplevelser og -vurderinger for at præteste nye programmer, de har på tegnebrættet eller for at evaluere eksisterende programmers vellykkethed med henblik på forbedring og produktudvikling. I den øvrige medieverden foregår der mere sporadisk tilsvarende undersøgelser, som når TV2 med mellemrum udvælger programmer til fokusgruppetanalyse, eller *Politiken* og *Berlingske Tidende* for at imødegå læserflugt iværksætter produktudviklings-

processer, hvori der indgår lignende kvalitative analyser af fx kernelæsernes brug og oplevelse af avisen. Den viden, de herigennem opnår, er (med enkelte undtagelser: Davidsen-Nielsen, 1996; Poulsen, 1998; Vinderskov, 2001) klausuleret som forretningshemmeligheder og dermed ikke offentligt tilgængelig.

Læsernes og seernes brug og oplevelse af medieprodukter har også været prioriteret relativt højt i den akademiske – og dermed offentligt tilgængelige – medieforskning i Danmark siden midten af 1980'erne, så der i dag foreligger en del kvalitative analyser af receptionen af medier, genrer og programmer (for en nylig status-redegørelse, se Schröder, 2000). Men samtidig med at disse receptionsanalyser anlægger et brugerperspektiv på medierne, så fastholder de det mediecentrerede perspektiv, som de statistiske undersøgelser anlægger: Det enkelte receptionsforskningsprojekt tager udgangspunkt i et *medie* (fx dagspressen: Poulsen, 1998), en *genre* (fx seriefiktion (Hjort, 1984); nyheder (Jensen, 1987); eller imagereklamer (Schröder, 2001)), eller et bestemt *program* (fx et ungdomsprogram som *Tæskeholdet* (Drotner, 1999) eller et studiedebatprogram som *Synnøves* (Bruun, 2002) med det formål at fremanalysere modtagersidens oplevelse af netop disse medier, genrer eller programmer.

Vores undersøgelse i denne del trækker metodisk på, men afviger også fra disse receptionsanalytiske tilgange og anlægger et bredere kvalitativt mediasociologisk perspektiv på den brug, som danske samfundsborgere i hverdagen gør af medierne for at holde sig orienteret om, hvad der foregår omkring dem, i lokalsamfundet, på landsplan i Danmark og i en større international verden. *Vores udgangspunkt er således borgeren, ikke medierne.* Vi undersøger, *hvordan borgerne inddrager medierne i deres hverdag* som svar på de forskelligartede behov for oplysning og oplevelse, der udspringer af menneskers forskellige hverdagsliv, sådan som de har tilrettelagt det ud fra familiemæssige, uddannelsesmæssige, arbejdsmæssige, mellemmenneskelige og interessebestemte forhold i dagligdagen.

Vi lægger os dermed i forlængelse af de få tidligere undersøgelser, der har anlagt et tilsvarende perspektiv: Jensen m.fl.s *Når danskere ser tv. En undersøgelse af danske seeres brug og oplevelse af tv som flow* (1993), der anlægger et kvalitativt brugerperspektiv på tv-mediet alene, og Schröders *Danskerne og medierne. Dagligdag og demokrati* (1995), der undersøger 30 danske husstandes brug af hele mediespektret og indsætter den i et eksplicit demokratisk deltagesperspektiv.

I lighed med sidstnævnte undersøgelse afgrænser vi os genre-mæssigt til at

behandle genrer, der er overvejende informative, selv om skellet mellem information og underholdning ikke (længere) kan placeres utvetydigt (Street, 2000; Carpini & Williams, 2001; van Zoonen, 2003). Vi underkender på ingen måde, at borgerne på mangfoldige samfundsmæssige og kulturelle områder samler relevante og nyttige erfaringer gennem de oplevelser, de får gennem fiktions- og underholdningsprogrammer (Jerslev, 2004). Vi nævner i flæng fra dagens tv-udbud: *Rejseholdet*, *Nikolaj og Julie*, *Popstars*, *Robinson Ekspeditionen*, *Big Brother* – programmer og genrer, som vi her ser bort fra af den praktiske grund, at en totimers fokusgruppe ikke kan nå omkring alt, hvad der måtte være relevant.

Det informationsfokuserende sigte opretholdes i undersøgelsen først og fremmest ved, at fokusgruppedeltagernes bidrag til samtalerne af os blev rammesat som hvilke medier, de brugte for at *holde sig orienteret om*, hvad der sker i samfundet omkring dem. Senere i fokusgruppesamtalen tilhørte de tv-indslag, som vi brugte som styrende input, genrerne nyheder, aktualitetsprogram, interview og debatprogram.

I det kalejdoskopisk mangfoldige billede af mediepræferencer og -oplevelser, som fokusgrupperne frembragte, tegner der sig gennem analysen et mønster, der følger variabelen uddannelse, sådan som det gennem årene er blevet eftervist i en lang række af mediestatistiske undersøgelser (se figur 1).

Figuren kan forhåbentlig virke som støtte for læsningen af de følgende analytiske kapitler i denne del, fordi den opsummerer, hvordan fokusgruppeinterviewene gør det muligt at inddеле medierne i tre kategorier:

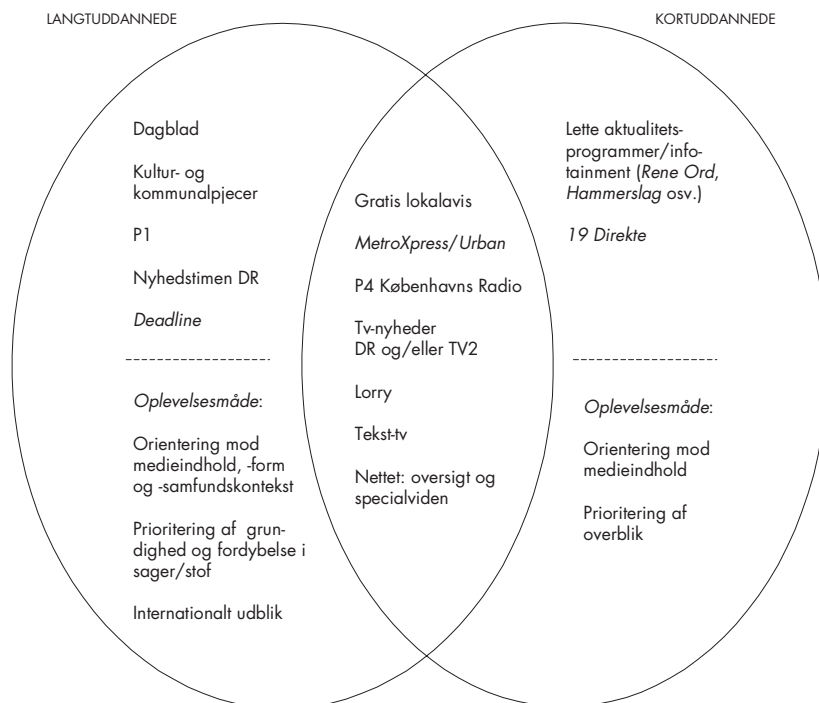
- medier der hovedsagelig bruges og prioriteres af langtuddannede
- medier der hovedsagelig bruges og prioriteres af kortuddannede
- medier der bruges og prioriteres af både langt- og kortuddannede, på samme eller på vidt forskellig måde.

Det vigtige i de følgende analyser er imidlertid ikke, at fx mennesker med forskelligt uddannelsesniveau bruger de samme eller forskellige medier og programmer – det er mediestatistikken meget bedre til at sige noget om (fx Fridberg, 2000) – men derimod *hvad de siger, de bruger disse medier og programmer til*, og *hvordan de omtaler og vurderer de forskellige medier, genrer og programmer*.

Som konsekvens heraf er det en pointe i sig selv, at borgerne faktisk kommer til orde i vores fremstilling, så læseren kan „høre“, hvordan informanterne „italæsætter“ deres mediebrug og -holdninger i de fokus-

FIGUR 1.

Borgernes hverdag med medierne: mediepræferencer og oplevelsesmåder for informative medier

grupper, vi gennemførte. Vi gengiver derfor interviewcitater af en vis længde, samtidig med at vi fremlægger de analytiske ræsonnementer om differentieret mediebrug, som materialet muliggør. I del 2's konklusion vurderer vi afslutningsvis borgernes mediebrug i et demokratiperspektiv og diskuterer nogle af de reformtiltag, der i den senere tid har været fremlagt i den mediepolitiske debat i Danmark, bl.a. de indholdsmæssige reformer, som er blevet foreslået for den trykte dagspresses vedkommende (Kock, 2002).

I bogens samlede undersøgelse af medialiseret politik spiller del 2 en dobbeltrolle. På den ene side udgør den en selvstændig analyse af borgernes mediebrug i hverdagen. På den anden side kan den også, i kraft heraf, læses som et formidlende led imellem analysen af mediernes politiske fortolkningsrepertoarer (del 3) og borgernes politiske fortolkningsrepertoarer (del 4). Sagt på en anden måde: Del 2 kortlægger, hvordan borgerne eksponerer sig selv

for og forhandler deres egen oplevelse af mediernes samfundsinformerende diskurser, og kan derigennem bidrage til billedet af, hvordan borgernes diskurser om politik inspireres af mediernes diskurser om politik – selv om vi ikke ud fra vores materiale kan sige noget om årsagssammenhænge i denne proces.

Undersøgelsens fokusgruppedesign og -forløb er nærmere beskrevet i bilag 3.

BRUG OG OPLEVELSE AF LOKALE MEDIER

KORTUDDANNEDES BRUG OG OPLEVELSE AF LOKALMEDIER

Når vi spørger folk, hvordan de holder sig orienteret om, hvad der sker på lokalt plan i og omkring Roskilde, nævner de omgående den lokale gratisavis *Roskilde Avis*, der udkommer to gange om ugen, onsdag og lørdag. De kortuddannede er generelt glade for det overblik over stort og småt, som gratisavisen leverer:

Peter: Roskilde Avis den er meget go' til nyhederne (Lotte: Ja), og der står jo en del om, hvad der sker med trafikoplægningen og sådan noget også ikk' (Iben: Mm (nikker)), og politiske ting og sager. Jeg synes, den er meget go' (G3).

Gratisavisen bruges i høj grad som en kilde til informationer, man kan navigere efter i byen, ikke mindst i helt konkret forstand i forbindelse med langvarige trafikoplægninger i Roskilde midtby:

Helene: Jeg vil sige, at *Dagbladet* synes jeg ikke er den *bedste* avis til at opdatere os. Det er de to gratisaviser onsdag og lørdag, hvor jeg så foretrækker lørdag. Men det har noget at gøre med, at øh at jeg læser de der sider netop omkring vejarbejde, og det står som regel i om lørdagen: „Nå men nu ved du der er vejarbejde dér de næste 14 dage, så skal du ikke lige igennem dér“. Øhm det er sådan mere af praktiske årsager for mit vedkommende (G8).

Tilfredsheden med gratisavisen er dog ikke enstemmig eller entydigt ukritisk. Nogle af de kortuddannede finder, at den er for kedelig og for fokuseret på trivielle ting som ulykker og den slags, andre at det journalistiske niveau er for lavt:

Palle: Altså rent journalistisk øh er de elendige, vil jeg sige, men man får da et indblik i øhm i, hvad der *rør* sig i ens øh *nærsamfund* ikk’.

Henriette: Altså det er jo på ingen måde dybdeborende, lige bortset fra øh drabet i Rørmosen (griner). Og det fik de jo så også meget kritik for (Palle: Ja ja). Men ellers generelt er det dét, der er kendetegnende ved de der aviser. Det er, at det er overfladisk. Men det er sådan lige ganske kort, at man bliver opdateret med hvad der sker. Og så er den hurtig at læse ikk’. Det er jo også lidt positivt (G6).

Andre finder imidlertid, at den er professionelt lavet, og hovedindtrykket af de kortuddannedes brug og oplevelse af gratisavisen er, at den er uundværlig:

Barbara: Øh jeg læser også øh lokalavisen og lørdagsavisen. Jeg kan simpelthen ikke leve uden den avis (Helene og Barbara begynder at grine. Linda smiler), det kan jeg simpelthen ikke. Der er jo alle informationerne om Roskilde ikk’, hvad der er væsentligt for én selv ikk’ (Helene nikker). Altså onsdagsavisen den er bedre, fordi lørdagsavisen den er fyldt med reklamer ikk’ (Barbara og Helene griner). Jeg er ikke interesseret i at se på huse og alt sådan noget der altså, men jeg skal stadigvæk pløje den igennem, sådan har jeg det ikk’, og den *skal* kigges igennem. Og jeg *ved*, jamen størstedelen, der bor i Roskilde de pløjer den altså igennem, fordi det er en go’ avis. Nu har jeg set i Høje Taastrups avis, og den er bare *simpelthen* den mest *rodede* avis, jeg nogensinde har oplevet. Men *Roskilde Avisen* er *meget* professionel, så den er jeg glad for (G8).

Uundværligheden gælder også de deltagere, som vi før så udtrykke sig kritisk om gratisavisens journalistik, som Palle i det følgende:

Lisbeth: Der kommer de der to gratisaviser. De bidrager jo meget til ... den bliver læst. Der er nogle gode tilbud og sådan noget. *Ej* men der er de der nyheder jo, ting og sager, drabet i Rørmosen og sådan noget ikk’.

Palle: (afbryder) Jeg vil sige det på den måde, får man *ikke* avisen, så kan vi godt finde på at ringe og sige, vi har *ikke* fået avisen. (...)

Esben: Jamen jeg vil ikke undvære dem altså, det ville jeg ikke. (...) Fordi *det* jo vores kommune specielt, hvad der *rører* sig ikk’. Der er læserbreve og øh ting af politisk karakter og sådan nogle forskellige ting.

Int: Er der andre muligheder for og ...

Palle: Altså jeg vil ikke sige inden for det *helt* nære samfund, øh der er ikke andre muligheder. Men ellers så har der jo været *Dagbladet*, som nu

ikke eksisterer mere, øh så vidt jeg husker i hvert fald i Roskilde regi. Det udkommer stadigvæk, og hedder Roskilde-Ringsted-Slagelse *Dagblad* tror jeg. Men øh redaktionen øh er der vist ikke mere, så vidt jeg husker (G6).

Det er her symptomatisk, at *Dagbladet Roskilde Tidende* spiller en så ringe rolle i deltagernes bevidsthed, at den kun for meget få udgør et alternativ til gratisavisen *Roskilde Avis*, når man skal orientere sig i det lokale univers:

Lotte: Jeg læser *Dagbladet* en gang imellem øh hos en anden ikk', og jeg vil sige øh, at jeg læser den for at få noget Roskildestof, fordi jeg læser i den landsdækkende normalt, når jeg er hjemme ikk'. Ja det tager altså fem minutter at læse øh, så derfor føler jeg ikke, det er en avis, jeg vil ofre penge på.

Int: Hva' er det, der mangler i den, synes du?

Lotte: Jamen jeg vil læse om noget lokalt, fordi jeg får de landsdækkende nyheder øh i andre aviser i løbet af dagen. Så det er lokalt stof, jeg vil læse. Og *det* synes jeg ikke, der er nok af.

Stig: Den hedder også *Ringsted Svineavler Tidende* jo... Nej altså, jeg vil holder også *Dagbladet*, men kun når de vil lave et godt tilbud (...)

Lotte: Altså jeg kan da godt huske i gamle dage, da *Roskilde Tidende* var der. Det savner jeg på sin vis. Fordi det var mere en *helt* lokal avis. Hvor der ikke ligesom er det samme i *Dagbladet* (...).

Annette: Hvis der endelig sker et eller andet sådan, så kommer det med i TV2 Lorry (G3).

Problemet med *Dagbladet* er, at det kun indeholder 2-3 sider med ægte Roskilde-lokalstof, mens resten af avisen bestræber sig på at være en all-round-avis med såvel indenrigs- som udenrigsstof (1. del), og med sjællandsk lokalstof fra en lang række mindre kommuner (2. del). Som citatet viser, må *Dagbladet* også trækkes med et latterliggørende ry som en landboorienteret Venstre-avis, hvorfor den har sin partipolitiske tilknytning imod sig. Under alle omstændigheder finder de kortuddannede deltagere ikke, at den er pengene værd, når man nu får smidt en udmærket informationskilde som gratisavisen ind ad døren to gange om ugen.

Der lyder sporadisk kritik af, at egentlig lokalradio (fx græsrodsradioen Roskilde Dampradio) og lokal-tv er forsvundet fra Roskilde-området, fordi „det er som regel igennem fjernsynsmedierne, at man får sådan nogle

informationer ikk', det er ikke altid man lige har tiden til at sidde og læse en avis. (...) Altså jeg savner også Radio Roskilde" (G8). Men savnet er tydeligvis ikke et, der ligger ret mange af deltagerne på sinde.

Den lokale kommercielle radio Radio Upstairs (som kort forinden var blevet opslugt af Sky Radio) høres i begrænset omfang af nogle af de yngre deltagere, mest for musikken, men også for at få informationer om det Storkøbenhavnske område:

Barbara: The Voice det hører jeg jo egentlig også ikk', altså der kommer også mange informationer fra Roskilde af ikk'. Så men både Upstairs og The Voice hører jeg. Jeg hører mest i weekenden faktisk. Fordi i hverdagen der har jeg ikke tid, når jeg arbejder i butik, der hører du ikke radio. Det er muzak i højtalerne ikk' (G8).

I en af grupperne diskuterer deltagerne en vision om, at fremtidens lokalinformation må kunne findes på nettet, hvor lokalområdets forskellige aktører kan placere både tekster og billeder, så de er tilgængelige, når det passer ind i dagligdagen at opse dem:

Jon: Der har været flere initiativer kørende ude i mindre kommuner, Greve fx med øhm kalder de det intranet eller et eller andet? Alle husstande, der har antennestik, de får også øh internettet ind der. Plus x antal lokale tv-stationer med øh ti til tyve kanalers frit valg på alle hylder, altså der er noget lokale nyheder, der kører klokken 8 9 10 11, kun 10 minutter og så kører det hver time ikk'. Den samme udsendelse. Og så har de optaget øh skolekomedie. Den kører også der. Og der kommer mere og mere. Og altså det jo en forbindelse med internettet (...) man laver simpelthen noget lokal netværk med viden, der ligger, så man kan hente det, når man har lyst til og se noget, for eksempel omkring „Hyrdehøj“. Det *bang* så kommer der den film omkring det ikk'. Og det *kommer*. Og det, jeg vil sige, vi ka' godt undvære det, men vi ku' så *sandelig* også godt bruge det. Det er et spørgsmål om, og at kommunen får engageret sine borgere i *lokallivet*. Og det skal de gøre ved at gøre det en smule attraktivt. Det vil sige hyre x antal personer til og gå *ud* og finde stof omkring det ene og det andet byprojekt (G9).

Også TV2 Lorry opleves som en udmærket kilde til begivenheder i det lokal-regionale univers, et program som man „bliver hængende til“, når man alligevel har set TV2's *Nyhederne* klokken 19, men som man også godt kan finde på at lukke op for, og som sammenlagt får et ganske pænt skudsmål af mange:

Nana: Jeg ser Lorry en gang imellem (...) når det kommer efter, øh ja det er omkring halv otte eller sådan noget, kan det ikke passe ja. Så bliver man lige hængende nogle gange. (...) jeg synes det er sådan lidt, når man har siddet og set nyhederne, og så ser det bagefter så (laver en faldende bevægelse med venstre hånd og laver en lyd, som når noget falder hurtigt. Linda griner), der er sådan et vist niveauskred ikk', øh, men jeg synes, det er okay, nogle gange får man da noget at vide om, hvad der er sket ikk' (G8)

(...)

Esben: (...)så er der lokal-tv eller regional-tv, det ser vi også en del af, TV2 Lorry (...) det ser vi jo som *regel* klokken halv 8 om aftenen, den halve time. Vi ka' godt finde på at lukke op for Lorry, fordi altså tit oplever vi, der er ting som berører det, der sker rundt om os ikk', synes jeg.

Int1: Synes I de er go'e *nok* til og dække det område, de nu skal dække, altså så der også kommer noget fra jeres...

Esben: Jeg synes egentlig, de er *rimelig* go'e til at dække sådan.

Henriette: Hvis du nu er til politistof, det er altid godt stof ikk', så jeg tror nok, vi føler vi bliver øh bliver rimelig godt dækket ind. Det er der meget om.

Palle: Altså man kan sige, TV2 Lorry virker ret sober, fordi der ikke er sådan et sensationspres ikk' (G6).

Når vi spørger Roskildeborgerne, hvordan de holder sig orienteret om, hvad der foregår i deres „lokalområde“, nævner mange af dem – ud over TV2 Lorry – spontant Københavns Radio. Det hænger i høj grad sammen med, at det Storkøbenhavnske område udgør Roskildeborgernes „pendler-univers“, også selv om de ikke selv pendler. Vej- og trafikforhold i hele det Storkøbenhavnske område opleves ganske enkelt som *vedkommende*, fordi man daglig må forholde sig til kolleger og naboer, der er afhængige af regionens transportmidler:

Int1: Hvordan ved man, hvad der foregår i Roskilde og omegn?

Lotte: Ved at lukke op for lokalradioen, så får vi de lokale nyheder klokken halv og de landsdækkende klokken hel.

Int1: Hvad er det for en kanal?

Iben: Den hedder ikke noget med Roskilde, den ligger i København.

Lotte: Ja P4 København.

Iben: Så får du så samtidig vejret at vide. Om der er knas i den nede på vejene og med togene og sådan noget, så det er jo egentlig meget rart (G3).

(...)

Lisbeth: Hvad er det for én, vi hører om morgenen med hvad hedder det trafiknyhederne?

Palle: Jamen det er Københavns Radio.

Lisbeth: Er det Københavns Radio? Det er jo fantastisk godt det der, selv om jeg *aldrig* skal ud på vejene, så *nyder* jeg at høre de der hvordan at: „Og det går *rigtig* godt på Holbækmotorvejen i dag, og de kører med ca. 100 kilometer i timen“. Altså det er jo fantastisk.

Palle: Ja Københavns Radio *det* er vores foretrukne øh kanal.

Lisbeth: Ja det *er* jo landsdækkende nyheder, vil jeg sige, og så kommer der sådan noget udenlandsstof også ikk'. Men de *starter* altid med den vigtigste nyhed, og det kan være Finansloven, eller det kan være et eller andet terrorangreb, eller hvad det nu er. Den *største* nyhed først og så sådan slavisk deruda og slutter med vejr og sporten ikk'.

Palle: Og så siger de så som regel i *den* oversigt *der*, at det beskæftiger vi os mere med i morgenkanalen. Og det er så det, der kommer *bagefter*. Altså med musik og så uddyber de de der emner lidt. (...) Altså jeg vil sige, vi er *meget* bundne øhm til *radioen*, altså vi hører *betydelig* mere radio, end vi ser fjernsyn.

Lisbeth: Jeg hører radio *hele* dagen, men det er fordi den kører på arbejdet. Så den kører bare konstant, kan man sige.

Palle: Og Radioavisen den har jeg jo selvfølgelig på min egen maskine ikk'. Og øh *Radioavisen* den øh vil jeg *meget* nødig gå glip af.

Lisbeth: Ja man kan den udenad sådan sidst på dagen (G6).

Det sidste uddrag viser, hvordan et regionalmedie som Københavns Radio forsyner borgerne med overbliksskabende informationer om både det lokale, det nationale og det internationale, både gennem de egentlige time-nyhedsudsendelser og gennem de uddybende interviewindslag, som er spredt hen over morgensendefloden. Det at lytte til radio på DR's kanaler om morgenen, og eventuelt også i løbet af dagen, betyder således, at man hægter sig rimelig solidt på det samfundsskabende nyhedsunivers.

Det samme er tilfældet med de nye gratisdagblade *Urban* og *MetroXpress*,

som de kortuddannede pendlere, yngre såvel som ældre, generelt er meget glade for, samtidig med at de klart karakteriserer dem som overblikksaviser:

Jens: Ja jeg læser den [Metro] hver dag. Når jeg ta'r toget altså, så ta'r jeg den med. (...)

Silas: Jeg synes da, det er en meget go' idé, at man ka' ta' en avis om morgenen, men jeg har arvet et livsabonnement på *Jyllands-Posten*, og når man får *Jyllands-Posten* hver morgen gratis så ... (...) Ja jeg *har* læst den, men den dækker ikke, hvad jeg søger i en avis.

Jens: Den gi'r noget overskriftsviden ikk' og det, altså det jo hovedsageligt også ikk' „der er *krig* i Albanien“. Nå ja men tillykke, så ved vi det, så skal vi ikke til Albanien i år. Altså det er vel hovedsagen ikk'.

Silas: Ja men det er jo som du (henvendt til Int) selv siger, det er en transportavis. Folk skal bare lige læse den og så kaste den væk igen. Det er jo ikke én, de skal ta' med hjem og sidde og studere (G9).

(...)

Lotte: Man skal jo næsten ta' med toget for at få den.

Iben: Jamen der er den også glimrende til, fordi så slipper man for at slæbe rundt på sin bog, mens man kører i det.

Tim: Men jeg synes faktisk i hvert fald i Metro, at den er udmærket, det synes jeg.

Iben: Og den anden er blevet bedre, end den var.

Tim: Men der står meget af det samme i. Sådan er det jo. Men altså der står lige sådan, hvad der er sket og sådan noget, der står ikke uddybningen, men der står da lidt i hvert fald, så man ved lidt om det. Men det kan du jo så senere se på tekst-tv for eksempel (G3).

LANGTUDDANNEDES BRUG OG OPLEVELSE AF LOKALMEDIER

Også for de langtuddannede er gratisavisen *Roskilde Avis* onsdag og lørdag den primære kilde til orientering i lokalsamfundet. Når man nu ikke vil bruge penge på *Roskilde Dagblad*, fordi den ikke gør en tilstrækkelig stor forskel, ligger gratisavisen lige for:

Marianne: Jeg synes sådan set, den dækker det, jeg har behov for at vide noget om Roskilde. (...) Jeg plejer bare lige at bladre den igennem for at se, om der er noget nyt.

Jonathan: Altså til det lokale dér, der er det også *Roskilde Avis*, jeg bruger, jeg skimmer den bare igennem for at se, om der er noget, der øh der ligesom fanger interessen. Det er sjældent (han griner). Altså det er sjældent, der er noget af det, at jeg faktisk gider at læse, altså deres artikler igennem. Øhm men det hænder da. (...) det er typisk noget, som hvad skal man sige jeg personligt er involveret i, øhm der var her i sidste uge noget med, at Trekroner Skole byggeriet derude bliver forsinker nogle måneder pga. konstruktionsfejl og sådan noget, jeg arbejder derude i i fritiden så, det er sådan lidt spændende at læse om. (...) Ellers så bruger jeg også lokalavisen til at se sådan, hvad der sker i byen, altså af koncerter, foredrag, kulturelle begivenheder.

Int1: Er den god nok til det?

Jonathan: Jeg synes, at den der øh Tid og Sted-liste bagi, den synes jeg egentlig dækker ret godt øh, også fordi den er *ret* tit opdateret i forhold til de her øh gule spisesedler, de sætter op, der kommer en gang om måneden og som ikke er opdateret.

Int1: Hvad siger du, Maria?

Maria: Jamen jeg læser den rigtig meget, synes jeg altså, *Roskilde Avisen*. Det er også min lokalformidling øhm, og jeg læser den stort set fra ende til anden hver gang, de kommer. (...) Jeg synes, de er meget gode til og få *alt* med, hvad der sker i Roskilde og omegn. Selvfølgelig er der også ting, jeg springer over, som ikke interesserer mig så: „nå ja, fint“, så læser jeg videre. (...) Og hvis der så er et eller andet, noget *stort* eller sådan som det [mord] nede i Rørmosen, jamen så står det også i de landsdækkende, jamen så går jeg hen og læser dem i stedet *også*. Hvad skal man sige, som *supplement* fordi de tit er skrevet på en mere skal man sige bedre journalistisk måde altså. De har lidt flere facts med og sådan, hvordan det måske ikke altid er lige godt skrevet i *Roskilde Avisen* synes jeg (G2).

Som det fremgår, læser mange den med en klar bevidsthed om dens journalistiske mangler. Kritikken bliver indimellem ganske skarp og går både på den populistiske journalistiske stil i avisens egne reportager og på den høje frekvens af „luderstof“ i spalterne:

Martin: Altså lige nu byder den mig *meget* imod. Jeg synes, de er trådt *fantastisk* meget over i forbindelse med det her mord, der var omkring øh nytår, hvor jeg synes, at de [Ida: Ja. *med forargelse i stemmen*] journa-

listisk set afslører, at de ikke er særlig godt klædt på. Og man kan sige, at de er meget sådan sagsorienteret og bider sig fast med sådan en lidt *patetisk* facon.

Int1: Men bortset fra *den* sag...

Martin: Jamen altså jeg synes altid, de ligger lidt bagefter og kører på det der lidt sensationalistiske, altså følger for eksempel hende der hedder Anna Skov Hansen [kontroversiel byrådspolitiker] meget tæt. Men jeg synes ikke, de er særlig gode til og orientere *bredt* om, hvad der foregår. Og det irriterer mig, halvdelen af det er jo nogle af de der præfabrikerede reklame ind-, eller som er skjulte reklamer eller (Vibeke nikker). Jeg ved ikke, om man får det fra et eller andet bureau, hvor man skriver lidt om øh helsemidler og en øh Peugeot 206 og sådan (Carsten smiler). Altså det er jo ikke noget, de selv brygger sammen. (...)

Ida: Ajmen det jo ikk' *høj* journalistik, der er i de blade. Det synes jeg ikke, det er.

Vibeke: Bestemt ikke.

Ida: Det er sådan lidt plat altså. De kører på en *meget* bred fællesnævner, men ellers så kan de vel heller ikke få de der annoncekroner ind. Men man *får* da orienteringen om, hvad der forgår ikk'. Altså jamen synes du ikke, man får sit behov dækket sådan? (G4)

Et svar på Idas spørgsmål finder man hos Kirsten i en af de andre grupper: „Jeg opsøger i hvert fald ikke noget andet, så det må være egentlig meget fint nok for mit behov ikk'?“ (G7). Begrundelserne for ikke at holde *Roskilde Dagblad* ligner dem, der blev givet i de kortuddannede grupper – at Roskildestoffet er for tyndt, og at den er partipolitisk orienteret mod Venstre, dog med den forskel, at nogle føler, at de *burde* abonnere på den og indimellem giver den en chance. Og så er der den yderligere forskel, at for de langtuddannede er lokaldagbladet „den anden avis“, som man bedre kan undvære, når der kun er tid til at læse én avis:

Kirsten: Vi holdt det for nogle år siden sammen med vores genbo, men det er længe siden.

Int1: Hva' fik jer til at holde den, og hva' fik jer til at holde op?

Kirsten: Øh det der fik os til at holde den, det var, fordi vi var måske lidt mere nysgerrige på det lokale stof. Det der fik os til at holde op, det var, at vi kunne ikke nå at læse *Berlingen* også, altså vi nåede ikke at læse den. Så blev det sådan lidt for overfladisk, og så syntes vi måske,

det var lidt ... Så valgte vi at nøjes med at abonnere på én avis ikk', og så fravalgte vi den lokale (G7).

Imidlertid er der blandt de langtuddannede en udpræget tendens til, at den lokale gratisavis suppleres med en række specialrettede småmedier såsom pjecer, plakater og det kommunale personaleblad. Det kan være husstandsomdelte pjecer, som man ikke bare omgående arkiverer lodret, eller pjecer, som man får „på biblioteket“, der udgør et selvfølgeligt kultur- og videnscenter i disse grupper. Man søger relevant lokal kulturinformation ad andre kanaler, fordi gratisavisens overblik ikke er nok:

Carsten: Så er der jo nogle tidsskrifter, der så kommer rundt ikk' øh med trafikomlægningen her i byen for eksempel ikk'. Der var jo kampagner øh med, eller der blev husstandsomdelt sådan en pjece om, hvordan de ensrettede gader blev lagt om. Det havde jo interesse. (...)

Ida: Og så kan man få noget at vide om, hvad der sker af sådan kulturelle ting og sådan noget, udstillinger og den slags ting ved den der plakat, der hedder „Roskilde Måneden“ eller sådan noget (Carsten: Ja, Vibeke nikker). Så kan man se, hvad der foregår på biblioteket og møder og sådan nogle ting. (...)

Vibeke: Den hænger mange steder. Det' Kulturafdelingen og biblioteket, der laver den.

Carsten: Den hænger jo også oppe på Roskilde Station.

Ida: Og så øh når man er ansat i kommunen, så får man også sådan et, der hedder „Månedsnyt“, tror jeg nok det hedder.

Martin: Jo. En blå én. Den er ret inside, ikk'.

Ida: Det er meget inside, men på den anden side så er vi så mange forskellige ikk'. Altså det er folk, der er ansat som sekretær på rådhuset og så lærere, alle mulige (G4).

Flere nævner også „de samtaler vi har med bekendte og naboer, familie der også bor i byen“ (G4) som en måde at orientere sig om, hvad der foregår i lokalsamfundet på. Det gælder også blandt de unge, hvor Jonathan beretter, at „når jeg tager lokalavisen, så er det for at se overskrifter altså. Jeg synes da alligevel, jeg kan følge rimelig godt med i, hvad der sker, selv om det bare er sådan en hurtig skimmer. Så tror jeg, at jeg bruger mere samtale med kammerater om, hvad der sker i byen og altså, at det ligesom rygtes

på den måde. Og det, jamen det' *den* måde, vi formidler på i *min* gruppe, kan man sige" (G2).

Tilsvarende gælder det for Jeanette, at hun supplerer lokalavisen med målrettet informationsøgning på internettet:

Jeanette: Jeg læser meget de der lokalaviser. (...) Og hvis der så er noget andet, som man *ved*, man gerne vil finde ud af øh i kommunen, så er der internettet, men det bliver ikke ret tit.

Int1: Nej, hvad kunne det være?

Jeanette: Det kunne være øh en eller anden udstilling eller lokalplanen herude i Trekroner (griner lidt) eller sådan noget (G7).

For Marias vedkommende var det det nyligt overståede folketings- og kommunevalg, der gav anledning til målrettet opsøgning af informationer. Hendes trang til fordybelse i valgets politiske problemstillinger fik hende til at rekvirere materiale fra de forskellige partier, men hun føler sig faktisk også godt hjulpet af gratisavisens valgdækning:

Maria: Nu tog jeg mig sammen i år og fik bestilt eller *tog* alle de forskellige partiers valgprogrammer, både lokal og amts og kommunal, deres brochurer og har tærsket nogle af dem igennem, og så nogle jeg klart lagde jeg ud til siden med det samme, som det kunne jeg aldrig nogen- sinde stemme på. Men øh jeg synes da, især lokalavisen havde sådan en anmeldelse af forskellige politiske personer, der stiller op øh, i ugerne op til valget. Og det var så selvfølgelig dem, der stiller op til primært kommunevalg. Og så reklamerede de jo også *helt* vildt for sig selv i lokalaviserne (griner lidt). Det var selvfølgelig meget godt. Der fik man meget mere af det lokale. Og *især* amtsvalget hvor jeg ikke, det har jeg ikke lige stemt til før, så der *anede* jeg ikke en pind om hvad jeg... Jeg vidste godt, hvad jeg skulle stemme højst sandsynligt, men ikke om det skulle være personligt, eller hvad de sådan specifikt lavede ud over sygehus og noget med noget uddannelse altså, så jeg brugte det mere.

Int1: De her politiker-portrætter var det i lokalavisen også, at der var sådan nogle serier?

Maria: Jamen der var på bagsiden, mener jeg, det var, at der var, sådan noget øh af nogle forskellige lokalpolitikere, hvad de havde lavet før, hvor længe de havde siddet i byrådet, og hvad de var uddannet som, og hvad deres mærkesager var og sådan nogle forskellige ting. Så det var sådan et indblik, kan man sige *bagom* om kun den politiske person (G2).

Vores samlede fortolkning af de langtuddannedes holdning til og brug af den lokale gratisavis er derfor, at kritikken primært skal ses som en smagsdifferentierende positionering af én selv som en oplyst borger, der naturligvis må se lidt ned på en gratisavis som *Roskilde Avis*, samtidig med at det skinner igennem, at den rent informativt faktisk er noget bedre end sit rygte.

I lighed med de kortuddannede opfatter de langtuddannede også hele Storkøbenhavn som deres „lokalområde“, både hvad angår kulturelle tilbud, og fordi det har daglig relevans som pendlerunivers. De omtaler derfor spontant de regionale radio- og tv-programmer og gratisdagbladene *MetroXpress* og *Urban* som eksempler på vigtige lokalmedier. I en af grupperne oplever tre af de fire deltagere endog hele Øresundsområdet som deres naturlige medieunivers, hvor de som danske P1- og DR2-fans kan få stillet deres kulturelle nysgerrighed med tilsvarende lødige svenske programmer:

Kirsten: Jeg er ikke så go' til at komme i gang om morgenen (der grines lidt). Så det er hurtigt ud ad døren. Men så tager jeg som regel en af de der små nye øh hurtige aviser på stationen *Urban* eller *MetroXpress*. Nogle gange dem begge to, nogle gange kun den ene af dem. Så skimmer jeg igennem og læser, hvad man sådan synes er interessant.(...) Jeg synes også, at de minder meget om hinanden.

Frederik: Det er akkurat det samme, der står i artiklerne nogen gange, hvad fanden mand, det' lige før kommaerne, de står på de samme steder. Jeg tror, de får det samme sted fra (G7).

(...)

Martin: Vi har sådan en tradition med at se svensk fjernsyn om morgenen, fordi vi følger med i noget ishockey sådan lidt ikk' oss (begynder at grine lidt. Ida ligeså. Carsten smiler). Så vi ser svensk fjernsyn, og jeg hører svensk radio, øh fordi jeg har boet der sådan. Det gør jeg faktisk hver dag. Og så om morgenen før jeg står op, øh jeg bliver vækket til svensk P1. (...) Fra klokken halv fem og så til seks dér står den på snakkeradio, det er godt at lave mad til synes jeg. [Han lytter ofte til svensk snakkeradio] fordi jeg kan godt lide de dér tematiske forløb. (...)

Int1: Hvad svarer det til, hvis du skulle forklare det for os andre, øh der ikke kender det altså?

Martin: Nej men det svarer til en dansk P1. En dansk P1 er meget sådan kulturopdelt og [Vibeke og Ida: Mm og nikker] har sådan meget nogle blokke på *det* tidspunkt af dagen. Og der er svenskerne, klokken fire til klokken seks der er det koncentrerede nyheder ikk'. Så har vi alt om øh drab af kurdiske piger lige for tiden. Og der synes jeg, de er *meget* grun-

dige. Og det er meget skægt sådan også hvor orienteret mod Danmark. Det kan jeg godt li'. Det er de faktisk ret meget. Men først og fremmest så har jeg indtryk af, at man i Sverige også på fjernsynssiden satser mere på nyheder og seriositet og tematiske ting. Altså det' det samme som DR2 synes jeg. Jeg er meget vild med DR2, (Ida: Mm og nikker) og det er de andre i huset også. (...)

Vibeke: Der er jo også et vældig godt program fredag morgen, tror jeg, det er øh fra klokken otte til ti øhm, „Over broen“ tror jeg, det hedder.

Ida: „Øresund Direkt“ (siger det på svensk).

Vibeke: „Øresund Direkte“ ja. Det er i hvert fald et program, hvor man får at vide, hvad der sker i Skåne og øhm sådan, at en svensker fortæller og så øh den danske formidler fortæller så, hvad der hvad der sker her i Københavnsområdet, er det vel mest eller øh det Storkøbenhavnske. Og det synes jeg er meget interessant (G4).

På denne måde kommer der en glidende overgang mellem lokale og landsdækkende medier, så man på overbliksniveau bliver hængt på den daglige nyhedsstrøm, som man så kan dykke dybere ned i gennem samme aftens tv-nyheder, internettet eller en landsdækkende avis:

Jonathan: Jeg hører meget radio, altså sådan at den kører generelt bare, men det er sådan gerne en lokalstation, den kører på (...) de har de der nyhedsudsendelser en gang i timen, (...) øh jeg tror, Upstairs hedder den vist, og sådan øh der er også nogle københavnske kanaler og sådan noget altså.

Int1: The Voice?

Jonathan: Jamen jeg ja jeg kan faktisk ikke huske, hvad de hedder (de andre griner).

Int1: Hvordan finder du dem så?

Jonathan: Jamen det er jo det. De er jo kodet ind (alle griner), så det er jo bare og trykke på knappen. Øhm men der synes jeg, man får meget god information også igennem reklamerne for, hvad der sker i byen, og hvad der sker generelt i området. Altså reklamer for arrangementer og alt muligt forskelligt. Og så har de selvfølgelig også nyhederne, hvor de øh gør det rimelig godt også med lokale ting, men samtidig får man også den lidt større verden med. (...)

Maria: Men nu kører den [Upstairs] også *meget* lokalt, synes jeg. Altså i forhold til hvis man tager sådan nogle Voice Pop eller Skyradio og sådan noget [Jonathan: Ja]. De kører i hele landet, selv om de også er, hvad skal man sige, det er en anden Voice man hører i Århus end i København, men altså det er stadigvæk de samme ting, altså jeg hører Sky, og der kommer nyheder også en gang i timen. Men de læser bare sådan primært overskrifter altså. De har taget nogle af de store landsdækkende aviser, og så har de klippet nogle af de gode overskrifter sammen eller et eller andet, og så er de lige 5 minutter om det eller sådan noget om en hel avis, og så kan man jo selv opsøge mere eller tænde for fjernsynet, hvis man vil se noget mere (G2).

BRUG OG OPLEVELSE AF LANDSDÆKKENDE MEDIER

KORTUDDANNEDES BRUG OG OPLEVELSE AF LANDSDÆKKENDE MEDIER

Palle: Jeg vil sige, *tekst-tv* og i øvrigt også internettet for den sags skyld har nogle *utroligt* dygtige journalister til at *lige* at få fat i *det*, som det handler om. Hvor *dagbladene* – også *TV-Avisen* den er også *go'*, de fanger den også lige med det samme – men *dagbladene*. De kan *simpelthen* tærskede øh op altså flere *sider* på at komme frem til pointen ikk'.

Esben: Jo, men hvis jeg vil ha' historien, så vil jeg selv kunne vælge, hvad det er for en historie jeg vil ha'. Øh nyhederne der vil jeg godt være bredt informeret omkring sådan det, der interesserer mig. Altså jeg synes da, der var engang noget, når man lige havde tid og *sætte* sig ned og læse en af sådan de der lidt *større* aviser og læse historien, artikler om et eller andet, et interessant emne ikk'. Også noget der måske ikke *interesserer* mig, så bliver man lige fanget af et eller andet ikk', og det synes jeg er interessant. Ikke den daglige sådan.

Int: Er det øh, er det så typisk i weekenden, at øh at I køber en stor avis (*Esben:* Ja)? Søndag morgen sammen med rundstykkerne eller om lørdagen eller?

Esben: Ja men altså ikke i dagligdagen. Jamen jeg synes ikke, der er *tid*. Der er ikke tid til at sidde og fordybe sig i en historie, i en hverdag, det er det ikke.

Palle: Ej det er simpelthen spild af papir altså den søndagsavis (*Lisbeth:* Ja), det må jeg nok erkende.

Int: Er der nogle af jer, der ser de her øh altså på DR, den der nyhedstime kalder de det fra 9 til 10 hvor der først er almindelig tv-avis og så kommer der måske *Horisont* og så kommer der *Profilen* og *Pengemagasinet*, eller hvad de hedder?

Henriette: Ja vi ser det nogle gange (*Esben:* Ja), ikke altid. Den der *Horisont* den plejer at være ret øh oplysende og sådan lidt utraditionelle øh

vinkler på historier, på nyhedshistorier hvor de går bagom nogle gange og får nogle ting frem, som man ellers ikke fik at vide i nyhederne. For ellers altså *Pengemagasinet* og sådan det interesserer ikke mig overhovedet. Det må jeg indrømme.

Int: Hva' med, *Profilen*? Ser I den?

Esben: Nej.

Palle: Ja (stønner ordet frem) altså normalt så kommer *Profilen* den ene dag, og hvad hedder det *Pengemagasinet* den anden, men det er ikke noget altså. Hvis vi skal noget andet kedeligt, så vil jeg hellere det (G6).

Det fremgår klart af dette typiske interviewuddrag, at de kortuddannede deltagere også hvad angår landsdækkende nyheder først og fremmest vil „være bredt informeret“ og have overblik, skabt gennem præcise informationer, der „fanger pointen“ med det samme uden at „tærsk“ side op og side ned med irrelevante detaljer. Man kan undertiden godt føle en nysgerrighed efter emner, der ligger ud over det nødvendige, men det bliver der højest tid til at henfalde til i weekenden, hvor man måske, måske ikke køber en søndagsavis. I det daglige er tiden for knap, også til de mere dybtgående tv-genrer som *Pengemagasinet* eller *Profilen*, så „hvis vi skal noget andet kedeligt, så vil jeg hellere det“.

Nyhedsudsendelserne på de to danske public service-kanaler udgør et fast element i de fleste deltageres daglige opdatering, dog således at man som regel kun ser én aftenyhedsudsendelse om dagen. For nogle kan det være hip som hap, hvilken kanal man ser nyheder på, for andre er der tale om en klar præference:

Iben: Jeg ser al-tid (understreger „altid“ med en kraftig håndbevægelse) den klokken halv syv, det er DR1. En enkelt gang ser jeg den klokken syv. Jeg foretrækker DR's, den er mere lødig. (...)

Lotte: Jeg hører radio der mellem fem og seks. Og hvis de så nævner et eller andet, der er sket ikk', så kan jeg finde på at gå ind og tænde for *TV-Avisen*, både og se det halv 7 og 7. Men jeg skal ligesom ha' stikordet dér, at der er sket et eller andet øh, jeg godt vil se i fjernsynet, ellers så tænder jeg ikke for fjernsynet. Så jeg kan egentlig ikke sige, hvilket et af dem jeg helst øh vil se, og hvis det er noget meget spændende, så ser jeg dem begge to. (...)

Annette: Jeg arbejder for det meste om aftenen ikk', men når jeg er hjemme om aftenen, og hvis det kan lade sig gøre så er det bare alt efter hvad, hvornår jeg er hjemme ikk'. Så kan det både blive halv 7 eller 7

eller klokken 9. Øhm og det er kun fordi, at jeg vil lige sådan høre, om der er noget nyt ikk' og det er ikke noget jeg sætter mig fast på.

Tim: Jeg ser gerne den klokken 7. Og det er på grund af, at det passer bedre. Altså der har vi spist og sådan noget, og så kan min datter og kone snakke sammen, så kan jeg gå ind og se (Peter griner lidt) tv-avis (G3).

(...)

Jon: Jeg ser nyheder rimelig meget, jeg bruger fjernsyn mere end jeg bruger internettet altså, men det er nok mere til at slappe af, at jeg fanger nyhederne *næsten* hver dag, fra den ene eller den anden kanal, det er mig lige meget. Det er Kenneth så ikke enig i, han har en bestemt kanal, han ser...

Kenneth: (smiler) Det er TV2. Det skal være TV2 (G9).

For de ældre grupper er der tale om en form for pligtfølelse over for det at se nyheder. Iben, der understregede, at hun altid ser nyheder klokken halv syv, afviser derfor, at hun kan have set TV2's lette aktualitetsprogram *Go' Aften Danmark* med den „selvfølgeligjorte“ begrundelse, at „det kan jeg jo ikke se, der skal jeg jo se tv-avis“ (G3).

De yngre deltagere følger meget godt med i nyhedsuniverset, ikke mindst gennem radio, men de har ikke den samme ærbødighed over for tv-mediet og dets nyhedstilbud. Adspurgt om de bruger det „gamle medie“ fjernsynet svarer de:

Jens: Altså se fjernsyn eller la' fjernsynet køre?

Jon: Det kan stå og køre samtidig med...

Jens: Fjernsynet kører, det gør det ja.

Int1: På hvad?

Jens: Det kommer an på, hvad det bliver tændt på. (...) TV3 den er meget go', men om onsdagen så er det altså TV2. Der er *X-Files*. Det skal bare ses ja. (...) Man sætter sig over, og så tager man lige sådan en kanalarundfart: „Det ser spændende ud“, og så sætter man sig over ved computeren ikk', og så kører det i baggrunden, og så glemmer man helt fjernsynet så.

Silas: Jeg har aldrig nogensinde haft eget fjernsyn (griner kort). Øh jeg bor så sammen med en kammerat, der har et. Og øh det jeg synes, der er mest interessant på fjernsynet, det, Discovery. Øhm jeg ved ikke hvorfor, men jeg får altid skiftet over på den på en eller anden sjov måde. (...)

Jon: Ja ja jeg kan godt se nyheder men altså, men så skifter jeg: „Puh ha der var Israel“. „*Klik* (har en imaginær fjernkontrol i hånden) videre til næste kanal, det *har* jeg set, det *har* jeg hørt“. Altså jeg bliver træt af de der gentagne nyheder for det er det samme hver dag. Altså *det* gider jeg *simpelthen* ikke og spilde min tid på, jeg *har* hørt det før. Og jeg har hørt det igen og kommer til at høre det igen i morgen, og så er det, man siger: „Jamen så tror jeg bare, jeg ta’r et stykke musik eller et eller andet“ ikk’. Men fjernsynet står da *nogle* gange og kører, mens jeg er på internettet men... Jeg bruger ikke så meget tid på internettet, som jeg ser fjernsyn, jeg tror jeg bruger fjernsynet mere. Både til at slappe af og så nyhederne. Så ja jeg har helt klart skilt dem op altså. (G9)

Den daglige avis kommer, som det også er fremgået af flere af de tidligere citater, slet ikke i betragtning for hovedparten af de kortuddannede, i hvert fald ikke hvis de selv skal købe den:

Nana: Når jeg kommer hjem ikk,’ så er det selvfølgelig også tv, men nogle gange læser jeg aviser. Altså det er ikke mig selv, der køber dem. Men hvis der er nogle andre, der køber dem, så ka’ jeg godt sidde og læse nogle forskellige aviser. *Politiken* eller *B.T.* eller sådan noget i den stil. (...)

Int1: Er der nogen af jer andre, der læser avis?

Vinnie: Jeg kunne aldrig drømme om at købe en avis (Helene nikker), (...) jeg ku’ *aldrig* få den læst. Så nej, det skal være sådan noget lidt let fordøjeligt ikk’.

Barbara: Jamen nu har jeg det jo sådan generelt med nyheder, jeg synes, det er for deprimerende at sidde at kigge på, så det er meget sjældent... Jeg søger mest på tekst-tv ikk’. Eller også så søger jeg på internettet, hvis jeg endelig skal bruge det ikk’. Øh men ellers så får jeg de nyheder, jeg kan bruge, dem får jeg på arbejdet øh i *Ekstra Bladet* og *B.T.* Jeg sidder og læser dem ikk’. De er der jo hver dag, de ligger i kantinen. (G8)

Det handler på den ene side om, at den er „for dyr. (...) og vi ville heller ikke kunne nå at læse den“ (G6), men på den anden siden også om, at der er mange alternative kilder til den overbliksviden, man går efter, ud over radio- og tv-nyhederne især internettet og tekst-tv. Nogle af deltagerne har adgang til internettet på deres arbejde, andre zapper rundt på nettet fra deres egen computer, og så er der også nogle, der endnu ikke behersker dette computermedie:

Palle: Altså der var jo noget der hed *Roskilde Tidende* i sin tid. Det kan jeg da huske da jeg var barn i hvert fald og dén holdt mine forældre. Men dengang *var* hmm hvad kan man sige *formidlingen* også bremsed af at i forhold til i dag i hvert fald, mm at i dag der har man jo internettet og øh tv. Jeg vil sige, internettet har overtaget en *del* af det der. (...) Altså skal vi ha' en go' vejruksigt og sådan noget, så går vi på internettet.

Int: Bruger I internettet? Til nyheder og sådan noget?

Lisbeth: Jeg er på hele tiden ja. (...) Jeg må nok indrømme, at jeg tjekker *B.T.* [på nettet] hver dag. Men det er, fordi *B.T.* de har altid *lige* sådan som det første billede „Hvad er det værste der er sket i dag“, og så kigger jeg lige i den, og så smider jeg den ud igen, og så ved jeg, hvad der er sket, og så kan jeg snakke med, når kollegerne snakker (...) og så har jeg så kigget måske vejret, eller hvad kommer der i fjernsynet i aften vi skal se og...

Int: Det kigger du alt sammen på nettet?

Lisbeth: Der er jo *tusindvis* af sider. 9 – altså den der hedder 9 – kigger jeg også lige på. [www.ni.dk, „*Nyhedsindeks*“]. (...) Det er da i hvert fald sådan en af de foretrukne, så har jeg dem stående ude til venstre ikk' sådan (griner). (...) Så er der lige 5 minutters pause, så går man derind og kigger.

Int: Men altså skyldes det så, at I begge to er *på* internettet, eller I er koblet på ja på arbejdet?

Lisbeth: For mig er det en del af arbejdet, at vi er på ikk'. Så skal man lige ind og søge efter vejret, og så skal man lige se, hvad cykler koster i dag, (...) eller tjekke et eller andet. Laura hun siger: „Jeg vil godt ha' *teksten* til Anastacias nye, og det skal være den og den og den.“ Nå ja men det gør mor jo bare. (...)

Esben: Altså vi er så koblet op på Jubii derhjemme. Og jeg vil sige *næsten* hver gang, jeg logger mig ind. Hvis det ikke er dagligt, så er det i hvert fald hver anden dag, så kører jeg lige oversigten på nyheder igennem. Ser om der er nogle spændende overskrifter og så logge af. De er jo som regel *rimelig* opdateret.

Int: Hvad med dig, Henriette, kunne du finde på at sige: „Jeg vil lige checke et eller andet“ og så logge dig på og...?

Henriette: Det ville jeg ikke kunne finde ud af. (G6)

Det er bemærkelsesværdigt, at adskillige af de yngre og ikke mindst de ældre deltagere i halvtredsårsalderen omtaler brug af internettet som et helt

naturligt element i dagligdagen, som de færdes ganske hjemmevant i. En af de unge kvindelige deltagere hørte således fra en kollega om SAS-flystyrtet i Milano, og „så gik jeg på nettet for at prøve og finde ud af et eller andet“ (G8). I det følgende uddrag bliver internettets fordele som sagligt medium fremhævet i sammenligning med de sensationsjagende aviser *B.T.* og *Ekstra Bladet*:

Stig: (...) jeg køber ikke øh *B.T.* og *Ekstra Bladet*. Det orker jeg simpelt hen ikke. (...) Der er altid slået et eller andet op ikk'. Og når man har læst den der overskrift, så finder man ud af, det der står nede i teksten, det handler *ikke* en skid om det deroppe, og for øvrigt så stod der slet ingenting alligevel. (...) Så hvis der så er noget, jeg vil ha' mere at vide om ikk', så prøver jeg at søge det på nettet ikk'.

Int1: Hvor går du så hen på nettet?

Stig: Ja så zapper jeg rundt der ikk'. Og det kan være på nogle øh amerikanske kanaler og alt muligt. Det er ligesom afhængig af, hvad stof jeg vil ha' fat i, CNN og alt det der og det der. Så prøver jeg at se, hvad jeg kan få fat i.

Int2: Er det ofte eller bare sådan en gang imellem?

Stig: Hmm altså ja jeg vil sige næsten *hver* gang, at hver dag at jeg skal lige op, og der er nogle ting jeg lige følger lidt med i. Der så prøver jeg lige sådan. Så render jeg lige lidt rundt ikk' (...) og så øh tager jeg lige de lokale med altså, hvad skal man sige på Jubii og så kommer der lidt fra *Politiken*. (...)

Tim: En gang imellem der går jeg også ind og kigger, ligesom du gør (løfter hånden mod Stig). Men det er forskelligt altså, *Politiken* og... og hvis der er noget, der interesserer én ikk', Men *okay* det et par gange om ugen eller sådan noget. (G3)

De unge mandlige deltagere har typisk internetadgang via en ADSL-forbindelse og bruger internettet til danske og internationale nyheder, ikke mindst sportsresultater og -stillinger, til forbrugeroplysning, til at forfølge personlige interesser og hobbyer, og som led i en nysgerrig leg, hvor man zapper rundt uden specielt formål. En af deltagerne fortæller om, at han har været inde på Roskilde Turistkontor for at checke den ud:

Silas: Det er nysgerrighed, jeg er gået ind og kigget på det for at se, jamen hva' har vi under Roskilde ikk,' og så har jeg været inde og kigge lidt på det ikk' og se på, fx Vikingemuseets hjemmeside har jeg også været

inde og se på ikk' øh for at se, om der var sket et eller andet spændende dernede ikk'. Skal jeg i biografen, så kigger jeg altid på internettet og bestiller min billet over internettet. (...)

Jens: Jamen øh *Computerworld* og *PC-World* de er jo go'e, så det er jo hovedsagelig computernyheder. Og så en gang imellem så får man *lige* logget sig ind på Danmarks Radios hjemmeside. Og så lige får kigget lidt der.

Silas: *Banjos Likørstue* har du kigget på den? (griner)

Jens: Ja, den kigger jeg så ikke meget på, den ta'r jeg i fjernsynet i stedet for. (...)

Kenneth: Jeg bruger det også meget. Rigtig meget. Også øh til at læse nyheder ikk', måske *Berlingske Tidende* eller jeg går ind på CNN og ser der ...(...) Jeg kan godt li' at se den, og så bruger jeg den meget til fodbold. Ind og se de her forskellige klubber og printe alt det ud. (...)

Jon: Det er jo et *genialt* værktøj altså. Og det *er* helt klart, jeg *søger* ved internettet ikk' altså, og så ryger man ind over en hjemmeside, og så falder man over *et* eller andet: „*Hold* da kæft! Det var spændende!“ Og så ryger man videre, og så lige pludselig så er man ved et eller andet ikk'. (...) Og ellers så det, jamen skal jeg ud og købe et eller andet. Jeg kigger sjældent i reklamerne efter det, hvis jeg kan, går jeg på internettet lige for at være sikker på om det er det helt rigtige, altså om det jeg ska' *ha'* ikk'. Lige nu er det faktisk havemøbler ikk', og så bruger jeg lige internettet lige sådan til at støtte mig med, om det er rigtigt, at det er det billigste sted, jeg køber det eller hvordan og hvorledes ikk'. (G9)

For mange af deltagerne kan der næsten være noget tvangsrituelt over deres oplevede behov for opdatering med nyheder, fx brugen af tekst-tv flere gange om dagen.

Esbén: Jeg synes, jeg bruger tekst-tv meget. (...). Nu vil jeg ikke sige, jeg ikke laver mad. Men typisk der sidst på eftermiddagen og på aftenen når man øh kommer hjem fra arbejde og sådan. Men så er der måske *lige* fem ti minutter, så sætter jeg mig ned ved fjernsynet lidt i soveværelset og går på tekst-tv og løber det lige igennem. Altså jeg kan godt ha' nyhederne til at køre, men jeg vil hellere slå op på tekst-tv, og *selv* jeg vil selv bestemme og køre igennem, hvad det er jeg vil se. (...) Det starter som regel med TV2, fordi jeg synes, de er *lidt* hurtigere end DR på tekst-tv. (...) Den kommer jo altid op på 100 ikk', så kører jeg over på 110 med det samme ikk'. Så kører jeg lige ned, og så siger jeg: „Okay der er måske lige en øh 4-5 historier ud af 7-8“, som jeg så kobler ind og kører, så kører jeg lige dem igennem. (G6)

I det hele taget er tekst-tv blandt vores deltagere et helt centralt overbliksskabende nyhedsmedie, som er lettere for hånden end internettet, når man lige i en kort pause i dagligdagen har lyst til at vide, hvad der sker i verden:

Int1: Hvad bruger I mest til at følge med i Danmark?

Linda: Tekst-tv [Barbara: Ja], og DR de skal da ha' ros for at (griner kort) at ha' ændret på siderækkefølgen. Det er altid en god ting.

Int1: Hvordan det?

Linda: Nå, men nu står nyhederne, de nyeste nyheder står jo øverst [Helene: „Mm“ og nikker]. Før har det været omvendt.

Int1: Øh hvornår er det, du tjekker det?

Linda: Det er hele døgnet, *nej* det er mere om morgenen, og så også når jeg kommer hjem fra arbejde igen. Men det er også når, fordi jeg skal se vejrudsigten om morgenen.

Int1: Hvad for en side er det?

Linda: Øh 417.

Barbara: 403 på TV2.

Linda: Det eneste der er irriterende, det er, de kan godt være lidt lang tid om at opdatere [Helene: „Mm“, nikker kraftigt] øh men altså der er jo en melding klokken 5 hver dag, og en melding igen klokken 8 ikk'. (...)

Int1: Synes du, det er bedre end øh timenyhederne på P4 eller hva'?

Linda: Ja *helt* klart, for det første så er det valgfrit, hvad tid du går ind på øh, og så kan du også se sekundmeter, nu cykler jeg en del og laver en del motorsport, så det er meget rart, at øh du har en idé om sekundmeter ikk', det er meget rart at vide om vindretningen og sådan noget.

Int1: Men selve nyhederne er der også altså ud over vejret...

Linda: Det er lige for få en opdatering, så hvad der sker både i Danmark og udenfor. (G8)

I den samme gruppe af yngre kvinder er der enighed om, at tekst-tv's nyheder er meget fyldestgørende, netop fordi de er korte og præcise. Hvis man oplever, at en af tekst-tv's nyheder ikke er „god nok“, så må man hente supplement på en anden kanals tekst-tv:

Barbara: (...) og hvis jeg føler et behov for at få nogle flere informationer, jamen så går jeg ind på tekst-tv. Og så hvis det er nogle større ting øh et eller andet *vigtigt*, for eksempel dér den 11. september, jamen da gik jeg ind på alle tekst-tv og så fulgte jeg også med i nyhederne og sådan noget ikk' (Helene nikker). (...) Der kan du sidde stille og roligt i dit eget tempo og følge med i, hva' er det, der sker ikk'. Hvis du så mener jamen, de informationer du får, det er ikke *godt nok*, jamen så prøver du så at se på nyhederne eller også en *anden* kanals tekst-tv.

Int1: Ja, men når jeg spørger til det, så er det, fordi jeg synes egentlig, de er jo *ret* korte egentlig ikk'?

Helene: Men de er også *meget* præcise.

Barbara: Ja, de *er* meget præcise.

Helene: Der er ikke alle de der fyldord og ... (...)

Barbara: Simpelthen. Hårde kolde facts, og det øh det er jo *de* informationer, du har brug for ikk'. Og det er ikke alt det der udenomssnak. (G8)

En af deltagerne i gruppen af yngre kvinder udtrykker en fornemmelse omkring det at være rimeligt orienteret om, hvad der rører sig i samfundet, som vi også finder hos andre gruppedeltagere. Hun er ikke specielt interesseret i politik og synes egentlig ikke, at hun „gør noget“ for at holde sig opdateret med, hvad der foregår i samfundet omkring hende, men alligevel synes hun, at hun ved ganske god besked med alt muligt. Man er simpelthen omgivet af et nyhedshav bestående af morgenradio og -tv, timenyheder dagen igennem, spisesedler for aviserne, gratisaviser, tv-nyheder om aftenen, osv. og kan nærmest ikke undgå at få fyldt alt muligt på, så man kan føle sig ganske godt med i samfundets fællesskab:

Vinnie: (...) så ser jeg morgen-tv. Det er sådan lidt med forskel. Nogle gange så kører det bare om morgenen. Så kan man lige øh se: „Jamen hvordan er det lige med vejrudsigten og sådan nogle ting.“ (...) Det kører bare, mens man nusser rundt og så kigger lige, om der er et eller andet spændende. Det er på TV2 om morgenen. Hvad hedder det? *Go'morgen Danmark*, hedder det, øhm hvor der er lidt seriøst og lidt pjat og lidt ... Det synes jeg er okay. Øh om aftenen bliver det ikke til så meget, fordi at øh jeg synes ikke, det er så børnevenligt. Øhm og så er det ikke altid, jeg når og se en times nyheder øh. Så jeg synes ikke, jeg mangler noget, men der kan sagtens gå nogle dage, hvor jeg ikke hører nyheder altså. Og jeg synes alligevel, at vi følger med. (...) Jamen jeg synes, på en eller anden vis får jeg det jo med alligevel.

Int1: Hvordan gør du det?

Vinnie: Jamen det ved jeg faktisk ikke. Altså jeg synes, jeg er sådan rimelig med, måske er det, fordi jeg ikke er så engageret i politik og alle de der *meget* vigtige ting altså. (...) Men jeg synes jeg er rimelig med altså, jeg synes ikke, jeg mangler noget. (...) Men det kører jo hele tiden altså, så ser du måske en avis- øh overskrift på de dér, der står ude på gaderne (viser med fagter holderne til spisesedler) eller hører et eller andet tilfældigt i en eller anden radio eller i fjernsynet. Man *får* jo masser af nyheder hele tiden, og du har *oceaner* af muligheder for at opsøge det, så jeg tror ikke, at det er sådan et stærkt behov altså. Det kan da godt være, at hvis man var meget interesseret i politik og syntes, det var meget forførdeligt alt sammen, hvor jeg måske tænker: „Det går nok ikk’. Vi *har* det jo meget godt.“

Int: Men det er mest tv?

Vinnie: Helt klart. *Helt* klart.

Int: Holder I nogen aviser, eller læser I nogen aviser derhjemme?

Vinnie: Nej nej nej slet ikke. Altså det er kun de lokale som ... Det er sådan lidt fritimen øh i weekenderne ikk’, hvor når han sover, og så sidder jeg med mine reklamer og mine aviser, og så slapper man af og hygger sig ikk’, med det. Jeg kunne aldrig drømme om at købe en avis. (G8)

Med andre ord opleves det både for denne informant og for andre, der ytrer sig tilsvarende sådan, at enhver dansker, der lever et nogenlunde normalt liv, i sin dagligdag er spundet ind i så megen medieret samfundsinformation, at man nærmest skal gøre sig umage for at unddrage sig eksponering og for ikke at opnå det kyndighedsniveau, der skal til for at kunne fungere som rimelig oplyst borger.

LANGTUDDANNEDES BRUG OG OPLEVELSE AF LANDSDÆKKENDE MEDIER

Det følgende citat illustrerer, hvordan nogle i de langtuddannede grupper navigerer med landsdækkende medier i dagligdagen. Det er helt tydeligt, at den daglige avis – der andetsteds omtales som „*min Politiken*“, som jeg „jo“ læser hver dag – spiller en afgørende rolle både reelt-informativt og som identitetsskabende faktor:

Int1: Skal vi gå til det danske stof altså øh, hvordan følger man med i, hvad der foregår i *Danmark*? Skal vi starte med dig igen, Carsten?

Carsten: Øhm jamen altså det er jo øh først og fremmest landsaviserne, mener jeg. Og så altså så følger jeg så med i tv-nyhedsudsendelser og de programmer, som så kommer lidt mere i dybden ikk'. Det er jo så ikke helt aktuelle udsendelser, men de tager nogle forskellige temaer op dér, hvor man kommer lidt dybere ind. Og så øh tidsskrifter. Øh men der læser jeg så *noget* af det i tilknytning til mit arbejde. For eksempel „*Mandag Morgen*“ dér. Der er ofte artikler, som jeg synes er interessante. (...) Jeg får som regel læst *Politiken* øh på et eller andet tidspunkt på dagen, men vi holder den kun selv i weekenden. (...)

Vibeke: Øh jeg synes, at øh *Jyllands-Posten* er rigtig *go'*. Den holder vi for det meste, og den giver absolut et godt indtryk af hele Danmark. Og så selvfølgelig *TV-Avisen*, det synes jeg dækker meget godt. (...)

Ida: Jeg læser jo altså så *Politiken* hver dag. Og så ser jeg *meget* ofte, men ikke altid nyhedsudsendelserne i fjernsynet både på den ene og den anden kanal. Men kan godt mærke forskel på dem, synes jeg. Altså der er også DR2, det er absolut altså, det er *tungt* ikk', men nogle gange så er man ikke til noget der er så *tungt*, så bliver det mere TV2 ikk'. Så holder vi *Weekendavisen* i weekenden. Den er jeg meget glad for. Den synes jeg er god til kulturstoffet og sådan baggrundsting. Og så er det sådan forskelligt på døgnet hvad. Altså om morgenen så er det så Københavns Radio, men i løbet af dagen, så der er ofte P1. (...)

Martin: Vi har lavet om på vores vaner, efter de der *MetroXpress* kom. Så har vi faktisk afbestilt øh *Politiken* i hverdagen og har den kun fredag lørdag søndag. Jeg synes også på en eller anden måde, den avis kunne mere i weekenden. Den er en meget *go'* avis, og øh så har jeg også *Weekendavisen*. Den får jeg hver jul et årsabonnement af, men vi læser faktisk *MetroXpress* på den måde at den tager min kæreste med hjem, og den synes jeg faktisk meget godt om, øh det er en fornuftig avis. (...) Og så er der nogle nyhedsblokke gerne, de der sene nyhedsblokke enten på TV2 eller DR, eller den som næsten altid er forsinket, øh den der hedder *Deadline* (Ida: Ja), øh den kan jeg godt li', øh den samler meget godt op. Det er der, jeg får det fra primært. Og så det dér, sådan jeg sagde med radioen også. Jeg hører enormt meget radio. (G4)

Disse langtuddannede har, som det fremgår, et stort og varieret medieforbrug, med et rigt islæt af „tunge“ medier og genrer, og det er tydeligt, at det er vigtigt for dem at være velorienterede om, hvad der foregår både politisk og kulturelt. De bruger megen tid på at følge med, men det fremgår også,

at den daglige avis er ved at komme under pres i en travl dagligdag, hvor man om aftenen må erkende, at man heller ikke fik læst avisen den dag.

Int2: I abonnerer ikke på en avis?

Frederik: Nej vi har prøvet nogle gange, men vi får sgu' aldrig læst det, og det irriterer mig, at vi bare bærer dem ud der, og de har ikke engang været lukket op.

Jeanette: Ja fordi vi er tidligt ude om morgenen, eller i hvert fald har vi ikke tid til at sidde og læse avisen. Og om aftenen der bliver det også lige pludselig sent ikk'.

Frederik: Jo og i weekenden så kører vi i sommerhus eller ... Og så er der en masse ting, der skal laves de andre dage. Jeg synes ikke rigtig, jeg har tid til det. (G7)

De højtuddannede føler sig således typisk tvunget til at forklare, hvorfor de ikke læser avis dagligt, hvor de kortuddannede bare konstaterer, at sådan er det. Frederik læser dog *Børsen* hver dag på arbejdet – efter at papirudgaven er sparet væk, læser han den på nettet „sådan lige omkring middagstid, når der ikke er andet at lave“. Og det andet ægtepar i denne gruppe holder fast ved den daglige *Berlinger*. Blandt de yngre er det især i weekenden, at man får læst avis, hvis man overhovedet læser avis regelmæssigt:

Maria: Det var nok mig, der insisterede mest på jeg ville ha' en avis, når vi flyttede sammen, fordi det har jeg altid haft og altid brugt min avis hver dag stort set. (...) Jeg har altid haft *Berlingske* ja.

Marianne: Jeg holder *Politiken* lige nu, i weekenden. Lørdag søndag.

Maria: Altså jeg får heller ikke læst *Berlingske* hver dag altså, det er den da alt for tyk til. Det er som regel kun den første sektion, jeg læser, og så hvis der er en eller anden speciel artikel, så går jeg ind og finder den i nogle af de andre men øh. Bare det at jeg har tilbuddet hver dag, og den ligger derhjemme, når jeg kommer hjem. Det synes jeg er rart. (...)

Marianne: Nej, men jeg synes mm *Politiken* i weekenden, det er ikke så meget nyheder. Det er mere sådan alt muligt andet, som jeg synes er meget interessant. (...) Jeg tror, jeg altid starter med Lørdagsliv.

Int1: Hvad med dig Jonathan? Har du...?

Jonathan: Jeg holder ikke avis øhm, men jeg er vokset op med at vi holdt *Politiken*.

Men ellers altså så øh læser jeg avisen, hvis jeg kommer ud et eller andet sted øh på café eller sådan noget, så ligger der gerne en avis. Og så *plejer* jeg lige at skimme sådan igennem og sidde og læse lidt øh og drikke en sodavand eller et eller andet i den retning og får læst lidt på den måde. (G2)

For deltagerne i den yngre gruppe, der endnu ikke har etableret sig i et liv præget af familierutiner, er det at se tv-nyheder hver gang et aktivt valg snarere end en indarbejdet rutine:

Maria: Det kommer an på, hvad der er sket. Jeg har *ekstremt* sjældent tid til at se nyhederne. Fordi enten så sidder vi lige og spiser, eller man lige kommer ind ad døren, eller også så skal jeg *ud* ad døren. Så de der nyheder de falder bare på et *dumt* tidspunkt for mig. (...) Egentlig vil jeg nok *helst* se TV2 *Nyhederne*, det er den, jeg bedst kan li' øh der fra 7 til 8. Men øhm det passer bare dårligt ind. (...)

Jonathan: Ja der er jo tv-avis, vil jeg sige, som man jo prøver og se om jeg *kan* øh få det passet ind, selv om det er sjældent. Hvis jeg husker det. (...) Men altså jeg synes, jeg laver så meget andet øhm, og så bruger jeg generelt ikke ret meget tid på at se fjernsyn. Det er, fordi jeg synes generelt, at det er noget underlødigt stof, de sender. Altså hvis jeg bare vil underholdes, jamen så vil jeg hellere selv gå op i Blockbuster og finde en videofilm og se altså. Så kan jeg selv vælge i stedet for at jeg skal tvinges til at se et eller andet, som absolut ikke interesserer mig. (...) Og ellers så synes jeg igen, det kommer meget sådan igennem øh venner, hvad vi kan stykke sammen sådan af, hvad der er sket. (...)

Int1: Men der siger du så, I bruger meget *hinanden* som kilder egentlig altså. Nogen har hørt noget og ...

Jonathan: Altså man kan sige generelt, min omgangskreds altså, det' folk, der læser og studerer. Øh vi har kun *én* i *hele* omgangskredsen ud af en 30-40 mennesker, som har en faglig uddannelse. Alle andre de læser. Og det gør så, at det er et meget bredt område, vi er ude på, (...) faktisk så er der en enorm baggrundsviden og ballast, fordi det er så forskelligt det, der bliver læst, og det er jo så til glæde for os andre, at øh de har en baggrundsviden om forskellige emner. (G2)

Man kan sige det på den måde, at den veluddannede unge, som Jonathan er et eksempel på, „browser“ sig igennem hverdagens medierede og interpersonelle informationer på en samtidig overbliksskabende og fordybende måde, som han selv oplever giver ham et solidt fundament af indsigt i, hvad der foregår i samfundet.

De ældre deltagere ser mere rutinemæssigt de daglige tv-nyheder på den ene eller den anden danske public service-kanal, uden at det gør den store forskel. Det er ikke ualmindeligt, at man både ser DR1's *Nyhedstime* kl. 21-22, efterfulgt af TV2 *Nyhederne* og TV2 Lorry.

Verner: *TV-Avisen* den vil jeg gerne se, ja det bliver så aldrig før den klokken 21. Og nogle gange så den klokken 22 men *den* 21, den forsøger vi at se (Kirsten: Ja). Og så øh den aktualitetsudsendelse der så ofte ligger bag dem ikk' øh afhængig af, om det så er *Pengemagasinet*, eller hvad det ellers måtte være. Dem ser vi også de fleste dage. (...)

Frederik: Ja typisk så er det *TV-Avisen* eller også de der udsendelser der er knyttet til *TV-Avisen* (Jeanette: Mm).

Int1: Ser I også øh ret tit den der time der?

Jeanette: Ja der er det ofte dem, det bliver til ikk' (Frederik: Ja), øh det plejer vi i hvert fald. (...)

Verner: Nogle gange kan der godt være ting, som vi synes, vi har hørt i radioen måske, som man kan tænke på: hvorfor har de ikke uddybet det mere på 1'eren. Det kan de risikere at have gjort på 2'eren ikk'. Så nogle gange så kompletterer vi det med 2'eren efterfølgende. (...)

Kirsten: Nogle gange kan jeg også meget godt li' at se det der *Finans* også, der er i slutningen også på 2'eren. (G7)

Samtalerne i de tre langtuddannede fokusgrupper trækker ligesom i de kortuddannede grupper på et stort repertoire af viden om mediernes indholds- og formmæssige aspekter (det kommer vi nærmere ind på nedenfor i forbindelse med deltagerens oplevelse af konkrete tv-programmer). I den mest intellektuelle af grupperne opstår der tilmed en meget reflekterende diskussion om udviklingstendenser på medieområdet, med forsøgsvis bud på hvordan de kan tænkes at hænge sammen med andre samfundsmæssige forhold. Refleksionerne starter på det personlige oplevelsesplan med deltagerens holdninger til de nye gratisaviser *MetroXpress* og *Urbans* informationspotentiale, men går hurtigt videre til at handle om deres finansieringsforhold og eventuelle påvirkning af det øvrige avismarked:

Carsten: Nogle gange så ligger de jo og flyder alle vegne. Det var jeg sådan lidt imod ikk', fordi jeg tror sgu, det undergraver øh de andre dagblade ikk'. Og altså du (henvender sig til Martin, der nikker) afbestiller *Politiken* her til daglig for eksempel ikk', (...) og jeg er sådan meget splittet over for dem, fordi øh jeg må nok erkende, øh som du siger også selv, at det

er udmærket øh orientering ikk'. Og de er også blevet større ikk', og der er flere, der kan finde noget interessant i den.

Vibeke: Hvordan er reklamestoffet så i sådan nogle øh små aviser? Er der ikke sådan...

Martin: Det overrasker mig, at der ikke er flere reklamer, (...) altså jeg havde troet, at den ville være spækket, for den er *udelukkende* reklamefinansieret ikk'. Jeg synes, at den er *forbavsende* reklamefri på en eller anden led.

Carsten: Ja det er rigtigt. Det er ikke på samme måde som de lokale gratisaviser.

Martin: Nej altså man føler sig ikke inde i køledisken i Kvickly.

(...) og jeg har sådan *fornemmelse* af, at der er nogle flere mennesker, der *læser* avis. Hvad skal man sige, jeg har indtryk af, at der er faktisk en større grad af orientering omkring nogle ting ikk' (Carsten: Ja). Altså på *den* måde synes jeg, det er en udmærket ting, at de er kommet. (G4)

Herfra udvikler diskussionen sig til en kritik af det allerede snævre politiske udbud af aviser, de identitetsmæssige aspekter for én selv af den avis, man vælger, samt et helt katalog af kritisable forhold ved tidens tv-journalistik: Utilbørlig afbrydelse af interview-gæster, journalister der interviewer hinanden, opgivelsen af grundighed og saglighed til fordel for hurtige „sound-bites“, og journalister der på forhånd tilrettelægger de roller, som andre medvirkende skal indtage i *deres* plan for et nyhedsindslag:

Martin: Noget der irriterer *mig*, det er jo, at avisudvalget er så *smalt* rent *holdningsmæssigt* (Carsten: Ja). Altså der er ikke noget valg rent holdningsmæssigt ved det, at aviserne ligger i et meget meget snævert spektrum. Der er ikke øh et valg, så skal man købe *Information* for eksempel, og det er jo sådan esoterisk, at man går op og tager sådan en sjælden avis (Carsten griner lidt), og jeg synes da også, at den er utilfredsstillende at læse, fordi man jeg når ikke igennem den. Men altså *selve* spektret og det at man vælger en avis og vælger lidt en identitet, eller hvad man nu vil være, *den* er altså røget fløjten synes jeg. Altså jeg synes *Berlingske* og *Politiken* og *Jyllands-Posten* (Ida: Ja), det jeg kender til øh aviserne der, øh de minder meget om hinanden. (...) Der mangler i det *hele* taget noget i *hele* mediebilledet til venstre for et eller andet punkt. (...)

Int1: Så egentlig altså det er den politiske meningsdannelse, du er bekymret for?

Martin: Ja det er jeg, også i fjernsynet for den sags skyld. En journalistisk ligegyldighed eller overfladiskhed, som gør, at man ikke kommer særlig meget ned under noget som helst. Altså en kritisk journalist synes jeg, man venter længe på. Altså kritikken den damper ret hurtigt af, og det er noget med facon.

Carsten: Altså det *frastøder* også mig når øh i tv ikk', at de er så meget på beatet de journalister ikk', så de dårligt kan la' folk tale ud ikk' (Ida: Mm og *nikker*), når de har stillet dem et spørgsmål.

Vibeke: Ja. Det er *virkelig* irriterende.

Martin: Jo eller de interviewer hinanden. Det gør de også *fantastisk* meget (folk griner lidt). Altså så stiller de op til en *anden* journalist, (...) jamen de bruger jo ikke engang kilder mere vel, så det er jo indforstået snak, de snakker med hinanden. (...) Jeg er bange for, at man et eller andet sted sætter vurderingerne for lavt til dem, der *ser* det (Vibeke: Ja). At man er bange for at tabe folk i svinget. Derfor satser man på en lettere form. Og det gør man også lidt i aviser ikk'. Altså jeg synes, hvis man *tager* en *Politiken* lørdag og så en *Berlinger* og lægger op ved siden af hinanden, så får man anmeldt vin, og man får ordnet det og det og det, og altså der er *meget* få ting, der adskiller de to aviser, som jeg oplever det. Og det er jo egentlig at se ned på en eventuel læser, fordi så ligger der ikke et valg til grund for det. Så ligger det øh den, der har ringet flest gange øh klokken halv otte om aftenen og spurgt, om man vil ha' et abonnement et halvt år til en god pris ikk'.

Vibeke: Ja. Men er det den journalistiske uddannelse, der er noget i vejen med, øh siden de er nået dertil? For der var engang, hvor der *virkelig var* journalister til.

Martin: Men jeg tror, det er den samme reaktion som alle andre steder i samfundet at journalisterne, dem der er der nu er en reaktion på en tidligere generation. (...) Nye journalister er meget sådan optaget af formen og det internationale præg. Det skal gå hurtigere, og jeg tror også, det er blevet lidt, skal man sige et *popjob* ikk' (Ida: Mm).

Vibeke: Jeg vil gi' øh Carsten ret i, at det er *så* frygteligt irriterende og sidde og lytte til en debat, og der bliver afbrudt den *ene* gang efter den anden. De får *ikke* engang *sagt det*, der *egentlig* er pointen, så er de ved næste. Og *det* synes jeg altså er uartig.

Martin: Så skal du høre Keld Koplev på P1 ikk' oss', fordi der får du *lov* (Ida: Ja) til at snakke (alle griner). Altså folk får lov til oven i købet at trække vejret og forsætte en sætning ikk'. (...)

Carsten: Jo, men jeg synes problemet ved det, det er jo, at der kommer en dialog på den der form ikk', fordi at det ved politikkerne godt, de skal edderma'ne være hurtige (*Martin:* Mm og *nikker lidt*). Og de der øh ofte ganske komplicerede sammenhænge, ja dem skal de have forberedt hjemmefra, de skal siges i én sætning ikk', fordi de får *ikke* chancen for en bisætning. Så bliver der brudt ind. Og *det* er jeg bange for gør noget ved det, øh skal man sige det *saglige* i den debat. Og altså det drejer sig vel trods alt om at øh formidle nogle synspunkter omkring det emne, at også et indhold er af en vis betydning ikk'. Og det mener jeg går tabt. Der kommer man til at ligge under for en eller anden poppet form. (...)

Vibeke: Ja. Og de *vil* ha' det frem, som står på deres papir fordi at pointen i deres spørgsmål, og de helmer ikke, før end de har fået det, (...) de *vil* bare ha' det frem, der står på papiret. (G4)

Mange af disse kritiske analytiske pointer er de samme, som vi så udtrykt i de kortuddannede fokusgrupper, men dér ikke så udfoldede, og uden det forsøg på at indsætte kritikken i en større årsagsmæssig sammenhæng (fx generationskampe og journalistuddannelsens indhold), som vi finder her.

Ud over aviser, radio og fjernsyn bruger deltagerne i to af de langtuddannede grupper af og til tekst-tv til at orientere sig overbliksmæssigt i, hvad der sker i Danmark, men det spiller langtfra den permanente rolle, som det gør i flere af de kortuddannede grupper. Det samme er tilfældet med internettet, som (bortset fra Frederiks daglige læsning af *Børsen* på nettet) ikke bruges til almindelig nyhedsorientering, men udelukkende til mere specifik informationsøgning:

Int1: Inden vi lige holder en pause om et øjeblik, så kunne jeg da godt lige tænke mig at høre sådan noget som øh *intemettet*. Bruger I det?

Jonathan: Ikke til nyhedsformidling.

Maria: Hvis jeg er i udlandet, gør jeg. Så går jeg ind på TV2's hjemmeside og læser nyheder en gang imellem, hvis jeg alligevel er inde og skrive breve eller læse breve og sådan noget. Så lige går ind og ser: Nå hvad er der lige sket derhjemme i dag eller ude i den store verden. (...)

Int1: Er der nogle af jer andre, der bruger internettet til nyheder eller...?

Marianne: Nej.

Jonathan: Jeg har det sådan på internettet, der synes jeg det, jeg søger *informationer* på internettet. Altså hvis jeg skal læse det, så printer jeg

det ud. Jeg kan ikke sidde og læse på skærmen, det virker bare *forkert* på en eller anden måde at sidde der. At så vil jeg hellere ha' det i hånden. (...) (G2)

De ældre deltagere i G7 bruger typisk internettet til informationer om arbejdsmæssige forhold eller opdatering med interessebestemte ting som aktiekurser, men lige så ofte er tekst-tv lettere at gå til:

Frederik: Jeg læser *Børsen*-nyheder næsten hver dag på internettet på arbejde. Eller også på tekst-tv. Der bruger jeg tekst-tv, hvis jeg sidder derhjemme. Det er nemmere end at gå ind på computeren. Men på arbejdet er computerne tændt alligevel, der kigger jeg, sådan lige omkring middagstid kigger jeg gerne, når der ikke er andet at lave. (...) Og når jeg kommer hjem, så tænder jeg lige fjernsynet for lige at se øh kurserne igennem en gang. Og så tager jeg altid, hvis der lige er nogle overskrifter, så læser jeg dem. (...)

Kirsten: Altså jeg kan da også godt finde på at læse på tekst-tv, men det er mere, hvis man sådan *hører* et eller andet, det er ikke sådan en eller anden rutine. (...)

Frederik: Det er også i weekenden for lige at se, hvad der kommer i fjernsynet en gang imellem. Det er den eneste måde, jeg kan ... Nu har vi ikke avis, så er det jo nemt. (G7)

BRUG OG OPLEVELSE AF KONKRETE TV-NYHEDSINDSLAG

For ikke kun at tale generelt med informanterne om deres brug af forskellige nyhedsmedier viste vi dem en række indslag og uddrag af nyheds-, aktualitets- og debatprogrammer. Formålet med denne del af fokusgruppesamtalerne var at undersøge, hvordan borgere forholder sig til den måde, hvorpå konkrete tv-indslag om politiske forhold formidler deres stof i ord og billeder, for derigennem at belyse folks syn på og holdninger til de spørgsmål, som ofte fremdrages i den offentlige debat om tv som nyhedsmedie: Bliver man ordentlig informeret af tv-nyhederne? Er nyhederne saglige nok? Er der gået underholdning i nyhederne? Er studieværterne for poppede? Hvordan forholder folk sig til den måde, interviewformen bliver brugt på i forskellige programmer – lægger journalisterne unødigt op til konfrontation, eller er der tværtimod for meget mikrofonholderi, så politikerne slipper for let? Med andre ord: Lever de danske public service-kanalers nyhedsprogrammer i deres konkrete indhold op til deres demokratiske forpligtelse til at medvirke til borgernes oplysning?

Vi havde på forhånd udvalgt og videooptaget nogle indslag, som efter vores opfattelse var rimelig typiske for dansk tv-nyhedsformidling, og som vi afspillede for deltagerne, hvor det passede naturligt ind i samtalerne: Et indslag fra DR's *TV-Avisen* kl. 21, et indslag fra TV2's *Nyhederne* kl. 22, et længere indslag fra DR's aktualitetsprogram *19Direkte*, et indslag fra TV2's *Go'Morgen Danmark*, og et indslag fra DR2s debatprogram *Debatten*. Indslagene fra de egentlige nyhedsprogrammer og fra morgen-tv omhandlede trafikpolitik, for på den måde at knytte en forbindelse til det politikområde, vi i øvrigt arbejder med i undersøgelsen. Formålet med at vise indslagene var dels at få deltagerne til at snakke om de konkrete indslag, dels at bruge disse indslag som springbræt til en snak om andre indslag, som deltagerne måtte associere til som paralleller eller modsætninger til de viste indslag. Her følger nogle korte resuméer af indslagene, så informanternes udsagn om dem i det næste afsnit kan fremstå meningsfuldt for læseren.

DE KONKRETE TV-NYHEDSINDSLAG

De to traditionelle nyhedsindslag omhandlede begge den såkaldte Arriva-sag, der optog sindene i december 2001-januar 2002. Kort fortalt gik sagen ud på, at Trafikministeriet i forbindelse med privatiseringen af dele af den danske jernbanedrift havde udliciteret nogle jyske jernbanestrækninger, som i forbindelse hermed var blevet tildelt det britiske transportselskab Arriva. DSB, der gennem Trafikministeriet ejes af staten og hidtil havde drevet strækningen, var blevet sorteper, til trods for at DSB's tilbud var betydeligt lavere og derfor økonomisk mere fordelagtigt for Trafikministeriet end Arrivas. Spørgsmålet var, om den nytiltrådte Venstre-Konservative regering i denne sag havde været mere styret af sin liberale politiske privatiseringsideologi end af hensynet til fairness og økonomisk fornuft.

Sagen var altså den, at den af trafikministeren udnævnte bestyrelse og direktion for DSB var blevet desavoueret af samme trafikminister i hans egenskab af licitations-afholder. Nyhedsindslagene blev udsendt på den dag først i januar 2002 (7.1.2002), hvor DSB's bestyrelse erklærede, at den ville gå af, fordi den følte sig desavoueret af ministeren. Kort inden mødet mellem ministeren og DSB-bestyrelsen med formanden Knud Heinesen i spidsen meddelte DSB's direktør Henrik Hassenkam, at han trådte tilbage fra sin stilling, og at det ikke havde noget at gøre med Arriva-sagen.

DR1's *TV-Avisen* kl. 21 bragte med Steffen Kretz som studievært historien som første indslag under overskriften „Farvel til DSB-direktør“, med to delhistorier. Indslaget varede 3 minutter og 50 sekunder. Første del leverede dagens situationsrapport fra føljetonen om Arriva-sagen, ord- og billedmæssigt centreret om krisemødet mellem DSB-bestyrelsen og trafikminister Flemming Hansen samt det efterfølgende pressemøde, hvor det blev bekendtgjort, at striden var blevet bilagt, og at bestyrelsen alligevel ikke ville gå af. Indslaget antydede et paradoks i den omstændighed, at Arriva-koncessionen, og dermed desavoueringen af DSB's ledelse, stod ved magt samtidig med, at DSB-bestyrelsen alligevel sagde, at den følte, at den nød ministerens tillid.

Anden del af *TV-Avisens* historie fokuserer fra en „blød“ vinkel på personen Henrik Hassenkam og ser tilbage på hans tid som leder af DSB. Efter en indledning med et kort interview med Hassenkam foregår resten af indslaget på Roskilde Station, hvor vi ser en perron-højtaler i nærbillede samtidig med, at den velkendte højtalerstemme bekendtgør: „Vi har en meddelelse. DSB's direktør Henrik Hassenkam siger farvel efter 8 gode år“. En voice-over fortsætter, at der er sorg blandt medarbejderne i DSB, fordi „DSB er

én stor familie, der har mistet sin far“. Herefter følger der et interview med stationslederen, der fortæller om Hassenkams fortræffelige egenskaber som chef i en periode, hvor DSB måtte slanke sin medarbejderstab voldsomt. Indslaget slutter med endnu en gang at sætte fokus på perron-højtaleren: „Vi har en meddelelse. DSB’s direktør Henrik Hassenkam siger farvel efter 8 gode år. Medarbejderne i Roskilde siger tak, og held og lykke med fremtiden“. Herefter går Steffen Kretz videre med næste indslag.

TV2 *Nyhederne* kl. 22 med Anders Bech Jessen som studievært havde også valgt at starte med DSB/Arriva-historien. Indslaget varede 2 minutter og havde på skærmen overskriften „Forsoningsmøde: Direktøren går mens bestyrelsen bliver“. Selv om direktør Henrik Hassenkams afgang således nævnes i starten, handler indslaget næsten udelukkende om Arriva-sagens mere principielle aspekter. Der er korte interviews med medarbejderrepræsentanten i DSB’s bestyrelse og formanden for HK Trafik og Jernbane, der efter den tabte „politiske licitation“ kræver oprejsning til DSB og medarbejderne – de vil forfølge sagen. Herefter berettes der fra dagens forsoningsmøde, hvor ministeren på det efterfølgende pressemøde erklærer DSB-bestyrelsen og Knud Heinesen sin fulde tillid.

Herefter følger et kort indslag om Henrik Hassenkams afgang, hvor han direkte adspurgt bedyrer, at den intet har med Arriva-sagen at gøre. Indslaget slutter med, at en voice-over reporter beretter, at sagen stadig ulmer, og statsrevisor Peder Larsen (SF) udtaler, at den nu vil blive kulegravet af Rigsrevisionen. Medarbejdernes bestyrelsesrepræsentant får det sidste ord og erklærer, at „DSB har en god sag“.

Vi havde også valgt at hente vores eksempel på morgen-tv’s interviewstil fra Arriva-sagen. Dagen efter de to nyhedsindslag bragte TV2’s *Go’ Morgen Danmark* et interview med DSB-bestyrelsesformand Knud Heinesen om DSB-bestyrelsens „tallerkenvending“. Studieværten Ole Stephensen annoncerer, med to tv-kokke i baggrunden, at „Man skal være mere end almindelig diplomat for at forstå de sidste dages spil om DSB“ og sætter sig derefter over for Knud Heinesen i sofa-arrangementet på det nye studie på Københavns Hovedbanegård. Modsat den ranke kropsskitur, som man finder i nyhedsudsendelsernes interviews, indtager både Stephensen og Heinesen en mere tilbagelænet stilling i lænestolene. Tilsvarende er samtalen indledningsvis præget af smalltalk om *Go’ Morgen Danmark*’s glæde over nu at kunne sende fra det nye studie på Hovedbanegården (Knud Heinesens „hovedkvarter“) og fortsætter i en udpræget blød stil, hvor Stephensen på et tidspunkt beder Heinesen udtrykke sig lidt klarere – „jeg skal også forstå det jo!“

KORTUDDANNEDES OPLEVELSE AF DR1- OG TV2-NYHEDSINDSLAG

De kortuddannedes oplevelse af nyhedsindslagene om DSB, Arriva og Hassenkam fokuserer først og fremmest på sagens indhold. Deltagerne søger at forstå historiens rette sammenhæng og den bagvedliggende sandhed, og trækker i den forbindelse på et omfattende videnslager om sagens aktører og historiske fortilfælde:

Int1: Hvad synes I om sådan et indslag?

Tim: Det kan godt være lidt forvirrende, også fordi at på et tidspunkt der var der også tale om, at at hele bestyrelsen faktisk skulle gå. Og så går øh direktøren, og så bliver de andre. Jeg synes, det var meget forvirrende.

Iben: Men Hassenkam *havde* jo bestemt i forvejen, han ville gå, og det havde han også meddelt til bestyrelsen (Annette: Mm). Så det var ikke noget, der var (Tim: Nej) direkte øh afstedkommet af altså licitationen dér.

Tim: Nej det sagde han godt nok. Men men alligevel så øh, er det ikke et engelsk firma, der har (Iben: Jo) (Annette: nikker) øh købt det, ikk' altså.

Iben: Der er vist ikke ret mange, der forstår det dér, fordi at de engelske firmaer er kendt for og ja, siden det er blevet privatiseret derovre, der kører (Tim: Ja) det hele ad h til.

Tim: Ja økonomien er heller ikke så go' der (Iben: Nej).

Annette: Det er det, man er ved at gøre efter (Tim: Ja). Så det kan jeg heller ikke forstå, hvorfor man så gør det.

Tim: Næh og så samtidig hører man også med, at øh hvis så de ikke kan bruge de tjenestemænd de har, så bliver det jo et milliard øh tab for DSB samtidig, hvis de skal udbetale 3 års løn.

Peter: Nej øh de skal til England nu og køre. Det sagde de i dag, at de er på vej til at vinde en licitation i England (der grines fra alle hjørner). Så de skal bare derovre og have en anden kasket på. (...) Men jeg synes, det er vanvittigt det der prioriteringshalloj. Fordi at de er dårligt kommet til, de der abekatte, der sidder derinde nu [Anders Fogh Rasmussen-regeringen]. Og nu skal de så vise, at de kan skære alle de der milliarder. Jeg synes *simpelthen*, det er så *åndssvagt*. Og sådan en som Knud Heinesen, det er en af de *bedste*. Øh han er ikke politiker mere, men det er en af de *bedste* forretningsfolk, tror *jeg*. Han har både drevet lufthavnen, og han

har også været andre steder og vise, hvad han er værd. Og nu er han i DSB, og han var også ved at tage sit gode tøj på *grund* af de idioter, der sidder derinde. Jeg tror ikke, de har forstand på det. (...)

Stig: Aej men tror du ikke, at det dér det' en udløber af Combustion ikk'. Er det ikke den? Der hvor man øh hva' til sidst solgte den til Arriva, er det ikke Arriva, der fik den for en krone eller sådan et eller andet (Peter: Jo). Det må man sige at være en rimelig go' forretning jo (der grines lidt). Så øh jeg tror, det er det der, og lige meget hvad de havde skrevet på de licitationspapirer, så var det blevet sådan. Altså de havde fået den alligevel (G3).

Der foregår i denne gruppe en fælles dialogisk udredning af sagen, dens kontekst og historie, som måske ikke i alle detaljer er korrekt, men som snarere skal ses som deltagernes individuelle og fælles fragmentariske erindring om Arriva-sagens relevante sammenhæng. Ingredienserne i deres fællesforståelses sammenkøgte ret består af viden om Arrivas ry i England, mulige problemer med DSB's overflødige tjenestemandsansatte personale, Knud Heinesens karriere og kompetencer, sædvanlig praksis i forbindelse med licitationer, paralleller til Combustion-sagen, og den nye Venstre/Konservative regerings hastige initiativer i de første måneder.

Fundamentet for denne viden må nødvendigvis være mediernes behandling af disse sager gennem tiden, men den mediefremmede viden er blevet aflejret i den individuelle og kollektive bevidsthed gennem folks mangfoldige samtaler om disse ting i hverdagens mellem menneskelige møder. Denne omfattende viden skal derfor opfattes som en form for „folkevid“, som efterhånden er blevet etableret som kulturelt fælles gods, som man kan trække på, når man snakker politik og samfund med andre. Et rammende eksempel på dette fænomen dukker op i forbindelse med en informants forsøg på at sætte ord på sin oplevelse af, at trafikministeren i sin håndtering af DSB i Arriva-sagen optræder dybt utroværdigt:

Peter: For mig virker det ligesom om dengang, at det gik galt i tunnelen på Storebælt. Der stod ham Kaj Opkast der og sagde: *Se, I har gjort et flot stykke arbejde, og vandet det pissede ind i kanalen dér ikk', og det kom han godt fra, det var virkelig sådan noget pis at stå og sige (G3).*

Alle i gruppen er gamle nok til at huske denne episode med den konservative trafikminister Kaj Ikkast under bygningen af Storebæltbroen og forstår omgående Peters karakteristik af nyhedsindslagets trafikminister.

I tre af de fire grupper af kortuddannede omtaler deltagerne nyhedsindslag som disse på en indforstået måde, der viser, at de tilkender dem selvindlysende relevans. I gruppen af yngre mænd, hvor flere deltagere giver udtryk for et mindre pligtbetonet forhold til den daglige nyhedsdosis, er der derimod ved flere lejligheder tendens til at problematisere, hvilke begivenheder der er relevante *for dem*:

Int1: Hvad siger I til sådan en historie?

Lang pause.

Jens: Det aner jeg sgu' slet ikke (griner). Jeg har overhovedet ikke fulgt med i det. (...) Jeg *har* hørt, at noget med Arriva, de skal ind på det derovre og ha' de der baner, de har jo fjernet, jeg ved ikke hvor mange forbindelser, så det bliver ikke så spændende for pendlerne. Så *det* har jeg hørt. Men øh det er jo i Jylland, hvad skal jeg bruge det til? (...)

Jon: Jeg ved ikke, jeg synes også det reportagen den den er, dårlig. Men det er selvfølgelig *kun* et lille uddrag af, det kørte jo altså *hver* dag i en hel uge ikk'. Og jeg, jeg har da set dem og rystet *helt* vildt på hovedet af sagen, fordi det' da *dybt* frustrerende, at hvis et firma skal komme og sige: „Jamen vi kan lave det til den halve pris“. *Over* en øh en halv million, så *skal* de ta' den billigste, og hvordan de så kringler den, *det* må guderne så vide, for ifølge EU's øh direktiv så *skal* de *ta'* det billigste, hvis de vil lave det samme arbejde. Men øh der var jo, jeg siger penge under bordet altså, den sag ja den er dybt grotesk. *Simpelthen* der må være noget svindel dér, det er der nødt til at være. Men øh på den anden måde vil jeg så sige, at det er da fint nok at få brudt monopollet på de danske skinner, men det er godt nok en dårlig start på det, vil jeg sige det. Det er fan'me ikke, øh det' ikke *fair*.

Int1: Hvad siger du, Kenneth?

Kenneth: Det interesserer mig slet ikke sådan noget der (G9).

Bortset fra Jon, der trækker på medie billedet af Arriva-sagen, gælder det for de øvrige medlemmer af gruppen (her såvel som i deres oplevelse af 19Direkte-indslagets skildring af ældres forhold på plejehjem, se senere), at en sag skal være tæt på dem personligt for at fange deres interesse.

Der er enighed i grupperne om, at TV2's udgave af DSB/Arriva-sagen er mere vellykket end DR1's. Der er også enighed om, at den mere „bløde“ vinkel, som *TV-Avisen* anlægger i indslaget fra Roskilde Station, ellers er mere typisk for TV2 *Nyhederne*, mens det „normalt“ er *TV-Avisen*, der er

mest saglig. I det følgende interviewuddrag forholder deltagerne sig først til *TV-Avisens* dækning af den „pinlige“ DSB-Arriva-sag, dernæst til indslaget fra Roskilde Station, og endelig til TV2 *Nyhedernes* indslag:

Int1: Hvad synes I om sådan et indslag [*TV-Avisens*]?

Lisbeth: Sobert, for det er jo en utrolig latterlig og pinlig situation dér ikk'. Og alligevel formår de at tackle det bare sådan nogenlunde sobert ikk'. Altså vi *fniser* lidt af det, men de gør ikke rigtig grin med dem, vel altså.

Palle: Nej. Jeg synes også, det er, jamen, det er rimelig sobert og øh... Man sidder her næsten, man sidder hele tiden og venter på: Gad vide hvornår de nu stikker en *kniv* i ryggen på ham og gi'r ham skylden for det ikk' på Hassenkam ikk' altså, øh de *har* måske ikke noget, de kan gøre det på, fordi historien viser så, at øh alle folk er tilfredse med ham ikk'.

Esben: Men jeg synes, det var et meget godt indslag altså. Der var lidt fylde i det og...

Palle: Jeg vil sige det på den måde, det virker nærmest, som om at øh journalisterne øh har fået til opgave at finde et eller andet negativt om ham Hassenkam, og det har de ikke kunnet. Og så er de blevet nødt til at lave den der med højtaleren op til flere gange, øh hvilket jeg synes øh virker *utrolig* pinligt for en øh landsdækkende øh øh tv-kanal. (...) Jamen jeg synes, det er fuldstændig *spild* af både min og øh deres tid.

(...)

Esben: Det [Roskilde Station sekvensen] er ikke så aktuelt, vel?

Henriette: Det er rigtigt. Det starter som en stor landsdækkende nyhed, og så ender det *meget* lokalt, synes jeg til sidst.

(...)

Lisbeth: TV2-indslaget er *mere* alsidigt, må man sige end det første indslag men, (...) *sagen* er bedre belyst, kan man sige. Man kom meget mere *rundt*, fik nogle *andre* folk til at udtale sig. Sådan nogen der havde med sagen at gøre, kan man sige ikk'.

Palle: Det var *meget* mere nøgternt.

Henriette: Man må sige, det her indslag det handlede jo ikke om Hassenkam. Det handlede om selve sagen. Og det var sådan *meget* mere øh politisk øh, hvad betydning det nu kan få og så meget mere upersonligt. Det er ikke så, at man gik ned i den enkelte person.

Esben: Ja, nu egentlig, det jeg tænker på, det er at journalisten der laver det indslag. Det virker, som om at han *ved* noget mere, end han må bringe i historien. Derfor vælger han at bringe sin historie på den måde, hvor han efterlader nogle spørgsmål ikk' (...) han gør noget ud af at fortælle, at DSB har en vare de kan sælge ikk'. Medarbejderne bliver sådan *meget* koncentrerede, det er sådan en meget stærk kommentar til i situationen ikk'. Og så hører man trafikministeren med en sædvanlig *udfladethed*, *intetsigende* bemærkning. Jamen det' jo, han hælder jo vand ud af ørerne ikk' (G6).

Sidste del af uddraget viser et ofte genkommende træk i fokusgrupperne, når deltagerne kommenterer politikernes optræden på tv: De snakker udenom, hælder vand ud af ørerne, træder vande, og nyder i det hele taget ikke stor anseelse, fordi de aldrig vil holdes fast på noget (se også del 4 om borgernes italesættelse af politik).

Tilsvarende ligger der i første del af uddraget den opfattelse, at journalister altid er ude på at „stikke en kniv“ i ryggen på politikerne og andre magthavere, hvis de kan komme af sted med det, i deres bestræbelse på at servere afsløringer for seerne. At der kunne være en sammenhæng mellem disse to forhold – politikerne på vagt over for den nådesløse journalist/journalisten mistænksom over for den glatte politiker – er ikke noget, deltagerne i fokusgruppen kommer ind på. Derimod bruger de deres opfattelse af journalisten som én, der altid er på jagt efter en syndebug som forklaring på, at *TV-Avisen* bringer et så „pinligt“ indslag som det fra Roskilde Station: Indslaget er fra deres synspunkt så uvedkommende og lokalt, at det må være blevet til, udelukkende fordi journalisterne ikke var i stand til at grave en afsløring op i forbindelse med Hassenkams afgang.

Både i denne og de øvrige grupper er der stor tilslutning til de klassiske nyhedsidealener om saglighed, nøgternhed, neutralitet og undgåelse af for megen person-fiksering. Der er imidlertid stor forskel på, hvor strengt man forlanger disse dyder overholdt. I gruppen af yngre kvinder er alle deltagerne ganske godt tilfredse med første del af *TV-Avisens* indslag, men vandene skilles i vurderingen af den iscenesatte sekvens fra Roskilde Station:

Linda: Ganske glimrende undtagen lige det der med det der højttalerudkald. Det tror jeg ikke på skete i virkeligheden. Øh det er lidt poppet, men ellers så synes jeg, de har de fleste af vinklerne med. Både medarbejdersiden og bestyrelsen.

Helene: De forsøger også at holde sig nøgtern i den der situation. Jeg synes nogle gange godt at man kan fornemme, hvad redaktørens holdning er. Og det kan man ikke i den der sag.

Barbara: Den er neutral.

(...)

Int1: Hva' er det, der generer dig ved det højtalerudkald?

Linda: Ejmen jeg tror bare ikke på, det har fundet sted. Altså det *virker* sådan lidt påtaget og lidt poppet, jeg synes det er spild af tid (griner lidt).

Helene: Og så vise det to gange. Det synes jeg endnu mere understreger, at det er... det gør hele indslaget et eller andet sted usagligt. (...). Sådan så taber jeg lidt sådan for det sådan: „Nå okay (mens hun ruller hovedet bagover, som om hun synes, det simpelthen er for åndssvagt). Skulle lige udfylde 30 sekunder, som de ikke havde plads til.

Int1: Hvordan har I andre det med det her?

Nana: Jo men den kunne da godt virke sådan lidt småirriterende, når man tænker over det, men... det ved jeg ikke. Det er det, jeg synes, der er så *meget* af sådan. Det' fint nok.

Vinnie: Jamen når vi sidder og skal trampe rundt i den, *jo* måske var det da lidt overflødigt, men altså herregud altså, det er der jo så meget der er ikk', altså jeg synes, det er ikke noget øh. Så synes jeg så skal man lade være med at se alle sådan nogle ting, hvis man skal la' sig provokere af alt det der øhm, jamen jeg ved det ikke, jeg synes ikke, det var af den store betydning altså. Det var jo meget godt øh jamen altså en lidt sjov ting måske at finde på, jeg ved det ikke altså. Så stor skade synes jeg ikke, det gjorde egentlig. Egentlig synes jeg da, den var meget godt fundet på, hvis jeg sådan skulle sidde og tænke over det.

Barbara: Den er meget sød.

Helene: Det er sådan noget, jeg synes, der hører til i noget som *Go'morgen, Go'aften Danmark*, øh som *er* sådan lidt underholdende. Fordi det er ikke noget, *jeg* synes, passer ind i en tv-avis (G8).

Det springende punkt i diskussionen om højtalerudkaldet er ikke blot, at det er „poppet“ *at bringe* det, men at det ikke er autentisk – det „har ikke fundet sted“. Spørgsmålet er derfor for disse deltagere, om rekonstruktioner

og iscenesættelser hører hjemme i seriøse nyhedsprogrammer, eller om det genremæssigt har sin rette plads i mere talkshow-agtige magasinprogrammer som *Go'Aften Danmark*. To af deltagerne i denne gruppe mener, at det stigende antal iscenesatte indslag er harmløse eller ligefrem „meget godt fundet på“. Samme holdning ligger bag en humoristisk kommentar fra en ældre informant i en anden gruppe; den udspringer af det tidligere omtalte folkevid, her i forbindelse med DSB's manglende evne til at overholde køreplanen:

Stig: Men altså det er da, jeg synes da, det er rart altså lige såvel, som der kommer musik ud af højtalerne i stedet for kun at høre om tog, der er forsinket ikk' (alle griner).

Iben: Men jeg tror slet ikke, mine ører er indstillet til andet (der grines) end at høre de der forsinkelser altid.

Stig: Så må det da være rart at få en positiv oplevelse en gang imellem, hvor der ligesom kommer noget andet ind. Det synes jeg ikke gør noget altså (G3).

I det hele taget forholder også de kortuddannede grupper sig til tv-mediets formidlingsform med betydelig kritisk distance. De forskellige formidlingsgenrer opfattes som en form for kontrakter med seerne og som egnet til forskellige formål. Nogle mener for eksempel, at hvis man vil fortælle noget om „mennesket bag politikerens“, så skal man ikke bruge nyhedsgenren til det, men derimod lægge det ind i et talkshows-regi. I tilfældet justitsminister Lene Espersen, der valgte at tage sin 8 uger gamle søn med på arbejde, er det således forkert af *Nyhedene* og *TV-Avisen*, at „de bare har et indslag om, at nu er der kommet et barn på Christiansborg og sådan og sådan. (...) De bogstavelig talt *sviner* hende til. (...) Det er hendes valg ikk'. Jeg er dybt uenig med hende, jeg havde aldrig nogensinde taget på arbejde efter 8 uger, men (...) hun får ikke lov at forsvare sig“. For denne informant ligger løsningen lige for: „Nu har TV2 lavet det dér program *Utzon*. Så ku' man ha' valgt at ta' hende ind dér og spørge Lene Espersen om hendes holdning omkring det at være mor“ (G8).

I andre grupper tematiseres den genremæssige kontrakt, der gælder for interviewene i et program som *Go' Morgen Danmark*, hvor tempoet er roligt „så jeg kan nå og fange det“, og hvor „stemningen var god. Han fik lov og fortælle, noget der er *meget* irriterende, synes jeg, det er, hvis ham der interviewer hele tiden afbryder, inden de når og få givet deres

mening til kende“ (G3), modsat hvad der gælder for et mere konfrontatorisk debatprogram som *Reimer Bo*:

Esben: Det dér morgen-tv-koncept som TV2 kører ikk', det er sådan, altså jeg opfatter det som et popunderholdningsprogram om morgenen ikk'. (...) Det er uforpligtende ikk' altså, du kan sidde og slappe af ikk', du har ikke spotlyset på dig.

Palle: Sådan én som Ole Stephensen, når jeg ser ham, så kan jeg ikke lade være med at forbinde ham med et eller andet show. Men jeg synes, han er en *utrolig* dygtig journalist, fordi han siger netop *lige* præcis de ting, som *jeg* ville ha' sagt, hvis jeg sad der, ikk' os' – „Kan han ikke prøve at forklare det, så *jeg* også kan forstå det ikk'“.

Lisbeth: Men han kommer jo ikke sandheden nærmere, fordi den anden han er så dygtig en politiker, så han kan bare snakke udenom. (...)

Esben: Så ku' man lige så godt ha' valgt og invitere Knud Heinesen ind i en krydsild ikk', med Reimer Bo eller sådan et eller andet og *virkelig* riste ham ikk'? Men det har man jo aftalt, at det gør man ikke [dvs. på morgen-tv] (G6).

I en gruppe er deltagerne opmærksomme på, at sagligheden undertiden viger for journalistens trang til at underholde nyhedsseeren, men også på at sagligheden kan trues af journalistens misforståede forfølgelse af professionens bud om at trænge bag om overfladen eller ligefrem af politisk partiskhed hos journalisten:

Barbara: Også tit og ofte *der* kan man godt se jamen hvilken holdning øh specielt i politiske spørgsmål ikk' (Helene: Ja, *nikker kraftigt*), øh *hvem* de har noget imod, og hvem de godt kan li' og sådan noget, der og det er *virkelig* irriterende, i stedet for at de bare er fuldstændig neutrale og lader folk selv bestemme, hvad de synes ikk', (...) i stedet for øh de sidder og dolker personen.

Int1: Synes du, der er et mønster i, hvem de holder med, og hvem der bliver dolket, og hvem der ikke gør altså?

Barbara: Jamen det er tit, de ikke lader folk svare færdigt ikk'.

Helene: Man kan også godt mærke, at i hvert fald på Danmarks Radio øh synes jeg *meget*, man kan mærke, *hvem* af politikerne de godt kan li' og, hvem de *bestemt* ikke bryder sig om. (...) Øh hvad hedder ham der fra Enhedslisten? (vender sig mod Barbara) *Ham* kan de i hvert fald ikke li'. Og øh *hver* gang han åbner munden, så bliver han cuttet konsekvent

(slår med højre hånd et håndkantsslag ned i venstre og fløjter = cut!). Og det er lige meget, hvad manden siger øh. Så er der nogle af de der venstrefolk specielt *nu* efter valget, så er de *virkelig* kommet ind i varmen. Og andre der øh dem, der var inde i varmen i den gamle regering, de er røget ud fuldstændig.

Barbara: Sådan har jeg det også.

(...)

Nana: Det kan godt være, jeg er meget *naiv*, men altså jeg føler mig ikke lige umiddelbart påvirket af det. Jeg synes egentlig, måske jeg kan *formemme* det nogle gange, hvis Pia Kjærsgaard er i studiet, så kan de godt være lidt, men det er nok sådan det eneste jeg *lige* har tænkt over, ellers så føler jeg ikke at... Jeg føler mig ikke påvirket på hverken den ene eller den anden måde, altså når det er, at jeg sidder og ser interview med politikere eller sådan noget. Det kan så godt være, jeg bliver det altså uden, jeg egentlig tænker over det ikk'. (...)

Linda: Nå, men det har jeg heller ikke observeret. Det, jeg egentlig har observeret her i det sidste stykke tid, det er, at øh journalisterne går ret hårdt til dem øh skærer dem meget af, men jeg tror ikke, øh det har noget at gøre med deres politiske baggrund, det har jeg ikke observeret.

(...)

Vinnie: Jamen jeg sidder sådan lidt og tænker på, når jeg ser sådan en øhm et interview, men jeg når ikke og sætte mig ind i, om der er nogen, der prøver at snøre nogen altså jeg hører det, der bliver sagt ikk', jeg tror ikke, at de har nogen bagtanker, øh så det kan også godt være, jeg er meget *naiv* men øh, men altså jeg regner da med, at det, jeg hører, det' da rimelig sagligt (G8).

Denne gruppe tager også fat i en anden problemstilling, som ofte fremføres i den offentlige debat om det informative forfald i nyhedsmediernes politiske dækning, undertiden under overskriften „tabloidisering“. Betegnelsen dækker over den omstændighed, at grænsen mellem det offentligt relevante og det private bliver mere og mere udflydende, således at politikernes privatliv gøres til genstand for offentlig nysgerrighed og diskussion. Deltagernes meningsudveksling om dette emne i det følgende uddrag tyder på, at personfikseringen i medierne ikke nødvendigvis kun fører til snagen i de kendtes privatliv, men at den også kan bruges som afsæt for en debat om alment relevante forhold (her om kvinder, ligestilling, job og barsel) og for en overordnet og principiel diskussion om netop grænsedragningen mellem det offentlige og det private. Her handler det om mediernes fremstilling af

den konservative justitsminister Lene Espersens beslutning om at tage sin fã uger gamle søn med på arbejde:

Helene: Jeg synes, de var meget grove ved Lene Espersen i forbindelse med hendes øh barsel, (...) man kiggede meget på ligestilling og osv. Øh at hun så kun havde, hvad var det, 8 ugers barsel eller hvor meget hun havde. Der synes jeg og *især* på Danmarks Radio, *der* synes jeg, de var *svinske* over for hende, virkelig, og de havde ikke *interviewet* hende eller gjort noget, de havde ligesom bare taget et standpunkt og sagde: „Hun var skideligeglad med kvinders rettigheder, fordi hun skulle bare ha’ det her job, så hun ku’ få sine penge“, og så skide være med hendes familie, skide vær’ med hendes søn.

Linda: Ej, men de havde også øh med Ulla Tørnæs, men det var med hensyn til øh den der *fyring*, de har lavet inde i Undervisningsministeriet.

Helene: Hvis det så er rent *fagligt*, så kan jeg et eller andet sted acceptere, at man går til dem. Men at gå på fordi at sådan en som Lene Espersen ikke ønsker øh og gå derhjemme. Hun har jo hyret en barnepige, som *er* inde i ministeriet med barnet konstant og hele tiden. Så det er jo ikke, fordi hun er en dårlig mor. Det er jo ikke, fordi hun ikke går op i den rolle. Hun har bare valgt at *kombinere* de to ting bare, og fordi hun har *økonomien* til at kunne gøre det på den måde, *hun* gerne vil. Og så synes jeg, det er noget forbandet svineri, at man sviner hende til på den måde.

Vinnie: Mm *selvfølgelig* er det da det, men når man vælger sådan et erhverv, jamen så *er* man den, der er på, og man gør nogle ting, og man skal stå til ansvar for, og sådan er *det*. Og det kan da godt være, man er blevet mere personlig, men øhm altså vi hungrer jo også, der er jo nogle (peger med hele hånden og kigger over på Helene) her der hungrer *meget* efter nyheder. Jamen det er måske også dem som er med til at skabe det dér ind under huden som der blev sagt ikk’, (...) og det du nævnte med barslen (peger igen mod Helene), men jeg tror da også dem som selv har små børn, jamen det er da noget, der får vores følelser, i hvert fald *mine* følelser, øh man bliver provokeret af det, og det er måske også det, journalisterne *ved*. Og det kan godt nok være, det er nogle billige point, men øh altså, hun *er* meget synlig, og så er det klart så får man på puklen. Sådan er det. Jeg ved ikke, om det er værre eller bedre, end det har været før altså. Sådan er det jo. Og vi *vil* jo informeres, vi *vil* se det hele, vi *vil* høre det hele øhm. Og så *er* det bare sådan, tror jeg.

(...)

Helene: Men jeg mener godt et eller andet sted, at øh hun *har*, selv om hun er en halvoftentlig kendt person, så har hun stadigvæk et privatliv. (...) Og hun har selv sørget for at have en barnepige med.

Vinnie: Jamen det er jo ikke et privatliv mere, når man tager barnet med på arbejde. Så har hun jo taget sit privatliv med ind i øh i det offentlige søgelys. Det er det, der sker på hendes arbejdsplads, og barnet er *med*, hvor kameraerne kommer, og interviewererne er der, jamen så *er* barnet jo også med (G8).

I denne gruppe er der en grundlæggende accept af mediernes fokus på mennesket bag politikerne, uenigheden går udelukkende på, om skildringen af „den private politiker“ er respektfuld nok, og i hvilke genrer den bør foregå (jf. interviewuddraget ovenfor om genrekontrasterne mellem nyhedsudsendelser og talkshows som *Utzon*). I en anden gruppe går diskussionen på, om det overhovedet er relevant at kende mennesket bag politikerne:

Jon: Det er reklame, det kan jeg ikke bruge til en skid. Det mener jeg seriøst. Jeg har ikke noget at bruge privatpersonen til. (...) Politikerne, det er *repræsentanter*, ligesom Dronningen, hun ville være lige så go' ikk'.

Jens: Det vil *jeg* så sige. Hvis du kender dem som personer, så lærer du også deres holdninger at kende, så er det nok dem, du vil stemme på eller dem, som du *ikke* vil stemme på, hvis man så har ens holdninger på det.

Jon: Jamen de skal jo altså være et ansigt for, at de ka' få stemmer, desværre er det den måde, det fungerer på, vil jeg altså sige: „Nå, gud, hun har en lille dreng, men hun ser da også meget sød ud, når hun smiler. Okay. Han er også meget sød, han ligner min, nå!“ Jeg kan ikke bruge det til noget.

Jens: Hvis hun nu har en dreng på 5 år, og du også har én knægt på 5 år, så ved du, at hun nok sørger for, at måske øh børnehavpladserne bliver lidt bedre eller sådan noget.

Jon: Mig, jeg kan ikke sammenligne hende med mig, eftersom hendes årsløn er 4-5 gange så høj som min, jeg kan slet ikke sættes i bås med hende. (...) Problemet med hende er, der er vidt forskellige måder at løse de to problemstillinger på for hende og for mig. (...) Politikere er på en eller anden måde ikke et menneske (sætter det i citationstegn med fingrene) nede på jorden som os, det' helt klart, sådan betragter jeg dem. Fordi de er *helt* anderledes stillet og har en *helt* anden måde og løse deres problemer på, end vi har (G9).

Det spørgsmål, som vi ud fra vores undersøgelse ikke kan svare på, hverken her eller i andre tilfælde, er, om der er overensstemmelse mellem den

seeradfærd, som deltagerne beretter om i fokusgrupperne, og så deres faktiske adfærd foran skærmen i dagligdagen. For eksempel kan vi ikke vide, om den kritik, nogle deltagere fremsætter over for den konkrete iscenesatte sekvens i nyhedsindslaget fra Roskilde Station, gælder alle iscenesatte sekvenser, selv om vi da kan have en formodning om, at også kritikerne faktisk i deres stille sind indimellem nyder et underholdende og poppet indslag i nyhederne. Vi kan heller ikke vide, om Jon ovenfor i sin egen politiske stillingtagen faktisk er upåvirket af mediernes „menneskeliggørelse“ af politikeren, som han distancerer sig så kraftigt fra.

Vi kan og vil med andre ord ikke løbe fra, at selve fokusgruppe-situationen lægger op til en kritisk distance, som ikke nødvendigvis altid praktiseres i hverdagen. En af fokusgrupperne gør selv dette spørgsmål til genstand for dialogisk refleksion, i forbindelse med at en deltager kalder TV2-indslaget for „seriøst“, mens DR-indslaget er „nyheder for sjov“:

Vinnie: Jamen jeg ved det ikke altså, jeg synes ikke, jeg er så kritisk, når jeg ser det altså. Jeg ser det bare og så øhm (taler nok mest henvendt til Helene og Barbara). Jeg sidder sådan lidt og *undrer* mig om, om det sådan *er* sådan, når I sidder og ser nyheder, at I sådan øh, hvad hedder det nu, analyserer. Altså analyserer I *alt*, hvad I ser i nyhederne? Det virker sådan lidt på mig. Eller er det sådan lige *nu*, fordi vi får slynget i...

Helene: Ej jeg tænker meget over, hvad det er, jeg får. Hva' jeg får af information.

Vinnie: Ja. Det lyder sådan. Altså jeg synes, det må være *enormt* anstrengende, hvis man ikke bare kan sidde og se nyhederne og få nogle ting at vide og så øh, altså det virker på (griner lidt) mig som nogle negative følelser, der kommer frem hele tiden (peger ud i luften for hvert 'det'): „*Det* der er ikke godt, og *det* der er ikke godt, og *de* er ude på at snyde mig“ altså det virker sådan meget på mig sådan. (...) Hvor jeg sådan, nå men jeg ser *nyheder*, og så får jeg nogle ting at vide, og så får du det at vide dagen efter og dagen efter igen og så gider jeg ikke høre mere om det, altså hvor jamen...

Helene: Jeg tror, jeg er opdraget, tror jeg nok, til at ha' en sund øh kritisk indstilling til ...

Vinnie: Det synes jeg da også, jeg har altså!

Helene: Altså jamen ikke sådan

Barbara: Det har man banket ind i hovedet fra skolen af.

Helene: men øhm fordi der kommer en ting, så kan jeg godt ha' min egen mening omkring det. Jeg kan godt være *dybt* uenig øh *både* med TV2 og Danmarks Radio, hvordan de fremlægger en sag, *men* altså selvfølgelig skal man tro på, hvad der bliver sagt, men øh for mit eget vedkommende så er der noget af det, der tænker jeg: „Nå ja“. Altså.

Vinnie: Det kan jeg også godt.

Helene: de havde nyheder til 19 minutter, og de havde 24 minutter at udfylde, de sidste 5 minutter det er „Så finder vi et eller andet, der skal, der skal fylde ud“, ikk'. Altså.

Vinnie: Jo men jeg synes da også, jeg er rimelig kritisk og det er måske også derfor jeg, ikke, altså tænker: „Nå men det går sgu' nok alt sammen“, ikk' altså. Lader mig ikke gå sådan *på* af det øh af alt det der. Fordi så bliver man i dårligt humør ikk'. Alle de der ting man, de har jo krig og ødelæggelse og meget af det ikk' øhm. Så jeg tænker bare på, om ikke det *forstærker* det lidt, hvis man sådan hele tiden skal *engagere* sig sådan og være på vagt, fordi *tænk* nu, hvis de nu *kom* med et eller andet, som ikke var helt rigtigt (G8).

Man kan her notere, at selv de erklæret ikke-så-kritiske mener, at de skam har „en sund kritisk indstilling“, og at de erklæret kritiske „selvfølgelig tror på, hvad der bliver sagt“. Under alle omstændigheder viser fokusgruppe-interviewene, at deltagerne besidder evnen til at aflæse og reflektere over både nyhedernes iscenesatte sekvenser og mere generelt nyhedernes konstruktion af den samfundsmæssige virkelighed. Grupperne med kortuddannede består af mennesker, der ikke kunne drømme om at skrive kommentarer eller debatindlæg til den offentlige debat om medier og politik. Men som det fremgår, kommer de rundt om de fleste af de indholds- og formmæssige aspekter, som de intellektuelles offentlige debat ynder at tematisere.

LANGTUDDANNEDES OPLEVELSE AF DR1- OG TV2-NYHEDSINDSLAG

De langtuddannede er enige med de kortuddannede i, at målestokken for tv-nyheders kvalitet er deres saglighed. Journalisterne skal „gå efter sagen“, siger to informanter, der rejser meget, og benytter en sammenligning med

tv-nyheder i andre lande til at erklære deres tilfredshed med niveauet i Danmark:

Verner: Jeg synes egentlig, de gør det ret godt, fuldt på højde med det man ellers ser, synes jeg, andre steder fra.

Frederik: Jo, jeg synes, det er meget mere seriøst end det, de gør de fleste andre steder.

Verner: Ja, det er ikke så politisk farvet (...). Selvfølgelig er der også andre steder, hvor de kører seriøst, man jeg synes, det er gode informationer, man får (G7).

Der er også enighed om, at ud fra saglighedskriteriet er TV2-indslaget om DSB/Arriva-sagen bedre end *TV-Avisens*: Der er „mere bid i det“, der er „lidt mere kød på“, og hvor *TV-Avisen* „gik mere på personen Hassenkam“, der gik TV2's „mere på sagen“ (G7). Der er imidlertid ikke enighed om, hvorvidt denne forskel er typisk for de to danske tv-kanalers måde at formidle nyheder på:

Maria: Hvor det ene det var mere et portræt af *ham* som person, og det andet her det var et billede på den faktiske dag.

Jonathan: Men Danmarks Radio var mere nærsynede nekrologagtige (...) umiddelbart vil jeg sige, at der er langt mere knald på det her indslag [TV2's], altså de kommer meget bredt omkring på noget kortere tid, og jeg synes faktisk, de kommer dybere ned. Det synes jeg er atypisk, jeg synes faktisk, det plejer at være omvendt. (...)

Marianne: Altså sådan generelt, så synes jeg egentlig, det kan være hip som hap, hvem der sådan laver hvilke typer indslag.

Int2: (til Maria) Hvorfor foretrækker du TV2?

Maria: Det er mere direkte, jeg mener, de får hurtigere formidlet meget på kort tid (G2).

Ligesom i de kortuddannede grupper synes nogle, at der skal være plads til et uhøjtideligt indslag som *TV-Avisens*, også selv om det er et emne, der har alvorlige konsekvenser for mange mennesker. Andre synes ganske enkelt, at det er for „poppet“:

Ida: Det er også sådan en sjov måde og præsentere det på, ikk', for det er jo alvorlige ting, det handler om, en masse penge og folks stillinger

og sådan noget, og dér er det gennemsyret af en humoristisk tone, hvor vi laver sådan lidt fis med det og den dér højtaler og „8 gode år“, og hvad har I så fået ud af det, ja, hvad har han gjort for jer? (...) Det er sådan noget *let* noget ikk'? (...) Man kan jo godt lave sådan noget let en gang imellem, ikk'?

(...)

Carsten: Jamen jeg synes, TV2's er meget mere oplysende, og man får et indtryk af, hvad der er sket som led i et forløb, og øh også hvad der skal ske efterfølgende, og i det indslag der kommer medarbejderne også til orde, ikk', og det gjorde de slet ikke i det andet.

Martin: Ja, der er jo forskel på at være stationsleder og så være ansat i DSB som menigt medlem. Det får man også en fornemmelse af, ikk'?

Ida: Ja, den her er meget mere værd som oplysning, men man får også kridtet banen lidt bedre op, ikk'? Man er klar over, hvem der står hvor, at medarbejderne har én mening osv. Men så er den jo ikke så underholdende og sådan. Det er lidt sjovt, fordi det plejer jo at være dem, der står for sådan (siger en sjov lyd og flagrer lidt med hænder og arme) (G4).

(...)

Kirsten: Det var lidt poppet, synes jeg, på en eller anden måde (Verner griner).

Frederik: Jeg synes da, det var et meget sjovt indslag i det hele. Meget frisk gjort ikk'. I stedet for at man er vant til, at det er så stift systemet ikk'?

Kirsten: Altså jeg synes, det var poppet. Jeg tror indslaget, det havde været lige så, eller for mig ville det være bedre, uden at det havde været der (G7).

De langtuddannede værdsætter også den fordybelse, som *Go' Morgen Danmarks* interviews muliggør, og den ikke-konfrontatoriske samtaleform, som sofaarrangementet lægger op til. Samtidig påpeger de, at den kontekst, som hverdagens morgenritualer udgør i de fleste familier, umuliggør den form for fordybelse, som disse interviews lægger op til:

Kirsten: Det ville *aldrig* gå her om morgenen, havde jeg nær sagt (begynder at grine), det tager *alt* for lang tid. Men hvis det var kommet et senere tidspunkt på dagen, så tror jeg godt, jeg kunne finde på at se det altså, netop fordi man går mere i dybden med det ikk'. (...)

Verner: Men altså jeg kan bedre li' *Profilen*, den er måske lidt mere hårdtslående ikk', og lidt mere præcis og borende ikk', hvor det dér er sådan lidt mere hyggesnak omkring sofaen og det hele ikk', (...) du skaber ikke konfrontation på den måde vel øh. (...)

Jeanette: I stedet for at trænge folk op i en krog så bliver de venner med dem på en måde ikk'.

Kirsten: Spørgeteknikken gør, at man måske lukker noget mere ud end...

Frederik: Ja han virkede *meget* afslappet, Knud Heinesen (G7).

Den væsentligste forskel mellem de langtuddannede og de kortuddannedes måde at tale om nyhedsindslagene på består i, at de langtuddannede er lige så optaget af, *hvordan* nyhederne formidler viden om samfundet, som *hvad* de formidler. Det skal ikke forstås sådan, at de langtuddannede ikke interesserer sig for de begivenheder, som nyhederne beretter om, i dette tilfælde det spegede spil om DSB og Arriva: I én gruppe diskuterer man, om det er blevet tilstrækkeligt belyst i medierne, om DSB bevidst har „dumpet“ sit tilbud til Trafikministeriet om at drive de midtjyske jernbaner, for så at „tjene ind på gyngerne hvad de sætter til på karrusellerne“ (G7). I en anden diskuteres det analytisk generaliserende, om det er „en eksemplarisk sag for regeringen“, der har været opsat på at manifestere sig ideologisk:

Int1: Nogen kommentarer til det indslag?

Martin: Han er ikke populær hos dem, der er blevet rationaliseret væk, det er dem, der føler sig taget ved snuden. Det er lige 700 mennesker, der er røget i rederierne og fragten og sådan noget, der er røget virkelig mange. (...) Jeg synes, det er meget sjovt at se Heinesen.

Ida: Gennem det lille hul.

Martin: Ja et lille hul, det var godt taget, det var et godt billede af en kendt mand, synes jeg. Men det er jo fantastisk, at øh det bliver sådan en eksemplarisk sag for regeringen, at det i mine øjne er det første udspil, hvor det handler om ideologi måske, ikke så meget om økonomi et eller andet sted. (...)

Carsten: Ham Hassenkam får stillet spørgsmålet „Hvorfor går du nu?“ ikk', og så kommer han med en smøre om, (begynder at grine lidt) at han har haft „otte gode år“ ikk'...

Martin: Det er Jens Otto Krag-finten, ikk'?

Ida: Men det er også sådan en sjov måde at præsentere det på ikk' (...) det er gennemsyret af sådan en humoristisk let tone (...) (G4).

Det fremgår af disse sekvenser, at de langtuddannede taler ud fra en spontant analytisk, diagnosticerende indstilling til medier, politik og samfund, hvor der reflekteres over samspillet mellem indholdsmæssige og formmæssige aspekter: usædvanlige kameravinkler (Heinesen fotograferet gennem et lille hul), den humoristiske præsentationsform, det retoriske spil (Krag-finten) og regeringens politiske strategi („en eksemplarisk sag“). I en anden gruppe forklares tendensen til mindre seriøsitet i nyhederne med henvisning til den skærpede konkurrencesituation på det danske tv-marked:

Jonathan: Det indslag virkede sådan lidt useriøst på en måde, altså bare som fyld.

Marianne: Der har de også lavet noget nyt om søndagen på Danmarks Radio med, at der er nogen, der skal kaste en pil på et landkort. Og egentlig er det heller ikke særlig Danmarks Radio.

Maria: Jeg tror, det hænger sammen, altså de prøver og shine sig lidt op, altså fordi de har godt nok mistet mange seere til TV2. Altså når man ser de der Top-10 over, hvem der har set flest programmer, jamen så ligger TV2 fuldstændig oppe i toppen. Der er måske ét program fra DR, der får sneget sig ind. Og så tror jeg, DR prøver at sælge billetter ved at prøve at få sig et andet image for at få folk lidt tilbage (G2).

I en anden gruppe forklares den manglende dybdeboring ligeledes med, at det ikke ville kunne „sælge godt nok“ at grave videre i den historie (G7). I den mest intellektuelle af de langtuddannede grupper slår man dissekerende ned på kontroversielle enkeltord, i det ene tilfælde tv-journalistens valg af et misvisende ord, i det andet tilfælde Hassenkams bevidst uklare henvisning til, at „vi“ allerede havde snakket om, at han skulle gå af:

Martin: Men der er ét ord, som adskiller de der ting. Det er ordet „forsoningsmøde“. Det tager luften ud af den første konflikt, som jeg i første omgang syntes var vigtigere, om sådan bestyrelsens rolle ikk'. Jeg ved ikke, hvor forsonet hr. Heinesen ser ud.

Ida: Han så nemlig ikke ret forsonet ud.

Martin: Nok mere fornærmet. (...) Og så Hassenkam han faldt jo lidt ned ikk'. Altså det var et andet budskab, „vi“ havde „snakket om“. Hvem var „vi“? Det kunne jeg også godt tænke mig at vide. Er det konen, fru Hassenkam?

Carsten: Ja det er rigtigt.

Martin: Eller var det trafikministeren? Det er jo et meget spændende spørgsmål, hvem han har snakket med der (G4).

Også blandt de langtuddannede finder vi i alle tre grupper en udtalt genrebevidsthed om nyhedsformidlingens forskellige undergenrer: *TV-Avisens* bløde indslag fra Roskilde Station ville egne sig meget bedre til TV2 Lorry, og Ole Stephensens interview med Knud Heinesen i *Go' Morgen Danmark* er så informationsmættet og opmærksomhedskrævende, at det ville passe meget bedre i DR's Søndagsmagasin. I den meget reflekterende gruppe (G4) fremkommer der derudover nogle ganske raffinerede analytiske pointer om, hvilke erkendelsesformer der ligger i forskellige interviewformer: Således ligger det ofte i morgen-tv's sofa-interview, at den interviewede opfordres til at foretage en slags retrospektiv selvanalyse: „Der er også mange af dem, der kommer ind til sådan en „anden halvleg“, øh altså bliver inviteret ind i morgenfjernsyn. Så kommenterer man på sig *selv*, synes jeg tit, fordi mange gange når man oplever nogle mennesker, som har været igennem noget, og stormen har lagt sig lidt, så inviterer man dem ind“ (Martin, G4).

En anden kommentar fra samme gruppe går videre end de kortuddannedes snak om, hvordan fokusgruppens undersøgelsessammenhæng måske gør folk mere „kritiske“ over for medierne, end de er i normalsituationen derhjemme, og påpeger – som en generel konstruktionistisk pointe – at deltagerne siger om de senere tv-indslag, er farvet af de tidligere indslag, moderatorene har vist dem:

Ida: Men det er meget sjovt, fordi man kan ikke øh undersøge noget uden at komme til at gribe ind i det. Nu har vi siddet og set nogle ting her igen ikk', så derfor så lytter vi selvfølgelig til det der [morgen-tv indslaget] med opmærksomhed, fordi nu har vi fået de andre indslag først, og nu har vi så (Carsten nikker). Nu får vi så en ordentlig forklaring, og hvordan *havde* Heinesen, *hvorfor* var han *sur* der. Og er han nu blevet i bedre humør, ja nu smiler han ikk' (Carsten og Martin smiler). Det er sådan en helt lille roman ikk' (G4).

Det generelle indtryk af de langtuddannedes oplevelse af tv-nyhedsindslag er således, at de er kompetente borgere, der kyndigt navigerer i og forholder sig spontant analyserende til tv-nyhedernes komplekse italesættelser af politiske og samfundsmæssige forhold.

BRUG OG OPLEVELSE AF AKTUALITETS- OG DEBATUDSENDELSER PÅ TV

Samfundet og demokratiet består i væsentlig grad af kommunikation, der kan defineres som forskellige former for samtaler, også der hvor der tilsyneladende blot er tale om envejskommunikation, som for eksempel i tv's nyhedsudsendelser: Mediernes indhold skabes gennem mellem menneskelige og institutionelle samtaler, mediernes indhold består selv i høj grad af samtaler, og fører til atter nye samtaler mellem mennesker i institutioner og hverdagsliv. En demokratianalyse fra midten af 1990'erne fremhæver det som demokratiets kendetegn, at der findes nogle tilgængelige fora og spilleregler „til sikring af, at samtalen ikke bringes til ophør“ (Petersen m.fl., 1994: 241).

Tv-nyhedsudsendelser, som vi har fokuseret på ovenfor, kan anskues som en del af samfundets samtale med sig selv, om hvordan vi har indrettet og fremover kan indrette os med hinanden i det danske samfund. Konkret foregår der i tv-nyhedsudsendelser samtidig forskellige former for samtaler: Studieværten iscenesætter med direkte øjenkontakt en fingeret samtale med seerne, uden at vi kan svare igen. Reportere fortæller os, ofte til billedledsagelse, en historie om forskellige hjørner af virkeligheden. Og skærmen viser os glimt af samtaler, ofte kaldet „interviews“, mellem journalister og beslutningstagere, eksperter eller såkaldt almindelige mennesker.

Den måde, hvorpå vi har set fokusgruppemedlemmerne italesætte deres oplevelser af tv-nyhedsudsendelser, bærer præg af, at de i høj grad forholder sig til journalisterne som samtalemagere, og vurderer de forskellige samtaleformer i forhold til deres vellykkethed som samtaler. Studieværterne vurderes på deres evne til at „stille lige det spørgsmål, jeg selv ville have stillet“, og interviewere kritiseres for ikke at lade den interviewede tale ud eller for at have en negativ og overkritisk forhåndsindstilling til „offeret“.

Sådan vurderinger bliver helt centrale, når vi beder deltagerne om at forholde sig til tv-genrer, som af de programansvarlige eksplicit defineres som en form for demokrati-fremmende samtaler, dvs. på den ene side de egentlige „debatprogrammer“, hvor tv iscenesætter og fremviser politiske

diskussioner med varierende islet af elite- og folkelige deltagere (*Højlands Forsamlingshus*, *Reimer Bo*, *Debatten*), på den anden side de programmer, der har til formål at lade „almindelige mennesker“ komme til orde i det offentlige rum (*19Direkte*, *Synspunkt*). Vi medtager i denne forbindelse ikke de mange programmer, der *skildrer* almindelige menneskers hverdagsliv på mere eller mindre „docusoap“- eller „reality“-agtige måder, men begrænser os til mere traditionelle debat- og aktualitetsgenrer.

Vi viste deltagerne uddrag af ét program fra hver kategori. Da fokusgrupperne blev afholdt, havde vi ikke nogen valgmulighed inden for kategorierne: I foråret 2002 fandtes der kun ét debatprogram, *Debatten* på DR2, som er behæftet med den ulempe at blive udsendt på en nichekanal, og som derfor ikke har den offentlige synlighed, som tidligere debatprogrammer på DR1 og TV2 har haft. Indslaget fungerede derfor først og fremmest som igangsætter af en snak om debatprogrammer i almindelighed. Tilsvarende fandtes der inden for kategorien af komme til orde-programmer kun DR1's *19Direkte*, som imidlertid udmærkede sig ved at være godt etableret i de flestes bevidsthed.

Indslaget fra *Debatten* stammede fra en udsendelse om det politisk aktuelle emne „Salg af almennyttige lejeboliger til lejerner selv“ (10.01.2002 kl. 20), foranlediget af den nye VK-regerings „tilbud til 1 million lejere om at købe deres egen lejlighed“, som studievært Mette Vibe Utzon formulerede det i starten af udsendelsen. Tv-studiet var indrettet som amfiteater, med et højt bord til de 4 hovedkombattanter og studieværten placeret stående i arenaen, og siddepladser til de tilsyneladende almindelige mennesker, der overværede debatten som tavst publikum.

Debatten udspillede sig næsten udelukkende mellem fire elite-personer (en konservativ minister, en SF-familieborgmester fra København, en Venstreborgmester fra Randers, en direktør for Boligselskabernes Landsforening), der fuldt ud levede op til studieværtens demokratiske præmis om, at „der er mange argumenter for og mange argumenter imod“. Derudover deltog med hver ét indlæg henholdsvis en formand for en københavnsk andelsboligforening, der havde erfaringer med en tilsvarende ordning med selv at overtage deres lejeboliger, og en ejendomsmægler med synspunkter på hvordan ordningen ville påvirke ejendomsmarkedet. Disse to var begge placeret blandt publikum på første række. *Debatten* er således et debatprogram, der kun lader folk med relevante roller i forhold til udsendelsens tema komme til orde, modsat det klassiske *Højlands Forsamlingshus*, der også lod helt almindelige mennesker komme til orde med deres mening.

19*Direkte*, der kalder sig selv et program, der bringer „nyheder i øjenhøjde“, sendes på hverdage kl. 19 umiddelbart i forlængelse af DR1's *TV-Avisen* kl. 18.30. Det ligger således i konkurrence om seernes gunst med TV2's klokken 19-nyhedsudsendelse. Den daglige udsendelse, der bestræber sig på at være ekspert-frit område, består typisk af 6-7 historier, der alle tager udgangspunkt i almindelige menneskers hverdagsliv, eller den måde hvorpå begivenheder i en større national sammenhæng virker ind på almindelige menneskers hverdagsliv. Programmet bliver ofte kritiseret for at være „populistisk“, fordi det typisk tager „den lille mands“ synsvinkel og ser en sag som en konflikt mellem den nære hverdags sunde fornuft og det fjerne politiske systems ufornuft. Hver dag har sin hovedhistorie, som er delt mellem en indledende længere reportage om et tema i starten af udsendelsen, og en debatdel senere i udsendelsen, hvor almindelige mennesker kan ringe ind med spørgsmål og kommentarer til indslagets hovedpersoner (Kruse & Lange, 2001).

Det indslag, vi viste i fokusgrupperne, var et længere uddrag fra en sådan hovedhistorie, der handlede om vanrøgt af ældre på landets plejehjem. Reportagedelen viser, hvordan en midaldrende mand, Flemming, er voldsomt oprørt over den forsømmelighed, personalet på hans 84-årige mors plejehjem udviser – hun har fx ikke fået et bad i to uger! Vi ser plejehjemsforstanderen forsvare sig, og hører en udtalelse fra den 84-årige. Det fortælles, hvordan en landsdækkende pårørende-komité netop har offentliggjort en rapport om de kritisable forhold, og vi ser dem aflevere rapporten til socialministeren. Studieværten opfordrer herefter seerne til at ringe ind og sige, hvad de mener „til den ansvarlige minister“.

I debatdelen ringer en del seere ind med spørgsmål til ministeren og repræsentanter for pårørendegruppen. En tidligere plejehjemsassistent mener således, at „forholdene bliver værre og værre. Og politikerne de snakker og snakker og der sker ingenting! De lover, at de vil bygge nye plejehjem, og så lukker de nogle i stedet for!“ Hun fremfører også den (populistiske) påstand, at når ministeren selv en dag ender på et plejehjem, vil han få positiv særbehandling, ligesom andre velstillede borgere, „fordi de har pengene til det“. Socialministeren prøver – mens studieværten flere gange forsøger at skære ham af – at tale sig ud af skurkerollen, bl.a. ved at nævne, at regeringen skam har igangsat initiativer på området og ved at opfordre til at forbedre forholdene ved fælles anstrengelse.

KORTUDDANNEDES OPLEVELSE AF
AKTUALITETS- OG DEBATUDSENDELSER

„De henvender sig til dem på 50 år,“ siger en af deltagerne i gruppen af yngre mænd (G9) afvisende, da vi spørger, om nogen af dem ser *19Direkte*. Det fremgår imidlertid af analysen, at bortset fra denne gruppe har de øvrige kortuddannede grupper et solidt eller indgående kendskab til dette program. I disse grupper bliver programmet faktisk bragt på bane af deltagerne selv, mens vi snakker om andre programmer, hvorefter der udspiller sig en kyndig og indforstået diskussion om programmets stærke og svage sider:

Peter: Mange gange så bliver jeg på 1'eren, fordi at jeg kan godt li' det program, der kommer klokken 7 på 1'eren, fordi så er man fri for alt det udenlandske der. Det rager mig faktisk en papand, hvad fanden der sker ude omkring, æj det vil jeg ikke sige, det er noget sludder. Men øh jeg kan *bedst* lide det indenlandske, og der er nogle *rigtig* gode indslag der. Det synes jeg. Og nogle go'e journalister, der kører det program.

Int1: Hva' er det, der ligesom er *godt* ved det?

Iben: De borer i nogle emner. Øh jeg er sådan set ligeglad med, at folk kan ringe ind og lufte deres meninger der. Det ændrer ikke ved min mening alligevel, men det' selve emnet, de tager op øh, der er det, der faktisk er interessant. (...) Men jeg kan godt sidde derhjemme og gi' mit besyv med sådan højt ud i stuen, hvis der er noget, jeg bliver sur over eller sådan noget ikk' så. Men det var der faktisk med de her stakkels bedsteforældre (Tim: Ja) (Peter: Ja) øh der ikke må passe deres barnebarn, og myndighederne partout skal bestemme, hvad de skal. De skal i en plejefamilie ikk' (Peter: Jo). Det kan jeg godt sidde og blive rasende over sådan.

Int1: Og det var et af emnerne, der var oppe der?

Iben: Det var et emne ja. Jeg ville virkelig blive rasende, men det nytter jo ikke noget, jeg ringer ind og skælder ud fordi, ja det er jo som at slå i en dyne, det har de jo selv forsøgt ikk'. Så...

(...)

Tim: Jo jeg synes også det der med den unge pige øh (Peter nikker) der øh hvor, at hvad hedder det nu, hun giver afkald på sin familie. Det synes jeg også, at det var virkelig godt, altså hun turde at stå frem ikk' altså hun var allerede som 16-årig, der øh havde hendes far bestemt, at hun skulle gifte sig med sin fætter eller sådan noget i Tyrkiet ikk'. *Eller* var hun kun 14, det kan jeg ikke huske, dengang men altså nu' hun så

blevet ældre og sådan, og hun har ikke lyst til at gifte sig med, for for det første bor *han* i Tyrkiet, og hun bor i Danmark ikk'. Men altså det betyder så også, at for eksempel hendes forældre ville ikke se hende, nu var hun begyndt at tale lidt med moren igen ikk', men øh...

Iben: Det kan hun jo dø af.

Peter: Og det der var især flot også, det var alle dem, der ringede ind. Det var næsten indvandrerpiger (Tim: Ja) i *den* alder der (Lotte: Mm), så de har været turen igennem. Det var virkelig. Jeg sad sgu og tænkte, nå der er sgu noget at tænke over der. Og det er *flot*, de går de ringer ind ikk' og støtter hende *alle* sammen. Der var ikke *en* eneste negativ (G3).

Uddraget viser, at i hvert fald fire af de seks deltagere har set indslaget med indvandrerpigen, og med indlevelse og engagement hjælper de hinanden med at rekonstruere dets indhold. Det fremgår, at hvad enten det er myndighederne eller andre, der har begået overgreb, anser de det for vigtigt, at ofrene her kan træde frem og få støtte, ligesom de ved at delagtiggøre offentligheden i deres historie kan inspirere andre til bedre at tackle situationen.

Flere af deltagerne leverer, endnu før de har set vores uddrag, et meget præcist signalement af den programgenre, som *19Direkte* tilhører. Jon, der er den eneste i sin gruppe, der kender programmet, mener således, at „det er *helt* sikkert, det er de små menneskers program altså, fordi de skal ha' lov til at brokke sig imod systemet“ (G9). En deltager i en anden gruppe uddyber signalementet:

Henriette: Men det der *19Direkte* det' jo virkelig øh folket, der kommer til orde der. Altså de tager jo typisk i hvert fald en to tre forskellige emner op på den halve time, de kører. *Vidt* forskellige emner som *slet* ikke har noget med hinanden at gøre. Og øh i hvert fald øh i mindst et emne der kan folk så ringe og komme med spørgsmål eller kommentarer og: „Har I selv været ude for noget lignende?“ ikk' og sådan noget. Og det er virkelig øh folkets stemme, der kommer frem der.

Lisbeth: Det er læserbrevene, kan man sige.

Henriette: Ja og hvis de så endelig har en øh eller de *har* typisk en person i studiet, det er også typisk øh almindelige mennesker, der er blevet udsat for et eller andet eller har oplevet et eller andet. Altså de gange jeg har set det, dér kan jeg ikke mindes, der har været specialister som sådan, at der er derinde (G6).

I grupperne af yngre mænd og kvinder leverer nogle deltagere et par gode grunde til ikke at se *19Direkte*, men de forbliver i intet tilfælde uimodsagte:

Silas: Jeg ville aldrig se den udsendelse (griner kort). Det fanger mig overhovedet ikke min øh min interesse, altså selvfølgelig ved jeg godt, at vi bliver alle sammen gamle, og nogle plejehjem er bedre end andre altså. Men øh at sidde at *kigge* på det!

(...)

Jens: Jamen jeg synes, det er en fin måde de folk, de kommenterer..., fordi det' sgu godt, at der kommer øh normale folk ind og gi'r deres mening. (...) I nyhederne der er de ude og interviewe, men her der er det folk, der *virkelig* har en mening, om det de siger.

(...)

Jon: Selvfølgelig skal folk ha' lov til at brokke sig, men i stedet for bare at brokke sig så gør dog noget ved *tingene* altså, selvfølgelig at få det sagt på tv ja, så fik de luft *den* dag ikk'. Og så i morgen så sker der ikke en skid alligevel. Men jeg er min egen lykkes smed, det er jeg 100 % klar over, hvis jeg er utilfreds med noget, så laver jeg det om. Hvis jeg er i stand til det. Og ellers så må jeg glemme det, altså eller hvad ved jeg. (...)

Jens: Der var engang, det var noget med dyremisrøgt, med på kræmmermarkeder og sådan noget, hvor øh hestene fik lov at stå uden vand og ja øh, det *slog* mig faktisk ret hårdt. Der var jeg faktisk lige ved at melde mig ind i den der forening der. Det var tæt på (G9).

Der er i alle grupperne kritik af den brokkementalitet, der undertiden stikker hovedet frem i *19Direkte*, men den overvejende holdning i de kortuddannede grupper er, at almindelige mennesker normalt kommer alt for lidt til orde i medierne. Mange påpeger, at programmet kan fungere direkte handlingsanvisende for mennesker i problematiske, fastlåste situationer. Andre peger på, at mediernes beretninger om forskellige spørgsmål ofte kan være abstrakte og svære at forstå, mens *19Direkte* med sin jordnære facon er mere på bølgelængde med den måde, almindelige mennesker taler om deres problemer på:

Lotte: Altså nogen gange kunne man godt føle, at sådan en ekspert sidder og taler om tingene på sådan et teoretisk plan ikk' (Peter: Mm og nikker lidt). Altså hende der [en sygehjælper der ringede ind] hun sagde kald en

skovl for en skovl ikk', så alle ku' ligesom forstå ikk'. Fordi øh en gang imellem så er det sådan noget teoretisk noget ikk', så når de kan godt sidde med deres fine ord, og der kommer ikke en pind ud af det eller noget vel, når man dårligt forstår det, øh der synes jeg, hun var meget go,' hende her vi hørte.

(...)

Iben: Sådan i øhm i de almindelige dagligdags hændelser der er det måske meget godt lige og følge dem, der oplever det. Og så kan vi sådan, *kan* vi høre en ekspert, men han skal kunne modsiges lidt øh, hvis øh teorien ikke stemmer overens med virkeligheden. Og det skal der være tid til (G₃).

Spørgsmålet er så, om *19Direktes* erklæret jordnære facon gør det til et populistisk program, altså til et program der i sit indhold konsekvent italesætter en modsætning mellem folkelig snusfornuft og det politiske systems uvidenhed om og ligegyldighed over for almindelige menneskers vilkår? Ofte har man i den mediekritiske debat draget den konklusion, at hvis svaret på dette spørgsmål er bekræftende – altså at programmets *indhold* er populistisk, så vil det populistiske program selvfølgelig have den *virkning* på seerne, at de bliver populistiske af at se det. Vi vil i det følgende se nærmere på, om der ud fra et receptions perspektiv er hold i denne tankegang, der mekanisk kobler medieindhold og modtagereffekt.

I det følgende uddrag, hvor gruppen lige har set *19Direkte*-indslaget, byder Annette, der har arbejdet som plejehjemsassistent i en årrække, straks ind med en bekræftelse af programmets portræt af forholdene på danske plejehjem, og den efterfølgende diskussion lægger sig på den populistiske position:

Int1: Hva' siger I om sådan et *19Direkte*-indslag?

Annette: Ja det er forfærdeligt. Jeg arbejder på et plejehjem. Det er *så* forfærdeligt [Tim: Ja]. (...) Det er bare *så* uhyggeligt, fordi dem der er på plejehjem, de har ikke, øh de kan ikke øhm selv sige fra, og de pårørende har ikke øh overskud, og vi må ikke øh gøre noget. (...)

Int2: Hvem har ansvaret for problemet?

Annette: Ja (begynder at grine lidt) altså politikerne *har* det jo ikk'.

Iben: Det har politikerne. (...) Det er det sædvanlige med politikere. De snakker, som de har forstand til det, og de *har* sgu ikke forstand på det [Annette: Nej] [Peter: Nej]. Så...

Annette: De siger bare nå ja det, vi ved det jo godt altså så det... Jeg ved ikke, hvordan vi skal råbe politikerne op ikk'.

Int2: Men du synes ikke, sådan et program hjælper?

Peter: Nej.

Stig: Jo.

Tim: Joh.

Annette: Jo altså det gør det, og sådan en bog [de pårørendes rapport]. Men det går bare ikke altså, der skulle ske meget mere.

(...)

Int1: Men tager programmet *selv* parti altså i sagen øh?

Iben: Ja.

Int1: Hvordan synes du?

Iben: De tager parti *for* de ældre, *imod* sådan set systemet [Stig: Ja] [Peter: Ja].

Stig: Det er jo klart. Hver gang han [ministeren] skal prøve at sige noget, så bliver det hugget af, så han sidder der kun for lige, at de skal have ham ind, og de har fået lov at skyde på ikk'. Og er en mand ikke klogere at forsvare sig, så er han jo dolket ikk' (G3).

Diskussionen i en af de andre grupper starter ligeledes i en stemning af harme over de forhold, man byder de gamle på plejehjemmene, og ser programmet som en oplagt mulighed for at få skabt offentlig blæst om urimelighederne:

Henriette: Ja, det er et meget meget typisk emne at ta' op, det er det. (...)

Palle: Ja, hvad skal jeg sige, altså hvis ikke at der er nogen, der tager sådan noget op, så får det jo lov at hvile. Altså det her det giver jo selvfølgelig en masse refleksioner øh tilbage til de ansvarlige, som må prøve at gøre det bedre. Hvis ikke der er den øh debat omkring det, så så bliver det jo ikke anderledes. Men altså jeg kan da blive *fuldstændig harm* over, at når man bliver over de 60 øh, måske man havner på et plejehjem, og man kun ka' komme i bad *en* gang om ugen. Altså det må man da kunne *lugte* for fa'en (G6).

Ret hurtigt melder spørgsmålet sig imidlertid, om programmets billede af forholdene på danske plejehjem er fuldstændigt og sandfærdigt:

Palle: Mm men det er forfærdeligt, hvis tingene *er* sådan. Øh ja jeg må erkende, jeg tror også kun, det *er* enkeltstående, det tror jeg sgu'. Altså jeg vælger at tro det (griner et lille „hø“). Lad mig sige det på den måde

Henriette: Min svigermor hun er også meget dårlig. Hun bor i Vest eller Midtjylland, men bor stadigvæk hjemme. Og hun har i hvert fald hjemmepleje mindst to gange om dagen, og kommer i bad to gange om ugen, ved jeg. Så der er sådan mandsopdækning stort set øh døgnet rundt.

(...)

Palle: Altså *jeg* vil sige det på den måde, jeg synes, at øh hr. Dam han gjorde det egentlig øh rimelig øh sobert. Øh *det* jeg ikke bryder mig om, det er når studieværterne de sådan bryder ind i, når folk er ved at sige et eller andet. (...) Og vi *ved* jo alle sammen selvfølgelig at komme på plejehjem så er det da ligegyldigt, om man har penge eller ej. Altså alle bliver behandlet ens. Trods alt lige nu. Det kan da godt være, at der nu øh med den nye regering bliver bygget nogle plejehjem til dem, der har penge og sådan noget, men det er da ikke sket endnu. Og øh jeg ved, *min* mormor, da *hun* kom på plejehjem, jamen *hun* havde da penge øh, egentlig ikke fordi det var noget særligt, men hun havde flere penge end dem, der ellers kom på plejehjem. Hun blev da behandlet *nejagtigt* ligesom de andre. Og sådan skal det da også være (G6).

Her bliver der altså sat spørgsmålstejn ved, om programmet tegner et fuldstændigt billede af vilkårene for ældrepleje i Danmark, og i Palles sidste indlæg bliver en af de populistiske påstande, som blev fremsat af én af dem der ringede ind, direkte modsagt, og den ansvarlige minister bakket op.

Tvivlen om programmets sandfærdighed bliver hurtigt til et samtaleemne i flere grupper, hvor man – som i det netop citerede – blandt andet trækker på egne eller andres personlige erfaringer med ældrepleje, på andre billeder som man erindrer fra medierne, og på en solid indsigt i hvordan medierne ofte går efter sensationen snarere end efter et afbalanceret billede af forholdene. Her synger Annette, der tidligere skrev helhjertet under på programmets populistiske budskab, af egen tilskyndelse en sang, der hedder „det er værre andre steder“, med udgangspunkt i sine erfaringer fra et australsk plejehjem:

Annette: Men jeg *har* været i Australien og været på et plejehjem, og der havde jeg 18 beboere *selv*. Jeg kunne ikke nå rigtig at få givet dem

morgenmad, før havregrøden blev kold (Tim og Peter griner) og sådan noget ikk'. Og de fik kun *en* eller to gange bad, og dernede der er det jo så varmt, om ugen alt efter hvad de sådan kunne betale ikk'. Det var privat. Hvis de pårørende kom og sådan noget så øh – og der var nogen, der nemlig var der, fordi de skulle genoptrænes, og det havde man jo *aldrig* tid til vel. Men, kom pårørende, så (hun knipser) sådan blev der lige sagt (knipser igen), så *kom* de jo springende (folk griner). Og så gik de op og ned ad gangen, „Jo jo, det går jo så fint ikk'. Det er *fup* (uforståeligt).

Int1: Det var værre eller hva'?

Annette: Ja det var værre. Og neglene de var sådan ikk' (laver en stor bue ud fra egen negl, så man kan se, at neglene var meget lange) [Peter: Nej]. (...) Jeg var der i 6 uger, så kunne jeg hverken [Iben: Nej] psykisk eller fysisk øh [Peter: Nej]... Her [i hendes nuværende ansættelse] har jeg godt nok været 5 år eller sådan noget, men det er altså bedre (griner lidt) (G3).

Hun suppleres af Stig, der som håndværker har set mange grelle eksempler på, hvordan „ældrepleje“ praktiseres, når den foregår „i egen bolig“:

Stig: Jeg kommer i mange øh lejligheder inde i København, og de kan være, ja altså det er en oplevelse. Altså nogle gange hvor man må så sige, nej der går vi ikke ind vel. Så går man altså til ejendomsinspektøren, og så bliver det hans problem. (...) Og så når de går op og kigger, ved du hva', så slår de op i telefonbogen: rengøringsfirmaer. Altså vi har været udsat for i sådan nogle toværelses lejligheder, hvor der er blevet fyldt øh *skrald* [Annette: Ja], altså det er bare skrald, der har stået og flydt ude i køkkenet ikk'. Øhm man kan slet ikke forestille sig, hvor beskidt og ulækkert der er sådan nogle steder. Og det der med et bad om ugen, jeg vil tro, der bor mennesker dér, hvis det er 5 år siden, de har fået bad, så er det flot ikk'. Og stanken er fuldstændig ubeskrivelig ikk' (G3).

Gruppens diskussioner kan altså tages som et udtryk for, at vurderingen af ældreplejens standard i Danmark må sættes ind i et større billede, hvor den plejestandard, som *19Direkte* finder kritisabel, måske relativt set ikke er så dårlig endda. Gruppen kommer i sin nuancering også ind på den mulighed, at ledelsen på nogle plejehjem måske er bedre til at få bevillingerne til at slå til:

Peter: Jeg har en anden øh vinkel på det. Min svigermor hun bor inde på et plejehjem på Frederiksberg, et smadder godt plejehjem. Og der kom

nogle journalister ind, eller de ringer vel til øh forstanderen derinde og siger „Vi vil øh vi vil godt ind hos jer og så *interviewe* jer. Og vi vil godt ha' nogen af de der grelle eksempler.“ – „Men dem har vi ikke nogen af. Dem har vi ikke nogen af.“ (...), *Birgittehjemmet* hedder det. Og *det* er altså *knaldgodt* (Annette nikker) det der inde. Han tør ikke engang og sige hva' øh, hvordan budgettet ligger, når han er sammen er med andre af lederne dér på Frederiksberg, for han kan *godt* få det til at hænge sammen. De rejser til udlandet, og dem der ikke vil det, de rejser til Skagen. Det er sgu heller ikke Farum (de andre griner). Men der *findes* solstrålehistorier også. (...)

Lotte: Jeg synes, jeg *har* hørt lidt i radioen og fjernsynet noget om det der, for de der ikke var raske nok til og rejse [langt] de kommer til Skagen i en uge. (...) (henvendt direkte til Annette) Holder man så ikke nogen møder eller noget, hvor man så ligesom kan sammenligne altså, Hvad er det, der går galt hos os øh...

Peter: Men *journalisten* ville kun høre noget negativt ikk'.

Int1: Peter, er *din* pointe sådan set også, at når øh medierne eller journalisten *hørte*, at her gik det godt, så tabte de interessen?

Peter: „*Det* gider jeg sgu ikke høre noget om“, ja (Iben ser enig ud). „Jeg skal bruge en historie til øh *her* og nu, sådan en *rigtig* beskidt en ikk'“. Det var det, han ville derind for [Iben: Ja]. Men det kunne de jo altså ikke levere. Og heller ikke øh, personalet var så glade for at være der også. De har ikke den store udskiftning, man har andre steder (G3).

Det billede af ældreplejen i Danmark, som 19*Direkte*-indslaget fremstiller, bliver med andre ord af grupperedeltagerne sat ind i en større samfundsmæssig kontekst, der er præget af samtidigt eksisterende modsætninger. De bestrider ikke, at forholdene på det pågældende plejehjem er, som det bliver fremstillet, og de giver ikke køb på deres medfølelse med gamle, som udsættes for mangelfuld pleje. De mener også, at det i sidste instans er „politikernes skyld“. Men samtidig spørger de, om ikke også plejehjemsledelsen har et ansvar, eftersom de kender til adskillige eksempler på plejehjem, der ikke kører så dårligt som det viste. Og frem for alt har de en indsigt i journalistikkens funktionsmåde i dagens Danmark, hvor medierne går efter det negative og den letkøbte forargelse, og dermed skævvrider den fremstillede virkelighed.

Med en spidsformulering kunne man udtrykke det sådan, at kortuddannede grupper, både på individuelt plan og i hverdagens samvær med andre, har udviklet nogle analytiske og refleksionsmæssige kompetencer,

der gør, at de ikke er et let bytte for den populisme, som medieindholdet indimellem forsøger at prakke dem på. Og paradoksalt nok kan man også sige, at i et medialiseret samfund som vores er det – ud over skolesystemet – i høj grad medierne, som de kan takke for det immunforsvar over for letkøbte holdninger, som de tilsyneladende har oparbejdet – medierne selv fortæller os ustandseligt, hvordan medierne arbejder. Vi siger ikke dermed, at medierne ikke til enhver tid spiller en vigtig rolle i tilvejebringelsen af et dominerende meningsklima i samfundet, blot at borgerne besidder et vist kritisk beredskab over for medierne – deres populistiske mistro til *det politiske system* matches tydeligvis af en populistisk mistro til *mediesystemets* evne til at levere sandheden om virkeligheden.

De kortuddannede grupper var ikke faste seere af det eneste ægte „debatprogram“, som kørte på dansk tv på undersøgelsestidspunktet, DR2s *Debatten*, med Mette Vibe Utzon som vært. Men med udgangspunkt i de debatorienterede dele af andre programmer (især *19Direkte*) suppleret med visningen af en sekvens fra *Debatten*, fik vi imidlertid et klart indtryk af folks forestillinger om og normer for, hvordan samfundsdebat bør foregå i tv-regi. Det følgende uddrag handler først om slutsekvensen fra vores *19Direkte*-indslag, hvor socialminister Henrik Dam Kristensen får lejlighed til at svare kort på det lange angreb, som telefongæsten har afleveret på ham, og derefter om *Debatten*:

Helene: Det jeg bliver provokeret lidt af i det der program, det er: „Vil du være så venlig at svare“. Og når han *så* begynder at svare: „Hov vi har ikke tid mere. Farvell!“ Sådan noget det kan jeg *overhovedet* ikke acceptere. Så må man *sige*: „Jamen vi har en halv time. De første 20 minutter tager vi telefoner ind. De sidste 10 minutter *tager* vi ikke nogen telefoner, for vi skal ha’ mulighed for at lukke det her af.“ *Hvis* man så er færdig efter et stykke tid, så kan man så sige: „Jamen vi *har* haft en telefon igennem, som siger *sådan* og *sådan* og *sådan*. Hvad synes I så til *det*?“ Men man skal ikke lukke folk af på den der måde. Jeg synes, det er *så* ubehøvet. Jeg synes, det er *så* uhøfligt.

Linda: Det er jo generelt for tv-udsendelser, at de gør det. Øh jeg tror *stort* set kun, det er på *Deadline* på DR2, de ikke gør det. Hvor det sådan nogenlunde i ro og mag ikk’.

(...)

Nana: Men så synes jeg også [*Debatten*] det er meget *bedre*, fordi [*Linda*: Ja] det er ikke folk, som sidder og bliver ophidsede hjemme i sofaen: „Så nu skal der *fan’me* ske noget. Nu ringer de ind“. Det er folk, der

sidder stille og roligt ikk' og kommer et spørgsmål, og man svarer på en ordentlig måde og med noget relevant ikk' altså.

Helene: Jeg synes, det var godt dengang, Mette Vibe Utzon var øh vært på det. Det var også omkring den der øh Ribus-konflikten derovre, øh hvor jeg kan huske, hun havde Arne Melchior inde og så øh formanden for det der Ribus-konfliktgruppe øh – strejke, hvor hun spurgte begge parter, og man ku' se, hvordan de glødede for at svare hinanden, og de fik *simpelthen* ikke lov. De sku' ha' lov at snakke færdig først. Og da de så gik ind i en heftig diskussion, så gik hun simpelthen ind og stoppede dem. Og hun ku' styre det. *Virkelig*, så både dem der var derinde, kom af med det, de ville og fik noget modspil. Men også så det ikke for *forvirrende* for øh *seerne*. Øh fordi *nogen* gange så er det noget med, at de råber i munden på hinanden, og det ku' man jo også se der på det [19Direkteklip] klip vi så her til sidst. Hvordan de egentlig snakker i munden på hinanden Og det er sådan noget, det må bare ikke ske. Altså det er for mig virker det *så* uprofessionelt, at det kan ske i fjernsynet.

(...)

Vinnie: Jeg tror altså ikke kun, det er studieværten. Det er jo lige så meget politikerne, de er jo altså også godt klar over, at de skal tale med lidt udenoms-noget-halløj, så ikke de skal stå til regnskab, for ved du hvad, de er også *knalddygtige*, det er jeg 100 % øh sikker på. Det er altså ikke kun studieværten, som er en klovn [Barbara: Nej nej]. Overhovedet ikke. (...) Altså han ville jo aldrig nogensinde *risikere* og sku' sidde i fedtefadet, politikeren, og blive hængt op på et eller andet, det er jo også det der gør det at studieværten helst skal kunne overraske eller ta' ham med bukserne nede, så du får jo det, du gerne vil. Og omvendt han skal også gøre alt for og ikke få sagt noget, han ikke kan holde (G8).

Vi fortolker samtaleuddraget derhen, at deltagerne i udgangspunktet har et tv-debatideal, der ligger tæt på den Habermaske forestilling om en herredømmefri kommunikation kendetegnet ved udpræget saglighed: Hverken deltagerne eller tv-seere skal gå ind i debatten i en tilstand af ophidselse, men nære et oprigtigt ønske om at blive klogere, i respekt for modparten (uden at „snakke i munden på hinanden“). Der skal være tid nok til, at alle parter kan folde deres argumentation ud – de skal kunne „komme af med det, de ville“ – men samtidig skal de „ha' noget modspil“, hvad der for politikeres vedkommende betyder, at man kritisk skal forsøge at trænge ind til den kerne, som de typisk forsøger at snakke udenom („tage ham med bukserne nede“).

Lisbeth: Jeg synes, det er *pinligt*, når man fremstiller sig selv som, ja som angriber dér, og han så skal forsvare sig. Det bryder jeg mig ikke om.

Palle: Lisbeth kan ikke *fordrege* at se de udsendelser, hvor folk diskuterer. Altså hvor øh de *afbryder* hinanden og bliver *aggressive* og sådan noget.

Lisbeth: Det er så børnehæveagtigt (begynder at grine).

Palle: Så derfor ser vi aldrig fjernsyn sammen. Jeg kan nemlig godt li' sådan noget (Lisbeth griner). (...)

Lisbeth: Ja og så [i 19*Direkte*] der var ikke noget, der blev *afsluttet*. Det var alt sammen sådan noget hængende, også hende her øh Doris der, hun fik jo egentlig heller ikke lov andet end og lige angribe. Det blev jo ikke til en samtale vel, det blev jo en sang fra hende og så en sang fra ham, og så var det ligesom *det* altså, det er da ikke værdigt altså. Der er jo ikke nogen dialog i det vel (G6).

Det er et genkommende træk i alle grupperne, at journalisterne simpelthen ikke kan være bekendt at invitere folk ind i studiet og så ikke lade dem sige, hvad de har på hjerte.

KORTUDDANNEDES OPLEVELSE AF UNDERHOLDENDE AKTUALITETSUDSENDELSER

Den „opgave“, som vi bad informanterne om at løse i fokusgrupperne, gik ud på, at de skulle beskrive og diskutere, hvilke medier og programmer de brugte i dagligdagen for at *holde sig orienterede* om, hvad der foregår i samfundet og verden omkring dem. Vi iscenesatte altså en relativt seriøs „borgeridentitet“ og rettede deltagerens opmærksomhed imod især nyhedsmedier.

Alligevel satte deltagerne i to af de kortuddannede grupper spontant programtyper på dagsordenen, som vi havde valgt at definere som perifere i vores sammenhæng, men som deltagerne åbenbart selv kategoriserede som relevante for dem og for os i den situation, som vi havde anbragt dem i. Der var ingen blandt de langtuddannede grupper, som fandt anledning til at omtale disse programtyper. I det følgende uddrag italesætter intervieweren nogle af de mere seriøse blandt mainstream-tv's samfundsorienterede udsendelser, DR1's „*Nyhedstime*“ mellem kl. 21 og 22 på hverdage. Men deltagerne drejer hurtigt snakken ind på nogle lette underholdende aktualitetsprogrammer, som *de* mener, man „bliver klogere“ af, og de holder fast til trods for interviewerens forsøg på at holde sin seriøse kurs:

Int1: DR1 har sådan en øh en hel time der mellem ni og ti. Hvor det starter med nyheder ikk', og der er sport til sidst (Peter nikker). Inde i midten der på øh mandag til torsdag der var der forskellige andre ting...

Iben: *Horisont.*

Int1: Ja der er *Horisont* den ene dag, der er *Profilen* den anden dag og...

Peter: *Pengemagasinet.*

Int1: *Pengemagasinet* og så er der en til også, der hedder *Nyhedsmagasinet.*

Peter: De er go'e.

Annette: De er rigtig gode.

Stig: Aah *Rene ord for pengene*, det trækker (Peter griner), det er simpelthen der, man bliver klogere.

Int1: Ja. På hvad?

Stig: De hiver mange go'e ting frem.

Int1: Nu er det ikke ligefrem en nyhedsudsendelse.

Stig: Nej, det er det ikke, det' gamle nyheder ikk'.

Int1: Men altså du synes egentlig, det er et af de steder, hvor man øh lærer noget?

Stig: Ja ja ja.

Iben: Det gør man da.

Stig: Jeg vil ikke sige, man lærer noget, men man får frisket op i sin hukommelse, ikk'.

Peter: Så kan man sige sådan en som *Hammerslag*, det er sgu da også noget, der' godt.

Tim: Ja, det er også. Ja.

Peter: „Guld og grønne skove“, det kan jeg sgu godt li'. Det forrige program hvor han sagde: „Her der skal I ikke tørre benene af, når I går ind (Tim begynder at grine. De andre følger hurtigt trop). I skal kun tørre dem af, når I går ud.

Int1: Hva' er det sjove ved *det* program, synes I?

Peter: Øh det er jo et gætteprogram sådan set, ikke, og de [de deltagende ejendomsmæglere] gætter jo *meget* tit *langt* fra, og jeg synes, det er meget sjovt og se og følge den der udsendelse, og så synes jeg han er go'. Han er simpelthen meget øh levende go'.

Iben: Se hvor meget hus man får for pengene, hvis man køber på en af de små øer, frem for at købe noget oppe i Hørsholm.

Peter: Og man kan høre, han *ved* jo en del om huse.

(...)

Iben: De kommer jo fra helt andre egne og derfor har de svært ved... De ved, hvad *deres* område koster og måske lige det næste ved siden af, men derfra og til at vide, hvad et hus koster nede ved Maribo. Du kan næsten få dem i nakken ikk'. Du kan ikke få et job alligevel. Så øh.

(...)

Int1: *Rene ord for pengene*, har I alle sammen glæde af at se det en gang imellem?

Iben: Ja.

Tim: Ja.

Peter: Ja.

(...)

Int1: Opfatter I det som et *kritisk* program, eller er det bare underholdning?

Iben: Det er begge dele (Peter nikker). Det er begge dele (G3).

Det er her tydeligt, hvordan deltagerne ikke accepterer interviewerens todelte univers, hvor et tv-program som *Rene ord for pengene* er enten kritisk eller underholdende, ligesom de ovenfor har givet udtryk for, at det er et program, man „bliver klogere“ af. Det samme gælder et ejendomsmæglergætteprogram som *Hammerslag*, der ud over sin underholdningsværdi giver et indblik i sammenhænge mellem ejendomspriser og beskæftigelsessituation rundt om i landet, og derigennem forudsætninger for at forstå og forholde sig til politisk-økonomiske problematikker som den årlige ejendomsvurdering og fastsættelse af ejendomsskat.

I en af de andre grupper får man et indtryk af, hvordan underholdende aktualitetsprogrammer kan få en stor individuel nytteværdi for den enkelte

i hverdagen. Snakken tager her afsæt i en kritik af det formålsløse brokkeri i en problemorienteret udsendelse som *19Direkte*:

Jon: Du kan sammenligne *det* der med *Rene ord for pengene* som kan nå gud ved hvor mange problemer på en halv time. Og der kan man sige, *Rene ord for pengene* de når alligevel *noget* mere omkring og får taget nogle altså lige så grelle problemer op, ja okay måske lige i overkanten ikk', men de får taget nogle andre problemer op, som jeg synes er et *fantastisk* program, men altså øhm.

Jens: Det er skægt. Det er bare skægt.

Jon: Ja ham dér, ej jeg kan ikke huske hvad han hedder. Han var bedre.

Jens: Henrik Dahl dér, ham der har det der seer-service nu. Det var *edderma'me* godt, da han var med.

Int1: Sådan et program som *Rene ord for pengene* øh hva' er det, der var godt ved det altså ud over, at han var skæg altså, hva' er det så, der gør, at man vender tilbage og ser det?

Jon: Det er forbrugeroplysning, der ligger små fif som, men hold *kæft* ikk' altså. Det er da klart, at *det* skal man ikke gøre eller det dér, det *skal* man gøre. Det er jo rene ord for pengene, jeg ja jeg har personligt tjent 9000 kroner ved det program, altså ganske simpelt ved at bare at bruge nettet ikk', bruge autocom.dk ikk'. Det vidste jeg ikke, der var noget, der hed. Så solgte jeg min øh min bil over nettet til en autoriseret forhandler og havde ingen problemer med det. Og fik 9000 mere end jeg havde fået her i Roskilde. Det er jo perfekt. Og det var bare lige sådan, det' et program *fylt* med go'e oplysninger (G9).

Det fremgår klart af dette uddrag, at det er i rollen som forbruger, at Jon kan bruge *Rene ord for pengene* som problemløser, mens det fremgik af tidligere uddrag, at han med sin bekendelse til „sin-egen-lykkes-smed“ ideologien, modsat sine gruppefæller, ikke kan bruge de politiske problemstillinger, som *19Direkte* tager op, til noget. Tilsammen peger de kortuddannedes italesættelser af de underholdende aktualitetsprogrammer på, at der er behov for en mere dybtgående undersøgelse af den politiske og hverdagslige brugsværdi, som disse udsendelsestyper har for almindelige mennesker.

LANGTUDDANNEDES OPLEVELSE AF AKTUALITETS- OG DEBATUDSENDELSER

Der er kun én af de langtuddannede grupper, der spontant kommer ind på tv-programmer af den folkelige komme til orde-type. Og baggrunden for at bringe *19Direkte* på bane er den stik modsatte af, hvad vi så i de kortuddannede grupper. Her omtalte en deltager et indslag om dyremishandling, der gjorde et så voldsomt følelsesmæssigt indtryk på ham, at han var tæt på at melde sig ind i en dyreværnsforening. I den langtuddannede gruppe bliver det samme indslag brugt som eksempel på, hvor dårlige de programmer er, der gør almindelige mennesker til hovedpersoner:

Maria: Det er ikke så lang tid siden, der kom jeg ind på DR, og de havde et program, hvor folk så kunne ringe ind og snakke med ham dér, der skulle sørge for den her transport af de her heste, og jeg synes bare, det blev så langtrukket, og folk snakkede om det samme, og der sad jeg måske og forventede lidt mere af DR altså – „Hvorfor lader I bare Gud og hvermand ringe ind? Få nogle fagpersoner eller et eller andet på!,“ ikk’ altså. Men det var jo så, fordi det var et debatprogram, og man skulle ha’ hele befolkningen med og sådan noget ikk’. (...)

Int1: Ser du det, Marianne, sådan af og til?

Marianne: Helst ikke, (...) det er sådan nogle underlige typer, der ringer ind og gi’r deres kommentarer på det (G2).

De langtuddannede lægger markant distance til denne type af formidlings- og debatprogrammer. De ser dem aldrig eller sjældent og kategoriserer dem konsekvent som programmer, der ikke er henvendt til mennesker som dem selv, men til „Hr. og Fru Danmark“ (G2) der befinder sig på et lavere intellektuelt niveau. *19Direkte* er således et program, der på eksemplarisk vis illustrerer Bourdieus teori om, at forskellige smagskulturer opretholder en distinktion mellem deres egen legitime smag og „de andres“ mindreværdige smag (Bourdieu, 1984). Det er fx sigende, at programmet i en af de kortuddannede grupper positivt kaldes „læserbrevsfjernsyn“, mens det i en af de langtuddannede grupper nedladende kaldes „brevkassefjernsyn“. Kernen i de langtuddannedes afstandtagen fra de folkelige programmer (og de mennesker der ser dem) ligger i deres mangel på saglighed, og i at de langt overstiger de langtuddannedes grænseværdi for populistisk følelsesappel:

Maria: Det er den måde, som det pludselig bliver forvandlet fra et meget seriøst program til et ekstremt *useriøst* program med de der indslag. Hvis

det nu havde været folk, der havde ringet ind på forhånd, og de så havde sorteret i dem, om man så må sige. Det ved jeg godt, så bliver det ikke *hele* Danmarks program, men det ville gøre det til et *meget* mere sagligt program. (...)

Jonathan: Men det kommer jo an på, hvad det er, du vil med programmet. Altså hvis det er, for at den danske befolkning skal komme af med deres (lille grin) vrede, så er det jo et fint program. Men hvis du vil belyse et problem, så bliver det ikke belyst af, at der er 100 eller 5 forskellige mennesker, der ringer ind og siger „det er for dårligt“. Det er *meget* sjældent i de programtyper, at folk faktisk ringer ind og er uenige med det, som journalisten fremviser, eller værten han fremlægger og siger „Det her er det egentlig ikke for dårligt?“ og så ringer folk ind og siger „Jo det er for dårligt“ (alle griner). (...) Jeg synes sådan noget, det er sådan lidt ligegyldig underholdning og ikke nyheder (G2).

I en af de andre grupper bliver det endnu tydeligere, at de langtuddannede lidt nedladende ser *19Direkte* som en zoo for „almindelige danskeres“ folkelige udskjelser, et kuriosum som man kan pege fingre ad, samtidig med at man luner sig i sin egen analytiske selvtilfredshed:

Martin: Det er sådan et Århus-program. Jeg kan godt li' tempoet, men jeg kan ikke li' sådan, at man tager sådan en bombe frem, og så holder man den varm undervejs. Jeg synes da på mange måder, der er noget dejligt amatøragtigt over, at folk ringer ind, og det' måske også underholdende, når folk kvajer sig for åben skærm, øh siger nogle uhyrligheder ikk'. Det er der, underholdningsværdien ligger lidt for mig. (...)

Ida: Det har noget af det, som du snakkede om før, at det er den almindelige dansker, der kan ringe ind og stille spørgsmål, nu ved jeg jo ikke hvor meget sluse de har på, og hvor meget der bliver sorteret fra. (...) Jeg synes ikke, det kommer så frygtelig *dybt* altså.

Vibeke: Men er det ikke bare meningen og sende en bombe ud, at det her det er virkelig et samfundsproblem, og der skal gøres noget ved det?

Carsten: Men jeg synes ikke, det er et samfundsproblem, at hun ikke blev vasket i 14 dage.

Vibeke: Nu' det lige min kæphest, så det *er* et samfundsproblem!

Martin: Jo men den går jo ikke ind på *det* for eksempel, som hedder, hvordan kan det egentlig være, at vi har fundet ud af, at plejehjem er den bedste måde at behandle vores forældre på. Altså det tør vi jo ligesom ikke at røre ved. Der laver den jo en dejlig overspringshandling og gør det til politikernes ansvar (Carsten: Ja), hvor børnene måske et

eller andet sted øh sku' ha' en større rolle i det der. Det er en *helt* anden problematik (G4).

I de kortuddannede grupper så vi, hvordan *19Direkte* blev brugt som en seriøs kilde til borgernes samfundsdebat, samtidig med at man også var opmærksom på, at programmets virkelighed kun udgjorde én blandt flere mulige måder at anskue problemerne på. I de langtuddannede grupper kan man kun bruge sådan et program distanceret som en form for underholdning. Samtidig ser man dets forenkling virkelighedsiscenesættelse som mediernes bidrag til at blokere for reel indsigt i, hvordan vi har indrettet os med vores gamle på en måde, så flere og flere omsorgsopgaver flyttes over på en menneskefjendsk systemverden styret af økonomisk rationalitet. Medierne kritiseres således for at posere som samfundets kritiske vagthund, samtidig med at de i virkeligheden kun leverer „pop“, der, som Martin udtrykte det, fungerer som samfundets kollektive „overspringshandling“:

Vibeke: Jamen det er jo helt klart, at i det øjeblik man skal lave om på plejehjemmene, så skal man gøre sig to ting helt klart: Er det noget, det offentlige skal gøre, eller er det noget, familien skal inddrages i. (...) Men familierne har ikke *tid*, fordi der er prioriteret sport i stedet for at passe den gamle mor, eller hvad det nu er. (...)

Martin: De der programmer når jo kun lige at skrabe overfladen, og så når de ikke videre. (...)

Carsten: Men problemet er jo, at når man så slæber ministeren derind, så lægger det op til en påstand om, at „Vi er pressen, og vi er i gang med at løfte vores opgave som samfundets vagthund ikk', og så synes jeg, det er problematisk, hvis man så kun skraber i lakken ikk'. Så må man sige, *det* skal altså varetages på en helt anderledes måde end den pop ikk'.

Martin: Men der synes jeg måske, den her form for journalistik også er med til at udhule politikernes eventuelle trang til at være visionære i længere end et halvt år (Carsten: Ja). Altså deres mulighed for at lægge *lange store* linjer. (...) Det virker jo lidt som sådan en bokser under heftig beskyddning med paraderne oppe hele tiden, og man når ikke ligesom at lægge sin egen strategi. Og der hjælper journalisterne *ikke* politikerne, og det mener jeg heller ikke, de skal. Men de giver dem i hvert fald ikke et forum for at lægge *store* linjer, det er meget få øh situationer, hvor jeg oplever det (G4).

Den mindst intellektuelle af de langtuddannede grupper deler i al væsentligt den oplevelse af *19Direkte*, som vi her har skitseret, om end med lidt mere

ambivalens i vurderingen. Deltagerne formulerer sig noget mindre analytisk abstrakt, og kan i lidt højere grad se det demokratiske positive ved at lade almindelige mennesker komme til orde, men de føler noget af det samme instinktive ubehag ved programmets populistiske projekt:

Verner: Jeg synes mange gange, det bliver meget personfikseret, og så er det ofte sådan en, hvad kan man sige, en *jammerdal*, hvor *alle* skal klage sig over *et* eller andet, og det irriterer mig lidt. Men jeg synes også omvendt, at det er relevant, at man får det bragt op, fordi hvis man ikke kan råbe politikerne op på anden måde, så kan jeg egentlig heller ikke se, hvad man ellers kunne gøre end at få det op i pressen. (...) Men der er et eller andet ved det, jeg ikke rigtig bryder mig om, men hvad det er, det har jeg sådan lidt svært ved at finde ud af.

Jeanette: Ja man opnår i hvert fald en diskussion af emnet ikk', fordi man ku' jo også spørge sig selv: „Hvorfor gør familien så ikke noget for at hjælpe?“ Der skal egentlig så lidt til for at gøre det *meget* bedre. (...)

Verner: Men det er ligesom altså, at vi er en nation af brokkehoveder indimellem ikk'. Den mindste petitesse, så skal vi brokke os.

Frederik: Men jeg synes de udsendelser, jeg ka' godt li' dem, netop fordi at *alle* kan komme til orde altså, og det er godt i relation til embedsmænd og politikere, at de ved, de kan risikere det der, hvis de går hen og laver noget fuldstændig vildt. Men man kan så sige, at generelt så er det meget *subjektivt*, det der kommer frem ikk'. Selv om det bliver belyst fra begge sider, så er den ene part som regel øh bare hentet ind og skal bare komme med sådan et politisk svar på det. (...) Og så bærer det nogle gange præg af at „Jamen hva' faen, er det ikke en samfundsopgave!“ eller er det sådan én, der forventer, at det hele det kommer ned i turbanen? Vi er jo *forbandet* forvænt her i Danmark. Man tror, at alt det skal bare løses for dem (G7).

19 *Direkte* er ikke de langtuddannedes program. Det er for overfladisk, enkelt-sagsfikseret og populistisk til, at de kan bruge det som vidensresource om samfundsanliggender – med den undtagelse at programmet giver dem et indblik i, hvor forenklet Hr. og Fru Danmark efter deres opfattelse oplever og ytrer sig om politik og samfund, og hvordan medierne i sådanne programmer sætter politikere og ansvarlige i gabestokken, således at de forhindres i at opstille visioner og langsigtede løsninger på samfundets grundlæggende problemer. De langtuddannedes holdninger er således – ikke overraskende – helt på linje med de kultur- og mediekritiske synspunkter, der dominerer i den offentlige debat om medier og samfund.

Selv om politikerne ofte skildres som ofre for mediernes ufordelagtige iscenesættelse af dem i visse programtyper, så giver deltagerne også udtryk for, at det langt hen ad vejen er politikeres natur, at de som aktører i det partipolitiske spil enten optræder som kedelige og vage, eller som over-aggressive kombattanter over for hinanden. Adspurgt om deres oplevelse af socialminister Henrik Dam Kristensens præstation i 19*Direkte*-debatten kalder en deltager med et indforstået grin hans træden-vande for „Politikersvar, (...) han er jo politiker, så det er jo klart, han snakker sådan“ (G2). I en anden gruppe kommer deltagerne ved stikordet „debatprogrammer“ straks til at tænke på partidebatprogrammer i forbindelse med valg:

Jeanette: Jeg ser dem ikke så længe ad gangen. Jeg synes, det er lidt kedeligt. (...) Det er, fordi de sidder og gentager sig selv øh så mange gange igennem en debat, synes jeg. (...) Det er ikke farverigt nok sådan.

Frederik: Men *Højlands Forsamlingshus* det var da skægt, det var der fan'me gang i med arme og ben, og det hele gik på ham dér.

Verner: Jeg ku' ikke li' ham (Kirsten: Nej).

Frederik: Man ku' li' ham, eller man ku' la' vær', men jeg synes også, han var meget dominerende. (...)

Verner: Men politikerdebat det gider jeg altså ikke høre på, det bliver lidt trivielt i længden, og de samme beskyldninger ikk'.

Kirsten: Jo det bliver nemlig, det er *meget* kasten med mudder.

Verner: De kører i ring ikk'?

Frederik: Fordi det er jo: „*Du* mener det og det og det!“ og så får han ellers en skovl møg i hovedet ikk'. Det er altså ikke seriøst arbejde, som det er altså, det synes jeg ikke (G7).

Denne politikerkritik, som vi også fandt meget udbredt i fokusgrupperne om borgernes oplevelse af politik, radikaliseres endog i én af grupperne helt derud, hvor det påstås, at politik ville føre til flere gavnlige resultater, hvis politikerne blandede sig udenom: „Hvis man tager valget om euroen, jeg mener, det blev jo fuldstændig ødelagt politisk, det var ikke den sunde fornuft, der regerede der. (...) Jeg tror, hvis man lavede afstemning nu her om euroen, og så man lod være med at blande politikerne ind i det, ja så ville folk sgu stemme på euroen, så ville der blive flertal for den lige med det samme. Det er fan'me *dem*, der har fået forkvaklet folks indstilling til det“ (G7).

Men generelt er politikerkritikken i de langtuddannede grupper underordnet i forhold til mediekritikken, der ofte er skarp og velargumenteret. Kritikken gælder tv-mediets iscenesatte samtaler inden for alle genrer, ikke mindst de egentlige debatprogrammer, hvor de langtuddannede gang på gang skuffes i deres forventning om at overvære en lodig, alsidig og saglig debat. De påpeger, at debatten blokeres af værternes konstante afbrydelser, af de forenklinger som politikere og eksperter er nødt til at underordne sig, hvis de overhovedet vil have sagt noget, af den kunstige polarisering af debatten gennem modstilling af yderpositioner, og af værternes styring af de pointer, programmet skal nå frem til. Alt sammen fordi „det amerikanske præg“ kræver at, „så skal der helst nogle følelser på bordet“ (G4):

Vibeke: Det er så frygteligt irriterende og sidde og lytte til en debat, og der bliver afbrudt den ene gang efter den anden. De får ikke engang sagt det, der egentlig er pointen, så er de ved det næste.

Martin: Så skal du høre Keld Koplev på P1 ikk' oss,' fordi der får du lov til at snakke (alle griner) ikk'. Altså folk får lov til oven i købet at trække vejret og forsætte en sætning ikk'. (...)

Carsten: Jo men jeg synes, problemet ved det er jo, at politikerne, de ved godt, de skal edderma'me være hurtige (Ida nikker). Og de der øh ofte ganske komplicerede sammenhænge, ja dem skal de have forberedt hjemmefra, de skal siges i én sætning ikk', fordi de får ikke chancen for en bisætning. Så bliver der brudt ind. Og det er jeg bange for gør noget ved det *saglige* i den debat. (...)

Vibeke: Ja, og de vil ha' det frem, som står på deres papir, fordi at pointen i deres spørgsmål ... og de helmer ikke, for end de har fået det.

Martin: Jeg synes, det er som at se øh *drama*, den måde man i for eksempel debatprogrammer polariserer. Altså man tager yderpunkter med hver gang ikk' (Carsten nikker).

Int1: Hvad for nogle programmer tænker du på der med debatprogrammer for eksempel?

Martin: Der tænker jeg på de der forumsprogrammer. Sådan ét der startede med Højlund engang, det der med at tage nogle mennesker ind ikk', og så har man sådan lidt gladiatorstil, så sidder der nogle folk ude sådan på trapper og *gejler* det her op ikk'. Og det gør jo, at jeg synes mange gange øh konsensussen eller *enigheden*, den ryger. (...) Det er ligesom en dårlig spejder, der ikke kan holde ild i et bål, fordi at hvis debatten ikke holder, så smider hun bare ny benzin ind, altså der virker, som om de der studieværter disponerer over nogle forskellige virkemidler, så kan de

trække *ny* kraft ind i debatten ved at få ham her (mand i indslaget, der har købt sin lejelejlighed) på ikk'. Nogle gange så synes jeg, at de forcerer en debat eller ret *tit*, og det synes jeg har været meget tilfældet her op til valget, at man kom jo ikke til bunds i det, der blev snakket om. Der blev hele tiden ligesom hentet noget nyt konfliktstof ind, og så bliver jeg sådan en smule øh skal man sige forpustet af det ikk' (G4).

Kritikken ledsages indimellem af en eksplicit formulering af, hvad det er for et ideal, som medierne svigter i deres hæsblæsende jagt på drama, følelser og konflikt: „Jeg synes også, man taber, øh skal man sige hensigten med at kommunikere, øh fordi jeg synes, det må være en hensigt om at blive klogere. Men den går tabt ikk', fordi dér kommunikerer man ikke for at blive *klogere* på det, man taler om. Man kommunikerer for at øh at forny underholdningsværdien ikk' og dramatikken“ (G4).

Gruppen af unge langtuddannede synes faktisk, at dette ideal til en vis grad indfries af netop det program, som vi viste dem et uddrag af (DR2's *Debatten*). I deres snak omkring dette program udtrykker de dels, hvad de synes man skal kunne bruge sådan et program til, dels hvordan et debatprogram skal være skruet sammen for at opnå denne brugsværdi – og her er de ikke helt enige med den ovenfor citerede gruppe, og ser fx mere positivt på værten Mette Vibe Utzons konfronterende rolle. Debatprogrammer skal efter deres opfattelse fungere igangsættende både i forhold til én selv („sætte *min* diskussion med mig selv i gang“) og i forhold til éns sociale netværk („sætte noget diskussion i min hverdag med min omgangskreds“):

Maria: Jeg ved faktisk ikke, om det er DR, eller det er TV2, men de har sådan et program, hvor folk sidder sådan opad ligesom et auditorie. Og så er der et firkantet bord nede i midten, hvor der står en vært, og så står der nogle forskellige personer rundt om det her firkantede bord, og hvor de så diskuterer. De brugte det meget op til valget, ved jeg i hvert fald. Det er meget mere med facts, også fordi det er en provokerende vært, som sådan går ind og stiller modspørgsmål og nogle af de folk, der *sidder* i studiet, de er fagpersoner eller fra en interesseorganisation. *Det* synes jeg *bedre*, jeg kan bruge sådan til og sætte *min* diskussion med mig selv i gang. (...) Det er også med hende som vært, jeg tænkte på, hun er sådan en journalist, der prikker til folk og får dem bremset og stiller sine på-tværs-spørgsmål og tvinger folk til at svare på, hvad det er. (...)

Intz: Hvorfor er det bedre end *19Direkte*?

Marianne: Fordi de fx har flere vinkler, hvor det der *19Direkte* der er det kun én synsvinkel. (...) Her har de alle de der forskellige rundt om det bord, og så diskuterer de altså, og så den måde hun nu formår at spørge og lede debatten.

Maria: Jeg sidder og ser sådan et program, som skal oplyse mig og sætte noget diskussion i min hverdag med min omgangskreds. Jamen så vil jeg da ha' flest mulige fagpersoner på det her, altså på billedet af hvordan jeg skal nu ha' min holdning. Der er jeg ikke så meget interesseret i altså, hva' skal man sige, *allemands*-holdninger og spørgsmål til det. (...)

Jonathan: Jeg synes også, det her virker bedre. Altså at der er flere parter, der diskuterer. Altså at man hiver modparter ind (...) altså nogle meget *kompetente* mennesker. Altså *19Direkte* det er sådan mere folkeligt, hvor det andet dér kommer man op på et plan, hvor at det er nogle *seriøse* holdninger, der kommer frem. Det her det er oplysning, hvorimod *19Direkte* det tager jeg altså mere som underholdning (G2).

Forudsætningen for, at et tv-debatprogram kan bruges til noget blandt de langtuddannede, er altså, at de medvirkende er folk med faglig forstand, at det har en vært, der ikke forfølger én sandhed, men er nysgerrig og skarp på seernes vegne, og at der bringes mange vinkler frem i lyset. Set i forhold til disse kriterier er den demokratiske mangfoldighed af stemmer fra hverdagen af mindre betydning i tv-debatprogrammer, hvis de skal falde i de langtuddannedes smag. I en af grupperne neutraliseres mangfoldighedens synet med en argumentation, som man alt efter behag kan opfatte som demokratisk elitær eller demokratisk idealistisk:

Int1: Kan der ikke være en værdi i, at folk der normalt ikke kommer så meget til orde i den offentlige debat, at de har et sted, hvor de *kan* komme til orde?

Jonathan: Det kan man godt sige. Men problemet er, at folk, der sjældent kommer til orde, har sjældent noget oprigtigt på hjerte, synes jeg (Maria griner). Og *dem* som virkelig *har* noget på hjertet, jamen de er *klar* over det. Og så søger de andre muligheder, og de *kommer* frem med det på en eller anden måde.

Int2: Hvordan gør de det, tror du?

Jonathan: Jamen der er mange muligheder. Altså øh du kan gå ind i en interesseorganisation, øh fx hvis vi tager noget med miljøet, så kan du melde dig ind i en eller anden miljøforening, eller du kan skrive læserbreve eller lave demonstrationer eller sådan noget. Hvis du virkelig

brænder for et eller andet, jamen så skal du nok komme til orde, og så kan man sige, jamen hvis folk ikke har den der ildhu, jamen så er det egentlig, fordi at de i bund og grund er ligeglade. Sådan opfatter jeg det i hvert fald (G2).

ORIENTERING MOD VERDEN UDEN FOR DANMARK

KORT- OG LANGTUDDANNEDES OPLEVELSE AF INTERNATIONALE NYHEDER

Vi har allerede i forbindelse med andre aspekter af de kortuddannedes mediebrug været inde på, at det internationale stof ikke har deres store interesse. Både de ældre og de yngre deltagere anlægger et generelt relevanskriterium, der handler om geografisk og oplevet nærhed som et nødvendigt træk ved nyheder, for at de kan påkalde sig interesse. I forbindelse med tv-nyhedernes indslag om DSB/Arriva-licitationen sagde Jens i gruppen af yngre mænd således, „Jeg *har* hørt noget med, at Arriva skal ind på det derovre og ha' de baner. (...) Så det har jeg hørt, men øh det er jo i Jylland. Hvad skal jeg bruge det til?“ (G9). En anden deltager kommenterer 19Direkte-indslaget om forholdene på plejehjem på denne måde: „Det fanger mig overhovedet ikke, (...) altså selvfølgelig ved jeg godt, at vi bliver alle sammen gamle, og nogle plejehjem er bedre end andre altså. Men øh at sidde og kigge på det...“ (G9).

I gruppen af ældre kortuddannede nedgøres det internationale stof (om den amerikanske Enron-finansskandale) i forbifarten, for at fremhæve det spændende ved lokal-tv's nyhedsformidling: „Det var hammergodt lokal-tv, øh der kom sådan små spændende historier, som faktisk var *store* historier fra de lokale rundt omkring, hvor jeg tænkte „Jamen det er jo oplagt“, det er jo det mest spændende at læse om sådan noget i avisen, end det har været at læse om Enron, eller hva' pokker det nu er“ (G6).

I både de lavt- og de langtuddannede grupper udvikler samtalerne sig sådan, at udlandsstoffet i danske medier ikke tematiseres særskilt. Det ligger i luften som en udtalt præmis, at man får den udlandsorientering, man har brug for, når man i øvrigt „følger med“ i nyhederne på tv og (i de langtuddannede grupper) i avisen. Det, som deltagerne finder grund til at nævne, når moderatorerne spørger til, hvordan folk orienterer sig i begivenheder uden for Danmarks grænser, er den måde, hvorpå de bruger internationale

tv-nyhedskanaler som supplement til det danske nyhedsudbud, både til daglig og i forbindelse med spektakulære begivenheder i det globale samfund. Og her er der ikke de store forskelle mellem de langtuddannede og de kortuddannede grupper.

Den generelle holdning er, at man tager de internationale historier med, som indgår i de almindelige nyhedsudsendelser, og at det almindeligvis er rigeligt (de kortuddannede grupper) eller tilstrækkeligt (de langtuddannede grupper). Ved særlige lejligheder som 11. september 2001 forventer man til gengæld nyhederne leveret prompte og viger ikke tilbage for at opsøge dem på engelsksprogede kanaler, der opleves som nærmere kilden. Man fornemmer også blandt de kortuddannede et element af uoverskuelighed over især nyheder om bistandskrævende tredjeverdenslande:

Int1: Men er der for meget øh internationalt stof?

Stig: Næh, der er jo egentlig taget for lidt ikk'. Altså hvad hedder det, der er ikke bredde nok i det vel, altså man kan blive *ved* med og køre på én ting uden rigtig at komme i dybden med noget som helst vel.

Annette: Men der ville det også være nummer ét, hvis nu de øh ligesom øh *hjælp* hinanden, så de ligesom siger, nå men, så der ikke er det samme på hvert program ikk'. Det er det, jeg mener.

Stig: Jo så de ikke har nået at sende 4 reportere over til det samme vel. (...) Fordi jeg synes, nogen gange kan det være svært og få, *hvis* der er noget man vil, altså hvordan det dér (henviser til 11. september) eller noget andet ikk', hvor man gerne vil have lidt mere uddybning. Det kan sgu være svært at finde forskelligt stof om det.

Iben: Så skulle du prøve at tage det på BBC eller (Stig: Ja ja) CNN. Det er jo stort set også dér, de henter deres nyheder.

Stig: Ja der kan man så spole der. De lader det ligge alt sammen på nettet, der kan man så sidde der og bladre bladre bladre bladre ikk' (lader som om, han bruger scroll-funktionen på musen).

Int1: Er det blevet øh sådan en almindelig nyhedskilde for danskere? CNN og BBC-World og sådan noget?

Stig: *Det* tror jeg.

Tim: Det synes jeg, når man taler med folk, altså der er da mange, der ser det i hvert fald.

Iben: Jeg kan godt li' at se det.

Int1: Og der er ikke nogen sprogbarrierer, tror I?

Iben: Tjo, det' jo ikke det hele, man får med, men øh...

Stig: Dem der ikke forstår det, de lever bare i uvidenhed. (Stig griner, kvinderne smiler)

Int2: Men hvorfor mener I, at de er *bedre* end øh danske nyheder?

Iben: Nej men øh i visse tilfælde så er det nærmere ved kilden, øh i stedet for nu har de *danske* journalister hentet dem udenlands fra ikk' og har bearbejdet det sådan. Nogle gange kan du lige springe et led over måske.

Lille pause

Int1: Men Peter, du syntes at der var nok af det internationale altså på de danske...

Peter: Jeg synes altså øh, jeg har det med det, øh nogle gange så synes jeg, man *taber* øh interessen for det især med, når det drejer sig om hjælp. For man ser sgu for *meget* af det ikk', og jeg har sgu svært ved og finde ud af, hvor skal vi snart hjælpe henaf? Jeg synes sgu, det er alle vegne, de kan ikke, de råber på hjælp. Og Danmark er meget foran med alt det hjælp der. Så nogle gange jamen så får vi for meget af det (G3).

Den generelle holdning er, at kanaler som CNN og BBC-World er to af „de fede kanaler“ (G2), der udmærker sig ved at ligge først i den internationale nyhedsformidlings fødekæde:

Int1: Er danske udenrigsnyheder gode nok i sig selv, eller har man lyst til at få dem også andre steder fra?

Vibeke: Jeg synes, at øh det er rart at få dem fra det store udland, for de er mere *aktuelle* øh, hvis jeg ser BBC eller CNN så synes jeg, at jeg kender problemet, allerede inden vi ser det herhjemme. (...)

Martin: Den 11. september så du det for eksempel?

Ida: Der så vi CNN dér omkring det, altså ikke *lige* da det skete, men om aftenen, og det var *helt* tydeligt at der kom det så lidt senere, de samme ting på dansk fjernsyn. (...) og sådan som det er i øjeblikket med Afghanistan og fangerne, dér synes jeg, det er meget godt og se noget andet end det danske. (...) Jeg sidder ikke og ser det i lang tid, når der bliver lukket op for det hos os, er det temmelig sent, det er godnatfjernsyn (G4).

Det hurtige overblik er også noget, som gruppen af yngre kortuddannede kvinder værdsætter ved de engelske og amerikanske nyhedskanaler. Det følgende uddrag tager udgangspunkt i, hvordan man skaffer sig informationer om spektakulære begivenheder som 11. september og SAS-ulykken i Milano:

Helene: Øhm jeg ser en del CNN ikk'. Altså hvis jeg skal se fjernsyn, eller hvis fjernsynet skal køre sådan indimellem, jeg har et kvarter, hvor jeg ikke skal et eller andet. Så er der enten den der Animal Planet eller også så er det CNN, fordi på CNN der får du utrolig mange oplysninger ude omkring. (...) med *nogle* ting der er de danske journalister *ufattelig* langsomme om at komme i optrækket.

Int1: Ja, øh skal vi lige gøre den færdig dér med Milano?

Linda: Øh jeg hørte det faktisk talt fra en kollega øh, fordi at øh han skulle op, han er pilot hos SAS. Øh det var egentlig derfra, jeg fik det. Så gik jeg på nettet, øh fordi jeg har adgang til nettet.

(...)

Int1: Var der nogle af jer andre, der også øh ku' finde på og gå på nettet eller slå over på CNN ligesom du (henvendt til Helene) nu siger, altså hvis der er et eller andet altså?

Barbara: Ja.

Linda: Sådan internationale nyheder, der er CNN og BBC-World. Det er de klart bedste steder. CNN har også noget ganske glimrende på deres hjemmeside, den er ganske udmærket.

Helene: CNN er også *ufattelig hurtig*, når der sker noget, så kan du være *sikker* på, at du faktisk kan zappe på CNN, og så har de ét eller andet om det. Det kan godt være, de ikke har *meget* om det, men de har *lige* sådan: „Vi har ikke fået en reporter frem endnu, men vi har haft øh telefonkontakt, og vi ved sådan og sådan og sådan.“ Så kommer der så en uddybende rapport senere. Og de er *utrolig* hurtige til at få deres meldinger på det. (...)

Linda: Nogle af de andre fordele ved det, det er også, de har alle deres rulletekster med nyheder [Helene: Ja] nede i bunden, det er faktisk meget rart. Så kan man lige følge med i to ting på en gang.

Int1: Det kan du godt?

Linda: Ja du kan jo sagtens høre hvad de siger, og det er jo ikke øh de store uddybende, der står der. Det er jo bare highlights ikk'. Så kan du jo altid sidde og (Helene nikker kraftigt)...

Barbara: Det kan du sagtens.

Int1: Har I det alle sammen godt nok med det, de begynder også og gøre det mere på øh på danske kanaler...

Barbara: Men det er da fint nok.

Int1: ... eller sådan især i sporten.

Nana: Det er fint nok ja.

Helene: Også den dér TV2 *Finans*, hvor de kører alle øh aktiemarkederne nedenunder. Hvis man er interesseret, så kan man holde øje med lige nøjagtig de aktier, man har lyst til. Hvis ikke, jamen så er det underordnet. Så lægger man ikke mærke til det (G8).

Det fremgår, at Helene ofte bare har CNN kørende som baggrundsorientering, når hun laver andre ting, men for de øvrige i gruppen er CNN og BBC-World, både som tv-kanaler og som websites, noget man konsulterer ved særlige lejligheder. Det er slående, hvor hjemmevant deltagerne taler om disse kanaler, og hvor selvsikkert nogle af dem fremsætter overbliksforsættende vurderinger om, hvad der er „de klart bedste steder“. Der er tilsyneladende ingen betydelige adgangsbarrierer for deres brug af disse kanaler, hverken sproglige eller æstetiske: De håndterer kompetent det multikomplekse skærbillede med simultane visuelle og verbale informationer.

SAMMENFATNING OG DISKUSSION: JOURNALISTISKE OG MEDIEPOLITISKE OVERVEJELSER

De fokusgruppesamtaler, som vi har analyseret og fremlagt i denne del, har vist en mosaik af, hvordan de deltagende borgere lever med medierne i dagens medialiserede Danmark. Vi har forsøgt at kortlægge, hvordan borgerne udnytter det overvældende udbud af medier, genrer og programmer til at tilegne sig relevante informationer om samfundets indretning på lokalt, nationalt og internationalt plan. Og vi har set, hvordan denne tilegnelse af informationer samtidig fungerer som forudsætning for den enkeltes mulighed for at navigere hensigtsmæssigt i hverdagens forskellige sammenhænge og for at deltage i samfundets fællesskaber og demokratiske processer på forskellige niveauer.

I dette kapitel vil vi først give en sammenfatning af de foregående analyser, som omsætter deres kortlægninger af borgernes mediebrug og -oplevelser til et noget større målestoksforhold, der gør det lettere at overskue de indsigter, vi har fundet frem til (se evt. også figur 1 s. 51). Derefter vil vi diskutere de konsekvenser for journalistiske og mediepolitiske overvejelser, som vi drager af analyseresultaterne.

SAMMENFATNING: KORTUDDANNEDES MEDIEBRUG

De kortuddannedes mediebrug er styret af ønsket om at opnå et *overblik*, der gør det muligt at overskue, hvad der rører sig i samfundet især på lokalt og nationalt plan, i mindre omfang internationalt. Formålet med at opnå et sådant overblik – som man kunne kalde „agenda-getting“ – er først og fremmest, at det opleves som en forudsætning for at *deltage* i de forskellige sociale fællesskaber fra mikro- til makro-niveau, som folk indgår i, ofte udtrykt som et ønske om at kunne „snakke med“, når familie, naboer og arbejdskammerater snakker om, hvad der foregår i samfundet.

Denne deltagelse i samfundsfællesskaberne omfatter også muligheden for

at forholde sig til de politiske processer, som italesættes på mediernes dagsorden, men uden at dette formål gøres til noget særligt – det er simpelthen underforstået, at man „er nødt til at følge med“. Visse former for mediebrug, især af lokale medier, har også det jordnære formål at sætte én i stand til at navigere hensigtsmæssigt i hverdagen, gennem daglig ajourføring med vejr- og trafiksituationen og med andre lokale begivenheder af praktisk, kulturel og politisk art.

Til at opfylde disse formål betjener de kortuddannede grupper sig på lokalt plan af den lokale gratisavis, der omdeles to gange om ugen, og i et vist omfang af kommerciel lokalradio som led i morgenritualer og/eller som baggrunds-lydtapet på vej til og fra arbejde i bil. Gratisavisen værdsættes positivt for dens fyldestgørende informationsniveau, mens lokalradioen spiller en sekundær rolle på grund af dens mere tilfældige og kortfattede dækning af lokaluniversets begivenheder.

I og med at undersøgelsen fandt sted i Roskilde, oplever folk i en vis forstand hele det Storkøbenhavnske område som deres „lokalområde“, hvorfor de også nævner medier som gratisdagbladene *MetroXpress* og *Urban*, *Københavns Radio P4* og *TV2 Lorry*, når de skal sige, hvordan de holder sig orienteret om, hvad der foregår i deres lokalsamfund. For både avisernes og radioens vedkommende er der tale om, at folk benytter transporttiden til at fordybe sig i et medieskabt socialt univers, således at gratisdagbladene er kommet til at spille den samme rolle for dem, der pendler med bus og tog, som radioen i årevis har spillet for bilisterne.

Samtidig knytter brugen af disse medier også an til folks behov for at følge med i, hvad der rører sig uden for det lokale univers, i og med at de indeholder landsdækkende og internationale nyheder. Især radioen – som led i morgenrutinerne og/eller som baggrundsmedie dagen igennem – er for mange kortuddannede en hovedkilde til bred orientering om, hvad der rører sig i samfundet. For dem er radioen det usynlige medie, der uden at gøre opmærksom på sig selv formentlig har stor betydning for de kortuddannedes relativt høje informationsniveau om, hvad der foregår politisk og kulturelt.

De kortuddannede følger også regelmæssigt med i DR's og TV2's nyhedsudsendelser, på den måde at de typisk lægger vægt på at få set én større nyhedsudsendelse om dagen – hvilken station det bliver på, er mindre afgørende, selv om man måske nok har en præference for den ene snarere end den anden. Formålet er også her at skabe sig et overblik over dagens begivenheder, stort og småt. Man kan derfor sige, at de kortuddannedes undertiden ganske omfattende nyhedsforbrug ikke indeholder en funktionel

differentiering, som man ser det hos de langtuddannede, der både søger at få tilfredsstillet behovet for overblik og behovet for fordybelse. De kortuddannedes brug af medieret information har således karakter af *kontinuerlig ajourføring af overblik*, fra medie til medie dagen igennem. Det er slående, at det end ikke overvejes, om denne funktion også kunne udfyldes gennem læsning af et klassisk dagblad. Den daglige avis står ikke på de kortuddannedes dagsorden, den er i forhold til deres informationsbehov overflødig.

Det har overrasket os, at både tekst-tv og nettet spiller en stor rolle i de kortuddannedes overblikssøgning. Mange opsøger, på en måde vi hos nogle oplever som nyhedsmæssig rastløshed, tekst-tv adskillige gange om dagen for „lige at se om der er sket noget“. Mange af de kortuddannede, også dem der ikke bruger computer i arbejdssammenhængen, færdes ganske hjemmevant på internettet, hvor de ofte søger både specifikke og generelle informationer. Hos nogle fungerer nettet som fordybelsesmedie, når de her søger detaljerede informationer om fritids- og hobbybetonede interesser.

De kortuddannede er meget interesserede i at høre om, hvad man kunne kalde „politikkenes konsekvenser“ for almindelige mennesker. De ser gerne tv-programmer, der befinder sig på grænsen mellem information og underholdning, en skelnen som de i øvrigt ikke nødvendigvis accepterer, når de spontant nævner programmer som *Rene Ord for Pengene*, *Hammerslag* og *Hvad er det værd?* som programmer, der indeholder relevant og vedkommende viden. Et program, der som DR1's *19Direkte* „i øjenhøjde“ beskriver konsekvenserne for almindelige mennesker af den måde, vi har indrettet samfundet på, lader folk komme til orde på egne præmisser og konsekvent undgår eksperter, er i høj kurs i denne gruppe, som tydeligvis bruger sådan et program som et væsentligt led i deres vidensgrundlag for at deltage i hverdagens politiske dialoger og diskussioner med familie, venner og arbejdskammerater.

Intellektuelle kulturkritikere har undertiden hævdet, at sådanne programmer indeholder en populisme-dyrkelse, der er demokratisk betænkelig. Vores detail-undersøgelse af folks oplevelse af *19Direkte* viser, at dette programformat med dets anderledes relevansstruktur tværtimod fremmer den demokratiske meningsdannelse. Det fremgår af de kortuddannede fokusgrupper, at folk ikke nødvendigvis køber, hvad man kunne kalde programformatets populistiske præmis, men tværtimod ofte, ud fra deres egne hverdagserfaringer eller gennem viden indhentet gennem andre programmer og medier, går i dialog med programmet på en måde, der nuancerer eller modsiger den populistiske tendens.

Når de kortuddannede borgere således søger overblik og oplevelser i mediernes tilbud, er deres oplevelsesmåde først og fremmest orienteret imod *medieholdet*. Et nyhedsindslag bliver primært vurderet i forhold til sagen og historien, sådan som den bliver fremlagt af mediet: Er det rimeligt, at DSB's direktør Henrik Hassenkam går af, efter at DSB har tabt licitationen om togdrift på nogle jyske strækninger? Har trafikminister Flemming Hansen optrådt anstændigt i denne sag, og har DSB-bestyrelsesformand Knud Heinesen fået en plet på sit navn ved *ikke* at træde tilbage?

Men denne fokusering på indhold betyder ikke, at de *medieæstetiske* og formmæssige aspekter ved nyhedsformidling ignoreres. Man forholder sig også i et vist omfang til, „hvordan historien er skruet sammen“, om den er saglig eller poppet, og om den blev vinklet anderledes i *TV-Avisen* end i *Nyhederne*, hvis man har set begge kanalers dækning. Vores interviews viser således, at de kortuddannede har evnen til at møde mediernes virkelighedsbillede med et kritisk blik, selv om selve fokusgruppesammenhængen formentlig gør folk mere analytiske og kritiske, end de ville være derhjemme i sofaen.

SAMMENFATNING: LANGTUDDANNEDES MEDIEBRUG

De langtuddannedes mediebrug er styret af et ønske om *overblik og fordybelse*. Motivationen er den samme som for de kortuddannede: Man følger med for at kunne begå sig i de fællesskaber, man tilhører. På lokalt plan betjener de sig ligesom de kortuddannede af den gratis lokalavis' to ugentlige udgaver, men det sker i mangel af bedre og med stærkt kritisk blik. Det er dog værd at hæfte sig ved, at de langtuddannede ikke ser det lokale dagblad som et attraktivt alternativ, man får simpelthen ikke nok for pengene i forhold til det, gratisavisen indeholder. Den lokale kommercielle radiokanal fravælges til fordel for DR's Københavns Radio P4, der bringer de lokale serviceinformationer om vejr og trafik, som man har brug for ved arbejdsdagens begyndelse, samtidig med at man her får de landsdækkende timenyheder og de længere indslag, der bringes i musikfladen.

Det, de langtuddannede især savner i disse lokalmedier, er ordentlige informationer om kulturelle begivenheder og mere dybtgående orientering om politisk-administrative tiltag fra kommune- og amtsstyre. Disse behov søger nogle så opfyldt gennem kulturpjecer og -kalendere og gennem det materiale, der fremstilles til borgerne i forbindelse med lokalplaner, fred-

ningshøringer, trafiksaneringer, ændringer i sundhedstilbuddene osv., og som enten husstandsomdeles eller kan afhentes „på Biblioteket“, der for disse grupper fremstår som et selvfølgeligt informationscenter i lokalområdet.

Ligesom de kortuddannede grupper er de langtuddannede glade for gratisdagbladene *MetroXpress* og *Urban*, der læses af pendlerne for at opnå et overblik over nyhedsdagsordenen, som man så senere på dagen kan søge uddybet gennem et dagblad, tv eller internettet. Nogle få abonnerer på et landsdækkende dagblad, som de nødvendig vil undvære, når man kommer hjem fra arbejde, mens avisen for andre er et medie, man har droppet helt eller evt. holder i weekenden. Det, man især gør for at opnå den ønskede fordybelse, er at se to eller flere tv-nyhedsudsendelser. Mange ser én af de tidlige nyhedsudsendelser på DR1 eller TV2, for så alligevel at „hænge på“ i nyhedsstrømmen mellem kl. 21 og 22.30, hvor man så får set hele DR1's såkaldte „nyhedstime“ med *TV-Avisen* efterfulgt af et af de fordybende indslag *Horisont*, *Profilen*, *Pengemagasinet* osv., dernæst TV2's *Nyhederne med Finans*, TV2 Lorrys korte regionale nyhedsoversigt og *Sporten*.

For nogle få er det ikke usædvanligt, at man desuden ser DR2's grundige debatprogram *Deadline* kl. 23-23.30, og at man i dagens løb lytter til kultur- og samfundsorienterede tema- og debatudsendelser på DR's P1. Mange bruger de websites, som de store dagblade og tv-kanaler tilbyder, til opdatering af overblik og til fordybelse i emner, der har speciel interesse.

Dette ganske store nyhedsforbrug er også orienteret imod det internationale samfund uden for Danmarks grænser. De informationer, som man modtager fra danske dagblade og tv-nyheder, suppleres gerne med internationale nyhedskanaler som CNN og BBC-World, herunder også deres websites.

De langtuddannedes vigtigste krav til mediernes formidling af informationer er *saglighed* og *grundighed*. Når de generelt tager afstand fra hverdagsjournalistiske programmer som *19Direkte*, skyldes det netop, at de anser sådanne programmer for at være følelsesprægede og overfladiske. De anerkender det demokratiske positive i, at mennesker, der pga. manglende uddannelse eller selvtillid har vanskeligt ved at komme til orde i medierne, her har et forum, hvor de kan realisere deres ytringsfrihed i det offentlige rum. Men de tager næsten instinktivt afstand fra den måde, hvorpå programmet iscenesætter en folkelig harme over enkeltsager, der er taget ud af deres samfundsmæssige sammenhæng, og derved på en letkøbt måde gør politikerne til skydeskive for samfundsmæssige problemer med komplekse årsager. Forskellen mellem de kort- og langt-uddannedes indstilling til *19Direkte* kan opsummeres i to

etiketter, som henholdsvis en af de kortuddannede og en af de langtuddannede sætter på programmet: De kortuddannede opfatter *19Direkte* som „læserbrevsfjernsyn“, dvs. som et program der genremæssigt tilhører en demokratisk respektabel genre i den seriøse avis, som borgerne kan benytte sig af for at ytre sig i den politiske offentlighed. De langtuddannede opfatter *19Direkte* som „brevkassefjernsyn“, dvs. som et program der genremæssigt tilhører den underlødige, underholdningsprægede ugebladspresse, hvor brevskrivere ytrer sig om spørgsmål, der kan være nok så personligt preserende, men ikke er offentligt relevante.

De langtuddannedes måde at opleve og tale om medier på er spontant analytisk og *orienteret imod mediernes æstetiske og formmæssige egenskaber og kvaliteter*. Lokalaviserne stemples som både indholdsmæssigt mangelfulde og journalistisk inkompetente. Tv-nyhedsindslag kommenteres både for deres indholdsmæssige saglighed og for deres visuelle og sproglige aspekter (genre, billedkomposition, fortællestil), med tydelig bevidsthed om at deres virkelighedsfremstilling ikke kan opfattes som „sandheden“, men som et produkt af journalistiske og æstetiske valg. Ydermere italesættes udviklingen i mediernes kommunikationsformer ofte inden for en overordnet forståelsesramme, hvor man reflekterer over konkurrencen på dagbladsmarkedet såvel som de forskellige medietyper imellem, kommercialiseringen af public service-medierne, og avislæsernes brug af avisen i deres konstruktion af personlig identitet. De langtuddannedes mediebrug er således i højere grad end de kortuddannedes præget af kritisk refleksion over mediernes og samfundets indretning.

JOURNALISTISKE OG MEDIEPOLITISKE OVERVEJELSER

Fokusgruppesamtalerne sætter os ikke i stand til at sige noget endegyldigt om, hvorvidt deltagerne er *tilstrækkeligt* aktive og vidtspændende i deres videnstilegnelse, og om de faktisk i kraft af de tilegnede vidensressourcer er i stand til at deltage på en demokratisk tilfredsstillende måde i samfundets politiske processer. Det skyldes blandt andet, at ingen empirisk undersøgelse kan lægge den fuldstændige mosaik, det sande billede, endsige et éntydigt billede af den undersøgte virkelighed. Vi kan nok skelne et mønster i de komplekse data, men mønsteret indeholder nødvendigvis ambivalenser og modsigelser.

Med disse begrænsninger in mente konkluderer vi imidlertid, at vi gen-

nem fokusgruppesamtalerne kan se konturerne af en borgeradfærd, der forekommer at leve op til mindstekravene for demokratisk deltagelse, og for manges vedkommende (betragteligt) mere end det. Fokusgruppedeltagerne, som vi ser som typiske for store dele af den danske befolkning, er generelt velorienterede om, hvad der foregår politisk og kulturelt i samfundet. De besidder omfattende vidensrepertoarer, som de kan trække på i deres tilføjelse og kontekstualisering af mediernes informationer, og veludviklede æstetiske repertoarer der sætter dem i stand til at forholde sig kritisk til den medieskabte virkelighed, om end der som nævnt har vist sig betydelige forskelle mellem højt- og kortuddannede grupper.

Med en måske lidt risikabel metafor kan vi udtrykke det på den måde, at fokusgruppedeltagerne fungerer som habile mediejonglører i det demokratiske cirkus. De håndterer de forskellige medier og genrer med stor dygtighed. Der er store forskelle på, hvor mange „bolde“ den enkelte har i luften ad gangen, og på hvor ubesværet og elegant de håndterer dem, men de har alle rimelig mange bolde i luften, og den gennemsnitlige stil er god!

Hvad angår *medieudbudet i Danmark*, viser fokusgruppesamtalerne, at der ikke er nogen borgere, der ikke i det eksisterende medieudbud kan få opfyldt deres oplevede behov for hverdagsmæssigt og demokratisk relevante informationer. Der er, så vidt vi kan se, ikke noget åbenlyst behov for nye tilbud til seerne og læserne, bortset fra den indjusterende produktudvikling i takt med samfundsudviklingen, som også medievirksomheder løbende må foretage. Den læsermæssige, men endnu ikke økonomiske, succes for gratisdagbladene *MetroXpress* og *Urban* viser således, at der i mediemarkedet med mellemrum kan opstå eller opdages nicher, som kan opdyrkes til attraktive medietilbud for vekslende grupper. Omvendt kan fiaskoen for dagbladsinitiativet *Dagen* i efteråret 2002 tjene som eksempel på, at der åbenbart ikke var noget behov blandt langtuddannede for grundigere og mere „konstruktive“ informationer og debat om globale og nationale anliggender.

Dagens undergang kan således ses som et vægtigt modargument fra den virkelige verden imod den argumentation, som Kock (2002) fremfører om den ønskværdige udvikling for den trykte presse: Ud fra den grundholdning, at der ikke i øjeblikket lægges tilstrækkelig vægt på „det tunge nyhedsstof (...) som *alle* i et samfund har brug for hvis de skal udfylde deres rolle som medbestemmende borgere“ (Kock, 2002: 14, vores fremhævelse), foreslås følgende opskrift: „Lad tv levere *indlevelse*, lad nettet levere *information*, og lad så avisen levere *indsigt*“ (Kock, 2002: 17). Mere konkret foreslås det,

at dagbladsjournalistikken skal lægge sig efter at bringe „mindre vægt på nyheder i traditionel forstand, mindre om „politik“ forstået som de politiske personers gøremål; mere baggrund, mere om langtidsudviklinger og mere hjælp til læsernes egen opinionsdannelse“ (Kock, 2002: 14). Kun på den måde vil dagbladene kunne vende den nedadgående oplagsspiral, siges det.

Vi mener på baggrund af vores indblik i borgernes hverdagsliv med medierne, at det er ønsketænkning at foreslå, at store grupper af veluddannede gerne vil have mere dybde, baggrund og indsigt, end de allerede kan få i det eksisterende medieudbud i Danmark (*Information*, *Weekendavisen*, *Kristeligt Dagblad*, DR's Nyhedstime, *Deadline*, de store morgenavisers dækning af udvalgte politiske, sociale og kulturelle spørgsmål over dobbelttopslag, osv.). Sådan som dagligdagens pres og forpligtelser italesættes af mange veluddannede, er der simpelthen ikke tidsmæssigt plads til at bruge flere ressourcer på at holde sig dybtgående informeret om, hvad der rører sig i samfundet. Den foreslåede grundigere avis forudsætter med andre ord et idealbillede af den oplyste demokratiske borger, som ikke er realistisk.

En medvirkende omstændighed til det manglende behov for en grundigere dansk avis er desuden den voksende beredthed, som vi har kunnet konstatere blandt informanterne, til at bruge engelsksprogede medier som det oplagte supplement til de dansksprogede i en globaliseret verden, både hvad angår overblikksmedier og fordybelsesmedier, herunder som kilder til specialviden. Vores undersøgelse viser, at det gælder både internettet/www og en række engelsksprogede tv-kanaler (CNN, BBC), der indgår som en selvfølgelighed på mange danskeres nyhedspalet, også i de kortuddannede grupper. At dømme efter kioskhyldernes udbud af engelsksprogede trykte magasiner inden for livsstil, sport, hobby, videnskab og politik, gælder det også disse medier.

Dagbladet *Politikens* forsøg (fra marts 2002) med en engelsksproget søndagssektion bestående af artikler fra, og med layout som, *New York Times* peger også på, at der i dag er ret store grupper i det danske samfund, for hvem engelsk ikke er en barriere for tilegnelse af viden, og at engelsksprogede medietilbud fremover må tænkes med i vurderingen af befolkningens demokratiske oplysthed. Tillægget blev trods stor læserpopularitet nedlagt ved årsskiftet 2003-4, da annoncemængden til tillægget ikke var stor nok til, at det kunne hvile i sig selv.

Vores undersøgelse peger også på, at de internetbaserede medietilbud spiller en stigende rolle for såvel lavt- som langtuddannede. Vi nævnte

ovenfor, at mange af vores kortuddannede informanter har adgang til og færdes ganske hjemmevant på internettet, og at de både går efter overbliksskabende nyheder og uddybende informationer. Undersøgelsen er for spinkel til at danne grundlag for håndfaste prognoser om fremtidens netbaserede demokrati, men giver os ikke desto mindre (eftersom tendensen bekræftes af andre undersøgelser, se Goul Andersen (2003)) anledning til at sætte spørgsmålstegn ved de mere pessimistiske forudsigelser om internettets demokratiske potentiale, som nyder stor udbredelse blandt medieforskere. Således konkluderer den svenske medieforsker Peter Dahlgren, at

vi har efterhånden en stor viden om netbrugernes sociologiske profil: Der er tale om en stærk skæv-vidning mod velstående mænd med betydelig kulturel kapital. De økonomiske og kulturelle kompetencer, der er nødvendige for at blive online-borger, forhindrer nettet i at vinde almindelig udbredelse så langt ud i fremtiden, som vi kan se. (...) Hvis vi ser frem imod de kommende årtier, bliver „cyberspace-skellet“ et hovedtema, når man skal tage stilling til det samfundsmæssige grundlag for borgerskab. Den voksende kløft mellem de informationsrige og informationssvage i den digitale tidsalder truer med at blive en virkelig destabiliserende faktor for det demokratiske liv (Dahlgren, 2001: 47-48).

Vores undersøgelse tyder på, at det måske snarere er tid til at stille det spørgsmål, om ikke denne hæderkronede medieforsker-sandhed om informationskløften mellem de ressourcestærke og -svage borgere er ved at blive overhalet af almindelige danskeres faktiske anskaffelse og anvendelse af internet-opkoblede computere til hjælp i forbindelse med såvel mangfoldige praktiske gøremål i hverdagen som forskelligartede informationsbehov. Kommercielle brugerundersøgelser på området peger i samme retning. Vi citerer fra en rapport lavet for Telia-Stofa i marts 2003, der viser, at

danskerne bruger internettet som aldrig før. Men stik imod den almindelige opfattelse bruger voksne danskere ikke nettet til underholdning, men derimod til at gå i banken, sende post, finde vej og holde sig ajour med nyheder. Blandt brugerne bliver der desuden markant flere kvinder og ældre. (...) de ydelser, som de såkaldte „content providers“ tilbyder, er nu så gode, at de udgør et reelt alternativ til at købe en avis, gå på posthuset eller i banken (<http://www.stofa.dk/> 22.04.03).

Vores undersøgelse viser altså, at både de langtuddannede og de kortuddannede kan få opfyldt deres oplevede respektive informationsbehov med det eksisterende medieudbud. Samtidig er der tegn på, at de langtuddannede

er bekymrede for, om de dele af medieudbuddet, som især de kortuddannede bruger, har en negativ indvirkning på denne gruppes demokratiske deltagelse. Det er især tendensen til den såkaldte „tabloidisering“ af tv-mediet, som de langtuddannede kritiserer for at forsimple, forfladige og sensationalisere folks opfattelse af væsentlige politiske og samfundsmæssige problemstillinger, og for derigennem at forringe det politiske systems og politikernes mulighed for at fungere demokratisk hensigtsmæssigt. Der udtrykkes en frygt for, at mediernes fokus på enkelt-sager, hvor politikere ofte sættes i den offentlige gabestok, kan gøre politikere utilbøjelige til at tænke langsigtet og visionært.

Vores casestudie af *19Direkte* tyder på, at sådanne programmer ikke nødvendigvis har denne virkning på seerne. Netop i forhold til kortuddannede grupper ser et program som *19Direkte*, i overensstemmelse med den redaktionelle hensigt, ud til at fungere demokratisk fremmende. Samtidig er der dog bred enighed blandt de højt- og lavtuddannede om, at den nyere tv-journalistik ofte er for polariserende og konfrontationssøgende, både i aktualitets- og debatprogrammer.

Informanterne ønsker på den ene side ikke ukritisk mikrofonholderjournalistik – for eksempel skal politikere, der forsøger at træde vande og snakke udenom (som de har for vane...), holdes fast på sagens kerne – men på den anden side ser informanterne gerne, at man i højere grad søger at realisere et Habermask dialogideal, og at journalisterne ikke i så høj grad forfølger deres egen negative dagsorden. I den forbindelse lyder der (som det også var tilfældet i Schröders (1995) undersøgelse) et enstemmigt og kraftigt ønske fra seerne om, at alle kategorier af gæster, som interviewes, ikke „cutter“ af, inden de har fået en fair chance for at komme frem med deres synspunkt.

Fokusgruppedeltagerne taler ofte ud fra en præmis om, at man i den offentlige, politiske debat faktisk godt kan nå frem til en løsning, der er den „rigtige“ i forhold til det givne problem. Der er enighed om, at der bestemt kan være „flere vinkler“ på en sag, og at de skal have mulighed for at blive hørt, men fokusgruppedeltagerne ser (hvis vi skal generalisere!) ikke disse vinkler som uforsonlige modsætninger, der ikke kan nå frem til en konsensus, der tjener almenvellet. De mener, at „den sunde fornuft“ faktisk godt kunne regere, hvis ikke journalisterne satte den over styr gennem unødige polarisering af synspunkterne.

Med en metafor lånt fra en af grupperne kan man sige, at fokusgrupperne ser journalister som spejdere, der har til opgave at holde samfundsdebattens

bål i live, så det brænder lystigt. Men i stedet for at holde sig til typer af brænde, der skaber sådan et roligt brændende bål, så smider de hele tiden benzin på, selv om det slet ikke er nødvendigt for at holde bålet i live. Anbefalingen, som vi uddrager af fokusgrupperne, er altså, at journalisterne skal holde op med at smide benzin på samfundsdebattens bål.

Endelig kan vi slå fast, at det i en tid, hvor mediebrugen opsplittes og individualiseres, er de to danske public service-kanalers programmer, og her specielt deres nyheds- og aktualitetsudbud i tv (og for DR's vedkommende også radio), der er garanten for den fortsatte eksistens af et fælles diskursivt rum, hvor vi danskere kan italesætte vores nødvendige diskussion med hinanden om, hvordan vi vil indrette det danske samfund og forme dets interne forhold og dets relationer til det nærmere og fjernere internationale samfund.

DEL 3

**SÅDAN TALER MEDIERNE OM
POLITIK**

I denne del ser vi på, hvordan medierne italesætter politik. Det vil vi gøre på den måde, at vi gennem vores analyse af mediernes omtale af politik i den valgte uge vil søge at nå frem til et svar på noget af det, der ligger i det ofte fremførte spørgsmål om *mediernes definitionsmagt* inden for det politiske felt.

Dag efter dag, uge efter uge, år efter år „dækker“ medierne, hvad der foregår i dansk politik, og det er pointen med vores analyse at vise, at medierne – helt uundgåeligt – samtidig med denne løbende „dækning“ også fortæller os, hvad politik overhovedet er. Gennem den måde, hvorpå de sprogligt og billedmæssigt iscenesætter de udvalgte „sager“, som falder ind under begrebet „politik“ (i bredest mulige forstand, jf. kapitel 2), så sætter medierne også nogle rammer for, hvad vi i Danmark skal forstå ved „politik“ – hvad vi skal opfatte som politiske institutioner, hvad der skal tælle for politisk adfærd, hvem der kan være legitime politiske aktører, hvad vilkårene er for at handle politisk osv.

Det er vigtigt for os at minde om, at de rammer som medierne sætter for „politik“, ikke er nogen, de har grebet ud af den blå luft, eller nogen, de (hvem „de“ så end måtte være) egenrådigt kan fastsætte efter forogdt-befindende. Mediernes diskursive rammer for „politik“ bliver til i samspil med de diskursive rammer for „politik“, som borgerne i det danske samfund kollektivt, i hverdagen og i medierne, har udviklet gennem flere hundrede år.

Medierne er gradvist kommet til at spille en større og større rolle for italesættelsen af „politik“, i og med at der har udviklet sig et *medialiseret samfund*, hvor alt kan sættes på mediernes dagsorden og bliver gjort til genstand for offentlig samtale. På modtagersiden betyder det, at der for den enkelte borger ikke længere er noget ikke-mediepåvirket frirum, hvor éns tanker, erfaring og viden er formet uafhængigt af medierne. Men omvendt er mediernes diskurser gennemsyret af den måde, hvorpå borgerne taler om politik: Mediediskurser og borgerdiskurser er uløseligt vævet ind i hinanden, i samfundets diskursive hav hvor man nok kan skelne forskellige diskursive strømme, men hvor det i dag ikke længere lader sig gøre at isolere det mediedefinerede fra det borgerdefinerede. Som vi tidligere har sagt (kapitel 1), så er medierne i dag et forum for iscenesættelse og italesættelse af samfundets kollektive dialog med sig selv om sig selv (Fiske & Hartley, 1978).

Selvfølgerlig er det, helt banalt, sådan at medierne sætter dagsordenen for de „sager“, som hver dag dukker op i skrift, lyd og billeder fra nyhedsbu-

reauser, aviser, tv- og radiokanaler. Men heller ikke denne form for dagsordensættende magt er så stor, som mange i den offentlige debat mener. Nye undersøgelser viser, at mediernes ganske vist er initiativtagere til at sætte spektakulære enkeltsager på dagsordenen, men langt den overvejende del af det stof, der optager størstedelen af spalteplassen, stammer fra „kilderne“, de institutionelle og organisatoriske aktører (fx politikere), der fodrer journalisterne med historier (Lund, 2002). Vores pointe er, at uafhængigt af hvem der sætter mediernes dagsorden i det konkrete tilfælde, så udspringer *den måde, det sker på* af de kollektive forståelsesformer, der findes i samfundet, blandt borgerne.

Andre analyser af mediernes dækning af politik har set på den historiske udvikling i vægtningen af det politiske stofområde i forhold til andre stofområder, fx hverdags- og livsstilsstoffet, der i de senere år har vundet frem, og på udviklingen i mediernes formmæssige og æstetiske karakteristika, såsom nyhedsindslags længde, nyhedsudsendelsers og -indslags opbygning, interviewerroller samt nyhedernes verbale og visuelle form (Hjarvard, 1999b). Den etikette, man ofte kredser om for at give et signalement af den historiske udvikling i nyhedsjournalistikken ud fra sådanne analyser, er betegnelsen „tabloidisering“. Etiketten har altid negativ værdiladning, og selv om nogle analytikere ikke undlader at pege på, at tabloidisering også kan indebære en større grad af tilgængelighed i den politiske journalistik, og dermed en populariserende *demokratisering* af nyhedsdækningen (fx Fiske, 1987; Hjarvard, 2003), er det som oftest den kulturpessimistiske tone, der dominerer (fx Dahlgren, 2001).

Vores analyse af mediernes måde at italesætte politik på i denne del af bogen adskiller sig fra begge disse former for nyhedsanalyse, uden at vi tager afstand fra de indsigter, som de er nået frem til. Vi begynder nødvendigvis med at kigge på de samme typer af politiske „sager“, nemlig dem som umiddelbart møder os på avissiden og på skærmen. Men vores analytiske hovedinteresse retter sig ikke imod at afdække, hvem der konkret har defineret dem ind på dagsordenen, heller ikke imod at påvise om de er sandfærdige eller misvisende i forhold til den virkelighed, som de fremstiller for os, eller om de er mere eller mindre præget af sensationsjournalistik og forsimplende „soundbites“.

Vores hensigt er at *blotlægge og beskrive de dybere lag* i de mange enkelt-historier, der kan siges at omhandle „politik“: den diskursive understrøm, hvor historierne fortæller, hvad politik overhovedet *er* for os, der er borgere og mediebrugere i Danmark i dag. Hvilke emner og problemer skal

vi opfatte som politiske? Hvilke politiske institutioner og organisationer har vi? Hvordan fremstilles de, hvordan siges de at fungere, og på hvilke vilkår, med hvilke rutiner og ritualer? Hvilke former for handling siges og ses disse politiske instanser at muliggøre og naturliggøre? Hvilke aktører færdes i disse politiske sammenhænge, og hvordan handler de? De mange enkelthistorier om politik bliver derfor i vores sammenhæng til et påskud for at nå ned til disse dybere lag, hvor vores kollektive forståelse af „politik“ i Danmark formes og udvikles. Man kan også sige det på den måde, at vi forsøger at fremanalysere *den politiske diskursorden* i danske medier (Fairclough, 1995a). I del 4 analyserer vi så borgernes politiske diskurser på samme måde.

Inden for de trafikpolitiske diskurser, som er det gennemgående tema i undersøgelsen, fokuserer vi på, hvordan mediernes indslag og artikler „politiserer“ trafik og trafikproblemer på bestemte måder ved brug af diskursive repertoarer, der tillægger bestemte betydninger til „politik“, „politiske processer“, „politiske institutioner“ og bestemte identiteter til aktørerne.

Analysen har taget udgangspunkt i vores samfunds-, medie- og diskursteoritiske grundlag, specielt opdelingen af „det politiske“ i parlamentarisk politik, græsrodspolitik og livspolitik (kapitel 2). På dette grundlag har vi gennem vores første gennemlæsning af mediematerialet udledt seks fortolkningsrepertoarer, som vi så i næste analyserunde har samlet empirisk belæg for og revideret i det omfang, analyseprocessen gjorde det nødvendigt. Ved „fortolkningsrepertoarer“ forstår vi som tidligere nævnt „måder at tale om politik på“, som samtidig er måder at *forstå* politik på som noget, der har samfundsmæssige konsekvenser – i og med at den måde, vi taler om noget på, altid samtidig er det, der overhovedet giver det eksistens.

Det er også grunden til, at vi ikke bare taler om en række forskellige „temaer i“ eller „vinkler på“ politik. Med begrebet „fortolkningsrepertoarer“ vil vi markere den diskursanalytiske – og politiske – pointe, at „politik“ ikke bare er en eksisterende lagkage, der kan skæres i seks stykker, men at „politik“ er et foranderligt fænomen, der i vores empiriske materiale *italesættes som politik*, af medier og borgere, som netop disse seks handlingsimplicerende betydningskomplekser.

Vi er som sagt nået frem til, at det ud fra vores materiale giver mening at fremstille mediernes italesættelse af „det politiske“ gennem følgende seks fortolkningsrepertoarer:

1. *Det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet.* I dette fortolkningsrepertoire italesættes politik som partipolitiske forhandlinger med regeringen som udfarende kraft. Der er tale om en positiv udlægning af det partipolitiske spil. Kampen mellem de forskellige partier i forhandlingsprocessen, og forud for et kommende folketingsvalg, fremstilles som en naturlig dimension i den demokratiske proces. Politikerne italesættes som aktive aktører i processen, de er dynamiske og initiativrige. Den geografiske horisont er udpræget national, med udløbere til Danmarks relationer til Europa. Borgeren italesættes her som den motiverede vælger.
2. *Det parlamentariske demokrati: bagsiden af medaljen.* Her italesættes parlamentarisk politik som et demokratisk set betænkeligt spil, hvor de politiske aktører enten skildres som de aktive og bevidste skabere af studehandler eller ligefrem mafiaagtige metoder, eller som marionetagtige ofre for et politisk spil, der udarter. Det politiske system ses her som præget af indspished, magtfordrejning og nepotisme. Borgeren italesættes her som den desillusionerede vælger.
3. *Populisme i medierne: borgerne mod systemet.* I dette fortolkningsrepertoire italesættes det politiske system som en størrelse, der står i modsætning til folket: Politikerne er fjerne fra almindelige menneskers hverdag, derfor uvidende om problemernes reelle karakter og fremstår derfor som arrogante, når de skal forholde sig til konsekvenserne af den lovgivning, de har ansvaret for. Repertoiret fremstiller undertiden det politiske system som blot en del af et større magtkompleks, der også omfatter ledende repræsentanter for erhvervslivet. Borgeren italesættes her som en del af „folket“ og som offer for politiske beslutninger.
4. *Græsrodder som politiske aktører: vækst eller miljø.* Her fremstilles græsrodsorganisationer og NGO'er som aktører på den subpolitiske scene, i opposition til og i samarbejde med det parlamentariske system. I vores trafikpolitiske sammenhæng er det især konflikten mellem hensynet til økonomisk vækst på den ene side og hensynet til miljøet på den anden der italesættes, ofte som en modsætning mellem private og offentlige transportformer. Den geografiske horisont spænder her, ligesom i det følgende repertoire, fra det lokale over det nationale til det globale. Borgeren italesættes her som (potentiel) politisk aktivist.
5. *Politikken i hverdagen: forhandling af individuelt ansvar.* Her italesættes den enkelte borgers handlinger i hverdagen som potentielt politiske, især i rollen som politisk forbruger. Hverdagen fremstilles som præget af valg mellem forskellige former for ansvarlighed, hvor ansvaret for det globale

miljø og menneskerettigheder sættes op imod ansvaret for den nære hverdag, familien, børnene osv. I den trafikpolitiske sammenhæng kondenseres valget til at handle om „bilen“ over for mindre miljøbelastende transportformer (cykel, bus, tog). Borgeren italesættes her som (potentiell) aktivist-i-hverdagen.

6. *Metadiskurser om politik.* Medierne fremstiller ikke bare det politiske felt som handlingsrum for forskellige former for politiske aktører, men italesætter det også som genstand for refleksion. Det vil sige, at medierne træder et skridt tilbage fra de politiske sager og kaster et analytisk blik på politikens bagvedliggende begreber og spilleregler, og tilbyder vurderinger af hensigtsmæssigheden af såvel det politiske system som vekselvirkningen mellem det politiske system og medierne. Borgeren italesættes her som den politisk vidende debattør.

Selv om disse fortolkningsrepertoier sjældent optræder i ren form i de enkelte nyhedsindslag og -historier, men ofte er iblandet momenter fra et eller flere andre repertoier, vil vi af hensyn til fremstillingens overskuelighed overvejende se bort fra sådanne overlap og kun i enkelte tilfælde påpege blandinger mellem fx populistiske og græsrods-repertoier. Vi vil i resten af denne del gennemgå disse politiske repertoier ét for ét, og med fyldige eksempler beskrive, hvordan medierne i samklang med borgerne sætter og udfylder rammerne for, hvordan vi kan tale, tænke og handle politisk.

Ud over at analysere mediernes fremstilling af trafikforliget analyserer vi også, hvordan politik italesættes i medierne på andre områder end trafik. Formålet er at kortlægge det meningsunivers, som skabes af den overordnede politiske diskursorden i medierne, og som giver betydning til „det politiske“, ikke blot på det trafikpolitiske område, men mere generelt. Desuden udgør dette overordnede politiske univers trafikforligets intertekstuelle ramme, som former de betydninger, som forliget og trafikpolitik som sådan tilskrives i medierne.

For de to første repertoiers vedkommende strukturerer vi fremstillingen således, at vi starter med eksempler hentet fra vores trafikpolitiske case, sådan som den optræder i aviser, radio og tv (se listen over de medier, der indgår i analysen i kapitel 4). Med afsæt heri analyserer vi for tv og radios vedkommende, hvordan de samme diskursive repertoier kommer til udtryk inden for andre politikområder, som de fremstilles af nyhedsmedierne. De sidste fire fortolkningsrepertoier kommer i den valgte uge især til udtryk inden for andre politikområder end trafikpolitik.

Til slut tager vi en opsamlende diskussion, der gennem en grafisk model giver et overblik over den måde, hvorpå det politiske italesættes i det mediediskursive landskab. Det vil her blive klart, hvilke diskursive repertoarer der rager op i dette landskab, og hvilke der fører en mindre iøjnefaldende tilværelse, i en uge i det medialiserede Danmark.

DET PARLAMENTARISKE DEMOKRATI I ARBEJDSSTØJET

DET TRAFIKPOLITISKE FORLIG I MEDIERNES ITALESETTELSE: DEN TRYKTE PRESSE

I de mest positive fremstillinger af forliget som udtryk for det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet er der fokus på forligets resultater enten som et produkt af en konsensus i forhandlingerne eller af højrefløjens sejr i en partipolitisk kamp. Til sammenligning fokuserer de mere ambivalente fremstillinger inden for repertoiret på en bestemt gruppes/bestemte gruppers nederlag i kampen.

I *Jyllands-Postens* artikel (24.01.01) lige før indgåelsen af forliget fremlægges muligheden for at opnå konsensus som hensigtsmæssigt kriterium for regeringens valg af forligspartnere og afvisning af andre partier (boks 1). Artiklen er skrevet ud fra trafikministerens perspektiv, hvor trafikministeren positioneres som handlekraftig og konsensussøgende agent, som står over for en forhindring i form af SF's og Enhedslistens modstand. Mens modstanden præsenteres som forhindring for skabelsen af en konsensus, lægges der vægt på trafikministerens handlekraft, og det antydes, at forliget vil gå igennem, forhindringerne til trods. I starten af artiklen står der, at ministeren „håber dog på forlig i dag“ og til sidst pointeres der, at han „sætter ... stadig på at aftalen falder på plads“.

Den trafikmæssige balance i det forventede forlig udtrykkes i avisens egen stemme gennem en ressourcefordelingsdiskurs, der fremhæver den lige fordeling af ressourcerne til henholdsvis private og kollektive transportformer. Det drejer sig både om overskriften – „Trafik: Milliarder til veje og tog“ – og til den første sætning i selve artiklen: *Bilisterne kan se frem til at turnere på flere nye motorveje og motortrafikveje landet over, mens togpassagerer i Storkøbenhavn kan glæde sig over udsigten til, at S-togsnettet udvides til Roskilde*. Der tales om positive udviklinger for begge grupper, både private bilister og brugere af den kollektive trafik. Avisen identificerer sig med trafikministerens forsøg på at opnå konsensus ved at udviske grænserne mellem dens egen og trafikmi-

TRAFIK: MILLIARDER TIL VEJE OG TOG

SF og Enhedslisten er ved at spænde ben for trafikminister Jacob Buksti, der vil bruge tre gange så meget på veje som på jernbaner. Ministeren håber dog på forlig i dag.

Af Morten Langager

Bilisterne kan se frem til at turnere på flere nye motorveje og motortrafikveje landet over, mens togpassagerer i Storkøbenhavn kan glæde sig over udsigten til, at S-togsnettet udvides til Roskilde. Det er hovedelementerne i en ny langsigtet investeringsplan på trafikområdet som trafikminister Jacob Buksti (S) i disse dage arbejder på at få i hus. Men ministeren er imidlertid løbet ind i problemer. Det har længe set ud til, at aftalen om at investere fire og en halv milliarder kr. i veje og jernbaner skulle forhandles på plads med de borgerlige partier, men SF og Enhedslisten har nu foreløbig sat en kæp i hjulet på forhandlingerne. Venstrefløjens rasende over, at Buksti lægger op til at bruge tre gange så mange penge på nye motor- og motortrafikveje som på jernbanen: "Godt nok er der ikke slået søm i forliget endnu, så vi kan stadig have en lille forhåbning om, at der kommer noget godt ud af det, men som det ligger nu, er det den kollektive trafik, der ofres til fordel for privatbilismen," siger SF's trafikordfører Margrete Auken. Enhedslisten mener, at trafikministeren, hvis han gennemfører en aftale alene med de borgerlige partier, begår forligsbrud: "Men jeg kan nu konstatere, at vi skal mødes med regeringen igen onsdag, og jeg kan konstatere, at vi er enige om at drøfte S-togsløsningen i et større perspektiv," siger trafikordfører Søren Kolstrup.

Usikkerhed

Med denne melding er der stadig usikkerhed omkring, hvilke partier Buksti kan nå til enighed med, og hvilke konkrete initiativer parterne kan blive enige om. Men ifølge Jyllands-Postens oplysninger vil et forlig mellem regeringen, Venstre, de konservative, CD og Kristeligt Folkeparti med stor sandsynlighed omfatte milliardinvesteringer i følgende: (...)

Hvis parterne bliver enige er det endnu uvist, hvor lang tid der vil gå før udbygningerne står færdige. "Men en kommende borgerlig regering vil gøre alt for, at det bliver så hurtigt som overhovedet muligt. Det er de sidste motorveje, der skal bygges i landet, og det kan ikke gå for hurtigt," siger de konservatives trafikordfører Kaj Ikkast. De fire en halv milliard kr. rækker ingenlunde til alle investeringerne, men med planen vil parterne give hinanden håndslag på, hvilke områder der skal prioriteres højest i de kommende år. Dertil kommer den femårige rammeaftale, som venstrefløjens lavede med regeringen i november 1999, der gav DSB og Banestyrelsen 5,75 mia. kr., mens vejene blev tilført én mia. kr. Trods uenigheden satser trafikminister Jacob Buksti stadig på, at aftalen falder på plads i dag, så den kan præsenteres for offentligheden torsdag. Sker det, kan aftalen blive den første konkrete opfølgning på den redegørelse om offentlige investeringer, som finansminister Pia Gjellerup (S) fremlagde i går.

Jyllands-Posten, 24. januar 2001, 1. sektion, side 5.

nisterens stemme. I kontrast til det repræsenteres konfliktmomenterne kun gennem andre stemmer i direkte citater, der skaber en klar afstand mellem journalisten/avisen og de citerede: „*Godt nok er der ikke slået søm i forliget endnu, så vi kan stadig have en lille forhåbning om, at der kommer noget godt ud af det, men som det ligger nu, er det den kollektive trafik, der ofres til fordel for*

privatbilismen,“ siger SF’s trafikordfører Margrete Auken. Her fremstilles konflikten ud fra en påstand om, at ressourcerne ikke bliver lige fordelt blandt alle transportformer, men at de bliver ulige fordelt til bilisternes fordel.

I en artikel fra *Politiken* den 25. januar fokuseres der på højrefløjens sejr i den partipolitiske kamp frem for konsensusøgning som i vores første eksempel. Først beskæftiger artiklen sig med højrefløjens triumf i forliget og derefter med indvendingerne fra de besejrede parter (boks 2).

Resultaterne af forliget betegnes flere gange i hverdagsprog som „gaver“ til de borgerlige og som en sejr i en fodboldkamp, hvor sejrherrene kaldes for „asfaltbanden“ („1-0 til asfaltbanden“). Navnet „asfaltbanden“ trækker intertekstuel på en udtalelse i TV2 *Nyhederne* den 24. januar af Enhedslistens trafikordfører Søren Kolstrup: „Vi er tilbage til tiden før Sonja Mikkelsen, at det i den grad er asfaltbanden, der har vundet løbet og det er dem, der har førertrøjen på i øjeblikket“ (se under tv-nyhedsanalysen nedenfor). Forliget beskrives ved brug af en fodboldmetafor som en kamp, der retter sig strategisk mod valget, og de medvirkende politikere betegnes som aktive og bevidste agenter i dette strategiske spil.

Det konstateres kategorisk, at forligspartierne har antydnet, at regeringen har været motiveret af det kommende valg, og denne påstand understøttes af et direkte citat af Brian Mikkelsen om motorvejens popularitet i Danmark. Derefter fastslås det, at venstrefløjen har antydnet, at trafikminister Jacob Buksti urimeligt er blevet motiveret af egne politiske interesser i sin valgkreds. Dette følges af et citat af Buksti, hvor han peger på en løsning af et trafikmæssigt problem som det „afgørende“ for ham, og hvor forligets resultater fremstilles som løsninger på objektive trafikproblemer frem for som et produkt af politiske tolkninger af problemerne. Derudover demonstrerer han ved brug af en ressourcefordelingsdiskurs, at der er tale om en kamp mellem de offentlige og de private transportformer: [Han] understreger, at det ikke handler om tog eller biler: „Jeg vil hellere tale om transport“. Og han trækker på en miljødiskurs for at støtte forliget: „Men miljøpåvirkningen er ikke nødvendigvis kun negativ. Det er meget skadeligt, når bilerne holder stille i kø på motorvejen, så hvis hastigheden kommer op, kan det faktisk mindske luftforureningen“. Samspelet mellem parlamentariske og subpolitiske reper-toirer fremgår af den korte omtale af WWF’s intervention i sagen.

Til sidst i artiklen beskrives reaktionerne fra Vibeke Peschardt, trafikordføreren for et af regeringspartierne, de Radikale, som taler inden for en ressourcefordelingsdiskurs, hvor skelnen mellem den offentlige trafik og den private bilisme gøres til noget væsentligt i modsætning til, hvad Jacob

GAVER TIL DE BORGERLIGE

Jubel i højre side af Folketinget over trafikaftale. S-tog fra København til Roskilde og større motorveje ved København.

Af Christine Cordsen

1-0 til asfaltbanden. Sådant karakteriserer venstrefløjens regeringens trafikaftale med de borgerlige partier, der betyder nye motorveje for 4,5 milliarder kroner. Den samtidige beslutning om S-tog til Roskilde finder venstrefløjens for uambitiøs. "Vi er meget, meget tilfredse. Vi har fået så mange gaver og ønsker opfyldt", sagde trafikordfører Brian Mikkelsen (K), da aftalen var på plads i går. Trafikminister Jacob Buksti (S) indgik forlig om motorvejene og S-tog til Roskilde med de konservative, Venstre og CD. Kristeligt Folkeparti er kun med til jernbanedelen og nogle motorvejsstrækninger uden for hovedstaden.

De glade forligspartier antydede, at regeringen har haft et valg i tankerne. "Et kvalificeret gæt er, at motorveje er meget populære rundt omkring i landet", siger Brian Mikkelsen. Venstrefløjens har også kraftigt antydet, at Jacob Buksti valgte forlig med de borgerlige, fordi han ville have droppet de omstridte arealreservationer til at udvide jernbanen mellem København og Ringsted – igennem Valby, hvor Buksti er valgt. "Det afgørende for mig har været at få brudt den blokering, der har været mellem København og Roskilde. Aftalen betyder flere tog til Roskilde og en bedre betjening", siger Jacob Buksti og understreger, at det ikke handler om tog eller biler. "Jeg vil hellere tale om transport. Vi har i de senere år foretaget massive investeringer i jernbaner, og nu er der behov for at afvikle nogle åbenlyse problemer. Med trængsel på motorvejene i hovedstaden og med strækninger med mange trafikulykker", siger Jacob Buksti. Han erkender, at mere motorvej kan betyde flere biler. "Men miljøpåvirkningen er ikke nødvendigvis kun negativ. Det er meget skadeligt, når bilerne holder stille i kø på motorvejen, så hvis hastigheden kommer op, kan det faktisk mindske luftforureningen", siger Buksti. Både venstrefløjens og Verdensnaturfonden, WWF, er dog bekymret over miljøkonsekvenserne af trafikaf-talen. WWF har i et brev til statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) gjort opmærksom på, at det kun er få dage siden nyheden om, at menneskeskabt CO₂-udledning er ved at ændre klimaet drastisk. De radikale udtrykker forsigtig tilfredshed. "Der mangler stadig ressourcer til jernbaner, men det var ikke muligt at nå længere i denne omgang. Det tager jeg til efterretning. Det er betingelserne for at indgå forlig. Men det er fortsat et radikalt krav, at fremtidige finanslove skal afsætte penge til investeringer i jernbanen", siger trafikordfører Vibeke Peschardt (R). Jacob Buksti understregede oven på aftalen i går, at han er enig i, at der i de kommende år er behov for at drøfte den kollektive trafik.

Politiken 25. januar 2001, 1. sektion, side 4.

Buksti udtalte, og hvor der svagt antydes, at der er tale om en skævhed i fordelingen til gavn for den private bilisme: „Der mangler stadig ressourcer til jernbaner, men det var ikke muligt at nå længere i denne omgang. Det tager jeg til efterretning“. Skævheden betegnes samtidig som et uundgåeligt produkt af det partipolitiske spil i forliget: „Det er betingelserne for at indgå forlig“. Der er altså tale om en erkendelse af, at rammerne for det strategiske spil i forliget begrænser aktørernes handlerum, således at de ikke kan stå til ansvar for de resultater, som er et produkt af rammernes virke.

Hermed legitimerer Vibeke Peschardt forligets resultater som et produkt af det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet, samt de Radikales medvirken i forliget. Og i Peschardts sidste udtalelse fremstilles de Radikale som handlekraftig agent i det partipolitiske spil: „Det er fortsat et radikalt krav, at fremtidige finanslove skal afsætte penge til investeringer i jernbanen“. At det dominerende parti i regeringen, Socialdemokratiet, tager hensyn til de Radikale som medspillere bekræftes implicit i Jacob Bukstis replik, som fremlægges i et indirekte citat som det sidste indlæg i artiklen: „... *han er enig i*, at der i de kommende år er behov for at drøfte den kollektive trafik“ (vores fremhævelse). Der er dog kun tale om en accept af de Radikales generelle fokus på den kollektive trafik frem for en accept af de Radikales specifikke krav om pengeafsættelse. Dette afspejler uligheden i magtrelationerne blandt forligsparterne.

I en artikel i *Politiken* (25.01.01) ses forligets resultater ud fra jernbanens perspektiv. Her er fokus på reaktionerne fra konkrete aktører – især DSB's administrerende direktør Henrik Hassenkam – der udtrykker skuffelse over resultaterne for jernbanerne, samtidig med at han positionerer sig som deltager i en proces, hvor det kan nytte noget at være med: „Men jeg noterede mig da også, at ministeren skitserede, at der var en række jernbaneprojekter i den nære fremtid, som der skulle arbejdes med. Vi vil så selvfølgelig arbejde for, at der i de fremtidige beslutninger kommer lidt mere jernbane med.“ Forligsprocessen tages således for givet som den naturlige måde at føre denne form for politik på, og der sættes ikke spørgsmålstejn ved dens legitimitet.

Det politiske valg mellem offentlige og private trafikløsninger sættes i en lederartikel i *Jyllands-Posten* (26.01.01) kontant i relation til det politiske spektrum fra venstre til højre, med Socialdemokratiet som midterpartiet, der over tid – og afhængigt af hvem der beklæder trafikministerposten – søger at tilgodese en afbalanceret trafikpolitik (boks 3).

Her bliver forliget støttet som en aftale, der fremmer befolkningens interesser. Befolkningen italesættes som *almindelige lønmodtagere*, der bruger bilen som arbejdsredskab. Venstrefløjens modstand til forliget fremlægges i et negativt lys som baseret på „nærmest ubændig[t] raseri“ Venstrefløjens modstand mod forliget udfordres endvidere gennem en afvisning af SF-ordføreren Margrete Aukens anklage om, at regeringen motiveres af et ønske om „at have borgerlige vælgere“. Mens artiklen udfordrer Margrete Aukens påstand, trækker den på en diskurs om det partipolitiske spil ved at tolke regeringens ønske om aftalen som en valgstrategi; forskellen fra

AFBALANCERET TRAFIK (LEDER)

JACOB BUKSTI kan som trafikminister brillere på en billig baggrund. Efter forgængerer Sonja Mikkelsens blinde tro på den kollektive trafiks velsignelser kunne det kun gå fremad på denne vigtige ministerpost, som desværre gennem årene har været besat med så mange politikere af letvægtsklasse. Den nye trafikaftale til 5,3 milliarder kroner mellem regeringen og den borgerlige opposition bygger på Jacob Bukstis afbalancerede trafikpolitiske holdninger, som rummer et fornuftigt både-og og ikke et enten-eller, når standardspørgsmålet om kollektiv kontra individuel trafik dukker op.

Trafikaftalens indhold er trods de to venstrefløjpartiers nærmest ubændige raseri over at være holdt uden for ikke så overraskende endda. Faktisk sagde Jacob Buksti få uger efter sin tiltræden sidste år til Jyllands-Posten, at nu måtte det være bilernes tur til at få løst presserende problemer efter en årrække med store investeringer i den kollektive trafik. Aftalen, som følger efter et stort og kostbart jernbaneforlig i 1999, indebærer en mærkbar udbygning af motorvejsnettet, mens 800 millioner kroner afsættes til jernbaneforhold, især til en S-togsforbindelse mellem Høje Tåstrup og Roskilde. SF og Enhedslistens ordførere kan og vil ikke forstå, at en udbygning af de mest belastede motorveje, hvor bilkøer i myldretiden er dagligdag, betyder større sikkerhed og formindsket forurening, som ellers for dem er mærkesager. De vil naturligvis ikke vide af, at bilerne flere steder i landet belaster miljøet mindre end gabende tomme tog. Desuden vender de det døve øre til, når socialdemokratiske kernevælgere i fagbevægelsen kræver et stop for politisk hetz mod bilisterne.

Bilen er for almindelige lønmodtagere et arbejdsredskab, siger således Dansk Metal, som sidste år på lederplads lod sit fagblad affyre denne salut: "Bilen er en nødvendighed for mange moderne danskere og for det danske samfund. Det vil vi gerne både en socialdemokratisk trafikminister og en socialdemokratisk miljøminister sige højt." Det er pinligt og latterligt, når SF-ordfører Margrete Auken efter trafikforliget fremfører den påstand, at "regeringen er ikke til at tage alvorlig. Nu skal den til at have borgerlige vælgere." Sagen er ganske enkel. Regeringen går på jagt efter de titusinder, der er tvunget til at køre til og fra arbejdspladsen i egen bil, fordi den kollektive trafik ikke er i stand til at dække deres transportbehov.

På det mere overordnede politiske plan har regeringen desuden villet demonstrere, at den også kan indgå forlig med borgerlige partier efter de mange eksempler på, hvad et samarbejde med SF og Enhedslisten fører til. Den tilsigtede konsekvens i form af fremgang i meningsmålingerne er totalt udeblevet. Landets bilejere udreder hvert år 40 milliarder kroner i skatter og afgifter til offentlige kasser. Det kan ikke være et urimeligt forlangende, at de for denne gigantiske sum får en smule tilbage i form af et rimeligt udbygget vejnet. Det indgåede forlig binder heldigvis ikke den kommende borgerlige regering. Der er levnet plads til yderligere trafikinvesteringer, når de hvad enten det gælder vejene eller den kollektive trafik kan besluttes og realiseres.

Jyllands-Posten, 26. januar 2001, 1. sektion, side 8.

Aukens anklage er, at artiklen ser regeringens målgruppe ikke som *borgerlige vælgere*, men som almindelige mennesker i skikkelsen af de titusinder, der er tvunget til at køre til og fra arbejdspladsen i egen bil.

Synet på forligsforhandlingerne som en demokratisk proces, der fungerer „godt nok“ italesættes flere gange i avisdækningen, også i de lokale aviser *Dagbladet Roskilde Tidende* og *Roskilde Avis*. Politikerne, der handler ud fra

lokale interesser, fremstilles som handlekraftige medspillere. Der er tale om et ambivalent syn på forliget som en del af det parlamentariske demokratis virke, men i ret griset arbejdstøj. Nogle af resultaterne betegnes positivt, mens andre kritiseres som uretfærdige. På forsiden af *Roskilde Tidende* den 25. januar for eksempel præsenteres tildelingen af ressourcerne som ubalanceret, både hvad angår regionerne og trafikformerne. Overskriften „Nej til motorvej – ja til S-tog“ bruger hverdagssprog til at fremlægge resultaterne af forliget. Først behandles fraværet af en investering i Holbækmotorvejen og derefter investeringen i S-toget til Roskilde. I beskrivelsen af den manglende motorvejsinvestering påpeges den ulige regionale fordeling:

Motorvejen [Holbæk-Roskilde-København] fik ikke plads blandt dem, der skal udvides, selv om der stort set hver morgen og aften er store trafikale problemer på strækningen Roskilde-Fløng. Til gengæld blev der plads til en omfartsvej ved Nors mellem Thisted og Hanstholm, hvor der dagligt kører omkring 3000 bilister (*Dagbladet Roskilde Tidende*, 25. januar 2001).

Investeringen i S-toget til Roskilde fremlægges derefter som modvægt til denne negligering af lokalområdet: „Lokalt kommer der dog til at ske noget. Ifølge planen skal der investeres 800 millioner kroner i udbygning af S-togsnettet, så det kommer til at gå til Roskilde.“ Denne balancegang på forsiden mellem de positive og de skuffende resultater fastholdes i en artikel vedrørende Roskilde i samme avis (2. sektion, side 4), som omhandler de ambivalente reaktioner i lokalområdet. Underoverskriften er således „Blandede følelser for trafikforlig“. Her baserer forbeholdene sig på den manglende støtte til en udvidelse af den lokale motorvej frem for en utilstrækkelig investering i jernbanerne. Stemmerne, der udtrykker de negative og blandede reaktioner, er ikke avisens eller artiklens egen stemme, men lokalpolitikeres samt de konservatives trafikordfører Brian Mikkelsen: Artiklen bruger direkte citater med citationsmarkører for at repræsentere ytringerne fra en lang række lokale og nationale politikere. I flere af de citerede udtalelser trækkes der på en regional fordelingsdiskurs for at kritisere den manglende støtte til den lokale motorvejstrækning, som fx i denne udtalelse fra det lokale folketingsmedlem for Venstre Jens Hald Madsen:

I forhold til, at der kører omkring 60.000 biler på Holbækmotorvejen i døgnet, prioriterer regeringen landsbyen Nors mellem Thisted og Hanstholm, hvor der kun kører 3000 biler dagligt. Det gør det svært for mig

at forstå regeringens prioritering, siger det lokale folketingsmedlem Jens Hald Madsen (*Dagbladet Roskilde Tidende*, 25. januar 2001).

Sammenligningen mellem den lokale motorvejsstrækning og motorvejen i Nors tjener til at demonstrere den uretfærdige fordeling af ressourcer på tværs af regionerne (nedenfor analyserer vi TV2 *Nyhedernes* italesættelse af samme sag som et eksempel på repertoire Bagsiden af medaljen). Der er tale om den samme sammenligning som i forsiderapporten analyseret ovenfor, hvor det er med avisens egen stemme, at sammenligningen foretages. Jens Hald Madsens erklærede problemer med at forstå regeringens prioritering bygger på en forestilling om den retfærdige regionale fordeling som politisk spilleregulering, der er blevet brudt. Samtidig fremstiller han forligets udfald som et resultat af forhandlinger, som han – som en del af „vi“ – har spillet en aktiv og magtfuld rolle i: „Havde vi ikke forlangt, at strækningen blev skrevet ned på papiret, så var den overhovedet ikke kommet med, siger Jens Hald Madsen, der også ærgrer sig over, at arealreservationerne langs banen mellem København og Ringsted sløjfes.“

Forhandlingernes udformning som partipolitisk spil, hvor de forskellige partier handler som aktive agenter, fremhæves yderligere i hans næste udtalelse, hvor han udtrykker et ønske om, at SF og Enhedslisten „får held til at presse regeringen til ikke at droppe arealreservationerne langs banen“. Denne positionering af sig selv og andre partier som aktive medspillere i forhandlingerne antager en anerkendelse af forhandlingerne som del i en demokratisk proces, hvor medspillerne er handlekraftige. Vel er der tale om en proces, der ikke fungerer som den bør, idet den fører til en uretfærdig regional fordeling af ressourcer, men den fungerer godt nok til, at det kan betale sig at være med som forhandlingspartner. Og når man er med som forhandlingspartner, agerer man hæderligt som repræsentant for lokale interesser med udgangspunkt i en forståelse af lokale problemer og behov frem for et illegitimt ønske om personlig fremgang.

I dækningen af den sidste forhandlingsfase inden forliget positioneres politikerne, som repræsenterer lokale synspunkter som forhandlere, der har noget at skulle have sagt. For eksempel positioneres den konservative Brian Mikkelsen og Venstre-folketingsmedlem Jens Hald Madsen på denne måde i forsidsartiklen i *Dagbladet Roskilde Tidende* den 23. januar 2001 med overskriften *Fløng-udvidelse prioriteres højt*:

Vi kæmper som besatte for at få det med, men jeg vil ikke lægge skjul på, at nu må andre partier mobiliseres. Vi prioriterer Fløng-strækningen højest af det, der er tilbage at forhandle om, siger den konservative Brian Mikkelsen, der mener, at forbedringer på de få kilometer virkelig ville betyde meget

Det lokale Venstre-folketingsmedlem Jens Hald Madsen mener, at det vil være uanstændigt, hvis ikke Holbækmotorvejen kommer med i planen. Han vil personligt gøre alt, hvad han kan, for at få sit parti til at kæmpe for en Fløng-udvidelse (*Dagbladet Roskilde Tidende*, den 23. januar 2001).

I kølvandet på forliget opfatter de politikere, der repræsenterer lokale interesser, forligets resultater som skuffende, men de citerede lokalpolitikere er ikke opgivende, de tilskriver sig handlingsmuligheder i den politiske proces.

I den trykte presse skaber repertoireet om det parlamentariske demokrati i arbejdstøj alt i alt en positiv fremstilling af forligsforhandlingerne som en demokratisk proces, der fungerer „godt nok“. De aktører, som repræsenterer partier, der var med i forhandlingerne, eller repræsenterer en interessegruppe på lokalt såvel som nationalt plan, fremstilles som handlekraftige agenter. Mens fremstillingen af forliget i den trykte presse er *overvejende* positiv, kan man også spore mere ambivalente fremstillinger inden for repertoireet. I de mere ambivalente fremstillinger påpeges nogle begrænsninger for forliget, som sættes af rammerne for det strategiske spil: Det erkendes nemlig, at rammerne for det strategiske spil i forliget begrænser aktørernes handlerum. Ofte fokuseres der på regionalpolitiske hensyn, eller på balancen mellem offentlig og privat transport, og forliget kritiseres for at indebære en ulige og uretfærdig fordeling i begge henseender. Men selv om forliget ses som en proces, der ikke helt fungerer som den bør, er der alligevel tale om en proces, der fungerer godt nok til, at det kan betale sig for alle aktørerne at være med som forhandlingspartnere. Denne fundamentale anerkendelse af forligsforhandlingerne som demokratisk praksis står i kontrast til den diskurs om det partipolitiske spil, der fremhæver politikens beskidede bagside (se kapitel 12).

DET TRAFIKPOLITISKE FORLIG I MEDIERNES ITALESETTELSE: TV OG RADIO

Den måde, hvorpå nyhedsudsendelserne på både DR1 og TV2 dækkede det trafikpolitiske forlig, som den socialdemokratisk-radikale regering indgik med en række borgerlige partier i januar 2001, er et klassisk eksempel på den måde, hvorpå større politiske forlig iscenesættes i hovednyhedsuden-

delsene. Her i TV2's udgave den 24. januar kl. 19.00, hvor trafikforliget var dagens første og største historie (boks 4.).

Det to minutter lange indslag starter med et dynamisk anslag, der dramatisk lader en politikers muntre tilråb til trafikministeren udgøre udsendelsens første ytring, som studieværten derefter i samme tone replicerer til, inden hun leverer historiens overskrift. Billedsiden viser stedet, hvor politik foregår: politikertrængsel på Christiansborgs gange, med partiernes trafikordførere som de mest synlige. Almindelige danskeres reaktion på forliget udtrykkes i en kort billigende sætning fra en bilist fanget ved en hovedvej ude i landet.

Reportagen sættes i gang af studievært Lotte Mejlhede, der straks giver ordet videre til reporter Inge Borggaard, der i en blanding af billedindslag med voice-over og soundbite-interviewklip med forligspartiernes ordførere tegner et billede af forliget. Trafikministeren får lejlighed til at forklare, hvordan den demokratiske mekanik fungerer i et demokrati med mindretalsregeringer, når „de nødvendige planlægnings tiltag“ skal sikres, også ind i næste valgperiode. Politikerne bag forliget fremstår her som fremsynede og handlekraftige folk, der har blik for, hvad fremtiden kræver. Dette proaktive perspektiv betones endnu mere i 22-udsendelsen, hvor hele historien vinkles således: „Dagens motorvejsforlig er kun begyndelsen. Trafikministeren planlægger allerede mere asfalt om blot to år“.

Derefter følger en lidt mere uddybende beskrivelse af forligets indhold, understøttet af relevant grafik. Så kommentarer fra to repræsentanter for den del af det danske folk, der kommer til at nyde godt af forligets motorvejsudbygning. Man får indtryk af, at politikerne er i samklang med borgerne, der hilser forliget med tilfredshed, samtidig med at der dog lyder den kritiske bemærkning, at forliget kommer „for sent“ – politikerne har åbenbart ikke helt haft fingeren på pulsen.

Til slut får seeren endnu et par partipolitiske kommentarer, varierende fra den overstadige borgerlige partiordfører, der spøgefuldt ønsker sig endnu flere motorveje, til den sammenbidte venstrefløjsordfører der malende konstaterer, at det er „asfaltbanden“, der „har førertrojen på“ i øjeblikket. Måske lidt indforstået siges det, at venstrefløjen havde bedre muligheder for at udøve politisk indflydelse under den tidligere trafikminister, der åbenbart var mere optaget af venstrefløjens miljøorienterede ønske om bedre vilkår for offentlig trafik. Det fører naturligt frem til den afrundende kommentar fra studieværten, at venstrefløjspartierne stadig overvejer, om de skal stemme for „forliget om jernbanerne“.

Ud over den konkrete orientering om selve forliget får seerne i dette

BOKS 4.

TV-NYHEDERNES LYDSIDE	TV-NYHEDERNES BILLESIDE
<p>Studievært, Lotte Mejlhede. Arne Melchior: "Kom frem, minister"</p> <p>Lotte Mejlhede: Og det gjorde ministeren. Forlig mellem regeringen og de borgerlige. Motorveje for fire milliarder kroner (siges med eftertryk)</p> <p>Mand: "Det er meget fint, at det kommer nu". <i>Larm fra bilerne</i></p> <p>Nye motorveje flere steder i landet og en ny S-togsstrækning til Roskilde. Til stor irritation for venstrefløjen indgik trafikministeren i dag forlig med de borgerlige.</p> <p>Voice-over Inge Borggaard orienterer: Trafikordførere kunne i dag finde det helt store smil frem.</p> <p>Brian Mikkelsen, trafikordfører, konservative: Det er en fremragende aftale. Arne Melchior: Meget tilfreds. Og glad og taknemmelig. Svend Heiselberg, trafikordfører, Venstre: Jeg synes, det er en god aftale.</p> <p>Voice-over Inge Borggaard: I dag indgik CD og de Konservative og Venstre trafikforlig for de næste fire år med trafikminister Jacob Buksti.</p> <p>Jacob Buksti, trafikminister Socialdemokratiet: Når vi har været optaget af at få en aftale med et flertal, altså et flertal i Folketinget, partier som også kan række ind over en fireårig periode, er det præcis for at sikre, at de nødvendige planlægningsiltag, som nu skal i gang, også kan gennemføres, uden at der er udsigt for unødvendige afbrydelser.</p> <p>Voice-over Inge Borggaard: Trafikforliget betyder nye investeringer primært på vejområdet over hele Danmark. De fire store investeringer er forlængelse af S-togslinjen til Roskilde, der åbner i 2005. Udbygning af motorringvej 3 om København, der åbner 2006. Bygning af motorvejen Odense og Svendborg, der åbner 2007 og endelig bygning af motortrafikvej Herning - Brande, der vil stå færdig i 2008. I alt koster forliget små 5,3 mia. kr.</p> <p>På Fyn tager de godt imod nyheden om endelig at få en motorvej.</p> <p>Andreas Nellemann, virksomhedsejer: Det er helt sikkert, vi skal have nogle hurtige transporter, for at komme fra erhvervslivet og så til her. Der er ikke nogen tvivl om det her.</p>	<p>Mødelokale på Christiansborg, trafikordførerne er samlet. Close-up af Arne Melchior.</p> <p>De borgerlige uden for lokalet, de er glade. Pressemøde.</p> <p>En trafikeret vej. Close-up af mand ved hovedvej.</p> <p>I studiet close-up af Lotte Mejlhede. Stil: En motorvej. Tekst: Nye motorveje.</p> <p>Trafikordførerne foran mødelokalet. Smiler.</p> <p>Close-ups af Brian Mikkelsen, Arne Melchior, Svend Heiselberg</p> <p>Igen foran lokalet, der er meget leben.</p> <p>Jacob Buksti til et pressemøde.</p> <p>Grafik: danmarkskort. De nævnte udbygninger tegnes ind, når de nævnes. I stor hvid ring : 5,3 mia. kr.</p> <p>En landevej, bilerne kommer lige imod kameraet.</p> <p>A. Nellemann ved siden af en bil i indkørsel.</p>

TV-NYHEDERNES LYDSIDE	TV-NYHEDERNES BILLESIDE
<p>Knud Pihl, chauffør: Det kommer nok desværre ti år for sent af hensyn til Svendborg og omegn.</p> <p>Voice-over Inge Borggaard: Og de borgerlige de kan slet ikke få nok.</p> <p>Inge Borggaard interviewer: Er der noget, som I gerne ville have haft gennemført, som ikke er kommet med?</p> <p>Brian Mikkelsen, trafikordfører, Konservative: Vi vil gerne have nogle flere motorveje (smiler bredt).</p> <p>Voice-over Inge Borggaard: Venstrefløjen, de er skuffede, de drømmer sig tilbage til Sonja Mikkelsens tid.</p> <p>Søren Kolstrup, trafikordfører, Enhedslisten: Vi er tilbage til tiden før Sonja Mikkelsen, at det i den grad er asfaltbanden, der har vundet løbet, og det er dem, der har førertrøjen på i øjeblikket (han taler meget sammenbidt og bestemt).</p> <p>Lotte Mejlhede: Enhedslisten og SF kan stadig komme med i forliget om jernbanerne, det overvejer de netop nu.</p>	<p>K. Pihl på en tankstation.</p> <p>Fra gangen på Christiansborg, de glade trafik-ordførere fra de borgerlige partier.</p> <p>Close-up af Brian Mikkelsen</p> <p>Skift til venstrefløjslejren, Søren Kolstrup og Margrete Aukén.</p> <p>Close-up af Kolstrup, der ser meget sammenbidt ud.</p> <p>I studiet. Close-up af Lotte Mejlhede.</p>
TV2 Nyhederne, 24. januar 2001, kl. 19.00.	

indslag (der minder meget om DR *TV-Avisens* og *Deadlines* dækning af samme sag) at vide, at Danmarks parlamentariske system er i stand til at levere resultater, i form af et „forlig“ mellem SR-mindretsregeringen og de borgerlige partier i Folketinget. Den velkendte, rituelle politiske koreografi udspilles: Venstrefløjen er „rasende“, fordi forliget ikke tilgodeser den offentlige transport. Højrefløjen er glad, fordi forliget tilgodeser bilisternes behov.

Midterpartierne opfører sig som netop midterpartier: Ét af dem (CD) vælger at støtte forliget helhertet, med en begrundelse der benægter, at fordelingen mellem offentlig og privat trafik overhovedet har spillet en rolle for dem: „Det drejer sig i denne gode aftale ikke om tog eller bil, det drejer sig først og fremmest om sikkerhed, det er den, der er taget mest hensyn til“ (Arne Melchior, CD, *TV-Avisen* 24.01.01 18.30). Kristeligt Folkeparti „siger ja til togdelen af trafikplanen, men når det gælder vejdelene, vil partiet tage stilling fra projekt til projekt“ (samme udsendelse).

På venstrefløjen genopfører SF og Enhedslisten den velkendte forskel på at optræde som henholdsvis kompromissøgende og kompromisløs opposition: SF mener, (her i Margrete Aukéns rimede vurdering) at „det der er på banen er måske godt, men meget meget småt“, så de „vil prøve at påvirke

regeringen, så der kommer flere penge til banerne“, mens „Enhedslisten siger klokkerent nej til hele aftalen“ (samme udsendelse).

Interessant nok bliver det Enhedslistens ordfører Søren Kolstrup, der får definitionsmagten over forligets overskrift gennem udtrykket „asfaltforliget“, som i forskellige varianter bliver den gentagne etikette i mediedækningen: Allerede dagen før har han afleveret den soundbite, at „Regeringen er gået i sort (...), nu skal der asfalteres overalt i Danmark“ (TV2, 23.01.01 19.00). Han har dermed sat dagsordenen for, hvad trafikministeren og forligspartierne må forsvare sig imod: „Det er ikke et udtryk for, at man skal plastre Danmark til med asfalt, men det er et udtryk for, at man bliver *nødt* til at forholde sig *seriøst* til de trafik- og transportproblemer, man har i Danmark, og med en *ligelig* behandling både af jernbaner og veje, og det mener jeg, det her er udtryk for“ (trafikminister Jacob Buksti, vores fremhævelser). Forsvaret imod asfalt-anklagen er her de traditionelle politiske mantraer Nødvendighed, Særlighed (seriøsitet) og Balance (ligelig) mellem forskellige interesser.

Tv-nyhedsudsendelsernes indslag om det trafikpolitiske forlig bliver således et eksempel på, at nyhederne ved den slags lejligheder opfører, hvad man kunne kalde „det store parlamentariske teaterstykke“, med nye kulisser (denne gang med trafik-bagtæppe og -rekvisitter), men med kendte medvirkende og med en handling, der udgør variationer over det samme tema, nemlig hvordan man i et demokratisk, parlamentarisk flerpartisystem fremsynet tager hånd om problemerne i samfundet og løser dem i fællesskab. Uafhængigt af seerens egne politiske sympatier fungerer denne politiske diskurs som en løbende kollektiv erindringsmekanisme om, hvad det danske demokrati egentlig er for en størrelse.

MEDIERNES ITALESÆTTELSE AF ANDRE POLITIKOMRÅDER

Det trafikpolitiske „asfalt-forlig“ er i virkeligheden en del af SR-regeringens investeringsplan *En holdbar fremtid: Danmark 2010* for de næste 10 år, som blev offentliggjort dagen før trafikforliget. Mediedækningen af den politiske debat omkring investeringsplanen kan fungere som eksempel på, hvordan medierne italesætter parlamentarisk politik uden for det trafikpolitiske område (boks 5).

Indslaget, der her kun er gengivet i uddrag, følger en næsten fast skabelon: Regeringen har handlekraftigt fremlagt sine visioner for fremtidens

Danmark, en plan der med sit løfte om en „holdbar“ fremtid kan fremkalde associationer til det miljøbevidste plus-ord „bæredygtig“ uden at bruge denne kliché. Planens konsekvenser opsummeres kort med, at der ikke bliver råd til skattelettelser, men alligevel får „vi“ flere penge på lommen, hvis „vi“ opfører os fornuftigt.

Indslaget tager som altid ved den slags lejligheder udgangspunkt i det nationale „vi“, hvor seerne forskelsløst på tværs af alle indkomstforskelle forventes at handle på en bestemt ansvarlig måde. „Vi“ ønsker vel alle at medvirke til den „holdbare fremtid“, der opstilles som selvfølgelig mål – og dette og andre indslag om investeringsplanen når da også frem til, at der med enkelte undtagelser på venstrefløjen er politisk enighed om målet, men ikke om midlerne til at nå det.

Derefter aflægger seerne besøg hos „en typisk lønmodtager-familie“, og vi hører senere en række tilfældige danskere på gaden, der accepterer de tanker om samtidig tilbageholdenhed og lønfremgang, som regeringens plan indebærer. Som forventet ser vi, at repræsentanter for „oppositionen“ både til højre og til venstre er mere kritiske og anklager regeringen for at have leveret et valgoplæg. Til sidst får finansminister Pia Gjellerup lejlighed til i et live-interview i nyhedsstudiet at uddybe regeringens tanker med planen. Vi undlader at bruge plads på billedsiden, eftersom studieinterviewet er en velkendt genre (boks 6).

Interviewet fungerer som en kritisk efterprøvning på borgernes vegne af holdbarheden i regeringens mål og argumenter. Studieværten stiller finansministeren skarpe spørgsmål, der skiftevis konfronterer hende med oppositionens og med almindelige menneskers mulige indvendinger. Uden at ræsonnementerne udfoldes, tales der i begge tilfælde ud fra „det vi alle sammen godt ved“ om Christiansborg-politikens spilleregler: Skattelettelser, det er noget SR-regeringen rituelt afviser, og som især Venstre lige så rituelt bringer frem. Og styring af de offentlige udgifter, siger Ole Thisted, „det er jo i og for sig ikke det, I er kendt for at være allerbedst til“. Der er da også et umiskendeligt rutinepræg over studieværtens tilsyneladende nærgående spørgsmål, der ikke stiller ministeren over for større udfordringer.

Interviewerens sidste spørgsmål italesætter imidlertid for seerne det grundlæggende spørgsmål om den parlamentariske politiks evne til at handle på en måde, der reelt former fremtidens samfund. Uden at henvise til sociologiske begreber som risikosamfundet og det hyperkomplekse samfund tager interviewereren med sine spørgsmål om den globaliserede verdens uforudsigelighed

BOKS 5.

TV-NYHEDERNES LYDSIDE	TV-NYHEDERNES BILLEDSIDE
<p>Ole Thisted: Nul skattelettelser, men hvis vi holder igen og opfører os fornuftigt, så vil vi få flere penge på lommen. Sådan lyder regeringens plan for den danske økonomi i de næste 10 år.</p> <p>Voice-over Camilla Thorning: En holdbar fremtid lover regeringen. Og efter at have regnet og regnet efter er konklusionen nu klar: Skattelettelser er der ikke råd til.</p> <p>Finansminister Pia Gjellerup: Vi bliver altså mange flere ældre mennesker, vi skal sørge ordentligt for.</p> <p>Voice-over Camilla Thorning: Og det er den store udfordring, mener regeringen. Andelen af danskere, der er over 64 år bliver større og større og for at få råd til endnu flere plejehjemspladser, hospitalssenge og pensioner, skal vi holde igen, er regeringens plan. (.....)</p> <p>Journalist Hellen Jensen: Regeringen har regnet ud, at en typisk lønmodtager-familie i år 2010 vil have ca. 20% mere i hånden, når skatten er betalt. Det betyder, at for hver 100 kroner, man har i dag, ja, der kan man have 120 kroner.</p> <p>Og familien her i Brønshøj, familien Meier, er ikke i tvivl om, hvad de ekstra penge i givet fald skal bruges til.</p> <p>Pernille Roar Meier: Vi skal rejse. Så meget som muligt, så langt væk som muligt. Eller hvad (henvendt til datteren)?</p> <p>Pil Meier: Ja. Helt klart.</p> <p>(....)</p> <p>Ole Thisted: Regeringens plan for den offentlige økonomi bliver ikke overraskende kritiseret af oppositionen, mens Danske Bank erklærer sig enig i målene.</p> <p>(...)</p> <p>Jørgen Birger Christensen: Det, der skal ske nu, det er, der er opstillet nogle mål, som de færreste kan være uenige i. Vi skal have højere beskæftigelse. Det, der er spændende, det er: <i>hvordan</i> vil man nå til de mål? Hvilke værktøjer vil man tage frem?</p>	<p>Close-up af regeringens investeringsplan for de næste 10 år: "En holdbar fremtid, Danmark 2001", derefter zoom ud, hvorefter vi kigger over skulderen på journalist, der sidder til pressemøde.</p> <p>Finansministeren kommer smilende ind til pressemødet.</p> <p>Close-up af finansministeren siddende bag bord med mikrofoner.</p> <p>Ældre, gangbesværede går i trafikken. Billeder af ældre i forskellige situationer og forskellige steder. Fortrinsvis besværede ældre.</p> <p>(.....)</p> <p>Kamera på journalist, der bevæger sig med kameraet rundt i et hjem.</p> <p>Journalisten ender i en stue, hvor der sidder en far, mor og et barn ved et bord. Hun sætter sig hos dem.</p> <p>Kamera bevæger sig langsomt fra mor, over datter, til far.</p> <p>(....)</p> <p>Nyhedsstudiet</p> <p>Interview med cheføkonom for Danske Bank.</p>

TV-NYHEDERNES LYDSIDE	TV-NYHEDERNES BILLESIDE
<p>Voice-over Sigga Nolsø: På Christiansborg vil de borgerlige partier da også gerne vide, hvordan regeringen vil nå sine mål.</p> <p>Thor Pedersen: Man skriver for eksempel, man skal optræde klogt. Øh, man skriver, at man skal have flere i arbejdsstyrken. Man skal effektivisere, men <i>hvordan</i> – det skriver man ikke noget om.</p> <p>Kristian Thulesen Dahl: Det, der har været hovedproblemet, det har været, regeringen ikke har jo (trækker på ordet) fulgt op til sine øh, egne mål. Det vil sige, når regeringen tidligere, altså siden 93, har haft den målsætning, at den offentlige, de offentlige udgifter maksimalt må stige meget <i>lidt</i>, så har den ikke kunnet holde det.</p> <p>Susanne Clemensen: Det er jo et øh, valgoplæg, det er der ikke nogen tvivl om, og øh, spørgsmålet er selvfølgelig om øh, de prognoser, som regeringen her lægger frem, om de vil holde.</p> <p>Voice-over Sigga Nolsø: Mens de borgerlige tvivler på, om regeringen når sine mål, så er man på venstrefløjen <i>ikke</i> tilfreds med målsætningerne.</p> <p>Frank Aaen: Der er så mange mennesker, og altså flere og flere hvert eneste år, som bliver skubbet <i>helt</i> ud af arbejdsmarkedet, fordi de er <i>nedslidte</i>, fordi de er <i>kasseret</i> af arbejds-giverne. Der skal meget mere til end det, regeringen har lagt op til.</p>	<p>Christiansborgs facade.</p> <p>Interview med Venstres finansordfører på gangene på Christiansborg.</p> <p>Interview med DF's finansordfører på gangene på Christiansborg.</p> <p>Interview med MF for CD på gangene på Christiansborg.</p> <p>View ud over folketings salen.</p> <p>Interview med Enhedslistens finansordfører på gangene på Christiansborg.</p>
DR1 TV-Avisen, 23. januar 2001, kl. 18:30.	

fat i den følelse af magtesløshed, som mange mennesker formentlig føler over for muligheden for politisk at skabe forandringer i det danske samfund, i lyset af ukontrollable begivenheder som oliekriser og renteændringer udefra. Pia Gjellerups svar anerkender, at parlamentariske handlinger på nationalt plan ikke kan afvende virkningerne af globale processer, men insisterer på, at de ikke desto mindre kan gøre en vigtig forskel. Sekvensen sender formentlig for nogle seere intertekstuelle strømpile i retning af alternative sub- og livspolitiske handlingsformer såsom græsrodsaktivisme og politisk forbrug.

Ole Thisted: Hvorfor er det blevet så livsvigtigt for jer, at danskerne ikke må få *skattelettelser*? Det er ligesom om, at man siger: *Det* har Fanden skabt.

Pia Gjellerup: Ja, det er jo i virkeligheden også noget værre noget. Vi vil jo vældig gerne gi' den, hvis der var en god baggrund for at kunne gi' den. Vi er jo ikke sat til bare for at kunne kræve skat op, men vi står med en opgave foran os, hvor vi bliver *mange* flere ældre, og vi vil *ikke* stå og ikke kunne honorere dét på den måde, som man kan vente sig af et velfærdssamfund i dag. Det vil vi *ha'*, også i 2010. Det er derfor, vi kalder det "En holdbar fremtid."

Ole Thisted: Øh, planen går blandt andet ud på, at man skal bremse voldsomt op i stigningen i de offentlige udgifter. Det er jo i og for sig ikke det, I er kendt for at være allerbedst til.

Pia Gjellerup: Nej, og det er sjovt nok, fordi når man ser på udviklingen, har vi såmænd været vældig gode til det i forhold til, hvad vi har set tidligere.

(...)

Ole Thisted: En anden stor opgave, det er det, som I siger, I gerne vil: I vil have 100.000 flere i arbejde. Er det ikk' dagdrømme?

Pia Gjellerup: *Nej*, det er det ikke. Der står mennesker og venter på at komme ind på arbejdsmarkedet, og der er mennesker, som egentlig gerne ville have en plads, men som slet ikke (...)

(...)

Ole Thisted: Øh, ja, hvad kan opfyldes, og hvad kan ikke opfyldes, egentlig øh, jeg tænker på, tingene går jo *meget* stærkt i vore dage, hvordan øh, beskæftige sig med, hvordan verden ser ud om 10 år, er det ikke fuldstændig umuligt?

Pia Gjellerup: *Jo*, på mange måder er det jo vældig svært, men det er jo også nødvendigt at se noget af det, vi *ved* sker, det skal vi jo se i øjnene, før det sker. Og én af de ting, der er helt sikre, det er, at vi bliver mange flere ældre. Det kan godt være, at verden omkring os ser meget anderledes ud om 10 år.

Ole Thisted: Der kan jo komme en oliekrise, der kan ændre det hele på et par måneder, der kan komme renteændringer udefra, osv. på, som vender *hele* billedet på meget kort tid. Er det her i virkeligheden ikk' et, et valgoplæg, vi nærmer os et folketingsvalg?

Pia Gjellerup: Nej, tværtimod, så handler det jo om, at vi forsøger at ruste os til en fremtid. Hvis der *nu* kom en alvorlig oliekrise, ja, så er det *godt*, at vi også har rustet os, for ellers ville det blive *meget* værre. Altså, hvis vi gik ud og lovede, som mange utvivlsomt vil gøre op til et valg, at vi kunne lette på skatterne, hvis vi gjorde det, ja, så ville vi stå *dårligere*, *både* i 2010, hvis alt går så godt, som vi håber, men vi vil også stå det bedre, selvom der er ting, der går skævt undervejs.

Ole Thisted: Tak skal du ha'.

DR1 TV-Avisen, 23. januar 2001, kl. 18:30.

Mediernes dækning af regeringens investeringsplan rejser også spørgsmålet om det parlamentariske demokratis vigtigste ritual: Valget. I og med at den siddende regerings valgperiode er gået ind i sit sidste år, minder medierne borgerne om, at ethvert politisk initiativ ud over sine umiddelbare intentioner også kan være strategisk oplæg til et kommende valg: „Det er sæson

for politiske løfter: 100.000 flere i arbejde og væk med den offentlige gæld, lovede regeringen altså i dag. I den sidste måned har regeringen spillet ud med en lang række populære forslag, og det er tegn på et snarligt valg, siger man på Christiansborg“ (Steffen Kretz, DR1, 23.01.01 21.00).

Den efterfølgende reportage opridses, hvad en regering og en opposition hver især kan gøre for at give sig selv et gunstigt udgangspunkt før et valg. Medierne stiller altså skarpt på spørgsmålet om, hvor grænsen går mellem substansen i en regerings forslag (er det her faktisk noget, der indgår i dens politiske program?) og så det strategiske hensyn til at hverve stemmer (kommer det her lige nu, fordi valget venter lige om hjørnet?). De store regeringsduelige partier får mulighed for at vurdere dette spørgsmål i lyset af hinandens seneste adfærd på den politiske scene, og de mere perifere partier som SF får lejlighed til at profilere *sin* særlige position i forhold til den siddende SR-regering som det parti, der kunne gøre en reel forskel: „Når det kommer til stykket, er forskellen til Venstre og de borgerlige partier måske ikke særlig stor“ (Holger K. Nielsen, DR1, 23.01.01 21.00).

Indslaget belyser også problemstillingen „valg versus reel politik“ ved at lade studieværten interviewe en uafhængig ekspert, i dette tilfælde chefredaktør Erik Meier Carlsen, *B.T.*, der udnævnes til overdommer over svaret på studieværtens spørgsmål: „Velkommen. Regeringen er på arbejde, siger Nyrup, og oppositionen taler om valgflæsk. Hvem har ret?“ (Steffen Kretz DR1, 23.01.01 21.00). Indslaget inviterer så at sige seeren med om bag kulisserne, hvor man bedre kan se, hvordan politikerne konkurrerer om at iscenesætte det politiske teater. Denne ekspert-praksis kan således ses som eksempel på en metadiskurs om politik, hvor medierne ikke bare dækker de politiske begivenheder på deres eget niveau, men træder et skridt tilbage og på borgerens vegne kaster et analytisk blik på de bagvedliggende strategiske motiver og mekanismer, som er bestemmende for de politiske aktørers selviscenesættelse (vi analyserer sådanne metadiskurser mere indgående i kapitel 15). Afhængigt af de indkaldte „iagttageres“ kompetence giver medierne herigennem borgerne en mulighed for at udfylde deres rolle i det parlamentariske system kyndigt og myndigt.

Erik Meier Carlsen påpeger således, at regeringens investeringsplan ikke indeholder egentlig nye tiltag, men blot afpudser elementer fra den finanslov, der blev vedtaget to måneder tidligere, og at den derfor må ses i et mere symbolsk perspektiv, hvor det handler om at „få rettet kanonerne ind“ mod Venstres skattelettelsestema og søge at „score endnu et point“. Samtidig analyserer han de to regeringspartiers gensidige relationer, hvor de måske

er ved at „blive en klods om benet“ på hinanden og måske ville klare sig bedre valgmæssigt, hvis de gik til valg „i en noget løsere alliance end den de sidder med i øjeblikket“ (DR 1, 23.01.01 21.00).

Vinklen „politisk teater“ kan således fungere myndiggørende i forhold til borgerne, der bliver holdt orienteret om de strategiske og taktiske spilleregler, der gælder for politik. Men vinklen indeholder samtidig en fare for, at borgerne kommer til at opfatte politik som blot et spil for galleriet, en forestilling uden egentligt indhold – måske som rent og skært „valgflæsk“, som Steffen Kretz klichéagtigt benævner det – der kan gøre det nærliggende for mange at henfalde til politikerlede.

Politikere bærer selv ved til bålet, når de, efter at have fremlagt hvad de selv mener, er et „seriøst“ politisk udspil, afviser politiske modstanderes kritik som udelukkende taktisk og rituelt betinget. Finansminister Pia Gjellerup vælger denne retoriske position over for Venstres Anders Fogh Rasmussen, da de i *Go' Morgen Danmark* debatterer regeringens investeringsplan:

Pia Gjellerup: Ja, jeg var glad for, at Venstres næstformand i går samlede sig sammen til at sige, *det jeg venter man altid siger*, når regeringen kommer med oplæg, nemlig at det var en tynd kop te. (...) Jeg synes at det er *meget forventeligt*, at når regeringen lægger et fundament for den økonomiske debat frem, (...) *så vil der altid komme* en kritik i stedet for at fortælle, hvordan man selv vil møde udfordringerne. Det *sker altid den første dag*. (TV2, 24.01.01 07.12).

Anders Fogh Rasmussen vælger at ignorere Pia Gjellerups drejebogsmetafor, men bevarer det polemisk-taktiske perspektiv ved ikke at kommentere regeringens plan, for i stedet at beskyldte regeringen for at have misbrugt embedsmændene i Finansministeriet til „ren partipolitisk propaganda“, fordi den har ladet dem lave konsekvensberegninger af et Venstreforslag om skattelettelser. Det er ikke vores ærinde her at tage parti for den ene eller den anden i den konkrete diskussion, blot at påpege at italesættelsen af politik som spil for galleriet og opførelsen af politisk teater med rigelig brug af mudderkastning kan medføre en styrkelse af tendenserne til politikerlede.

Samtidig giver disse polemiske dueller – som i øvrigt al mediedækning af parlamentarisk politik – selvfølgelig seerne et indblik i folkestyrets institutionaliserede mekanismer: Her gælder det især tematiseringen af relationerne mellem regering og embedsværk (hvor går grænsen mellem relevante ministerielle konsekvensberegninger af oppositionens udspil og regeringspartiers politiske propaganda?) samt Folketingsinstitutionen „Spørgsmål til

ministeren“, som Anders Fogh påkalder som måden, hvorpå man kan få opklaret de påståede uregelmæssigheder.

Vi har ikke plads til at gå i dybden med den lange række af statslige og parlamentarisk-politiske institutioner og processer, som bare på en enkelt uge dukker op i medierne og minder os om det folkestyre og dets magtfor-handlende mekanismer, som vi er en del af. Vi slutter denne sektion af med nogle kortfattede eksempler på, hvor bredspektret mediernes italesættelse af det danske demokrati i arbejdstøjet er:

- en historie om den nyvalgte præsident George Bush's kvittering for Grønlands hjemmestyres lykønskning med valget, i form af et brev direkte til Landsstyreformanden, der „har skabt røre på Christiansborg“ (TV2, 24.01.01 19.00), fordi brevet ikke anerkender rigsfællesskabet og dermed *Danmarks suverænitet* som stat. Politikerne optræder i den forbindelse som opmærksomme og aktive vogtere af dansk suverænitet.
- en historie om at EU tvinger Danmark til at ændre en jobstøtte-ordning, der har været en stor succes (DR1, 25.01.01 18.30). Indslaget viser gennem konsekvensjournalistik på en konkret virksomhed, at ordningen, hvor en ledig overtager jobbet, mens en medarbejder er på efteruddan-nelse, er en succes. Nu siger EU-kommissionen, at ordningen er konkurrenceforvridende. De EU-kritiske partier mener, at man skal tage et opgør med EU. Men regeringen/ministeren føler sig tvunget til at ændre ordningen efter EU's kritik. Historien er typisk for den måde, hvorpå *EU italesættes i danske nyheder* – som en fjern magtinstans, der udsteder påbud, der spænder ben for gode danske ordninger eller lægger hindringer i vejen for danske erhvervsgrupper, og hvor de danske politikere har begrænsede muligheder for at stille noget op (Ørsten, 2003).
- en historie om at nogle rejsebureauer anvender uetisk markedsføring af rejser til unge målgrupper, fx ved at fremhæve, at man kårer „ugens alkoholiker“ på disse teenagerejser (DR P3, 25.01.01 flere udsendelser). P3-redaktionen kontakter formanden for Folketingets sundhedsudvalg Yvonne Herløv Andersen, der udtaler sig fordømmende om den form for markedsføring. Dagen efter anmoder Forbrugerombudsmanden rejseselskabet Ung Rejser om en redegørelse for deres markedsføring. Historien bekræfter andre analyser af nyhedsjournalistik, der har påvist, at mens omfanget af mediernes dækning af parlamentarisk politik falder, så er der en stigende tendens til, at *andre områder af samfundslivet „politiseres“*, dvs. gøres til begivenheder, som politikere bør forholde sig til og evt. gribe ind over for.

Et nyhedsunivers, hvor den slags indslag er upåfaldende, vidner om et samfund, hvor der er styr på tingene: Der er „nogen“ (offentlige kontrolmyndigheder, medier, ombudsmænd), der holder øje med, at regler og normer for anstændig adfærd (her: god markedsføringsetik) overholdes, og som griber ind, når der opdages kritisabel adfærd – eller tager et lovgivningsinitiativ, hvis det er nødvendigt.

Et eksempel på det ses i et indslag fra DR1 (26.01.01 21.00) om en „lov der ikke virker efter hensigten“. Historien handler om, at 60-årige arbejdsløse „tvangsaktiveres“ i „jobtræning“ efter kun et halvt års arbejdsløshed, hvilket de oplever som meningsløst og ydmygende, bl.a. fordi det hindrer dem i selv at søge arbejde. Derfor går de hellere på efterløn, selv om det koster dem efterlønsbonusen. Så reagerer mediernes, og politikernes: „De mange eksempler på meningsløs aktivering har nu overbevist både Venstre og regeringen om, at ordningen skal kigges efter i sømmene – og det bekræfter både ministeren og Venstres ordfører“.

- en historie om en interessekonflikt mellem danske kvægbønder og regeringen om, hvem der skal afholde ekstraudgifterne i forbindelse med kogalskab (fx medicinske prøver ved slagting) (TV2, 25.01.01 19.00 og 26.01.01 19.00; DR1, 26.01.01 18.30 og 21.00). Vreden skyldes, at kvægbønder i andre EU-lande får national kompensation for disse udgifter. Fødevareminister Ritt Bjerregaard, som landmændene kalder „arrogant“, vil i EU kæmpe for, at danske landmænd stilles lige. De danske kvægbønders organisation mobiliserer alligevel ved et protestmøde i Vejle til politisk kamp mod regeringen og planlægger yderligere demonstrationer og aktioner, der skildres som legitim demokratisk adfærd.

Særligt i ét indslag afsøges *grænsen mellem demokratisk forhandling* mellem interesseorganisation og regering på den ene side og *ekstraparlamentarisk aktion* på den anden. Der spørges, „hvor langt de vil gå for at få deres vilje“, fx om de vil virkeliggøre deres trusler om „ulovlige aktioner“ såsom „ikke at betale skat“ (TV2, 26.01.01 19.00).

- en historie om foreninger – og ganske særligt fagforeningers – økonomiske støtte til politiske partier (DR1, 25.01.01 og 26.01.01 18.30; TV2, 25.01.01 og 26.01.01 19.00) opridser én facet af *flerparti-systemets vilkår*. Der kan opstå uventede koalitioner på tværs af det politiske spektrum, uden om regeringen på midten, mellem partier der normalt står hinanden fjernt. Her tegner der sig en alliance mellem forslagsstilleren SF og de borgerlige partier om at begrænse fagforeningers mulighed for at yde partistøtte.

Indslagene forklarer problematikken historiske baggrund og mulige konsekvenser: I dag skal fagforeningsmedlemmer udfylde en frameldingskupon, fremover skal de ifølge forslaget udfylde en tilmeldingskupon, hvis de ikke vil have, at deres kontingent bruges til partistøtte. Historien italesætter – formentlig i stærkt forskelligt omfang for forskellige seere – et nyt stadie i den historiske proces fra det kollektives dominans (eksklusivaftaler, tvungen fagforeningsstøtte til politiske partier), over større individuel frihed (det enkelte fagforeningsmedlem kan framelde sig partistøtten) til stor individuel suverænitet (den enkelte skal frivilligt tilmelde sig ordningen).

Alle indslagene diskuterer sagens principielle og praktiske konsekvenser: Truer forslaget *den grundlovssikrede foreningsfrihed i Danmark* – det at en forening uden statslig indblanding kan bestemme, hvad dens midler skal bruges til, eller truer den nuværende ordning netop den grundlovssikrede *personlige frihed*? Og vil forslaget især svække Socialdemokratiet økonomisk og dermed „skævvride Danmark rent demokratisk“?

Sagen diskuteres også i DR2 *Deadline* (26.01.01 23.00), hvor det yderligere perspektiv inddrages, om Folketinget i stedet skal forbyde al støtte til politiske partier, og om det i givet fald fundamentalt vil ændre vores parlamentariske system: „(...) har vi så ikke fået rene statspartier?“

Alt i alt består en meget stor del af tv-nyhedsudsendelserne af indslag, der viser det danske politiske system i fuldt vigør: dynamisk, dramatisk, proaktivt og reaktivt, demokratisk vågent og effektivt. Det parlamentariske systems institutioner, deres indbyrdes relationer, og deres aktørers visionære og strategiske handlinger står i centrum for dækningen og leverer et tilbud til borgerne om løbende at holde sig ajour med den måde, hvorpå dette system fungerer. Men der italesættes også andre synsmåder på dansk folkestyre: den flotte medalje har en mindre flatterende bagside.

DET PARLAMENTARISKE DEMOKRATI: BAGSIDEN AF MEDALJEN

BAGSIDEN AF TRAFIKFORLIGET: DEN TRYKTE PRESSE

En del af mediedækningen af trafikforliget italesætter det parlamentariske spil på en måde, der sætter spørgsmålstegn ved det demokratiske systems mekanismer. Her fremstilles politikerne som aktører, der optræder usagligt og bryder, eller beskyldes for at bryde, de demokratiske spilleregler, for eksempel for at opnå personlig gevinst eller at sikre en urimelig fordel til bestemte grupper. Her blotlægges forhold, der ikke fungerer, som de burde gøre i et demokrati. Mens elementer af denne diskurs i flere tilfælde artikuleres sammen med diskursen om det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet, som vi har illustreret ovenfor, artikuleres repertoiret om den beskidte bagside i forholdsvis ren form i de følgende eksempler.

I *Politiken* 25. januar 2001 (forsiden) er det anklagen for „forligsbrud“, der drager det demokratiske system i tvivl (boks 7). Her tematiseres venstrefløjens *raseri* mod regeringen for at indgå forlig med de borgerlige. Fokus er således på konflikt – regeringen versus venstrefløjen – hvor politikken gøres til en personlig kamp mellem individer, der repræsenterer politiske grupper, og det er de politiske aktørers følelser, der står frem snarere end deres politiske ideer. Margrete Auken citeres bl.a. for at være „møgsur“ og „helt kulsort indeni“. Dette kan ses som elementer fra en populistisk hverdagsdiskurs, hvor individer modstilles et system, der holder dem i klemme, og politiske beslutninger bedømmes ud fra moralske kategorier som indignation eller forargelse. I dette tilfælde er der tale om både indignation og forargelse, der baserer sig på en krænkret retfærdighedssans. Det gøres klart i det første afsnit, at venstrefløjspolitikernes vrede har rødder i et syn på forliget som et politisk spil, som ikke fungerer, som det burde. Spillereglerne vedrørende nye forligs relation til tidligere indgåede forlig er efter deres opfattelse blevet overtrådt, med konsekvenser for deres mærkesag: fordelingen af ressourcer til henholdsvis den kollektive og den private trafik.

BOKS 7.

VENSTRE-FLØJ VRED OVER TRAFIK-AFTALE

Af Niels Nørgaard og Christine Cordsen

Venstrefløjen skummer af raseri over, at regeringen har valgt at lave trafikaf tale med de borgerlige om udbygning af motorveje for milliarder og S-tog til Roskilde. På et gruppemøde i dag afgør Enhedslisten, hvilke konsekvenser vreden skal have for partiets fremtidige trafik-samarbejde med regeringen. "Hvis regeringen insisterer på at føre det ud i livet, så er det et klart brud på vores forlig om jernbanerammen. Jeg er ikke bare sur, jeg er rasende", siger trafikordfører Søren Kolstrup.

SF's trafikordfører Margrete Auken nøjes med at tale om "brud på ånden i forliget". Men ellers er der enighed om vreden. "Jeg er simpelt hen møgsur. Jeg er helt kulsort indeni. Vi er blevet behandlet forfærdeligt", siger hun.

SF og Enhedslisten erkender, at trafikminister Jacob Buksti (S) kun kunne lave motorvejsaftalen med de borgerlige. Det vil venstrefløjen ikke være med til. Anklagen om forligsbrud skyldes, at aftalen også omfatter S-tog fra København til Roskilde og endelig skrinlægning af planen om udbygning af jernbanen fra København til Ringsted. Venstrefløjen mener, at S-togsmodellen er en discountløsning i forhold til at udvide med ekstra spor og flere regional-tog.

Da Jacob Buksti præsenterede aftalen i går, erklærede han sig parat til at overholde det et år gamle jernbaneforlig, der løber til 2005. "Vi har naturligvis tænkt os at holde vores aftale og være i tæt dialog med venstrefløjen", sagde han. Men det er ikke nok for Enhedslisten. "Jeg kan ikke forholde mig til løfter på et pressemøde. Der står ikke en kæft i aftalen, der sikrer, at S-toget til Roskilde bliver en forbedring for pendlernerne", siger Søren Kolstrup.

Politiken 25. januar 2001, 1. sektion, side 1.

I *Informations* artikel 26. januar 2001 sker der det, at avisen ikke blot citerer de oprørte politikeres beskyldninger, men gennem den kategoriske reportage („Under alle omstændigheder har regeringen brudt løfterne ... osv.“) gør beskyldningerne til sine (boks 8). Ud over dimensionen „forligsbrud“ kaster artiklen lys over nogle af de procedurer, som det demokratiske system har til at håndtere sådanne konflikter mellem parlamentarikerne: Statsministeren er nemlig forpligtet til at forsvare sig mod anklagen om forligsbrud ved at stille op i Folketingets spørgetid og svare kritikerne.

Samtidig kan de kritiske parlamentarikere alliere sig med borgergrupper såsom „fagbevægelsen, beboergrupper og andre organisationer“, der kan lægge ikke-parlamentarisk pres på regeringen og forligsparterne. Artiklen nævner specifikt to græsrodsorganisationer, der fremstår som naturlige og legitime aktører på det trafik- og miljøpolitiske område: NOAH og Dansk Cyklistforbund, som eksempel på hvad Enhedslistens Søren Kolstrup i citatet kalder „de brede befolkningsgrupper, der ønsker en miljørigtig udvikling“. Disse befolkningsgrupper betegnes herefter i et direkte citat af Kolstrup som *bløde trafikanter og kollektive brugere*. Dette står i kontrast til lederen i *Jyllands-*

BOKS 8.

SF – MOTORVEJSFORLIG ER LØFTEBRUD

Jacob Bukstis aftale med de borgerlige bryder både løfter til venstrefløjen og til vælgerne, siger Margrete Auken

Af Ebbe Sønderriis

”Det er et tillidsbrud af de store. Og hvis regeringen bruger pengene til de tog, de har aftalt med os, til at finansiere aftalen med V, K og CD, så er det også et decideret aftalebrud.”

Det siger SF’s trafikordfører, Margrete Auken, om Jacob Bukstis trafikaftale med de borgerlige partier.

Det samme siger Enhedslisten. Der mangler to milliarder til nye to-strøms S-tog til Roskilde.

”Hvis regeringen tager de penge fra regionaltoget, som den aftalte med os i 1999, så er det aftalebrud,” siger Søren Kolstrup.

Under alle omstændigheder har regeringen brudt løfterne i sit eget grundlag. Der står nemlig, at den vil ”prioritere investeringer, der fremmer den daglige regelmæssige brug af kollektiv transport frem for individuel transport i bil”.

På onsdag skal statsminister Poul Nyrup Rasmussen i Folketinget svare Margrete Auken på, hvordan det kan hænge sammen med at investere fem gange så meget i motorveje som i baner eller om regeringen vil gennemføre mindst lige så store ekstra investeringer på baneområdet.

(...)

Søren Kolstrup kalder forliget en krigserklæring mod de brede befolkningsgrupper, der ønsker en miljørigtig udvikling. Han vil kontakte fagbevægelsen, beboergrupper og andre organisationer i København. ”Regeringen har kastet handsken. Tiden er moden til, at de bløde trafikanter og kollektive brugere samler den op,” siger han i en pressemeddelelse.

Miljøgruppen NOAH kalder aftalen spild af skatteborgernes penge og dybt diskriminerende over for de kollektive trafikanter, som på grund af udsultningen af den kollektive trafik lider under rejsetider, der er to til fire gange længere end bilernes.

”Regeringen modarbejder alle gode intentioner om samkørsel og kombinationsrejser,” siger formanden for Dansk Cyklist Forbund, Roger Christensen i en pressemeddelelse.

Motortrafikvej fra Holbæk mod Vig har aldrig været mere overflødig end nu, siger foreningen Skån det skønne Odsherred.

Information, 26. januar 2001, 1. sektion, side 4.

Posten, som vi analyserer ovenfor (side 161), hvor „folket“ italesættes som *almindelige lønmodtagere, der bruger bilen som arbejdsredskab* og som medlemmer af den samme „fagbevægelse“, der „kræver et stop for politisk hetz mod bilisterne“, som Enhedslisten påberåber sig som støtte til miljøsynspunktet. Således placeres „folket“ i den samlede offentlige debat inden for to perspektiver, miljøperspektivet og bilistperspektivet, på hver deres side af skillelinjen mellem miljøhensyn og økonomisk vækst, og trafikforliget bliver også til et illustrativt eksempel på, hvordan parlamentariske og subpolitiske aktører spiller sammen i det danske demokrati.

BAGSIDEN AF TRAFIKFORLIGET I TV-NYHEDERNE

I TV2 *Nyhederne* italesættes det parlamentariske spils bagside i forbindelse med trafikforliget ikke som forligsbrud, men som et spørgsmål om personlig magtfordrejning og nepotisme:

„I går indgik regeringen et stort forlig om fremtidens vejnet, i dag melder de smertefulde efterveer sig for dem, der ikke fik asfalt,“ siger studievært Lotte Mejlhede som start på et indslag i TV2 *Nyhederne* 26.01.01 19.00. Straks efter tager den mandlige reporters voice-over ordet, mens man ser en øde vej, der fører ind i en mindre by: „Her i Nors i Nordjylland er trafikken behersket. 3000 biler i døgnet. Her skal der bygges en ny vej, som skal lede trafikken uden om byen.“ Han fortsætter, mens billederne viser en meget trafikeret vej i Ballerup: „Her i Ballerup nord for København kører 40.000 biler i døgnet. (...) Borgmesteren har længe ønsket sig en aflastningsvej, men det blev der ikke noget af i gårsdagens forlig.“

Historien om bevillingen til en ny omfartsvej ved Nors og den manglende bevilling af en aflastningsvej ved Ballerup er – ud over måske en ultrakort radionyhedsrapport om at „På Christiansborg *overbyder* politikerne lige nu hinanden med forslag til, hvad de skal stille op med den akutte bolignød“ (DR P3, 24.01.01 15.00) – den eneste historie i vores tv-materiale, der kan siges at sætte fokus på bagsiden af det parlamentariske demokrati. Den er et eksempel på, at saglige hensyn kan have trange kår, når der laves politiske forlig, fordi politikerne handler med hinanden og her har mulighed for at pleje særinteresser: Venstre-folketingsmedlemmet og trafikordfører Svend Heisberg fra Nordjylland får varetaget sin valgkreds' interesser, mens det sted, der har det største objektive behov for trafikinvesteringer bliver glemt.

Indslaget indskriver sig i den mangeårige udbredte politiske mytologi omkring sagligt set meningsløse motorvejsbyggerier i Nordjylland, som de fleste voksne danskere uden problemer kan aktivere, når der er brug for det. Mytens udbredthed fremgår blandt andet af, at der i samme periode kørte en tv-reklame for Storebæltsbroens Brobizz-abonnement, hvor to mænd står ved en øde og smal landevej med et geodætisk måleinstrument: En ældre personbil kører op på siden af dem med nedrullet siderude, hvorefter manden i passagersædet drilsk spørger de to opmålere, om de mon er ved at måle op til den næste jyske motorvejsstrækning, til stor moro for de andre i bilen.

TV2-indslaget tager for givet, at denne myte er intertekstuelt veletableret og hænger tæt sammen med myten om „Folketingets trafikmafia“, ifølge hvilken de vigtigste trafikpolitiske beslutninger i Danmark i de sidste 10-

15 år ikke er blevet truffet gennem en reel demokratisk proces, men af en lille, indspist gruppe af politikere bestående af netop venstremanden Svend Heiselberg, den konservative Kaj Ikast, socialdemokraten Helge Mortensen og centrumdemokraten Arne Melchior. Når seerne i de foregående dage har set de fleste af disse politikere dukke op på skærmen i forbindelse med trafikforliget, vil de formentlig ikke blive overraskede over, at Svend Heiselberg kan have udnyttet sin position som medlem af trafikmafiaen til at tilgodese sin egen valgkreds.

TV2 *Nyhedernes* indslag stiller på den ene side nærgående kritiske spørgsmål til Svend Heiselberg for at afdække det parlamentariske spil omkring trafikforliget: „Har det overhovedet ikke spillet ind, at det er i din valgkreds, at Nors ligger?“ Ballerup-borgmester Ove Dalsgaard supplerer den stærkt kritiske synsvinkel med den kommentar, at Heiselberg da må være inhabil i den beslutningsproces: „Og så har man altså den politiske nepotisme oppe i Nordjylland, fordi Svend Heiselberg er valgt deroppe, og så skal de altså have en vej til 120 millioner. Det er fuldstændig urimeligt. (...) Du burde træde udenfor, når man skal lave sådan et forlig, det vil jeg helt ærligt sige, (...) hvis sådan noget fandt sted i min kommune, så ville jeg få Indenrigsministeriet på nakken“.

På den anden side iscenesætter TV2 *Nyhederne* underholdningsbevidst en politisk holmgang mellem Heiselberg og Dalsgaard i en gang på Christiansborg, hvor de to nok markerer deres modstridende politiske interesser i sagen, men hvor de samtidig med medvideriske blikke til kameraet viser, at der mere er tale om en performance til glæde for seerne end om en reel politisk meningsudveksling. Indslaget siger derfor, at her har vi ganske vist et eksempel på demokratiets beskidte bagside, samtidig med at det i samme åndedrag gennem den humoristiske hanekyllinge-opsætning trækker på skulderen ad den mulige nepotisme. Den slags er åbenbart en nødvendig omkostning ved politiske forlig, som vi godt kan leve med, så længe det ikke tager overhånd.

POPULISME I MEDIERNE: BORGERNE MOD SYSTEMET

I forbindelse med dækningen af trafikforliget beretter *B.T.* i typisk konsekvensjournalistisk stil om situationen rundt om i landet, hvor de nye motorveje skal bygges. Ægteparret Elna, 74, og Artur, 78, ved Odense-Svendborg-vejen er ikke særlig glade, eftersom motorvejsbyggeriet vil komme til at gå ud over dem (boks 9).

Vi hæfter os i denne historie især ved den omstændighed, at de uforstandige myndigheder siges at ville kunne spare 40 millioner kroner ved at følge Arthurs forslag om en ændret linjeføring – „men det er de åbenbart ligeglade med.“

En anden beboer ved samme vej er til gengæld glad for, at der nu kommer en motorvej. Han har nemlig kæmpet i mere end 20 år for at få anlagt en motorvej, så dødsulykkerne kunne høre op, så han føler at hans kamp har båret frugt – det nytter altså at kæmpe imod ligeglade politikere: „Kort efter den ulykke startede han sin egen tavse, men meget sigende protestaktion mod politikernes langsommelighed. Han satte 38 små, hvide kors op langs hovedvejen på de steder, hvor trafikken havde krævet dødsopfre fra 1986-95.

BOKS 9.

(...)

Med den linjeføring, der er lagt op til, kommer bilerne til at drøne tværs gennem vores hus og baghave, når motorvejen står færdig om syv-otte år. Og det er surt, fordi jeg regner med at blive 110 år,« siger Arthur Olsen.

Nej til at redde huse

Sammen med de andre beboere omkring Slæbæk har han forgæves forsøgt at overbevise Vejdirektoratet om, at motorvejen skulle flyttes halvanden kilometer østpå. Så ville bilisterne køre igennem et kuperet naturområde og 30-40 huse undgå at blive revet ned. »At det også ville give en økonomisk gevinst på små 40 mio. kr. ved at flytte vejen længere østover, burde politikerne vel også tage med i deres overvejelser. Men det er de åbenbart ligeglade med,« siger Arthur.

B.T., 26. januar 2001, 1. sektion, side 44.

„Få måneder efter kom daværende trafikminister Jan Trøjborg på besøg på Sydfyn. Jeg tror nok, at korsene gjorde indtryk,“ siger Arne Wahl (*B.T.* 26.01.01). Og nu er det altså „endte med en sejr for den aktive bådebygger og beboerne langs den trafikerede hovedvej 9“.

Men mistilliden til politikerne består: Og så føler bådebyggeren sig alligevel ikke helt sikker på sejren, da *B.T.* besøger ham dagen derpå. „Jeg er blevet skuffet så mange gange før. Så lad nu lige bulldozerne komme i gang. Først da tror jeg på, at motorvejen kommer. Vi har så tit oplevet, at murene omkring Christiansborg er så tykke, at de ikke hører på os herude. Eller at de pludselig laver en ny politisk studehandel,“ lyder det fra Arne Wahl.

Tidligere analyser af nyhedsjournalistikkens udvikling gennem de seneste årtier har påpeget, at der har været tale om en stigende tendens til at se borgernes problemer gennem en populistisk optik (Hjarvard, 1999b). Med det menes som regel, at problemer og konflikter rundt omkring i samfundet ikke italesættes som konflikter mellem økonomiske, politiske eller kulturelle interessegrupper, eller mellem interessegruppers krav og hensynet til helheden. I stedet rammesættes de som konflikter mellem „almindelige mennesker“, der ved, hvad de taler om, fordi de har problemerne inde på livet, og „fjerne politikere“, der arrogant nægter at erkende, at deres afstand til hverdagen rundt om i landet og deres privilegerede livsform gør dem ude af stand til at forstå og behandle problemerne på en menneskeligt rimelig måde. Konsekvensen siges at være, at medierne hermed gøder jorden for populistiske strømninger i befolkningen, og at specielt det, der har været kaldt højrepopulismen – som den fx manifesterer sig i Dansk Folkepartis fremgang – nyder godt heraf.

Den tydeligst populistiske sag i vores materiale handler om den kræftsyge Aksel Jensen: „Så til sagen om den kræftsyge Aksel Jensen fra Hvidebæk. Kommunen sendte i dag en redegørelse til socialministeren, men fastholder sit afslag på en ældrebolig“, beretter TV2's Lotte Mejlhede (*TV2 Nyhederne*, 24.01.01 19.00). Herefter klippes der til Aksel Jensens ret mørke og rodede bolig, med denne voice-over rapport: „Aksel Jensens sag er på 7. dag i mediernes fokus. En sag der kort fortalt handler om, hvornår man har så stort behov for pleje, at man kan få lov til at leje en ældrebolig.“

Aksel Jensen selv appellerer om medfølelse: „Jeg skal have en bolig, hvor jeg kan få lov til at bo i fred og ro og bare nyde de sidste dage, jeg har tilbage. Og det er jo nok ikke så mange.“ Voice-over'en tager over, mens vi ser borgmesteren sidde og arbejde ved sit skrivebord: „På den anden

side sidder Hvidebæks borgmester, han holder fast på sit afslag, og i dag indleverede han kommunens begrundelser til socialministeren.“

Sagen er på én måde af den klassiske populistiske slags: En borger kommer på urimelig vis i klemme i systemet: Aksel Jensen er oppe imod det kommunale system, og han anklager socialudvalgsformanden for at være „falsk og ikke til at stole på“. På den anden side har flere landspolitikere, efter at sagen kom frem i medierne, taget hans parti, som det fremgår af Lotte Mejlhedes indledning til indslaget herom dagen før: „Christiansborg summer af sympati for den kræftsige Aksel Jensen, men kommunen er ikke til at rokke“ (TV2 *Nyhederne*, 23.01.01 19.00). Aksel Jensen giver derfor udtryk for håb om, at han kan få ret imod det sociale systems lokale repræsentanter: „Så kan de vel ikke blive ved med at være lige stivnakkede deroppe. Men det er jo en arrogant behandling, man har fået deroppe i den kommune dér.“

Aksel Jensen-historien rummer de fleste af de typisk populistiske elementer, bortset fra at det system, som han er oppe imod, er det lokale kommunale, mens landspolitikerne kappes om at overbyde hinanden med medfølelse: „Socialministeren har rykket for en forklaring, og statsministeren bakker ham (AJ) op. (...) Villy Søvndal fra SF har politianmeldt kommunen og Pia Kjærsgaard kalder ministeren i samråd“ (TV2 *Nyhederne*, 23.01.01 19.00 voice-over). Historien viser således, at medierne indimellem har magt til at sætte en dagsorden, som – uberettiget eller berettiget – får det politiske systems aktører til at handle.

Historien begyndte allerede den 18. januar i *Ekstra Bladet*, der indtil den 15. februar 2001 kørte den som højtprofileret historie i sin egenskab af repræsentant for den lille mand mod „systemet“. Det var *Ekstra Bladets* dækning, der førte til, at andre medier tog sagen op, og at adskillige politikere, herunder statsministeren, også udtrykte deres forargelse. Hele vejen igennem i *Ekstra Bladets* dækning af sagen opstilles der konsekvent en modsætning mellem de fjerne, uvidende magthavere/politikere, der repræsenterer „systemet“, og folket, som både er ofre for „systemet“ og i besiddelse af den sunde fornuft og dermed sandheden, i kontrast til systemets „løgne“ og interesse-drevne manipulering.

I den første avisartikel om Aksel Jensen-sagen i *Ekstra Bladet* den 18. januar er der tale om en klart populistisk skildring af mishandlingen af „den lille mand“ – i skikkelse af den kræftsige Aksel Jensen – af „det politiske system“ – i skikkelse af Hvidebæk Kommune (boks 10). I alle afsnit bortset fra det sidste giver artiklen ordet til den forurettede borger Aksel Jensen gennem

BOKS 10.

DØDSDØMT FOR RASK TIL ÆLDREBOLIG

En spånd til lokum er alt, hvad kommunen vil ofre på mig, siger 74-årig kræftsyg, der må leve sin sidste tid under kummerlige forhold

Af Nils Henrik Frimann

Jeg forstår intet. Hvis jeg ikke er berettiget til en ældrebolig – hvem er så? Kort før jul modtog 74-årige Aksel Jensen lægernes allerværste dom: Vi kan desværre ikke gøre noget ved din fremskredne kræftsygdom i nyrer og lever. Den tidligere chauffør er opgivet af lægerne. Hans sygdom er uhelbredelig. Manden har måske kun nogle få måneder tilbage af sit liv.

Alligevel har Hvidebæk Kommune afslået hans ydmyge ønske om en ældrebolig, hvor han kan bo i den sidste svære tid.

(...)

Kan sagtens klare sig selv

“Udvalget har lagt vægt på, at den pågældende er i stand til fuldt ud at klare sig selv”. Så barsk er Hvidebæk Kommunes begrundelse for afslaget til den kræft-ramte Aksel Jensen, der efter at være opgivet af lægerne så brændende ønsker sig en ældrebolig. Ekstra Bladet talte i aftes med viceborgmester og socialudvalgsformand i Hvidebæk Kommune Gunver Jensen (A). – Du ved godt, jeg ikke kan kommentere en personsag. Især ikke, fordi sagen efter mandens anke fortsat verserer, var hendes sparsomme udsagn. I begrundelsen for afslaget skriver kommunen videre, at Aksel Jensen ikke opfylder betingelserne for visitation til en ældrebolig hverken i Hvidebæk eller Holbæk Kommune. – Hvem gør så, spørger den 74-årige dødsmærkede mand. nhf

Ekstra Bladet, 18. januar 2001, 1. sektion, side 4.

en sammenvævning af direkte citater og redegørelser for hans tilstand og sagens forløb, der fremlægges som fakta. Det er således først i det sidste afsnit, at kommunen kommer til orde og kun med et kort udsagn.

I den næste artikel i *Ekstra Bladet* om sagen præsenteres den positive udvikling i sagen som et resultat af *Ekstra Bladets* første artikel (boks 11). Her hævdes det, at det var *Ekstra Bladets* pres, der førte til, at den *forargede* socialminister Henrik Dam Kristensen pressede Hvidebæk Kommune til at genåbne sagen. Kommunens beslutning om at genåbne sagen præsenteres som en konsekvens af Hvidebæk Kommunes socialudvalgsformands personlige oplevelser. Da hun tog ud for at se på boligen – noget hun ifølge avisen ikke havde gjort, da hun afslog Aksel Jensens ansøgning tidligere på året. Fremhævelsen af den personlige erfarings betydning hører til standardinventaret i populistisk diskurs, idet en sådan diskurs privilegerer erfaringsviden over den politiske og videnskabelige elites ekspertviden. Mens udviklingen tolkes som positiv – *Dødsdømt får alligevel hjælp* – kritiseres kommunen for ikke at have tilbudt Aksel Jensen en ny bolig før (enten en ældrebolig eller et

DØDSDØMT FÅR ALLIGEVEL HJÆLP

Hvidebæk Kommune lover Aksel ny bolig efter minister-kritik.

Af Anette Lerche

Det var Ekstra Bladets chokerende beretning om den 74-årige og kræftsige Aksel Jensen, der fredag fik socialminister Henrik Dam Kristensen til at kritisere Hvidebæk Kommune. Kommunen behandler ikke sine borgere hverken værdigt eller ordentligt, mente den forargede minister og lørdag fik det social-udvalgsformand i Hvidebæk Kommune, Gunver Jensen, til at tage ud for at se Aksel Jensens forhold med egne øjne. Det havde hun ikke gjort, da hun sammen med Socialudvalget afslog Aksel Jensens ønske om en ældrebolig tidligere på året.

Chokeret

Synet, der mødte Gunver Jensen, var ikke opmuntrende. Aksel Jensen lever alene i en bolig uden toilet, og det eneste hjælpemiddel kommunen i første omgang mente, at han var berettiget til, var en plastikspand som erstatning for toilet. Det til trods for, at Aksel Jensen har dårlig hofte og ikke har mere end et par måneder tilbage at leve i. Kræften i nyrer og lever, som lægerne opdagede kort før jul, er nemlig så fremskreden, at den ikke længere kan behandles. Under sit besøg lovede Gunver Jensen, at hun ville gøre, hvad hun kan for at skaffe Aksel Jensen en ny bolig. – Jeg er chokeret over, hvordan han har boet. Det er simpelthen ikke værdigt, så hvis han ønsker det, vil jeg gerne hjælpe, siger Gunver Jensen.

Nyt møde

I morgen tager Socialudvalget Aksel Jensens sag op igen. – Det er rimeligt, at vi ser på hans ønske om en ældrebolig en gang til. Jeg tror og håber på, at vi behandlede sagen korrekt, da vi gav ham afslag, men jeg vil gerne se på sagen igen, siger socialudvalgsformanden, der er blevet kritiseret i skarpe vendinger for sin afgørelse. Hun understreger også, at selv om Aksel Jensen ikke skulle kunne få en ældrebolig, så vil hun finde ham et andet sted at bo. Det løfte kom hun ikke med første gang, kræftsige Aksel Jensen bad sin kommune om hjælp. Selv vil Aksel Jensen stadig gerne have sin ældrebolig, og helst i en anden kommune end Hvidebæk. Men han er glad for, at de lokale politikere, der virkede så upåvirkelige, nu alligevel vil finde ham en ny bolig. – Jeg bliver også udmattet af al den løben rundt bare for at få en ældrebolig, siger han lidt træt. anle@eb.dk

Ekstra Bladet, 21. januar 2001, 1. sektion, side 13.

andet sted at bo). Desuden tildeles æren for Kommunens beslutning eksternt pres i skikkelse af *Ekstra Bladet* frem for interne demokratiske kræfter i selve kommunen. At de lokale politikere, *der virkede så upåvirkelige*, alligevel er imødekommende, er således takket være *Ekstra Bladets* intervention til trods for kommunens manglende lydhørhed over for almindelige borgere.

I tråd med vores hidtidige analyser vil vi først påpege, at tv's og pressens dækning af sagen opridser de gældende demokratiske og forvaltningsmæssige procedurer for seerne: Vekselvirkningen og autoritetsforholdet mellem

kommunalt selvstyre og national socialpolitik tematiseres i omtalen af den „redegørelse“, som kommunen sender til ministeren; mediernes rolle som demokratiets vagthund fremgår af, at TV2 har krævet „aktindsigt“ i sagen; og det fortælles, at kommunens afgørelse er blevet anket til Det Sociale Nævn „som kan omstøde afgørelsen“.

Hen over ugen uddybes og nuanceres historien gennem fortsat journalistisk behandling, og den populistiske appel i medfølelsen med Aksel Jensen modereres gradvist gennem tilvejebringelsen af en række belysende omstændigheder: En af grundene til kommunens afslag er således, at „han selv i sin ansøgning skriver at han ikke behøver pleje“; kommunen har i stedet tilbudt ham „hjemmehjælp og bolig her i Hvidebæks almennyttige byggeri, men det afslår han“; og borgmesteren holder sig til de regler, der er på området, „frem for at vi skal tildele folk ældreboliger i forhold til hvor meget de bliver omtalt i pressen“. TV2 *Nyhederne* 25.01.01 19.00 meddeler, at „Hvidebæk Kommune opførte sig, som den skulle, i striden om Aksel Jensens ældrebolig. (...) Socialministeren har i et døgn tygget på en redegørelse om sagen om hjælp til Aksel Jensen, og der er ingen kritik til kommunen.“ Næste afsnit i føljetonen vil så udspille sig ugen efter, når Det Sociale Nævns afgørelse foreligger.

Historien ender således i første omgang med at konstatere, at myndighederne har fulgt gældende love og regler. Hvis vi går ud over den konkrete uges mediedækning, som vi analyserer, har historien imidlertid et mere speget efterspil: Først meddeler også amtets Sociale Nævn, at Hvidebæk Kommune har handlet inden for lovens rammer. Dernæst beretter mediernes den 14. februar, at Hvidebæk Kommune indrømmer, at den har løjet i sagen, da den aldrig har tilbudt Aksel Jensen en almennyttig bolig i Hvidebæk (boks 12).

Derefter fortaber sagen sig i ordkløveri, hvor borgmesteren dagen efter

BOKS 12.

KOMMUNE LØJ OM KRÆFTSYG

Hvidebæk Kommune fortalte ikke sandheden i sagen om den kræftsige Aksel Jensen. Kommunen har over for både medier, Det Sociale Nævn i Vestsjællands Amt og socialministeren fastholdt, at den 74-årige kræftsige Aksel Jensen, der blev nægtet en ældrebolig i Holbæk, havde fået tilbud om en bolig i Hvidebæk. Men tirsdag indrømmede borgmester Henning Fougst (V) i TV2 Øst, at det ikke er sandt. Borgmesteren forklarer, at de forkerte oplysninger skyldes koks i den interne kommunikation. Han erkender, at kommunens troværdighed har lidt et knæk, men han regner ikke med, at det ændrer ved afgørelsen i Aksel Jensens sag.

Jyllands-Posten, 14. februar 2001, 1. sektion, side 6.

benægter, at han har løjet: Hvidebæk Kommune har ganske vist ikke tilbudt Aksel Jensen en almennyttig bolig, men den *har* tilbudt ham at blive skrevet op til én! Samtidig får historien en lykkelig udgang, da nabokommunen Holbæks borgmester tilbyder Aksel Jensen lige præcis den ældrebolig, som han har ønsket hele tiden. *Ekstra Bladet* får æren af at bringe den gode nyhed (boks 13).

Det paradoksale i historien er, at den begyndte med anklager imod Hvidebæk Kommune for at overtræde gældende love og regler, kulminerende med en politikers politianmeldelse af kommunen. Sagens forløb viste, at alle regler var blevet overholdt, og til sidst var det for at løse offerets problem nødvendigt at bryde „paragraffer og servicelovgivning“. Aksel Jensens problem blev løst, fordi det blev til en mediestorm.

Populistiske historier i medierne kan således få flere forskellige udfald: Hvis love og regler er blevet overtrådt, kan det føre til, at den, der er kommet i

BOKS 13.

NU FÅR AKSEL SIN ØNSKEBOLIG

Holbæks borgmester klar med ældrebolig til den kræftsyge

Af Nils Henrik Frimann

Den kræftsyge Aksel Jensen får nu endelig opfyldt sit ønske om en ældrebolig i Holbæk. Byens radikale borgmester Jørn Sørensen siger til *Ekstra Bladet*, at han efter en henvendelse fra et af den 74-årige mands nære familiemedlemmer er parat med en bolig i ældrecentret Mårsø. – Jeg har naturligvis fulgt med i den store mediedækning omkring Aksel Jensen. Derfor har jeg i dag undersøgt og fået bekræftet, at der bliver en bolig ledig i Mårsø fra 14. marts. Den vil vi nu tilbyde den kræftsyge mand, siger Jørn Sørensen til *Ekstra Bladet*.

Blæser på paragraffer

Det er netop en bolig i Mårsø ældrecenter, der hele tiden har stået øverst på den 74-åriges ønskeseddel. Så kan han nemlig komme tæt på familie og venner i den sidste tid, han har tilbage at leve i.

– Jeg er meget lykkelig og tager naturligvis imod det flotte tilbud, sagde en glad Aksel Jensen i aftes til *Ekstra Bladet*. Borgmester Jørn Sørensen erkender, at Holbæk Kommune med tilbuddet er tvunget til at se igennem fingre med paragraffer og servicelovgivning. – Vi handler ud fra almen humanitær interesse. For det kan da ikke være rigtigt, at den kræft-ramte mand måske skal sendes tilbage til sit tidligere hjem med en lokumsspand. – Principielt skal Aksel Jensen have folkeregister-adresse i Holbæk for at få en ældrebolig i vores kommune. Men vi nøjes med at stille krav om, at han midlertidigt tager ophold hos sin familie i kommunen. Så skal vi nok visitere ham til den pågældende bolig, siger borgmesteren. Jørn Sørensen informerede i går sin borgmesterkollega Henning Fougt i Hvidebæk om Holbæks planer. I månedsvis har politikerne i den lille kommune syd for Kalundborg stædigt nægtet at give Aksel Jensen grønt lys til den ældrebolig, han så længe har sukket efter.

Ekstra Bladet, 15. februar 2001, 1. sektion, side 11.

klemme, får sin ret. En anden mulighed er, at en historie om et overgreb, der ikke skyldes, at nogen regler er overtrådt, kan vise, at gældende love og regler har urimelige og måske utilsigtede konsekvenser. En populistisk historie kan således for seerne fungere som et relevant indspil til den politiske beslutningsproces ved at påpege nødvendigheden af justeringer af love og regler, så borgerne ikke unødigt kommer i klemme i systemet.

I en større demokratisk sammenhæng er vores pointe imidlertid, ved Aksel Jensen-historien og ved mange andre populistiske historier, at deres populistiske gennemslagskraft over for seernes og læsernes meningsdannelse skal vurderes i forhold til historienes føljeton-karakter: De starter ofte som tilsyneladende velbegrundet folkelig protest mod systemets overgreb, men der sker i mange tilfælde over tid en gradvis demontering af grundlaget for den populistiske kritik, hvilket gør det tvivlsomt, om man på det grundlag kan sandsynliggøre en direkte linje til populistiske partiers fremgang. Dernæst er det næppe videnskabeligt holdbart at vurdere nyhedshistoriers populistiske gennemslagskraft uden at analysere de receptionsprocesser, som de gennemgår hos borgerne, i samspil med mangfoldige kontekstuelle faktorer i borgernes hverdagsliv (se fx receptionsanalyserne af tv-aktualitetsudsendelsen *19Direkte* i kapitel 8).

I den forbindelse er det også en analytisk pointe, at den populistiske vinkel på samfundsmæssige problemer ikke er noget, medierne har fundet på. De er formentlig ganske godt på bølgelængde med mange borgere, som af og til ytrer sig i læserbrevsspalterne i danske aviser. Her er et eksempel fra *Ekstra Bladet* den 26. januar 2001, der placerer den lille mand, sekunderet af pressen, over for systemet (boks 14).

BOKS 14.

Af René G. J., Kastrup

DEBAT: SKAL AKSEL FØRST DØ

Jeg sidder her og ser tv vedrørende Aksel Jensen fra Hvidebæk Kommune, og må virkelig lægge bånd på mig selv for ikke at blive rigtig rasende. Kan det virkelig passe, at denne borgmester kan tillade sig at fastholde, at Aksel Jensen ikke er plejekrævende nok til en ældrebolig. Tænk at det er nødvendigt, at man nærmest skal være lagt i kisten for at være berettiget til en ældrebolig. Vent du bare – hr. borgmester – til du selv bliver gammel og svag, så får piben måske en anden lyd. Tilmed siger Hr. borgmester af Hvidebæk, at han ikke vil bøje sig for pres fra pressen.

Hvis ikke netop pressen talte den lille mands sag, hvem gjorde så? I hvert fald ikke jer politikere. For hvis I gjorde, ville ikke bare Aksel Jensen, men også alle andre ældre leve under langt bedre forhold.

Ekstra Bladet, 26. januar 2001.

Andre læserbreve ser urimelighederne imod Aksel Jensen i lyset af de rigelige ressourcer, som samfundet bruger på indvandrere: „Aksel Jensen på 74, der har arbejdet en menneskealder, tillader sig at kræve en bolig af Hvidebæk Kommune. Han skulle næsten skamme sig. Ved Aksel ikke, at Folketinget har sat ham bagerst i køen. Indvandrerne kommer i første række“ (læserbrev i *Ekstra Bladet*, 5. februar 2001 fra M.H., Kr. Hyllinge). Atter andre imødegår den populistiske vinkel og peger på Aksel Jensen selv og ikke mindst hans nærtboende familie som ansvarlige for hans situation (boks 15).

Vi har her brugt forholdsvis megen plads på at analysere en enkelt populistisk historie i vores materiale – faktisk den eneste rene populistiske historie. Det skyldes, at mediipopulismen har været viet relativt stor opmærksomhed i den offentlige debat om mediernes politiske indflydelse, ikke mindst i forbindelse med valg. Vi håber at have vist, at spørgsmålet om mediernes populisme og dens relation til borgernes politiske holdninger er kompliceret og langt fra nogen envejs-årsagsforbindelse.

For fuldstændighedens skyld slutter vi vores analyse af dette fortolknings-repertoire med en anden sag fra vores materiale, der i hvert fald delvis illustrerer den populistiske rammesætning af politik. Den omhandler et EU-pålagt fiskeristop for produktionsfisk i Nordsøen (DR1 *TV-Avisen*, 24.01.01 18.30): „De danske fiskere raser over et fiskeristop, som Danmark og Norge blev enige om i nat“, beretter studievært Lene Johansen, hvorefter fiskere kalder aftalen „det dumme jeg har hørt i mine ti år i foreningen her“. Fiskerne italesættes som det opbragte dialekttalende folk ude i det virkelige liv på havnen. De er vrede, fordi de bliver klemte af politiske beslutninger taget af fjerne beslutningstagere præget af inkompetence, som støttes af biologisk-videnskabelig ekspertise, der heller ikke ved, hvad de taler om, mens fiskernes viden om fiskebestande og løsningsmidler ignoreres: „Der er ingen, der vil lytte til os.“

BOKS 15.

LÆSERBREV I B.T. DEN 26. JANUAR 2001 FRA M. L., IKAST

Det undrer mig, at Aksel Jensens hjem er kommet til at se ud, som det ser ud. På et tidligere tidspunkt må han da have kunnet klare noget af det selv. (...) I øvrigt mener jeg, at det er forkert kun at angribe politikerne, når der skal placeres et ansvar. De kan ikke være de eneste, der har et ansvar i denne sag. Hvad med Aksel Jensens familie, hvor er de henne? Er de flove over at hjælpe ham?

Vi kan ikke bare fralægge os ansvaret for vores medmennesker og lægge det hele over til det offentlige.

B.T., 26. januar 2001.

Formanden for Danmarks Fiskeriforening Bent Rulle bliver interviewet i studiet, hvor han kalder beslutningen „tåbelig“ og udstiller beslutningssystemets inkompetence med sin påstand om, at beslutningen „ikke vil opfylde det sigte, den har“. Han argumenterer indsigtfuldt for fiskernes løsningsmodel og påpeger, at politikernes løsning vil forværre problemet: Den vil lægge et endnu større pres på torskekvoten, end hvis man havde holdt området åbent.

Der er imidlertid ikke tale om en ren populistisk diskurs, fordi den populistiske vinkel konkurrerer med en mere traditionel interessepolitisk vinkling af historien: Det er ikke „folket“ og dets repræsentanter, der behandles urimeligt, men en erhvervsmæssig interessegruppe på linje med kvægavlerne, som var centrum i en nyhedshistorie, vi analyserede ovenfor. Indslaget viser også, at fiskerne nyder godt af den samlede borgerlige oppositions bevågenhed, og således på ingen måde er oppe imod et samlet uforstående parlamentarisk system. Men det forhindrer ikke, at nogle seergrupper kan tænkes at indskrive historien intertekstuel i deres eksisterende populistiske diskurser karakteriseret ved opposition til EU-bureaukratiet og miljøbiologisk ekspertise.

GRÆSRODS- OG HVERDAGSPOLITIK I MEDIERNE

GRÆSRØDDER I MEDIERNE: VÆKST- VERSUS MILJØDISKURSER

P₃ nyhedsvært: Statsministeren er rejst til topmøde i Schweiz. NGO'erne kalder topmødet for en kapitalistisk sammensværgelse.

(...)

P₃ nyhedsvært: Poul Nyrup Rasmussen er rejst til Schweiz for at deltage i et internationalt økonomisk forum sammen med 3000 topledere som Bill Gates og FN's generalsekretær. De har i løbet af fem dage mulighed for at lave både officielle, men også uofficielle politiske aftaler.

Reporter NA: Journalist Mads Brygger, redaktør for undergrundsbladet Virus, var sidste år blandt de små 300 journalister, der havde adgang til mødet. (...) men de afgørende beslutninger og diskussioner foregår bag lukkede døre.

Mads Brygger: Og det er her, direktørerne og politikerne og videnskabsmændene sidder til bords med hinanden, og det er der ingen journalister, der har adgang til.

Reporter NA: Igen i år er NGO'erne mødt talrige op for at protestere imod mødeaktiviteterne, som de kalder en kapitalistisk sammensværgelse. Stordemonstrationen er varslet til på lørdag, og den schweiziske regering har udkommanderet 1000 soldater (DR *P3 Nyhederne*, 25.01.01 14.00; næsten samme indslag i 6 nyhedsudsendelser 12.00-17.00).

Et af de områder hvor de traditionelle, parlamentariske politiske institutioner (og de store nationale og transnationale virksomheder) i de seneste årtier er blevet hårdest udfordret af alternative græsrodsorganisationer og såkaldte NGO'er (ikke regeringsstyrede organisationer) er miljø- og menneskeret-tighedsområdet. Et nyhedsindslag som det her citerede viser gennem sin diskursive iscenesættelse af verdens toppolitikere, at det i høj grad er lyk-

kedes for de subpolitiske organisationer at sætte dagsordenen for, hvordan vi som borgere skal tænke om miljø og social ansvarlighed på globalt plan: De etablerede politikere – her de deltagende statsledere – siges at have allieret sig med toperhvervsfolk og prominente videnskabsmænd i en sammenspist klub, der træffer beslutninger unddraget demokratisk kontrol.

Men paradoksalt nok fyldes der meget lidt indhold på dette diskursive scenarie: I såvel radio- som tv-nyhedsindslag om Davos-topmødet i denne uge får vi hverken at vide, hvilke sager der står på topmødets dagsorden, eller hvordan de protesterende NGO'ers alternative bud på reformer ser ud. Lytterne og seerne får i disse 20-sekunders indslag stort set kun informationer om NGO'ernes planlagte protestaktioner og de forholdsregler, som de schweiziske myndigheder har truffet for at forhindre dem. De må derfor klare sig med de eventuelle intertekstuelle erindringskæder om kampen mellem vækst- og miljøhensyn, som de måtte have akkumuleret gennem tidligere medie-italesættelser af denne problematik.

Samme billede af manglende udfoldning af vækst- og miljøperspektiver finder vi i analysen af det politiske asfalt-forlig, hvor italesættelsen indforstået går på, at „Bilerne vandt – togene tabte“ (*B.T.* 25.01.01), at regeringen med dette forlig „så til højre, da de i dag lavede en aftale med de borgerlige“, og at venstrefløjen derfor „raser“ over, at der er „for lidt til banerne“, fordi der er „gået asfalt i hele diskussionen“ (*DR1 TV-Avisen*, 24.01.01 18.30). Vækstperspektivet kommer kun en enkelt gang eksplicit til udtryk, da en „virksomhedsejer“ glæder sig over den nye motorvej: „Det er helt sikkert, at vi skal have nogle hurtige transporter, for at komme fra erhvervslivet og så til her“ (*TV2 Nyhederne*, 24.01.01 19.00).

Spørgsmålet er imidlertid, om den manglende diskursive indholdsmæssige udfyldning af konflikten mellem vækst- og miljø-hensyn i disse historier berettiger til en kritik af medierne for ikke at muliggøre oplyst politisk stillingtagen. Diskursteoretisk set kan der være to forskellige årsager til, at en problematik ikke italesættes eksplicit: Enten at den er for ømtålelig, eller direkte tabubelagt, til at kunne italesættes i konsensusorienterede medier i det pågældende samfund. Eller at modtagernes kendskab til problemstillingen (fx fra tidligere mediedækning) kan tages for givet, så det ikke er kommunikativt nødvendigt eller hensigtsmæssigt at bruge tid og plads på at italesætte den eksplicit, hver gang den dukker op på samfundets dagsorden.

I de konkrete tilfælde, vi her har analyseret, er det vores vurdering, at problemstillingerens ømtålelighed næppe er stor nok til, at medierne

foretrækker ikke at folde dem ud, selv om det politiske establishment nok foretrækker, at de ikke får for megen plads. Men det demokratiske afgørende er, om medierne over tid italesætter det informative fundament for henholdsvis globaliseringsproblemstillingen og den samfundsmæssige balance mellem offentlige og private transportformer, og om de gør det tilstrækkelig detaljeret og hyppigt til, at borgerne kan samle det op med henblik på demokratisk ræsonnement og stillingtagen. Det er op til analyser af medieindhold og -reception over et længere tidsperspektiv at afgøre, om det er tilfældet.

I den uge, vi har analyseret, forekommer den nuancerede information og diskussion om samspelet mellem hensynene til økonomisk vækst og miljø i mainstreammediernes periferi – i alle tilfælde i DR2s *Deadline*. Her bruges der tid på et længere indslag om den såkaldte „Danmarksdeklaration“, hvor 82 organisationer og nogle få virksomheder kommer med deres bud på, hvordan en bæredygtig udvikling kan sikres i Danmark og globalt gennem samarbejde mellem politikere, erhvervsvirksomheder og almindelige borgere/forbrugere (*Deadline*, 23.01.01). Tilsvarende bringes der et længere indslag om den tidligere nævnte fiskestop-konflikt, hvor der lægges op til en demontering af den klassiske konflikt mellem fiskerierhvervet på den ene side og politikere og miljøbiologer på den anden (*Deadline*, 24.01.01).

Endelig bringer *Deadline* et indslag, der med udgangspunkt i Davos-topmødet og det samtidige alternative Attac-inspirerede NGO-topmøde i Porto Alegre, Brasilien, undersøger muligheden for dialog og magtdeling mellem officielle magthavere og græsrodder, under nøgleord som bæredygtighed, sociale menneskerettigheder og globalt ansvar (*Deadline*, 25.01.01).

POLITIKKEN I HVERDAGEN: FORHANDLING AF INDIVIDUELT ANSVAR

P3 nyhedsvært: „Lad vær’ og rejs til Burma!“ – Den danske Burma-komités budskab er klart, og lige nu forsøger de at få det igennem til kommende turister på rejsebranchens messe i Bellacentret i København. Selv om Udenrigsministeriet opfordrer til boykot, er der danske rejsebureauer, der sælger rejser til Burma, og det vil de blive ved med, siger Ingrid Edmunds fra Marco Polo Rejser:

Ingrid Edmunds: Når jeg kan læse, at tyskerne gerne må rejse, og englænderne gerne må, og italienerne gerne må rejse, så ved du hvad, så gør det faktisk ikke så stort indtryk, så det gør noget. Alle danske rejsebureauer

kan sælge rejser til Kina, men det er der ikke nogen, der gør noget ved, men bare fordi Burma har en Burma-komité og er en hot potato, så skal I have fat i det (*P3 Nyheder*, 26.01.01, flere udsendelser).

I dette indslag gives der en direkte opfordring til lytterne om at handle politisk i forbindelse med en privat beslutning om, hvor rejsen skal gå hen. Radionyhederne viderebringer opfordringen fra en græsrodsorganisation, der har engageret sig i kampen for menneskerettigheder i Burma, og oplyser også, at boykotholdningen er officiel dansk politik. Indslaget italesætter således en politisk handlingsmulighed, som er en direkte konsekvens af kommunikationsstrømmene i det, der er blevet kaldt den globale landsby, hvor individuelle handlinger i ét land kan påvirkes af og påvirke begivenheder i et andet, fjerntliggende land.

Samtidig italesætter det ganske korte indslag også indirekte de uundgåelige dilemmaer, der følger med ønsket om at optræde personligt ansvarligt i forbindelse med globale konflikter: Informationssamfundet konfronterer os nemlig omgående med oplysninger, der gør vores individuelle politiske beslutningsproces kompleks og kompliceret: Hvis kun „jeg“ og andre danskere undlader at rejse til Burma, vil det så ikke være et ligegyldigt slag i luften, der kun går ud over mig selv, så længe borgere i store europæiske lande ikke tager del i boykotten? Og er det ikke dobbeltmorskt at aktionere imod Burma, når ingen gør ad Kina, som også knægter menneskerettighederne?

Ikke desto mindre gør indslaget P3's unge potentielt rygsækrejsende lyttere opmærksom på en form for politisk handling, der er blevet mere og mere nærliggende for mange borgere i de senere år – oftest i form af „politisk forbrug“ i snæver eller bredere forstand. Samme historie dukker op i et to minutter langt indslag i TV2 *Nyhederne* til et mere normaldansk sammensat publikum samme aften. Her er der tid til at give den historiske baggrund for boykot-opfordringen, Lally Hoffman orienterer, til billeder af en storby med højhuse og forgyldte templer og mænd i grønne militæruniformer: „Burma, eller Myanmar som militærdiktaturet nu har døbt landet, er generalernes land, men det er også denne kvindes land: Den karismatiske Aung San Suu Kyi der i 1990 vandt Burmas første frie valg, men aldrig blev indsat.“ Billederne viser en smuk kvinde med store farverige blomsterklaser i håret stående på en scene med en mikrofon. „Den dag i dag sidder hun i husarrest. (...) Universiteterne i Burma blev lukket i 1988, som følge af demonstrationer. I dag demonstrerer man ikke længere, undertrykkelsen er for massiv“ (*TV2 Nyhederne*, 26.01.01 19.00).

Indslaget lægger flere gange op til, at en rejse til det menneskerettighedskrænkende Burma er et etisk spørgsmål, som den enkelte må gøre op med sin samvittighed. Fx udtaler en repræsentant for Folkekirkens Nødhjælp: „At rejse til Burma som turist, det vil være en legitimation af styret“. Ingrid Edmunds får ligesom i P3 *Nyhedernes* indslag lejlighed til at komplicere sagen: „Men vi har også ture til Kina, og der skyder kineserne tibetanerne ned for et godt ord“, hvorefter reporteren igen lægger op til den enkeltes samvittighed: „Og det kan man jo så vælge, hvordan man vil forholde sig til.“

Historien om Burma-rejser er det eneste eksempel i vores materiale på, hvordan medierne italesætter hverdagsmæssige valg som politiske valg. Således benyttes trafikforliget ikke som påskud til at belyse menneskers valg mellem kollektiv og privat transport i Danmark, eller til at undersøge, om forliget kan tænkes at ville påvirke denne fordeling, fx ved at folk overvejer at vælge en anden transportløsning til og fra arbejde. De konsekvensjournalistiske indslag i tv-nyhedsudsendelserne tematiserer udelukkende bilisters og togpendleres vurdering af forliget i forhold til den allerede valgte transportform. De nye motorveje omkring København vil betyde „mindre kø og mere plads“, siger TV2 Lorrys reporter i sin voice-over, der bakkes op af en kvindelig bilist: „Det betyder en kortere, ja, hvad det hedder, køretid og så kan man også komme tidligere hjem.“ Tilsvarende vil det varslede nye S-tog til Roskilde for en togpendler „betyde at jeg kan komme hurtigere frem, så det er jo helt klart en fordel for mig“ (TV2 Lorry, 24.01.01 22.15).

I forbindelse med dækningen af trafikforliget er det således udelukkende bekvemmelighed i hverdagen og ikke miljøpolitiske bevæggrunde, der afgør – eller rettere: allerede har afgjort – valget mellem tog og bil. Der er her en klar intertekstuel parallel til den populære mangeårige tv-reklameføljeton om tøjduken og bil-fanatikeren Harry og togpendleren Bahnsen (Søren Pilmark), der i den analyserede uge viser sig med en episode om nye fordele ved et pendlertogkort. I disse sketches fremstilles valget mellem tog og bil aldrig som et miljøpolitisk valg, derimod som et spørgsmål om, hvad der er lettest for forbrugeren: „Bilisten“ er forfjamsket, insisterer tåbeligt på bilens velsignelser og kommer derfor hele tiden galt af sted, mens „togpendleren“ er ræsonnabel, afslappet og altid vinder fordelene.

Med hensyn til problematikken „politik i hverdagen“ viser vores analyse altså, at livspolitik og politisk forbrug dukker op i nyhederne som en naturlig ting, men at perspektivet ikke i den analyserede uge finder vej til det trafikpolitiske stof.

METADISKURSER OM POLITIK

Studievært Lene Johansen: Godaften og velkommen, Lars Bille. Det her med „Nyrup eller Fogh“ det minder jo nærmest om sådan en præsidentagtig måde at køre valgkamp på. Hvad siger danskerne til det?

Lars Bille, lektor i statskundskab: Det siger de nej til, altså det viste sig sidste gang, da blev det også kørt op som Uffe Ellemann-Jensen eller Nyrup Rasmussen, og det er altså ikke noget, danskerne bider på, fordi det er noget, der er en fremmed vare i Danmark, det er noget, der er importeret fra USA, eller topartisystemet i England. Danskerne har først og fremmest deres partier, som de stemmer på. Og ved sidste valg da havde det ikke nogen effekt.

Studievært Lene Johansen: Nej, og nu kan man så høre, at det, der ligger danskerne mest på sinde, det er spørgsmålet om indvandring og integration. Hvad betyder det for partierne?

Lars Bille: Jamen det kommer an på, hvad det er for nogle partier, for i en valgkamp er det altid, at der er et dominerende tema (...) (DR1 *TV-Avisen*, 25.01.01 18.30).

Medierne beskæftiger sig ikke bare med, hvad der foregår i politik, og hvordan politikere agerer, men træder indimellem et skridt tilbage og kaster et analytisk blik på politikens bagvedliggende begreber og spilleregler. De tilbyder herved borgerne et diagnosticerende blik på vekselvirkningen mellem enkeltelementer og helhed i dansk politisk kultur, og kommer med bud på, om de ændringer, der løbende sker, har overfladisk eller dybtgående karakter.

Det citerede indslag handler inden interviewet med Lars Bille om, hvordan det går til, at et valg får en „dagsorden“ og måske et dominerende tema, i samspillet mellem vælgere og politikere. Inden interviewet med Lars Bille har indslaget fortalt om én meningsmåling, der viser at „indvandring og integration“ ligger højest på vælgernes valgdagsorden, efterfulgt af sundhed,

skat, velfærd og lov og orden, og en anden meningsmåling der viser, „at Nyrup eller Fogh, det gør ingen forskel“ for vælgerne.

Herefter interviewes lektor i statskundskab Lars Bille om, hvordan „vi“ som demokratiske borgere kan tyde disse tegn som udsagn om, hvor vores politiske kultur er på vej hen. Han sætter dansk politisk kultur i relation til engelsk og amerikansk politisk kultur og konkluderer, at „vores“ politiske kultur har en kerne, der ikke lige er til at flytte med. Valgtemaet „indvandrere og integration“ vurderer han i forhold til, hvordan det passer til to forskellige typer af politiske partier: „partier der har en klar linje“ og „partier der indgår i en regeringskoalition“ (hvor den interne enighed i regeringen begrænser muligheden for at fremføre profilerede budskaber). Samtidig påpeger Lars Bille også, at en meningsmåling er en form for konstrueret virkelighedsbillede, hvis indhold afhænger af metoden – her om de adspurgte vælgere har skullet svare på „lukkede“ eller „åbne“ spørgsmål om deres foretrukne valgtema. Til slut svarer Lars Bille på det grundlæggende spørgsmål, om det så er vælgerne eller politikerne, der sætter dagsordenen: „Der er sådan en vekselvirkning imellem, hvad vælgerne synes, og hvad politikerne synes, og det justerer sig lidt i forhold til hinanden. (...) Det er det, der er så vigtigt under en valgkamp: Hvem der erobrer dagsordenen (...)“

Dagen efter bringer TV2 *Nyhederne* et tilsvarende langt indslag fra meningsmålingsdemokratiet: „Statsminister Poul Nyrup Rasmussen skal fortsætte som chef for regeringen, han skal ikke gå af i utide. Det synes et flertal af danskerne, til forskel fra flere avisledere. Det viser en frisk meningsmåling, som TV2 har fået foretaget. (...) Og her i aftenens *Baggrund* ser vi nærmere på, hvem det egentlig er blandt vælgerne, der er Poul Nyrup Rasmussens venner og fjender“ (Jes Dorph-Petersen TV2 *Nyhederne*, 26.01.01 19.00). Senere i indslaget belyses det, om der er ved at foregå en ændring i socialdemokratiets vælgerprofil: „I øjeblikket er kernevælgeren altså tilsyneladende en rig, veluddannet, ung mand, en karakteristik der ikke rimer med den gængse opfattelse af Socialdemokratiets kernevælgerkorps.“

Efter en lang række udtalelser fra almindelige vælgere i Nyrups Herningvalgkreds, hvoraf de fleste bedømmer ham på hans fremtræden og stil, mindre på hans politiske linje, vurderer *Ekstra Bladets* chefredaktør Hans Engell som politisk iagttagere i et interview Nyrup som „den dygtige, noget teknokratiske statsminister, der ikke rigtig formår at tale så meget til følelserne, men som henvender sig i høj grad til eliten, til de bedre uddannede.“ På den baggrund råder Engell Nyrup til ikke at forsøge at lave om på sig

selv, men derimod at „trække nogle af de andre kort, han har i regeringen og i Socialdemokratiet. De må så ud og være, skal vi sige mere følsomme og appellere til de grupper, som Nyrup ikke taler så godt til.“

Ud over at tematisere det politiske systems virkemåde tager mediernes metapolitiske italesættelser også samspillet mellem medier og politisk system op. I vores materiale er det den populistiske sag om den kræftsyge Aksel Jensen, der gøres til genstand for selvkritisk refleksion i medierne: Både *B.T.*, *Politiken* og *Weekendavisen* bringer i februar 2001 analyser, der tager fat i den selvsvingsproces, som kendetegnede Aksel Jensen-sagen (kapitel 13). Her et uddrag af *Politikens* artikel, der efter et grundigt rids af sagens forløb og samspillet mellem Aksel Jensen, Hvidebæk Kommunes viceborgmester Gunver Jensen, socialminister Henrik Dam Kristensen, statsminister Poul Nyrup Rasmussen, SF's formand for Folketingets Socialudvalg, Villy Søvnald, og TV2 *Nyhedernes* chef Jens Gaardbo, tager fat i spørgsmålet om, hvordan denne sag kan fortælle os noget om folkestyrets vilkår i det medialiserede samfund (boks 16).

Avisen sætter således spørgsmålstejn ved selve rammen for den debat om socialpolitik, som Aksel Jensen-sagen afstedkom, og spørger, om det er hensigtsmæssigt i et demokratisk perspektiv, at medierne har så stor definitionsmagt, som denne sag viser. Måske er det i den forbindelse et opmuntrende tegn for demokratiet, at den gennemskuende analyse af mediernes tendentiøse dagsorden, som statskundskabsprofessoren leverer, er identisk med den analyse, som gruppen af lavtuddannede borgere fremkommer med i samtalen om et socialpolitisk indslag i aktualitetsprogrammet *19Direkte* (se ovenfor i kapitel 8).

Vi kan altså konkludere, at gennem metapolitiske analyser i pressen og indslag i mainstream-nyhedsudsendelser sendt i primetime får almindelige borgere lejlighed til løbende at efteruddanne sig i demokratiforståelse. For de mere intellektuelt orienterede borgere tilbyder DR2's *Deadline* næsten daglig muligheden for at træde et skridt tilbage fra de politiske „sager“ og tage analytisk bestik af den samfundsmæssige ramme, som sagerne opstår i, og klarlægge årsager og vilkår for politisk handling. Denne meta-italesættelse af politik forekommer især, når det er eksperter (analytikere, anmeldere, forskere), der medvirker, mens det mere er „sagen“, der er i fokus, når programmet sætter parter i sagen (politikere, kunstnere osv.) sammen til debat.

I den analyserede periode forekommer der i *Deadline* daglig politiske indslag af den analytiske type. Ét indslag sætter den tidligere omtalte sag om

SELVSVING: MEDIE-STORM I ET TØRKLOSET

Enkelt-sager i pressen er lette at reagere på. Både for politikerne og læserne. Senest har en 74-årig tærkloset ført til både politianmeldelse af en kommune for omsorgssvigt og skarpe udtalelser fra Statsministeren. Inden nogen egentlig kendte sagens rette sammenhæng.

Af Trine Maria IIsøe

Billeder af et tærkloset og kummerlige boligvilkår for en 74-årig dødsmerket mand i Hvidebæk Kommune fik nylig alle, der så TV 2/nyhederne, til at føle, at vores velfærdssamfund har spillet fallit.

(...)

Skoleeksempel

Ifølge professor i statskundskab på Københavns Universitet, Tim Knudsen, er Hvidebæk-sagen et skoleeksempel på, at både pressen og politikerne har en tendens til at handle for hurtigt på enkelt-sager. "Medierne har en stigende tendens til at gå i selvsving over en dramatisk spektakulær sag. Og generelt er der for mange ministre og folketingsmedlemmer, der for hurtigt løber med på pressens bøjmand. Og det er uheldigt i en sag som denne, hvor det bagefter viser sig, at der måske ikke er så meget i sagen", siger Tim Knudsen.

(...)

Tim Knudsen mener, at politikerne alt for ofte bruger enkelt-sagerne til at profilere sig selv unødigt. "Enkelt-sager som denne kan være farlige, fordi de får politikere og andre til at reagere, uden at de reelt kender sagens sammenhæng", siger Tim Knudsen. Men sagen viser lige så meget, at pressen har en stor del af skylden, mener han. "Når journalister ringer, har de en ganske bestemt dagsorden. Og ofte står den ikke til at rokke. Andre aspekter anses for forstyrrende. Det kan blive så grelt, at læseren/seerne kun får den halve historie, fordi vinklingen er bestemt på forhånd", siger Tim Knudsen. Ekstra Bladets chefredaktør Hans Engell afviser, at avisen har haft en fastlagt dagsorden i Hvidebæk-sagen. "Vi har ikke haft noget ønske om at holde oplysninger tilbage. Aksel Jensens skæbne er i sig selv speciel nok til, at vi under alle omstændigheder ville skrive historien", siger han. Hvis Gunver Jensen igen skal på tv, skal det være direkte. "Så kan jeg kvæje mig, men samtidig er jeg sikker på, at jeg får det væsentlige frem. Det er åbenbart ikke nok at stille krav, selv om jeg synes, jeg gjorde, alt det, jeg skulle", siger Gunver Jensen.

Politiken, 4. februar 2001, media, side 1.

landbrugets protester på grund af merudgifter i forbindelse med kogalskabs-krisen i perspektiv, i et interview med landbrugshistorikeren Klaus Bjørn. Han fremhæver blandt andet landbrugets svindende betydning som primær- og eksporterhverv, der magt- og symbolpolitisk fører til en ny situation, hvor alle landmænd i dag tilsammen højst svarer til 2-3 folketingsmandater – det gør det lettere for samfundet at tage politisk afstand fra landbrugets overtrædelse af etiske og miljømæssige normer (DR2 *Deadline* 26.01.01). Et andet indslag handler om mediernes rolle i det moderne demokrati, specielt konsekvenserne for den politiske meningsdannelse af, at mediernes fremstilling af politik bliver mere og mere præget af billeder. Den tyske

kommunikationsprofessor Siegfried Frei mener i et interview med Connie Hedegaard, at det politiske program med sit politiske indhold taber terræn til fordel for politiske personligheder, der vinder tillid gennem deres non-verbale fremtræden. Risikoen for manipulation af borgerne stiger, hvis ikke menneskets iboende evne til tvivl understøttes af oplysning og undervisning (DR2 *Deadline*, 25.01.01).

SÅDAN TALER MEDIERNE OM POLITIK: MØNSTRE I MEDIERNES DISKURSIVE LANDSKAB

Vi har nu ét for ét gennemgået de seks fortolkningsrepertoarer, som mediernes fremstilling af det politiske felt efter vores opfattelse kan siges at bestå af. Gennem disse seks fortolkningsrepertoarer sætter medierne – i samspil med borgerne – rammerne for, hvad vi i Danmark skal forstå ved politik: Hvad vi skal forstå ved politiske spørgsmål og ved politiske institutioner, hvad vi skal forstå ved politisk adfærd, hvem der på vidt forskellige måder kan handle som legitime politiske aktører, hvad man kan opnå gennem forskellige former for politisk handling, og hvad vilkårene er i forskellige kontekster for at handle politisk. I italesættelsen af disse seks fortolkningsrepertoarer ligger mediernes definitionsmagt inden for det politiske felt.

Det hører imidlertid med til billedet, at mediernes definitionsmagt også omfatter de fortolkningsrepertoarer, som kunne have været anvendt, men som ikke bliver det. Man kan sige det på den måde, at i mediernes italesættelse af „det politiske“ står den grundlæggende samfundsindretning ikke til diskussion. Det tages for givet, at vi har indrettet os sådan, at virksomhederne, på den private ejendomsrets grund og uden om demokratiske beslutningsprocesser, kan træffe vidtgående dispositioner om anvendelsen af samfundets materielle og menneskelige ressourcer. Det, der står til politisk diskussion, er ikke, hvorvidt virksomhederne fortsat skal have et frit råderum, men udelukkende hvor grænsen skal gå mellem dette råderum og de rum, som er underlagt de beslutningsprocesser, vi kalder „politiske“.

For den parlamentariske politiks vedkommende italesættes forskellen mellem partierne på det politiske spektrum udelukkende som et spørgsmål om, hvor vidtgående og beslutsomt man vil gribe ind over for virksomhedernes samfundsmagt, og (som man ser det i privatiseringsdebatten) i hvilken udstrækning folkestyret skal oprette og drive institutioner (fx inden for offentlig transport) til varetagelse af borgernes behov.

På det subpolitiske niveau er der tale om græsrodsorganiseringer, der gennem dialog og evt. fysisk pres forsøger at fremtvinge løsninger, der i højere

grad tilgodeser menneskers end virksomhedernes behov. Græsrodsmodstanden imod topmødet i Davos italesættes ganske vist som antikapitalistisk, men selv i Attac-bevægelsens udgave af antikapitalisme er der udelukkende tale om begrænsninger i kapitalens råderum og beskatninger af dens profitter, og ikke om et grundlæggende opgør med kapitalismen som samfundsform. Tilsvarende er der på det livspolitiske niveau tale om, at borger-forbrugerne stemmer med fødderne og pengepungen for at tvinge virksomhederne til at opføre sig etisk forsvarligt og for at fremme bæredygtige løsninger over for politikerne.

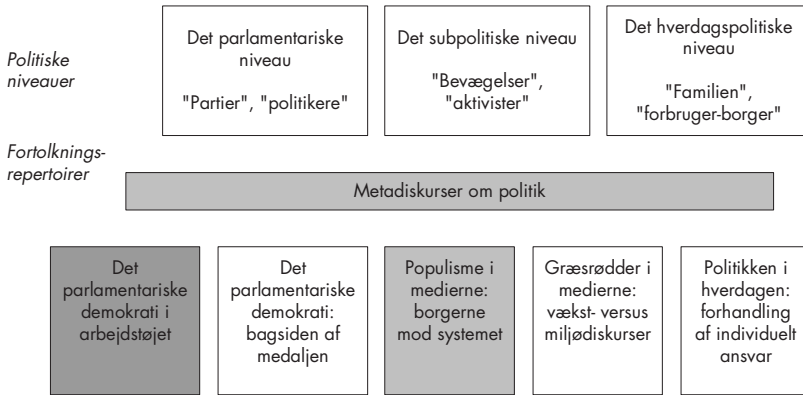
Selv om vi har behandlet de seks fortolkningsrepertoier enkeltvis, fremgår det af gennemgangen, at denne isolerede betragtningsmåde af de enkelte diskurser udelukkende er foretaget på grund af dens analytiske hensigtsmæssighed, og ikke fordi diskurserne faktisk forekommer adskilt i medierne. I praksis væver fortolkningsrepertoierne sig ind i hinanden, samtidig med at de udgør et kontinuum fra parlamentariske over subpolitiske til livspolitiske diskurser. Disse relationer kan visualiseres i nedenstående diagram (figur 2).

I diagrammet har vi markeret det relative dominansforhold mellem de respektive diskurser i det materiale, vi har analyseret, ved at fremhæve de mest prominente politiske mediediskurser med mørk baggrund. Det fremgår, at mediernes mest fremtrædende måde at italesætte politik på er den diskurs, vi har kaldt „Det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“. Det vil sige, at til trods for den ofte påviste nedgang i mediernes opmærksomhed over for traditionel parlamentarisk politik, er det stadig denne form for politisk handlen, der dominerer billedet af, hvad politik er. Derigennem skoler medierne borgerne i det parlamentariske systems institutioner, aktører og ritualer, således at de får mulighed for at tilegne sig det løbende kendskab til politik, som er en forudsætning for demokratisk deltagelse. Samme rolle – blot et niveau højere så at sige – spiller det, vi har kaldt „Metadiskurser om politik“, hvor medierne træder et skridt tilbage fra de politiske sagers niveau og direkte kommenterer det parlamentariske systems konstituerende træk.

Et andet relativt prominent diskursivt repertoire har vi kaldt „Populisme i medierne: borgerne mod systemet“. Sammen med det mindre fremtrædende repertoire „Det parlamentariske demokrati: bagsiden af medaljen“ italesætter den populistiske vinkel nogle af de negative sider ved det parlamentariske system: Borgerne kan blive ofre for de studehandler, som er et iboende element i systemet, og de kan komme i klemme som følge af mere eller mindre utilsigtede konsekvenser af love og regler, og usmidige

FIGUR 2.

Fortolkningsrepertoier i mediernes italesættelse af politik

Note: Grå baggrund viser de dominerende fortolkningsrepertoier. Jo mørkere, jo mere prominent er repertoireet. Den lineære placering af repertoireerne angiver deres italesættelse af de respektive politiske niveauer relativt set.

relationer mellem forskellige politiske niveauer. Men så peger medierne også på, hvordan borgerne har en mulighed for at sætte sig til modværge imod urimeligheder – nemlig ved at medierne på borgernes vegne kaster deres søgelys på de brodne kar og de oplagte systemfejl, så den demokratiske ligevægt kan blive genoprettet.

Endelig dukker de nyere politiske handlingstyper, som vi har kaldt „Græsrodder i medierne: Vækst- versus miljødiskurser“ og „Politikken i hverdagen: forhandling af individuelt ansvar“, også op i nyhedsfladen som en mindre prominent, men ikke desto mindre en naturlig og upåfaldende del af det politiske handlerum.

Vi konkluderer derfor, at medierne fungerer som et forum for iscenesættelse og italesættelse af det danske samfunds kollektive dialog med sig selv om, hvad man i dagens Danmark skal forstå ved politisk handling. I den foregående del så vi, at borgerne med visse variationer tager godt imod dette tilbud om at holde dem orienterede om, hvad der rører sig i samfundet på lokalt, nationalt og internationalt plan. I den følgende del kigger vi på, hvordan borgere i det medialiserede samfund, i samspil med mediediskurserne om politik, selv italesætter det politiske felt.

DEL 4

**SÅDAN TALER BORGERNE OM
POLITIK**

I del 4 undersøger vi, hvordan borgere i Danmark taler om politik som hverdagspraksis. Vores overordnede fokus er det samme som i analysen af mediediskurserne om politik i del 3 – hvordan der gennem brugen af bestemte repertoarer tilskrives bestemte betydninger til politik, politiske institutioner, politiske handlinger og politiske identiteter. Det er også i del 4 trafik og trafikpolitik, der udgør vores indgang til og hovedcase for kortlægningen af borgernes italesættelse af politik.

Vi ser på, hvordan borgere, når de taler om trafik og trafikpolitik, gør brug af bestemte repertoarer, der tillægger det politiske felt bestemte betydninger. Vores interesse ligger i folks brug af bestemte fortolkningsrepertoarer som retoriske ressourcer, der hver især danner en bestemt repræsentation af politiske spørgsmål, institutioner og handlinger og bestemte identiteter for individer og grupper.

Vores fokus i analysen af borgerdiskurser ligner analysen af mediediskurserne i den foregående del. Vi undersøger altså, hvordan en række fortolkningsrepertoarer sætter rammerne for, hvad vi forstår ved politik, og mere specifikt hvad vi forstår ved politiske spørgsmål, politiske institutioner, politiske handlinger og politiske aktører. Vi interesserer os både for de aspekter, som tages for givet på tværs af de forskellige repertoarer og for betydningsforhandlinger og -konflikter mellem forskellige repertoarer. Hvilke fortolkningsrepertoarer kæmper om at tillægge betydning til området og identiteter til de forskellige aktører, og er der et eller flere repertoarer, der bliver dominerende i kampen? Hvilke repertoarer bruges sammen uden konfliktfyldte sammenstød, således at de forener forskellige diskursive repræsentationer af politik?

Summen af de repertoarer, som udgør borger-diskursordnen, forsyner folk med et sæt af ressourcer til at tale om det politiske, der både muliggør og begrænser deres talerum og dermed deres handlerum. Ved at danne bestemte repræsentationer af „politik“ og bestemte identiteter som fx „bilejer“ og „fjern, elitær politiker“, bidrager diskursive praksisser til at reproducere og forandre den bredere sociale praksis omkring brugen af trafikmidler i hverdagen, idet de peger på bestemte handlingsmåder som legitime og naturlige og hermed marginaliserer eller helt udelukker de usagte alternativer.

Vores mål er således at kortlægge borger-diskursordnen om politik – samlingen af borgerrepertoarer inden for feltet trafik, politik og hverdagsliv, som muliggør bestemte måder at tale om politik på og marginaliserer eller afgrænser os fra alternative måder. Dette gør vi med henblik på i kapitel 22 at sætte kortet over borgerdiskursordnen sammen med det kort over

mediediskursordnen, som vi tegnede i del 3, for at undersøge relationerne mellem de to diskursive terræner. Vi forventer, at relationerne er komplekse og uforudsigelige, da vi opfatter forholdet mellem mediediskurs og borgerdiskurs som baseret på komplekse, gensidige relationer. På den ene side trækker borgere på medieindholdet som en vigtig ressource, når de giver betydning til verden. På den anden side trækker medieformidlere på borgerdiskurser i produktionen af medieindhold. Det sker, dels fordi medieformidlerne sigter efter at skabe kulturel samklang med målgrupperne, dels fordi de selv som diskursive subjekter er afhængige af de diskurser, som cirkulerer i samfundet, for at give betydning til verden.

I kapitel 4 har vi gjort rede for det fokusgruppedesign, som undersøgelsen af borgernes fortolkningsrepertoarer benytter.

ANALYSENS FOKUSPUNKTER

Diskussionen i fokusgrupperne om trafik og trafikpolitik handlede ofte om fordelingen af samfundsmæssige ressourcer. Med vores diskursanalytiske indgangsvinkel behandler vi kampene om fordelingen af de begrænsede ressourcer som diskursive kampe om betydning mellem forskellige grupperinger. Desuden forstås disse grupperinger samt deres interesser og behov som produkter af diskurser, der skabes i politisk kamp, frem for som størrelser, der eksisterer uafhængigt af diskurser og baserer sig på gruppernes ikke-diskursive essens (som i fx traditionel kritisk teori).

Hovedtemaerne i analysen er dels den diskursive forståelse af trafikproblemer, dels den diskursive tillæggelse af ansvar for problemerne og deres løsning, i begge tilfælde med udgangspunkt i folks varierende syn på det politiske. Vi spørger til, hvad folk forstår ved et trafikproblem, og hvad de *ikke* italesætter som et problem, og til hvordan folk identificerer nogle problemer som offentlige anliggender og andre som personlige anliggender. Vi har udvalgt disse temaer på baggrund af en læsning af fokusgruppeinterviewene, som viste, at folks tale om trafik koncentrerer sig om trafikproblemer og måder at håndtere problemerne på. Det gjaldt for alle tre diskussionskategorier – diskussion af *egne hverdagspraksisser* med hensyn til trafik, diskussion af *trafikpolitik* i sammenhæng med politik generelt og egen politiske deltagelse, samt diskussion af *mediedækningen af trafikpolitik*.

Vores fokus på konkurrerende definitioner af sociale problemer, aktøridentiteter og konkurrerende ansvarsdelinger er baseret på en række nyere samfundsteoretiske positioner (fx Bauman, 1991; 1997; Beck, 1994; 1997a;

1997b & Giddens, 1991; 1994a). Som vi i kapitel 2 har været inde på, har politik ifølge Beck og Giddens ændret sig radikalt, da folk i dag har mindre tiltro til traditionel politik og videnskabelige autoriteter og eksperter, og i stigende grad er blevet engagerede i subpolitik og livspolitik. Medierne udgør nu for Beck et centralt kampfelt, hvor videnspåstande fra traditionel politik og videnskab slås med subpolitiske videnspåstande om problemernes årsager, effekter og løsninger. Magtfulde grupper som fx regeringer og politikere bliver ofte kritiseret og tillagt en grad af skyld for problemerne. Subpolitik og livspolitik er begge former for politik, der er rettet imod problemløsning ud fra den følelse af personligt ansvar, som massemedierne fremmer. Følelser af personligt ansvar udbredes især gennem forbruger-journalistik („service journalism“), hvor man appellerer til læserne/seerne som aktive agenter, som bør handle i forhold til deres problemer og overveje konsekvenserne af deres handlinger for andre (Eide & Knight, 1999). Trafikproblemernes definitioner, aktørernes identiteter som borgere, forbrugere osv. og ansvaret for problemernes opkomst og løsning behandles i vores studie som genstande for forhandling mellem konkurrerende diskurser i medietekster og i borgernes tale.

Ifølge Becks og Giddens' syn på politik omfatter „politik“ det private forbrug og protestbevægelser og ikke kun de traditionelle politikområder som politiske partier. Som nævnt i kapitel 2 ser vi med udgangspunkt i Becks, Giddens' og beslægtede samfundsteorier politik som en udvidet størrelse, der i stigende grad *baserer* sig på forbrugerkultur, snarere end at se traditionel „politik“ som *tilsidesat* af fremvæksten af forbrugerkultur (som i traditionel kritisk teori, fx Habermas, 1962). Medierne og især de „populære“ medier spiller en central rolle i politiseringen af hverdagslivet gennem et fokus på individuelle borgeres anklager mod „systemet“ (Eide & Knight, 1999). Vi betragter forbrugeridentiteter som mulige former for politiske identiteter, og vi undersøger muligheden for hybrididentiteter, dels som forbruger, dels som borger, baseret på teori om medier, politik og identitet i senmoderniteten (fx Bauman, 1991; Beck, 1994; Giddens, 1991). Vi undersøger ligeledes muligheden for, at trafikproblemerne tillægges betydning inden for hybriddiskurser, der italesætter både elitepolitiske og hverdagslivets problematikker.

TRAFIKPROBLEMER OG ANSVARET FOR DERES OPSTÅEN OG LØSNING

Her fremlægger vi en opsummering af de repertoier, som vi har peget på som de brede mønstre, der kendetegner borgerdiskurser om politik. I de følgende kapitler analyserer vi, hvordan deltagerne i fokusgruppesamtalerne bruger repertoierne som fleksible retoriske ressourcer, når de taler om politik. Problemernes karakter, samt årsagerne til og ansvaret for deres opståen og løsning, defineres forskelligt inden for forskellige repertoier. Inden for hvert repertoire tillægges trafikproblemer bestemte betydninger, og samtidig tildeles de forskellige aktører bestemte identiteter – og handlekraft og skyld. Som hovedressourcerne i borgernes italesættelse af „det politiske“ identificerer vi en række repertoier, som i stor udstrækning svarer til de repertoier, som anvendes i medierne. Der er dog tale om væsentlige forskelle i to henseender. For det første bruger borgerne repertoierne til at tale mere om trafikproblemer, ansvaret for deres opståen samt løsningsmulighederne, end tilfældet var i mediedelen, hvor vægten lå på selve de partipolitiske forhandlinger. For det andet vægtes repertoierne meget forskelligt. Skønt der er tale om de samme repertoier som i mediernes fremstillinger, ridser vi dem op igen her, idet indholdet fremstår anderledes på grund af den anderledes fokusering:

1. *Det partipolitiske spil: det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet.* Inden for dette tolkningsrepertoire italesættes politik som partipolitiske forhandlinger med regeringen som udfarende kraft. Der er tale om en positiv udlægning af det partipolitiske spil: Det partipolitiske spil ses som udtryk for demokratisk pluralisme, således at kampen mellem de forskellige partier betragtes som en central og naturlig komponent i demokratiet. Politikerne italesættes som aktive aktører i processen, men borgeren italesættes som den motiverede vælger.
2. *Det partipolitiske spil: bagsiden af medaljen.* Inden for dette fortolkningsrepertoire italesættes politik som et partipolitisk spil, der demokratisk set er betænkeligt. Som årsagen til trafikproblemerne betones politikernes strategiske håndtering af partipolitik og hyppige indgåelse af studehandler ud fra spilleregler, som det partipolitiske system udstikker. Ofte udpeges den ulige fordeling af ressourcerne på tværs af regionerne eller mellem forskellige trafikformer som et resultat af det partipolitiske spil. I de fleste tilfælde positioneres individuelle politikere som aktive medspillere, der gennem deres handlen ud fra hovedreglen *noget for noget*, er med til at

fremkalde problemerne. Imidlertid er det i nogle tilfælde selve systemet, som fremtræder som den eneste agent, og den enkelte politiker er fraværende eller fremstilles som underlagt systemet. Her tales der sommetider om, hvordan overholdelsen af reglerne gør den nytænkende politiker tavs og hermed forhindrer forandring. Men inden for alle versioner af repertoireet er „det politiske system“ en tvang eller en ramme, og det partipolitiske spil fremstår som så fasttømret en del af det politiske system, at spillet er uforanderligt, og derfor ses de afledte problemer som uløselige. Borgeren italesættes som den desillusionerede vælger.

3. *Populisme*. Her ses problemerne som et resultat af politikernes afstand fra, og uvidenhed om, folks hverdag på lokalt plan. Politikerne som *enkeltpersoner* betragtes som de agenter, som har fremkaldt problemerne, mens taleren positionerer sig som „hverdagens ekspert“, der har privilegeret viden takket være sine egne hverdags erfaringer. I enkelte tilfælde tillægges „den reelle magt“ erhvervslivet uden for Danmark og/eller EU. Borgeren italesættes som en del af „folket“ og som offer for „systemet“.
4. *Græsrodder som politiske aktører: miljødiskurser*. Her fremstilles græsrodsorganisationer som aktører på den subpolitiske scene i opposition til og i samarbejde med det parlamentariske system. Inden for miljødiskursen peges der fx på, at den offentlige trafik uretfærdigt har tabt terræn til fordel for den private trafik. Motorvejsudvidelse kritiseres som miljøskadelig. I kontrast til mediedækningen bliver der ikke trukket på vækstdiskurser. Borgeren italesættes som potentiel politisk aktivist.
5. *Politikken i hverdagen: forhandling af individuelt ansvar*. Inden for dette fortolkningsrepertoire politiseres hverdagen ved, at trafikproblemerne tilskrives den individuelle forbrugers manglende deltagelse i miljøansvarlige aktiviteter. Den manglende deltagelse tilskrives de begrænsninger for handling, som hverdagen udstikker. Én nøglebegrænsning er tidspres. Hverdagen forstås som et komplekst netværk af aktiviteter, og den begrænsede tid der er til rådighed til at klare alle aktiviteterne betragtes som en kilde til stress. Det er tidspresets skyld, at folk bruger deres biler frem for offentlige transportmidler, og at de ikke deltager i politiske aktiviteter ud over det at stemme. En anden begrænsning på politisk handlen, som fratager taleren ansvar for trafikproblemernes løsning, er økonomisk pres. Nogle informanter bruger økonomisk pres til at retfærdiggøre, at de ikke bruger offentlige transportmidler: den offentlige transport er for dyr. Ofte er der tale om en ambivalent hybrid-position i forhandlingen af ansvar, hvor folk positionerer sig som i hvert fald

delvist personligt ansvarlige for trafikproblemerne på generelt plan (ofte inden for en miljødiskurs), men samtidig retfærdiggør deres afholdelse fra deltagelse i handlen rettet mod trafikforbedringer ved at henvise til hverdagsbegrænsninger. Borgeren italesættes som potentiel aktivist-i-hverdagen.

6. *Metadiskurs om politik*. Der er her tale om refleksiv stillingtagen til det politiske felt, hvor der kastes et analytisk og kritisk blik på politikens dynamikker og spilleregler. Det politiske system evalueres. Diskussionerne i fokusgrupperne tog alle udgangspunkt i en sådan meta-position, således at hele italesættelsen af det politiske i fokusgrupperne kan siges at bygge på metadiskurser. Med andre ord bruges de fem andre repertoireer inden for denne metadiskurs, der reflekterer over politikken. Borgeren italesættes som den politisk vidende debattør.

De to dominerende forklaringsrammer i borgernes tale om politik var det populistiske repertoire og „bagsiden af medaljen“-repertoiret, som er et repertoire om det partipolitiske spil, som fremstiller spillet som betænkeligt set i forhold til demokrati. Det står i kontrast til mediedækningen, hvor repertoiret om det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet, som fremstiller spillet på positiv vis, var dominerende. I det næste kapitel analyserer vi først borgernes brug af repertoiret „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“ og deres brug af „bagsiden af medaljen“-repertoiret. Det efterfølgende kapitel fokuserer på, hvordan borgerne trækker på populisme-repertoiret, samt hvordan de kombinerer dette repertoire med „bagsiden af medaljen“-repertoiret. Derefter følger et kapitel om, hvordan borgerne forhandler individuelt ansvar inden for repertoiret „politikken i hverdagen“. Det sidste kapitel i del 4 handler om, hvordan borgerne reflekterer over det politiske system, når de tager udgangspunkt i deres eget personlige forhold til politik, herunder deres egen deltagelse – eller manglende deltagelse – i både partipolitik og i græsrodsorganisationer. Der er således tale om en metadiskurs om politik, hvor folks italesættelser af deres egen deltagelse/ikke-deltagelse i politik indebærer evalueringer af det politiske system som et system, man kan eller ikke kan opnå indflydelse i. Vi inddrager de andre repertoireer i det omfang, folk trækker på dem i deres refleksioner over deres eget forhold til systemet. Sidst i del 4 fremlægger vi en opsummering af hele analysen af, hvordan borgerne taler om politik.

Strukturen i denne del adskiller sig lidt fra strukturen i del 3. Vi har fundet det hensigtsmæssigt at gøre diskussionen af borgernes politiske deltagelse

til et selvstændigt kapitel, da der er tale om et væsentligt tema. Grunden til, at der ikke findes et kapitel om repertoiret „græsrodder som politiske aktører“ er, at dette repertoire figurerer som en del af den bredere diskussion af folks deltagelse i politik og ellers ikke bliver brugt af deltagerne. Vi har desuden valgt ikke at lave et selvstændigt kapitel om metadiskursen, fordi hele italesættelsen af det politiske i fokusgrupperne inden for bestemte repertoireer kan siges at bygge på metadiskurser, idet deltagerne reflektivt tager stilling til politikens begreber og spilleregler.

DET PARTIPOLITISKE SPIL: „DET PARLAMENTARISKE DEMOKRATI I ARBEJDSSTØJET“ OG „BAGSIDEN AF MEDALJEN“

DEMOKRATIET I ARBEJDSSTØJET

Det var især deltagerne med en relativt lang uddannelse i begge aldersgrupper, som trak på dette repertoire, som i det følgende eksempel med deltagere mellem 40 og 60 år:

Int. 1: Men er det noget, der er særligt for det politiske system i Danmark, at man er nødt til at tænke på den måde, altså at man, ja, at man hele tiden må tænke på at lave brede forlig. Ja, det var nok det udtryk, han brugte ikk’.

Bjørn: Det må man nok sige, det er lidt specielt for Danmark og for få andre lande, i forhold til de lande hvor der er to hårde fløje imod hinanden. Der kan man sige, det er vores demokrati jo ikke. Det er netop pluralismen om jeg så må sige ikk’. Det er der vel ikke så forfærdelig mange andre nationer, hvor det er så udpræget, som det er i Danmark. Som jeg oplever det i hvert fald (G4).

Bjørns positive udlægning af det partipolitiske system som baseret på demokratisk pluralisme imødegås imidlertid af Anders i hans respons til Bjørn: *Men det er da også vigtigt at have nogle langsigtede planer i stedet for de her „høvsaløsninger“.* Her antyder Anders, at det politiske system, baseret som det er på flerparti-forhandlinger, har negative konsekvenser for beslutningerne.

Mens den positive udlægning af repertoireet „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“, som Bjørn gør brug af, tit udfordres i fokusgrupperne, er der ofte tale om en konsensus blandt deltagerne, hvad angår en mere pragmatisk udlægning af repertoireet. I denne mere pragmatisk version fremlægges det danske demokratiske system ikke som det ideelle, men som „det mindste onde“, som i det følgende eksempel i fokusgruppen bestående af studerende, umiddelbart efter visningen af klippet om trafikforliget fra TV2 *Nyhedene* den 24. januar 2001 kl. 19.00.

Int. 1: Er der noget, man kunne gøre ved politikken sådan i Danmark, for at den ikke fungerede på den måde?

Jonathan: Det tror jeg ikke.

Marie: Det tror jeg ikke nej.

Jonathan: Fordi altså der har været tradition for, at man handler sig frem til sådan noget, fordi ellers havde vi jo netop ikke så mange forskellige partier. Så var vi jo enige alle sammen kan man sige altså. Man bliver jo nødt til at forhandle sig frem til det øh netop, folk har forskellige meninger. [...]

Int. 1: Så det er sådan set demokratiets vilkår?

Jonathan: Det er demokratiets spilleregler ja, sådan som jeg ser det i hvert fald, fordi jamen Enhedslisten og SF i det indslag her har nogle helt andre holdninger. Og de er bare ikke med i forliget, fordi de ikke har kunnet tilbyde noget øh (G2).

Her betegnes forligets forhandlinger som uundgåelige, idet de følger traditionelle spilleregler i dansk politik, og de problemer, de medfører, bliver derfor også uundgåelige, ligesom det er tilfældet i „bagsiden af medaljen“-repertoiret. Men i modsætning til „bagsiden af medaljen“-repertoiret tildeles disse spilleregler legitimitet i kraft af deres rødder i *demokratiet*.

DET PARTIPOLITISKE SPIL: BAGSIDEN AF MEDALJEN

Som nævnt ovenfor var dette repertoire om det partipolitiske spil, som vi har kaldt bagsiden af medaljen, en af de to dominerende forklaringsrammer for trafikproblemerne på tværs af køn, aldersgrupper og uddannelsesniveauer. Der er som beskrevet tale om et negativt syn på det partipolitiske spil, hvor det partipolitiske spil forstås som et demokratisk set betænkeligt spil. Når deltagerne trækker på dette repertoire, tillægger de det politiske system ansvaret for trafikproblemerne. Det politiske system forstås som et komplekst netværk, der er underordnet et partipolitisk spil, og trafikproblemerne anses for at være et produkt af spillereglerne her. Hovedreglen for politik ses som *noget for noget-princippet*. Det partipolitiske spil anskues som så fasttømret en del af det politiske system, at det er uforanderligt, og derfor ses de afledte problemer som uløselige. Ofte bruger fokusgruppedeltagerne repertoiret første gang som reaktion på klippet fra TV2 *Nyhedene* den 24. januar 2001

kl. 19 om trafikforliget, som i det følgende eksempel fra fokusgruppen med deltagerne mellem 40 og 60 år med en relativt lang uddannelse:

Int. 1: Ja. Hvordan oplever I sådan et forlig som det her?

Bjørn: Dem, der råber højest, får deres vilje, vil jeg sige. Og så meget *handel* mellem politikerne. Hvis venstrefløjen vil ha' det og det, så vil vi altså også ha' nogle motorveje, som mange steder i Jylland ikke bliver brugt. Altså det ene for det andet, det er typisk det, der sker i trafikforhandlingerne. Som jeg oplever det i hvert fald. [...]

Int. 1: Hvad mener I om hele den måde, sådan et forlig bliver til på? Det var lidt det, du egentlig lagde ud med, Bjørn. Altså er I enige med Bjørn i, at det går til på den måde?

Vibeke: Ja det tror jeg også.

Lotte: Helt sikkert.

Martin: Det er handel sikkert.

Int. 1: Det er handel? [flere stemmer: ja] Hvem har handlet med hvem og fået hvad i det her?

Anders: Det får vi jo aldrig at vide.

Int. 1: I kan ikke ha' nogen fornemmelser?

Bjørn: Der er for mig ingen tvivl om i hvert fald øh, de politikere, der er valgt i Jylland er af hensyn til deres vælgere, øh er utilfredse med de penge, der bliver brugt i hovedstadsområdet og vil ha' noget tilsvarende, fordi de har ikke glæde af alt det, der er i hovedstadsområdet. Og derved opstår de handler så (G4).

I dette tilfælde bliver hovedreglen inden for det partipolitiske spil beskrevet af Bjørn som *noget for noget*, bl.a. hvad angår den regionale fordeling af ressourcer – her motorvejsudbygning. Hvis ét sted i landet får noget, skal de andre steder også have noget. Med sit udsagn – *Det får vi jo aldrig at vide* – erklærer Anders sig – som den eneste – uvidende om politikernes handlemåder. Det fremstår som en uvidenhed, som ikke blot Anders er offer for, men et *vi*, som ud fra sammenhængen må være folket. Idet uvidenheden skyldes en manglende kommunikation til folket, positioneres folket som modtagere af information, der står uden for processen, frem for som aktivt medvirkende: Politik foregår altså bag lukkede døre. Beslutningsprocesser

som i forbindelse med trafikforliget er ugenomsigtige størrelser i kraft af, at *noget for noget*-princippet indgår centralt i dem.

Fornemmelsen af trafikforliget som en ugenomsigtig størrelse udtrykkes flere gange i fokusgrupperne, mens talerne positionerer sig på forskellige måder i forhold til de politiske processer. I det følgende eksempel fra fokusgruppen, der består af folk mellem 40 og 60 år med en relativt kort uddannelse, gennemskuer Stig systemet, samtidig med at han betegner systemet som ugenomsigtigt:

Int. 1: Men det politiske system i Danmark fungerer det sådan, at man må lave motorveje i Jylland, fordi der er nogen, der er valgt der?

Peter: Ja, det må man jo så sige, at det gør (grin).

Stig: Det må man sige ja til.

Peter: Det lugter lidt af.

Int. 1: Jacob Buksti trafikministeren, han siger også i indlægget, at de har lagt øh vægt på at lave et bredt forlig, så det kan række ind i fremtiden, eller hvad det nu var, han sagde. Hvorfor er det så nødvendigt med sådan nogle brede forlig?

Tim: Så kan de deles om skideballerne (der er lidt grin).

Stig: Det kan godt være, det skal finansieres ikk', så hvis vi nu gi'r dem lidt denne her gang, så øh får man lidt næste gang ikk'. Så der ligger nok noget, hvad hedder det, øh ligger under ikk'. Der må være noget. Der må være noget mere (kort grin).

Int. 1: Der stikker noget under.

Stig: De har snakket om noget mere ikk'. Der er nok lavet en overordnet plan, og det er så bare en bid af det ikk'. Det er derfor, man skal hen i noget, der strækker (G3).

Mens systemet bag forligets konkrete forløb ikke er gennemsgtigt, mener Stig, at han har gennemskuet systemet – i modsætning til Anders i det tidligere eksempel. Dette kan tolkes som udtryk for en kynisme, der er kulturelt acceptabel og genkendelig – en tendens i senmoderniteten, som Gamson kalder for „cynical chic“ (Gamson, 1992: 21). „Smart kynisme“ består i, at folk positionerer sig som en selvfølgelig del af en kollektiv bedrevidenhed i forhold til det politiske system. Gamsons pointe er, at denne demonstrativt kritiske holdning til politikere er forenelig med en grundlæggende accept

af de institutioner, man er kritisk over for. Der er tale om et system, der udspringer af det partipolitiske spil. Logikken *noget for noget* bliver italesat som hovedreglen inden for det partipolitiske spil i forhold til den regionale fordeling af ressourcer. Når moderatoren spørger til den overordnede plan, som trafikforliget lægger op til, er Stig i stand til at komme med et konkret bud på politikernes fremtidige gørem:

Int. 1: Tror du så, at den overordnede plan at den øh vil tage mere fat nogle af de steder, hvor det virkelig brænder på?

Stig: Jeg tror det. Jeg tror ikke, det bliver ved.

Int. 1: Du tror, på et tidspunkt så vil de nå til de der.

Stig: (afbryder) jeg tror, de vil nå til Køgebugt motorvejen og så her, altså omkring Roskilde og så også især motorvejen ikk', fordi den er jo helt. Jeg skulle til Vangede her i morges, så tænkte jeg, du orker ikke Jyllingevej vel, du prøver at køre ind mod København og så køre på motorvej derinde ikk'. Ha Ha Ha (andre griner også) Næ hvor er man dum. Hvordan ku' jeg også være kommet på det (G3).

Stigs udsagn bygger på en antagelse om, at politikerne *på et tidspunkt* vil lave trafikforbedringer, fordi det er nødvendigt: Virkeligheden trænger sig nemlig på. Stigs viden om de virkelige forhold baserer sig på hans egne erfaringer og fremlægges ikke som abstrakt viden, men som et følelsesmæssigt engageret narrativ om de trafikproblemer, han er oppe imod i hverdagen.

I nogle tilfælde forekom der i fokusgrupperne en kamp mellem „det partipolitiske spil“-repertoire om „bagsiden af medaljen“ (artikuleret af Bjørn og Stig) på den ene side, og på den anden side en positiv fremstilling af den regionale fordeling af ressourcer. I det følgende eksempel fra fokusgruppen med studerende mellem 18 og 25 år italesætter Jonathan den positive fremstilling, efterfulgt af Morten, som udfordrer denne positive version gennem brug af det ovenstående repertoire om bagsiden af medaljen:

Jonathan: I Jylland har de motorveje, hvor folk kunne bruge dem som tennisbaner i stedet for nogle gange (der grines).

Lotte: Jamen den til Svendborg.

Jonathan: Det er rigtigt. Den til Svendborg den kan jeg godt forstå, der har jeg selv kørt noget. Men jeg vil sige nogen af dem der oppe i Nordvestjylland. Der ryster man sgu' lidt på hovedet af, hvorfor *fanden* ligger der en motorvej her? Altså du ka' køre flere kilometer uden at møde nogen

som helst (begyndende grinen). Så kan jeg, så må jeg indrømme så kniber det lidt for *mig* med at forstå, hvorfor der skulle være en motorvej.

Int 1: Hvordan går det så til at den kommer der?

Jonathan: Det må være øh noget med, at man vil prøve altså at skabe noget liv. Altså noget handel. Jeg ved ikke, altså få tilgodeset nogle virksomheder. Altså at de har nogle gode til- og øh fraveje øh adgangsveje.

Morten: Jeg tror, det har noget at gøre med, at øh at de prøver at få forhandlet sig frem til noget. Der er nogle politikere, der vil noget, der er nogen der så siger, jamen jeg gider kun at være med hvis det er at jeg kan få den her motorvej i Jylland, hvor der øh faktisk ikke rigtig er behov for det, fordi at de stiller op over i det område ikk'. Altså nogle gange så synes jeg, at der bliver lavet motorveje helt oppe i Nordjylland. Der var jeg oppe i sommers. Altså der var nogen øh der var sindssygt mange motorveje. Det var helt vildt altså. Det var sådan et kæmpe knudepunkt, og der var slet ikke nogen biler (Der grines) [...] Så jeg tror helt klart, det har noget at gøre med, at hvis vi skal være med, så vil vi også have noget. Så kan I måske få jeres S-togsbane til Roskilde som er en pissetårlig idé.

Jonathan: Det kan jo også være noget med, at man prøver at sætte et længere mål med det, at man måske vil fjerne noget af den centralisering, der har været omkring København. At hele Danmark er rykket mod København igennem de sidste 20, måske 30 år. Og hvor vi centraliserer os, så man vil prøve at få det lidt ud, og det er en måde at gøre det på, det er jo at sørge, jamen at folk kan komme, at der er de og de, at vejnettet er i orden (flere mumler samtykkende) så ...

Sara: Det tager jo 100 år at komme fra Sønderjylland til Skagen altså på grund af, at man kun må køre 80 kilometer i timen.

Jonathan: Det er rigtigt og derfor så ...

Sara: (afbryder) Og hvis man havde en motorvej, så kunne man måske bare spare halvanden time.

Jonathan: Ja det er dét, og det er jo klart, at hvis du har en eksportvirksomhed, så er det mange penge [Sara: Ja] fordi hvis du skal til Tyskland eller Frankrig med et læs et eller andet, jamen øh så betyder det meget [Sara: Ja] fordi der er nogen af vejene, der er spærretid på jo, hvor du ikke må køre i dagtimerne (G2).

Vurderingen af *noget for noget*-princippet som årsagen til problemerne udfordres af Jonathan i et positivt syn på forliget, som fokuserer på den regionale fordeling af ressourcer. Jonathan henviser til den regionale forde-

ling af ressourcerne for at legitimere forligets beslutning om at give midler til motorvejsudvidelser i Jylland. Her er det retfærdighed i forhold til den regionale fordeling af ressourcer, der er princippet bag beslutningen frem for „noget for noget“-princippet: *man vil skabe noget liv et bestemt sted. Uden direkte* at udfordre Jonathan fremlægger Morten en udlægning af „noget for noget“-princippet som årsag til en form for trafikplanlægning, som ikke har afsæt i reelle behov: *Der er nogle politikere, der vil noget, der er nogen, der så siger, jamen jeg gider kun at være med, hvis det er, at jeg kan få den her motorvej i Jylland, hvor der øh faktisk ikke rigtig er behov for det, fordi at de stiller op over i det område ikk'. Altså nogle gange så synes jeg, at der bliver lavet motorveje helt oppe i Nordjylland.* Her positionerer Morten politikere som aktive agenter i handlingerne. Han præsenterer som belæg for sin påstand et narrativ på baggrund af sine egne iagttagelser af virkeligheden: nemlig bygningen af overflødige motorveje i Jylland. Påstandens sandhed styrkes ved brug af kategoriske og objektive modaliteter samt „ekstreme case“ formuleringer som *sindssygt mange motorveje, et kæmpe knudepunkt, slet ikke nogen biler, slet ikke nogen motorveje og han kunne slet ikke finde ud af det eller noget som helst deroppe.*

Derefter uddyber Jonathan den positive udlægning af den ressourcfordeling på tværs af regionerne, som er et resultat af retfærdighedsprincippet: *Det kan jo også være noget med, at man prøver at sætte et længere mål med det, at man måske vil fjerne noget af, hvad skal man sige, den centralisering, der har været omkring København.* Ved at fremlægge sit positive syn på regional ressourcfordeling som *tilføjelse* – frem for udfordring – til Mortens negative syn gennem brug af ordet „også“, undgår Jonathan direkte at modsige Morten. Jonathans positive syn på ressourcernes regionale fordeling bliver bekræftet af Sara gennem en generel iagttagelse om konkrete lokale forhold: *Det tager jo 100 år at komme fra Sønderjylland til Skagen altså på grund af, at man kun må køre 80 kilometer i timen.* Efterfølgende støtter Jonathan op omkring Saras udsagn, og Sara giver et andet eksempel på de dårlige forhold uden ordentlig motorvej. Men når moderatoren spørger til folks syn på Mortens udlægning af politik som baseret på *noget for noget*-logikken, bekræfter Marie Mortens syn gennem en længere beskrivelse af operationen af *noget for noget*-logikken, som Jonathan selv støtter op omkring. På denne måde genetableres Mortens udlægning – en udlægning der som sagt italesætter bagsiden af medaljen i forhold til fordelingen af ressourcerne på tværs af regionerne:

Int. 1: Fungerer politik øh på den måde, som øh Morten siger? Øh det der med at noget for noget, og hvis vi skal ...

Marie: Noget gør.

Sara: Ja det tror jeg også.

Ellen: Det må det gøre jo.

Marie: Og specielt i sådan nogle tilfælde som med trafik herude, at de ikke kan blive enige, om det skal være det ene eller det andet. Jamen så giver man nogen noget, lidt fordi så kan de komme med på den idé, som de har flest med ikk'. Altså der tror jeg, det er meget noget for noget og ekstremt meget lobbyisme fra lokalområdet, eller om der er nogle store foreninger eller nogle fagforeninger, som går ind og siger, jamen hvis I nu lægger en motorvej der så kan vi faktisk overveje, om vi vil lægge en fabrik der, hvor der kommer til at arbejde 5000 mennesker ikk' [Jonathan: Mm]. Det er jo et kæmpe incitament til at få bygget den skide motorvej ikk'. At politikerne så ved, at nå men så kommer der en eller anden stor fabrik, som gavner resten af området også ikk'. Så på den måde tror jeg, der er rigtig meget af øh noget for noget. Også som de selv siger med S-togslinjen, at jamen vi har fået S-tog, fordi vi ikke fik regionaltog, så det er sådan en, jamen hvad er det næste, vi kan gi' dem ikk'. De kan ikke få nummer 1, så må de få nummer 2 i rækken ikk', i stedet for at vente 5 år med at så gi' os nummer 1 ikk' altså. Jeg tror ikke, der vil være nogen, der vil være kede af at skulle vente 5 år med at få et regionaltog altså. Selvfølgelig er der en masse bøvl med det, som det er nu, men alle er jo vant til det altså.

Jonathan: Jo vi har ligesom accepteret, at der er en øh en vis fejlprocent på [Marie: Ja og begynder at grine] (flere andre griner lidt) på det offentlige (...). Og det er også altså, det er jo rimelig legalt at komme for sent på arbejde, hvis det offentlige er forsinket [Marie: Ja ja] hvorimod hvis du er stået for sent op, fordi dit vækkeur, at at det gik i stykker i løbet af natten eller sådan noget (flere griner) så er det ikke tilladt. Men det offentlige, hvis det er for sent nå ja, det kan du jo ikke gøre for.

Marie: Altså vi har rykket undervisningen 5 minutter på grund af det offentlige [Jonathan: Ja]. Og det kører vi fast med på mit hold. Altså der sidder vi 40 mennesker måske og venter på 2 ikk'. Fordi at jamen eller også er det halvdelen af klassen, der kommer med toget fra Holbæk, og så kommer de bragende midt i undervisningen, så vi rykker undervisningen på grund af det ikk', fordi det er forsinket hver dag stort set (G2).

I Maries redegørelse for mekanikken i *noget for noget*-logikken er fokus på, hvordan logikken er drivkraften bag motorvejsbygning, samtidig med

at logikkens udøvere – politikere – positioneres som aktører, der handler ud fra egne interesser. Parterne i sagen er politikere og fagforeninger og andre foreninger, som har interesser i bygningen af bestemte motorveje. Som specifik interesse bliver der nævnt et ønske om at skabe fordelagtige forhold for en fabrik, som vil give arbejde til flere tusinde mennesker.

Mens Jonathan havde fremstillet forholdet mellem politikere og erhvervslevet i et bestemt lokalt område i et positivt lys, fremstiller Marie det i sit lange indlæg på en mere kynisk distanceret måde som noget, der også kan være årsagen til fejlagtige beslutninger. Her positionerer Marie sig som ekspert hævet over beslutningstagerne, i og med at hun i modsætning til beslutningstagerne ved, hvordan andre folk har det. Der er således tale om, at Marie indtager en iagttagers-position som alvidende om andre folks indre såvel som ydre tilstande (en retorisk strategi som Potter (1996) efter Genette (1980) betegner som *zero focalisation*). På trods af problemerne (*en masse bøvl*), hævder hun, ville folk ikke have haft noget imod at vente lidt længere på at få den optimale løsning i stedet for at få den næstbedste.

Hun understøtter denne påstand med en konstatering om den almene situation – nemlig at folk er vant til problemerne. Konstateringsens validitet bekræftes af Jonathan, der fremlægger en fortælling om, hvordan folk bruger den offentlige transport som legitim grund til at komme for sent på arbejde. Frem for at tale ud fra sin egen personlige erfaring beskriver Jonathan et alment forløb ved at bruge objektive modaliteter og pronomenet „du“. Marie understøtter Jonathans perspektiv ved at præsentere en fortælling, der tager afsæt i hendes egne erfaringer. Ved hermed at indtage identiteter som eksperter på baggrund af deres erfaring med lokale trafikforhold kan Jonathan og Marie siges at positionere sig på lige fod med den politiske elite og myndighederne. I kapitel 18 kommer vi ind på, hvordan flere deltagere på tværs af de forskellige fokusgrupper og på tværs af alders-, køns- og uddannelsesopdelinger kombinerer repertoireet om bagsiden af medaljen med populisme for at udfordre den politiske elites magtposition og autoritet.

Når der tales om bagsiden af medaljen i forhold til den regionale fordeling af ressourcer, tales der samtidig ofte om fordelingen af ressourcer i forhold til de forskellige transportformer. Mekanikken i noget for noget-princippet i forhold til fordelingen af ressourcer både regionalt og mellem offentlige og private former for transport påpeges som årsagen til problemerne. Problemerne med fordelingen af ressourcerne konstrueres ofte ud fra et bilistperspektiv. Trafikproblemer afgrænses til at omhandle utilstrækkelig

motorvejsudvidelse, således at bilistens perspektiv indtages uden en relativisering i retning af, at der kunne være andre behov eller hensyn, som kunne være lige så legitime (fx miljøhensyn), som i det følgende eksempel fra netværksgruppen bestående af folk mellem 35 og 50 år med en relativ lang uddannelse. Der er tale om et utilfredsstillet behov for udvidelse af motorvejnettet i Københavnsområdet, og konsekvenserne af noget for noget-princippet bedømmes som „uhyggelige“ på grund af omfanget af de problemer, det har medført:

Frederik: Jeg synes, det var ret uhyggeligt at se, hvor meget der mangler i Københavnsområdet af motorveje. Jeg mener, man bygger en motorvej til mange penge mellem Herning og Brande [Verner: ja det synes jeg altså også], men hvad så med at få lavet en ringvej uden om København? Hvor de simpelt hen ikke har fået taget højde for det. Den skal laves længere ude. Hvis ikke man har købt jord op til det og forsikret og alt det der, så er det lige pludselig for sent.

Kirsten: (afbryder) Man kan jo nok ikke give den ene landsdel noget, uden at skulle give de andre også (griner lidt), det er så den måde, man har fordelt ud på.

Frederik: Ja, det er det, der er ret uhyggeligt, det er politiske studehandler ...

Verner: (afbryder) Det er derfor det er polit ikk' [Frederik: jo].

Frederik: Jo og jeg siger, hver gang jeg ser ham der Arne Melchior være med i et eller andet, så (de andre starter med at grine) så er der en eller anden skjult dagsorden. Jeg kan huske, da han lukkede forbindelsen Kalundborg-Århus ikk', man flyttede færgerne over til Odden-Mols, og så brillerer han jo i fjernsynet, han er jo, han skal jo altid i fjernsynet og fortæller om, at uha der var en fin motortrafikvej til Odden, men han glemte sgu, det ikke var til Odden, den gik, det var til Kalundborg. Der har han fået noget galt i halsen. Eller også [Verner: ja] sku' han tro, at folk var så naive, at de ville tro på det ikk'? Men lige der hvor de havde lukket færgeforbindelsen, der var vejen jo, men så flytter man hen til et sted, hvor vejen fandme ikke er i orden, og så står han og siger det der i fjernsynet ikk', og stråler og slår ud med arme og ben ikk' (G7).

Her er det det politiske system i form af noget for noget-princippet, som (i Kirstens indlæg) tillægges ansvar for problemerne med fordelingen af ressourcerne. Samtidig tillægges en enkelt politiker, Arne Melchior, også ansvar som udøver af princippet. Det, at de andre griner, når Arne Melchiors rolle nævnes, udtrykker en fælles viden vedrørende Arne Melchiors

karakter, som om de alle sammen ved, hvordan han er. Systemet tillægges først ansvar gennem brug af nominaliseringen *politiske studehandler* for at beskrive processen bag den forkerte fordeling af ressourcer både regionalt og mellem forskellige transportformer. At der er tale om noget forkert og fordækt i selve processen underbygges af udtrykket, *det er det, der er ret uhyggeligt*. Sidestilling af politik med uhyggelige studehandler understreges i Verners afbrydelse af Frederik og hans kategoriske signalement af politikens væsen: *Det er derfor, det er polit ikk' [Frederik: jo]*.

Frederiks efterfølgende narrative beskrivelse af et konkret eksempel på Arne Melchiors ufine handlinger fremhæver yderligere, at det politiske system i forhold til ressourcefordelingen såvel som politikeren Melchior er korrupt:

Int.2: Hvad var den skjulte dagsorden der?

Frederik: Jamen han var æh, han synes, det var mægtig smart at slå de to rederier sammen og sejle Odden-Mols, og så var man ligeglåd med Kalundborg. Ja, og så kommer han med sådan en løgn og siger, at motorvejen går til Odden, men den gik til Kalundborg, hvor man lukkede færgen. Men så viser det sig bagefter, så er der nogle initiativrige folk i Kalundborg, sådan nogle private folk, som åbner en ny færgeforbindelse til Århus, og så kan det der halvvejs DSB rederi, så kan de lige pludselig godt flytte færgerne tilbage, Næ men så gør de så først det, at så kontakter de de vognmænd, som skal køre over Odden-Mols og så siger de til dem, hvis vi ser nogle af jeres biler på den private Kalundborg-Århus rute, så ryger alle jeres rabatter.

Int.1: Ja, jeg kan godt huske, at der var noget med det. Det er rigtigt nok.

Frederik: Det var det rene mafiavirksomhed ikk'. Og så lukker den rute, der er ingen der tør sejle med den. Og så kan man så lige pludselig godt flytte færgerne tilbage ikk'. Nu sejler den så igen Kalundborg-Århus.

Verner og Jeanette: Ja (G7).

Eksemplet på Arne Melchiors adfærd fremstilles som et eksempel på *en skjult dagsorden*. Desuden bruges der et generelt, anonymt *de* for at betegne de politiske magthavere, der er ansvarlige for at sabotere et privat initiativ, der konkurrerer med det offentlige, som Melchior står for. Udtrykket *mafiavirksomhed* underbygger denne fremstilling, da det antyder *både* en overordnet organisation – en form for system – der undertrykker de små folk, der trodser den, og en samling af aktivt medvirkende til undertryk-

kelsen. Politikerne og de offentlige myndigheder identificeres således som ét med et stort system, mens private folk betegnes som ofre for systemet. Men ved at redegøre for de faktiske hændelser i sagen antyder Frederik, at han samtidig gennemskuer systemet.

I fokusgruppen bestående af forældre (blandet med hensyn til alder, køn og uddannelsesniveau) fremkommer der en kritik af det partipolitiske spil, som baserer sig på en modstilling mellem politik på den ene side og den tekniske rationalitets virke på den anden side. Det diskuteres, hvorvidt politikernes beslutninger baserer sig på studehandler ud fra noget for noget-princippet eller på *reelle* valg:

Int.2: Så er det bare et spørgsmål om, at politikerne ikke er effektive, i deres styring af området eller? Hvorfor er det sådan, at noget udvælges og ikke andet, og at dem, man vælger, måske ikke er de bedste?

Jesper: Da jeg sagde det før med at det ikke er så tydeligt, hva' der ligger bag deres valg. [Lotte: præcis] altså. Og i den sammenhæng måske om det er nogle [Lotte: Studehandler] nogle studehandler (hun griner), ja, om det er nogle reelle valg altså, jeg mener en reel teknisk prioritering, eller der ligger bag, at det er de her ting, det kommer op med. Eller om der ligger nogle studehandler i det. Og det ved jeg ikke, hvad der skal til, for at det kommer op på bordet. Fordi det kunne man måske godt ønske sig. Også, det var det vi snakkede om i pausen, her i *Roskilde*, om der *også* ligger nogen af den slags ting under eller bag ved ikk' (G5).

Når Jesper spekulerer på, hvorvidt politikernes beslutninger bygger på studehandler, stiller han denne situation over for *reelle* valg, som han sætter lig med teknisk rationalitet. Dermed bliver beslutningsgrundlaget set som *enten* et produkt af det partipolitiske spil *eller* et forsøg på problemløsning baseret på tekniske vurderinger af virkeligheden. Inden for den teknisk-rationalistiske diskurs modstilles politik på denne måde en virkelighed. Og politiske dimensioner, der kunne betragtes som legitime som fx visioner og ideologiske valg, udgrænses fra Jespers overvejelser over, hvilket beslutningsgrundlag der ligger bag skabelsen af trafikproblemerne. Ud fra et teknisk-rationalistisk perspektiv er problemerne løselige gennem anvendelse af en teknisk rationalitet, mens det partipolitiske spil derimod forhindrer brugen af den tekniske rationalitet og dermed en løsning på problemerne.

Den næste taler, Kasper, bygger også på en forestilling om den tekniske rationalitet, men i kontrast til Jesper italesætter han den inden for et repertoire om det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet:

Kasper: Det er svært for os at sige. Altså jeg er naiv nok til at tro, at de mennesker der sidder der og træffer beslutningerne til flere milliarder, jeg tør vædde på, at de har andet end at, nå men du har fået det, så skal jeg i hvert fald også ha' det. Altså jeg tror, de sidder med nogle reelle problemer. Der og det sted og det sted, så sidder de og prioriterer, hvilke af dem kan vi ikke løse. Jeg har altså tillid til, at øh det er underbygget, det de foretager sig. Det har jeg altså en naiv tiltro til.

Lotte: Det har jeg til gengæld ikke, jeg tror også, det betyder utrolig meget, hvilke politikere du har siddende der, der varetager dine interesser, hvor stærkt er du repræsenteret af dine: Hvem er det, du har valgt ind, hvor meget er de engageret i øh trafikpolitik. Det tror jeg, at de ting spiller ind. Jeg kommer fra Post Danmark og var der noget man kunne få politikere til, det er jo sådan noget, jeg har fulgt på nært hold og har interesseret mig for, fordi jeg har været ansat i Post Danmark. Så var det, hvis man begyndte at lukke *posthuse*, så skulle I se lokalpolitikkerne vågne op. Og jeg tror altså lidt, det er det samme, man oplever her. At det er også noget med, hvem er det der træffer beslutningerne, hvad er det for nogle studehandler, der bliver. Jeg tror sgu ikke hele vejen igennem, det er et eller andet med, at de kan sidde og sige, jamen det er de og de løsninger. Jeg tror der er mange følelser med i deres beslutninger, som de træffer. Sådan er det i hvert fald, når der skal lukkes *posthuse*. Og jeg kan ikke andet end at forestille mig, at i et forlig til 3,5 mia. som er væsentlig større målestok, at øh der vil følelserne også spille ind.

Oluf: Jamen det er nok rigtigt, det er det bag om, man har svært at gennemskue, hvorfor er det lige det. For så vidt jeg husker med S-tog mellem Roskilde og Høje Tåstrup. Det var der i hvert fald mange borgmestre heromkring, der var meget kede af.

Lotte: Ja Roskilde øh rent faktisk fra Roskildes borgmester [Oluf: Ja] og øh faktisk øh bredt repræsenteret politisk var inde for at bede om at få en anden løsning. Men det stod ikke at ændre (G5).

Inden for repertoireet „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“ antages det, at selve den politiske proces bygger på en teknisk rationalitet, således at problemerne kan løses inden for det politiske system. Imidlertid karakteriserer Kasper grundlaget for sin egen tilslutning til, at det partipolitiske spil kører ud fra en teknisk rationalitet, som *naiv tiltro* frem for sikker viden. Denne positionering fremhæver han dels ved at bruge den naive tiltro som ramme for hele udsagnet – han fremsætter den både i starten og i slutningen af sin tale – dels ved at bruge flere verber gennem hele talen, der udtrykker tro baseret på et usikkert grundlag: *Jeg er naiv nok til at tro at de mennesker ... Jeg tør vædde på ... Altså jeg tror ... jeg har altså tillid til at ... Det har jeg*

altså en naiv tiltro til. Dette udgør en underminering af egen position, som er udtryk for repertoirets underordnede og marginaliserede status inden for det diskursive felt. Repertoiret italesættes kun i denne kvalificerede form, da det ikke er fuldt ud legitimt, og repertoirets manglende legitimitet vises endvidere i Lottes kategoriske og direkte afvisning af Kaspers erklærede „naive“ tiltro: *Det har jeg til gengæld ikke.*

Lottes afstandtagen fra Kaspers tiltro baserer sig på en forståelse af politik, som bygger på en skelnen mellem det nationale og det lokale, således at lokale politikere styres af en tilknytning til det lokale. Hun henviser konkret til, at Roskildes borgmester har forsøgt at påvirke forligets resultater uden held. Derefter følger Oluf op på Lottes bemærkning ved at betegne forliget som et produkt af kompromiser på grund af de mange forskellige partier, og perspektivet bekræftes efterfølgende af andre deltagere:

Oluf: Og det kan jeg måske lidt frygte. Fordi jeg har også tillid til at selvfølgelig, der er en masse dygtige embedsmænd og alt sådan noget. Men det er jo ikke de politikere, vi ser, det er jo ikke dem, der sidder og støver alle argumenterne, det har de jo alle deres embedsmænd og sekretariater til og teknisk udvalg, og jeg skal komme efter dig og ingeniører. [Jesper: Men]. Så det er helt sikkert, altså når du bliver præsenteret for sådan en ud over hele Danmark, men en lille stump der og lidt der, så er det helt sikkert, når det er så mange forskellige partier, så er der helt sikkert nogen, der er gået på kompromis med et eller andet. Nogle har fået lidt her og andre lidt der, og så er det blevet sådan.

Jesper: Men hvis man tænker sig, at man på en eller anden måde prioriterede øh eller stillede op, alle trafikproblemerne øh på en eller anden måde ikk' og hvor meget kødannelse, hvor meget tid der blev spildt på de her veje, eller hvor mange uheld der skete på de her veje og stillede dem op for hele landet i en lang række. I princippet skulle man jo så tage fra oven af, til man havde brugt de 5,3 mia. ikk'. Og det kan man så tvivle på, om det var den liste der, vi så ikk'. For så ville motorveje rundt om Roskilde så måske handle om trafikproblemer, der havde gjort, at det var kommet længere op i rækken.

Birthe: Jeg har hørt, at det tryk der er på Roskilde, altså den gennemsnitshastighed man har på det stykke af motorvejen. Det er Danmarks laveste. Ikke engang øh Køgebugt Motorvejen kan præstere lige så dårlige resultater.

Int. 2: Det er jo, tror du, det begynder, altså politisk? At politikerne ikke har gjort det så godt, det er i lokalpolitik problemet ligger eller?

Lotte: Man har lavet nogle undersøgelser, der viser, at trykket på Køge B eller på Holbæk motorvejen er steget *meget* betydeligt de sidste par år. Og det skyldes jo flere ting. Altså det skyldes jo det faktum at der rent faktisk er flere, der er begyndt at køre bil fra Roskilde. Og det kan man jo så begynde at stille sig spørgsmålstegn ved. Hvad er det, er det et udtryk for det med, at man vælger de spændende jobs, uanset hvor jobsene ligger, så man er begyndt at køre efter dem. Eller er det, fordi at øh folk bliver trætte af at tage det offentlige. Altså hvad er det for nogle ting. Jeg tror nu nok at Roskildepolitikerne har opdaget det. Fordi de har gjort *det, de kunne*, det er i hvert fald min opfattelse ud fra den debat, der har været, de artikler og sådan noget. Men øh jeg er ikke sikker på, at Christiansborg har hørt det.

Int.2: Så problemet ligger ved de nationale politikere frem for de lokale politikere?

Birthe: Ja fordi når det er så store investeringer så som Holbækmotorvejen, så ligger beslutningerne jo ikke længere lokalt (G5).

Jesper bekræfter Olufs syn på forliget som et produkt af kompromiser ved at bygge på sin tidligere skelnen mellem studehandler på den ene side og teknisk prioritering på den anden side: Hvis forligets beslutningsgrundlag havde været det sidstnævnte, ville Roskildes trafikproblemer have fået en højere prioritering. Argumentets basis – at Roskildes trafikproblemer fortjente en højere prioritering – understøttes af Birthe ved en konstatering af, at Roskildes problemer med trafikpropper – målt ud fra gennemsnitshastighed – er de værste i landet. Da moderatoren spørger til, hvorvidt problemerne skyldes lokalpolitik, foreslår Lotte analytisk vurderende, at det kan skyldes ændringer i folks livsstil, som har ført til et højere bilforbrug – at de *kører efter* de spændende jobs – eller det kan skyldes folks afvisning af den offentlige trafik – *folk bliver trætte af at tage det offentlige*. Lottes ytring rummer vidnesbyrd om „det hyperkomplekse samfund“, hvor man til trods for analyser ikke kan være sikker på, at man finder frem til problemernes egentlige årsag – og deraf følger politikens fejlbarlighed eller handlingsslammelse. Dette perspektiv står i modsætning til det teknisk-rationalistiske perspektiv, hvor fejkilderne bag problemerne kan måles, og problemer kan løses gennem teknisk styring. Mens den præcise årsag ikke kan identificeres ud fra Lottes perspektiv, bliver ansvaret for at finde løsningen implicit tillagt politikerne: *Jeg tror nu nok, at Roskilde-politikerne har opdaget det. Fordi de har gjort det, de kunne*. Derefter kommer Lotte tilbage til den skelnen, hun laver i sine tidligere udtalelser, mellem det nationale og det lokale: *Men øh*

jeg er ikke sikker på, at Christiansborg har hørt det. Birthe tilslutter sig Lottes perspektiv ved at tillægge folketinget ansvaret og ikke de lokale politikere eller kommunale embedsmænd, idet beslutninger vedrørende store investeringer træffes nationalt og *ikke længere* lokalt.

Derefter udfordrer Jesper den negative karakterisering af forligets proces som studehandler, der fremmes inden for repertoire om bagsiden af medaljen:

Int. 1: Der kommer snart et øh valg. Synes I, at man vil kunne mærke, hvis der bliver et regeringsskift. Vil man kunne mærke det på trafikområdet? Synes I?

Bruno: Det er jo ikke ligefrem det, der er nogen der slår sig op på, i denne her omgang (flere mumler tilkendegivende) som et emne vel. Altså der er sådan lidt andre ting, der bliver snakket om end lige trafik, synes jeg.

Jesper: Det er vel til dels også ophævet, kan man sige. [Bruno: Ja] Med det der forlig ikk'. Hvis det gælder i fire år, så er der jo så slet ikke rigtig noget at gøre hæhæhæ.

Bruno: Så bliver der nok ikke bygget noget før, det andet det er afsluttet, nej.

Int. 1: Men det med studehandlerne for eksempel, det vil fortsætte?

Jesper: Ja men altså så kan man måske, jeg ved ikke, om det er måske lidt for hårdt at kalde det studehandler. I et eller anden omfang. Indtil for ti år siden da boede jeg i Esbjerg, og for dem der ikke har nogen interesse herovre, da er det Djævle Øen, og de kan ikke se, hvorfor [Lotte: Nej] vi skal ha' x antal milliarder til at udvide Ring 3 altså. De kører *aldrig* på Ring 3. Hvorfor skulle de, hvorfor skal *de* bruge statens penge til det? [Lotte: Ja] Altså så på den måde er det jo naturligt nok, at de skal også ha' noget, når der skal bruges penge ikk', og der skal investeres ikk'. Men men øh trafikpolitisk er det jo bare ikke det rigtige, det er ikke der, man får mest for pengene.

Bruno: Hvis der ikke havde været noget felt fra Jylland, så havde der jo været helt, [Jens: Ja det tror jeg også] så havde det jo været uligevægtig.

Jesper: Så skulle man måske på en eller anden måde kanalisere pengene ind ikk'. Lidt nærmere ved hvor, eller bruge dem lidt nærmere ved hvor de bliver betalt. Også på det niveau ikk' (G5).

Her foreslår Jesper, at betegnelsen af forligets forhandlinger som studehandler delvis er fejlagtig – *det er måske lidt for hårdt at kalde det studehandler. I et*

eller andet omfang – idet forligets tildeling af ressourcer til regioner snarere bygger på et retfærdighedsprincip, hvad angår den regionale fordeling af ressourcer: Mens det *trafikpolitisk ikke er det rigtige*, da *det er ikke der, man får mest for pengene*, er det *naturligt nok*, at folk i regionerne kæmper for ressourcer til deres egen landsdel og imødegår tildelingen af ressourcer til hovedstadsområdet. Denne påstand understøttes af Jespers autoritet som erfarings ekspert: *Indtil for ti år siden da boede jeg i Esbjerg*. Jespers argument udgør en alternativ forklaring til studehandler- forklaringen på politikernes handlen mod den økonomiske fornuft. Retfærdighedsprincippet er en form for noget for noget-princip og hører dermed til en diskurs om det partipolitiske spil, men der er tale om en udlægning af princippet inden for repertoireet det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet og dermed en mere positiv fremstilling af politik, selv om den stadig er en fremstilling af en form for politik, som kan føre til forkerte beslutninger.

I de fleste tilfælde hvor „bagsiden af medaljen“-repertoiret bruges, positioneres individuelle politikere som aktive medspillere. Imidlertid er det i nogle anvendelser af repertoiret selve systemet, som fremtræder som den eneste agent, og den enkelte politiker er fraværende eller fremstilles som underlagt systemet. Sommetider betragtes politikerne som ofre for et ubarmhjertigt system og bliver derfor frataget et medansvar for problemerne, som i det følgende eksempel med deltagere mellem 40 og 60 år med en relativt kort uddannelse:

Iben: Jeg synes, jeg har lagt mærke til, at hver gang der er kommet et nyt hoved i regeringen eller Folketing, som har lukket munden lidt op og har forsøgt at tænke anderledes. Så hedder det sig bagefter at hun har kvajet sig. Hun, ja. (lidt grinen) [*Lotte*: Det er en hun, der har kvajet sig] Og det ser man højest to gange og lige så stille og roligt, så falder de til patten som man siger ikk'. De får åbenbart ikke lov til og tænke anderledes, det er, partidisciplin.

Int. 1: Det gør det sådan lidt svært at markere sig?

Iben: Det gør det nok lidt svært ja.

Sven: Det foregår også i kommunalpolitik og politik også ikk'. Det er jo på samme måde. Jeg kunne i hvert fald aldrig drømme om at prøve at gå ind i kommunal politik, altså hvad jeg har hørt sådan. Hvordan det foregår også ikk'. Jeg ville kalde det spild af tid. Man kan ikke rigtig, det er svært at få noget igennem, hvis man har nogle rigtig gode ideer, fordi man skal ind og øh og lave alle de aftaler ikk'. Fordi ellers så, man kan få flertallet, så kan man måske få tre grønne træer nede på hovedvejen,

det kan du få ikk'. Du får ikke noget igennem vel. Især ikke som et lille parti vel, imod Socialdemokraterne i Glostrup Kommune vel. Som sidder på magten ikk'. Og de har mange mange af dem der sidder derude i de små partier, de har jo gode ideer, som der er mange, der gerne vil ha' derude af, men altså, folk stemmer sgu ikke på dem vel. De gør ikke. De stemmer socialdemokratisk, det deres far og mor også har gjort ikk', men det *er* sådan (G3).

Her taler Iben ud fra et syn på politikeren som underlagt systemet. Hun beskriver, hvordan det at følge reglerne gør den nytænkende politiker tavs og dermed forhindrer forandring. Politikeren positioneres som passivt offer, mens „systemet“ i form af de etablerede politikere positioneres som handlekraftig agent. De etablerede politikeres status som indgroede i systemet afspejles i, at de ikke nævnes eksplicit. Steens brug af „bagsiden af medaljen“-repertoiret konstruerer en afstand fra partipolitik. Steens afstand fører til en fornemmelse af afmagt, der legitimerer hans manglende deltagelse i kommunal politik. Ifølge Steen nytter det altså ikke at engagere sig som ny kommunalpolitiker, idet Socialdemokratiet *sidder på magten* og forhindrer andre i at få noget igennem, *gode ideer* til trods. Denne forklaring udfordres imidlertid af Stig ved at tale om hverdagsgøremål som forhindring for at deltage inden for repertoiret om politikken i hverdagen:

Stig: Jeg tror da mere at grunden til, at der ikke er flere, der engagerer sig, det er spørgsmål om tid. Altså de fleste, øh det ved jeg ikke om det er de fleste, men jeg ved i hvert fald for mit vedkommende, når jeg kommer hjem, så skal der jo, man skal lige smutte forbi børnehaven og SFO'en, og der er sådan lige lidt, og så skal der handles ind og får smidt en maskine i vaskemaskinen, og laves noget mad [Tim: ja]. Og når alt det dér det er overstået dér, så er det lige som om at, så er der nogen, der skal til lidt sport og noget, og nogen skal lave lektier en 3-4 timer der også. Så er det lige som, så er dagen brugt op ikk', så er der ikke mere til sådan noget der.

Int. 1: Er det det samme for jer andre?

Bente: Jah.

Lotte: Tja.

Sven: Det er det ikke for mig, jeg har tid nok (der grines) (G3).

Stigs legitimering af sin manglende politiske deltagelse inden for repertoiret om politikken i hverdagen indebærer, at han tillægger sig selv et ansvar for,

at han ikke deltager politisk (for yderligere analyse af hvordan manglende politiske deltagelse legitimeres, se kapitel 21).

Som en kontrast til det negative syn på politiske aktører var der også et tilfælde (i netværksgruppen G6), hvor en *positiv* udvikling tillægges en individuel politiker og hans handlekraft: Den nye trafikminister Jacob Buksti roses for at have gennemført ændringer i trafiksystemet, der støtter den private bilisme.

For at opsummere er der i deltageres diskussioner tale om forskellige udlægninger af „bagsiden af medaljen“-repertoiret. Fælles for alle udlægninger er et syn på politik som et spil, som er baseret på et noget for noget-princip. Det partipolitiske spil ses som så fasttømret en del af det politiske system, at det er uforanderligt, og derfor ses de afledte problemer som uløselige. I nogle udlægninger af „bagsiden af medaljen“-repertoiret er det udelukkende det politiske system i form af noget for noget-principet, som tillægges ansvar for trafikproblemerne, mens politikerne i flertallet af artikuleringerne positioneres som aktive medspillere, der gennem deres handlen ud fra noget for noget-reglen er medvirkende til problemernes opståen. I begge tilfælde fremstilles politiske processer som trafikforliget som uigennemsigtige og afskærmede fra folket, og ingen borgere er aktive i processerne. Dette politiske univers skabes gennem metaforer som *mafia*, *studehandler* og *under bordet*.

Når folk trækker på „bagsiden af medaljen“-repertoiret, fokuserer de ofte på den regionale fordeling af ressourcerne. Noget for noget-principet fungerer her som en logik, der ligger bag regional ressourcefordeling. Princippet fungerer således, at hvis ét sted i landet får noget, skal de andre steder også have noget, og dette fremstilles som typisk førende til en uretfærdig fordeling. I nogle tilfælde foregår der en kamp mellem på den ene side „bagsiden af medaljen“-repertoiret og på den anden side repertoiret om det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet, hvor sidstnævnte bruges i et argument om, at den regionale fordeling af ressourcer kører ud fra et *retfærdighedsprincip*. Et repertoire, som fokusgruppedeltagerne ofte kombinerer med „bagsiden af medaljen“-repertoiret, er et populistisk repertoire, som vi analyserer i det næste kapitel. Kombinationen bruges til at udfordre den politiske elites magtposition og autoritet.

„Bagsiden af medaljen“-repertoiret bliver i én gruppe udfordret af en teknisk-rationalistisk diskurs. I forhandlingen bliver det diskuteret, hvorvidt politikernes beslutninger baserer sig på studehandler ud fra noget for noget-principet (inden for „bagsiden af medaljen“-repertoiret) eller på

reelle valg ud fra en vurdering af faktiske problemer med henblik på praktisk problemløsning (inden for en teknisk-rationalistisk diskurs). Grundlaget for beslutninger antages således enten at være et produkt af studehandler inden for det partipolitiske spil og derfor fejlagtigt, eller som et forsøg på problemløsning baseret på tekniske vurderinger af virkeligheden. Dermed bliver *politik* inden for både „bagsiden af medaljen“-repertoiret og den teknisk-rationalistiske diskurs modstillet *den virkelighed*, hvis problemer må lade sig nøje med ikke optimale løsninger.

POPULISME

DEN FJERNE POLITIKER ER SKYLD I
PROBLEMERNE

I det følgende går vi i dybden med, hvordan tildelingen af ansvar for trafikproblemer til politikerne ofte indebærer et modsætningsforhold mellem taleren selv som repræsentant for „folket“ på den ene side og politikerne på den anden side. Der er tale om en kobling mellem „bagsiden af medaljen“-repertoiret og et populistisk repertoire, hvor „systemet“ betragtes som en størrelse, som står i modsætning til „folket“, således at både repræsentanter for systemet og befolkningsgrupper fremstår løsrevet fra deres respektive sociale og politiske sammenhænge. Sammen med et rent „bagsiden af medaljen“-repertoire udgjorde denne kobling de dominerende repertoireer i borgernes italesættelse af det politiske. Som repræsentanter for systemet kategoriseres politikerne som en gruppe i direkte modsætning til gruppen „folket“, og individuelle politikere beskyldes for at have skabt problemerne ved at være fjerne fra folket. Repertoiret er udbredt på tværs af uddannelses-, alders- og kønsgrupperinger.

Fokusgruppe-deltagerne understøtter deres autoritet både som repræsentanter og som videnskilder ved dels at positionere politikerne som elitære og verdensfjerne, dels ved at positionere sig selv som en slags eksperter i kraft af deres egne hverdagserfaringer. I beskrivelserne af deres hverdagserfaringer gør de problemerne og politikernes rolle i dem til genstand for forargelse og indignation – i absolutte moralske termer. Denne anskuelse af problemer, og aktørernes rolle i disse, som moralske anliggender, er et kendetegn på et populistisk repertoire og opfattes af nogle som en afpolitisering (Hjarvard, 1999b; Mouffe, 2000). For at beskrive politikernes afstand fra folket bruger deltagerne en række udtryk, som for eksempel at politikerne *mangler* eller *har mistet jordforbindelsen*, eller *at de ikke har fingeren på pulsen* som i det følgende tilfælde i fokusgruppen med kortuddannede mellem 40 og 60 år, der her kommenterer et nyhedsindslag om trafikforliget:

Stig: Næ jeg synes, det var tyndt det der. Jeg synes ikke rigtig, der var nogen forbedringer i det. De der 2-3 små motorveje, det er jo for at trafiksanere nogle byer ikk'. Det er jo for at slæbe trafikken ud. Men det hjælper ikke på de store hovedfærdselsårer alligevel.

Iben: Altså de har slet ikke fingeren på pulsen, fordi det hedder Lyngbyvejen eller motorvejen dér som er blokeret hver morgen, det hedder stykket fra Roskilde og ind til Tåstrup, der er blokeret på motorvejen. Og Sydmotorvejen den er lige så tosset. Luk op for lokalradioen hver eneste morgen, dér er der kaos. Og der var ingen udbygning på dem – nogen af dem.

Stig: Nej altså det er jo smadder godt for dem, der bor de steder der, at de får sådan en omfartsvej, som jeg vil kalde det de steder der, men altså rent trafikmæssigt der er det jo ikke en krone værd. Der bliver det jo ikke til noget. Ikke for dem der kører normalt på de store veje.

Sven: Man skal nok også lige kende lidt øh til forholdene de forskellige steder, hvor de placerer de der nye stykker [Stig: jo] om hvor meget trafiktætheden er, og der kan jeg ikke udtale mig, for jeg kender ikke, jeg kender også kun det, som du siger, den der forbandede Lyngbyvej der ikk' altså.

Stig: Jeg har kørt en del ja en del gange nede fra Svendborg af og så ind her. [Sven: ja] Øh det er jo ligesom at køre ad øh en gammel landevej ikk', hvor du hele tiden: ny by, ny by og nu har de så lavet de der trafiktællinger, hvor man skal ned på 50 ind gennem byen og så, det har man skullet længe jo ikk' (ha ha), men nu strammer de op (griner selv lidt) og sætter blitz op og sådan noget (G3).

Hvad angår problemernes karakter, definerer Stig, Sven og Iben problemerne ud fra bilistens synsvinkel. Forliget kritiseres for ikke at tilgodese bilisternes behov uden anerkendelse af, at der kunne være andre behov, som var lige så legitime. Ansvar for problemerne tildeler Iben „dem“, som beskyldes for ikke at have fingeren på pulsen. Hun understøtter denne påstand ved at henvise til specifikke trafikforhold i tre lokale områder omkring Lyngbyvejen, Holbækmotorvejen (mellem Roskilde og Tåstrup) og Sydmotorvejen. Der tales ud fra et perspektiv, som er forankret i hverdagen: Det fremstår klart ud fra detaljeringsgraden og brugen af kategoriske modaliteter, at Iben er i besiddelse af viden om de lokale forhold. Samtidig underspiller Iben, ved at bruge objektive frem for subjektive modaliteter, sin egen medvirken. Hun siger fx, at *Altså de har slet ikke fingeren på pulsen, fordi det hedder Lyngbyvejen eller motorvejen dér som er blokeret hver morgen, det hedder stykket fra Roskilde og ind til Tåstrup, der er blokeret på motorvejen.*

Redegørelsen for de lokale forhold forekommer dermed som en neutral beskrivelse af verden „derude“ frem for som Ibens personlige mening. Dette kan ses som udtryk for og tegn på, at det er kendte „sandheder“, hun fremlægger. Da der er tale om ting, hun hører konsensuelt fremstillet igen og igen i sin dagligdag, kan hun præsentere dem med stor sikkerhed uden risiko for at blive udfordret. Og beskrivelsens forankring i den lokale virkelighed samt hendes indignation styrkes yderligere ved en retorisk anmodning til de andre deltagere i fokusgruppen: *Luk op for lokalradioen hver eneste morgen, dér er der kaos*. Desuden understreges problemernes omfang gennem beskrivelsen af situationen som „tosset“ og „kaos“ („ekstreme case“ formuleringer). De andre to talere Sven og Stig støtter op omkring Ibens påstand ved at snakke ud fra det samme hverdagsperspektiv. I begge deres tilfælde markerer de til gengæld tydeligt ved brug af subjektive modaliteter, at deres viden baserer sig på egen erfaring. Og de taler om problemerne uden at tillægge nogen specifik(ke) instans(er) ansvar. Moderatoren forsøger at dreje diskussionen tilbage til spørgsmålet om myndighedernes manglende forståelse for problemerne ved at referere til Ibens udtryk vedrørende „fingeren på pulsen“. Dette fører til en længere kritik lanceret af Iben vedrørende politikernes afstand fra folket, en kritik som trækker på det populistiske repertoire, og som efterfølgende understøttes af Peter:

Int. 1: Jeg tror, det var dig, der brugte udtrykket, at de ikke havde fingeren på pulsen eller ...

Iben: Ja det var mig ja, de ved jo ikke, hvor det er galt tilsyneladende. Altså når Mogens Lykketoft render eller kører rundt på sin cykel der, så tænker han jo ikke på, at motorvejen fra Roskilde til Tåstrup den er kun tosporet, og at hvis man kører halv 8 om morgenen fx den vej og skal ind, jamen så skal du være heldig, hvis du kommer højere end 3. gear inden du når til Tåstrup. Det aner de ikke. Han fræser jo så lige igennem på sin cykel, men det er lidt langt fra Roskilde.

Int. 1: Men altså, det her forlig, som de lavede i januar, er det i virkeligheden øh altså nogle ting, som der ikke er ret mange, der har glæde af. I hvert fald hvis vi nu taler, hovedstadsområdet, som er det område, vi bor i ikk'. Altså som du sagde at (henvendt til Sven) ...

Iben: Hvis begrundelsen er, vi skal tænke i offentlige, så må de så lave de parkeringspladser, så vi kan komme op til det offentlige.

Peter: Vi havde jo for nogle år siden „den jyske mafia“, de fik jo lavet deres veje deroppe. Der kører jo en traktor og en hestevogn (grin). Vi

har de tre store stræk. Jeg kan bedre snakke med om Frederiksborg Amt i stedet for Roskilde Amt, fordi det er der, vi mest har færdes, og det er faktisk nøjagtig det samme problem, som du siger, man kan ikke komme derind. Og det sku' have været lavet for mange år siden, de der veje der er lagt oppe i Jylland, de skulle have været her på Sjælland (G3).

I sin umiddelbare respons til interviewerens kommentar positionerer Iben politikerne som hævet over folket, ved brug af et populistisk repertoire ud fra bilistens indfaldsvinkel. Politikerne er fjerne fra folket og forstår ikke folks problemer, da ét bestemt regeringsmedlem (den daværende udenrigsminister Mogens Lykketoft) cykler frem for at bruge bilen. Folket bliver her sat lig med bilejere! I sit andet udsagn peger Iben dog på den offentlige transport som en mulig transportform. Ved at hævde, at myndighederne skal lave flere parkeringspladser (nær stationerne), hvis de gerne vil have, at folk bruger den offentlige transport, antager hun, at grunden til, at mange folk – herunder hende selv som en del af *vi* – ikke bruger offentlige transportformer, skyldes myndighedernes manglende handlinger frem for folkets mangler.

I flere andre fokusgrupper bliver kritikken af trafikforligets problemløsningsforslag underbygget af iagttagelser om lokale forhold som fx i den følgende diskussion i fokusgruppen med langtuddannede mellem 40 og 60 år:

Int. 1: Ja, hvad siger I andre?

Martin: Jeg synes, det var grotesk, at man ikke lavede øh en løsning, som hed flere regionaltoget. For hvis man nu kigger på S-togene fra Tåstrup og ind mod byen, så er de jo ikke fyldte det første stykke. [Bjørn: nej] Man har ikke brugt sine trafiktællinger til noget, det undrer mig meget, man laver en meget langsom løsning mellem Tåstrup og Roskilde.

Bjørn: Der er jo ingen, der tager fra Høje Tåstrup station, der kunne drømme om at tage S-toget ind til København, nej de tager regionaltoget.

Martin: Ja det gør de jo, og lige nu har man ikke set, der laver man en dårlig løsning. Det undrer mig *meget*, at man ikke satsede på at lave øh den der meget hurtige trafikforbindelse, som regionaltoget egentlig er ikk' (G4).

I stedet for at tale direkte om deres egen situation og erfaringer fremlægger Martin og Bjørn iagttagelser om den generelle situation. Deres iagttagelser præsenteres som direkte belæg for deres kritik af trafikforliget for ikke at være baseret på viden om de reelle trafikforhold. Martin og Bjørn fremstil-

ler deres påstande om den generelle situation som fakta uafhængige af dem selv som talere ved at bruge kategoriske objektive modaliteter. Påstandens sandhed underbygges yderligere gennem brug af „ekstreme case“-formuleringer: „der er *ingen*, der tager fra Høje Tåstrup station, der kunne *drømme* om ...“. Udsagnenes fremstilling som fakta gør udsagnene til ekspertviden og talerne til eksperter. Desuden styrker Bjørn sin ekspertstatus gennem „zero focalisation“ (Potter 1996), således at han antager en alvidenhed om andre folks indre såvel som om ydre tilstande: Han ved, at andre folk ikke kunne drømme om at tage S-toget. Ligesom i Ibens tilfælde ovenfor er videnspåstandenes kategoriske modalitet udtryk for deres generelle accept i de diskursive fællesskaber, talerne indgår i. Talerne behøver ikke at gardere sig imod mulige udfordringer ved at indbygge modaliserende elementer, som kvalificerer udsagnene.

I netværksgruppen bestående af langtuddannede mellem 40 og 60 år kritiseres politikernes afstand fra virkeligheden og dermed fra folket ved et retorisk forslag om, at politikerne burde tvinges til selv at benytte sig af den offentlige transport:

Frederik: Men det, men jeg ved sgu ikke hva' fa'en, de hører jo ikke efter. De sidder og laver nogle studehandler derinde, jeg tror, det er sådan noget, det går over i.

Jeanette: De sku' prøve det selv altså.

Mads: Ja, det har jeg også ...

Kirsten: (afbryder) (taler meget højt). Bare tvinges til i et års tid at tage toget hver dag.

Frederik: Ta' tage deres ministerbiler fra dem [Kirsten: ja] bare et halvt år, og så sige, I kan køre, I kan køre, men I kan kun køre på 2. kl. ikk'. Så kan I sgu se, hvordan det er. Bare et halvt år.

Kirsten: Og så prøve at komme på arbejde med det offentlige (G7).

Et modsætningsforhold bliver opstillet, således at politikerne og studehandlere bliver sat over for folket og dets hverdag. Politikernes handlen bliver dermed fremstillet som fjern fra virkeligheden, mens Frederiks, Jeanettes og Kirstens påstande fremstilles som baseret på deres egne erfaringer frem for udtryk for blot generelle holdninger. Politiske interesser bliver modstillet almindelig sund fornuft. På den måde bliver „politik“ i det hele taget – og ikke blot partipolitik – gjort til noget, der er fremmed for folks hverdag.

Denne afkobling af politik fra folks hverdag ses endvidere i resten af denne diskussion:

Verner: Men det der er, det synes jeg, det er, at de ikke æh lytter til de lokale politikere. Når de protesterer så meget, som de gør. Altså Roskildes borgmester og de andre borgmestere i, hvad skal vi sige, hele lokalområdet her ikk' er jo faktisk enige om, at det var en forkert politisk beslutning ikk'. Og det ignorerer man stort set æh, og det er ikke engang sådan, at man har gode argumenter i forhold til det, ikke sådan som det har været i pressen i hvert fald. Og det kan egentlig godt undre lidt, synes jeg, at man så ikke ligesom lytter til dem, der sådan alt andet lige, måske ved en lille bitte smule mere om dagligdagen i området ikk' [Kirsten: hmm] og behovet.

Frederik: Man lytter sgu alt for lidt.

Kirsten: Det virker, som om der er taget en beslutning, og den vil man, det er nederlag, hvis man skal lave om på det. Eller også har man solgt sig selv, eller hvad man nu skal sige.

Verner: Ja det er måske nok mere det sidste, fordi det kan vel aldrig være en fejl at korrigere.

Frederik: Men også når man ser Øresundsbroen ikke, man bygger en bro et sted, hvor der ikke er noget trafikgrundlag, hvis nu man havde bygget den imellem Helsingborg Helsingør – Helsingborg hvor der pendler tusindvis af biler over hver dag ikke, jamen øh så havde der været et trafikgrundlag for en bro. Nu har man så lagt en bro ved København, og hvor ikke der er noget trafikgrundlag. Og der vil man så ha', at folk skal bruge den, og så sætter man en pris, der er så høj, at folk øh slet ikke vil bruge den. Æh hvorfor fa'en er vi henne?

Int. 1: Jamen hvordan går det til så? Hvem er det der...

Frederik: Jamen det er, fordi der er nogen, der svæver langt over hvad folk, de har slet ikke nogen jordforbindelse.

Verner: Jamen er det ikke igen politisk, at den skal matche Storebæltsforbindelsen, så du må ikke favorisere den ene part for den anden i det her. Og der kan du ikke miste indtægt, tror jeg. Øøh så der bliver nødt til at være en balance der, synes de danske politikere (G7).

Ligesom Lotte i gruppe 5 (ovenfor, side 225) opstiller Verner en modstilling mellem medlemmerne af Folketinget og de lokale politikere, som fremmer forestillingen om MF'ere som uden forbindelse med det lokale. MF'erne *lytter ikke til de lokale politikere*. De lokale politikere kender til de lokale forhold

– de ved måske en lille bitte smule mere om dagligdagen i området – og er derfor kritiske over for forligets beslutning. For at understøtte denne udlægning refererer Verner til en konsensus: *Altså Roskildes borgmester og de andre borgmestre i, hvad skal vi sige, hele lokalområdet her ikk' er jo faktisk enige om, at det var en forkert politisk beslutning ikk'*. Og folketingspolitikernes adskillelse fra folket fremhæves yderligere gennem Verners henvisninger til MF'erne blot som de anonyme *de* og *man*, mens de lokale politikere specificeres som Roskildes borgmester og de andre borgmestre i lokalområdet. Politikernes fejlløsninger betegnes af Frederik som resultat af politikernes afstand fra virkeligheden: *Frederik: jamen det er fordi, der er nogen, der svæver langt over hvad folk, de har slet ikke nogen jordforbindelse*. Udtrykket *politisk* betegnes som noget negativt: *Jamen er det ikke igen politisk, at den skal matche Storebæltsforbindelsen osv*. Den politiske virkelighed stilles her i et modsætningsforhold til virkeligheden i hverdagen. Senere i samme fokusgruppe bliver dette modsætningsforhold opstillet igen, denne gang af Verner gennem en skelnen mellem *det ideologiske* på den ene side og *det, der er praktisk* på den anden side:

Verner: Men så ved jeg så ikke, hvad den del af forliget så går ud på. Og hvorfor de egentlig ønsker, højrefløjen, netop det forlig der, når nu de faktisk laver, man kan sige det meste af den anden politik den er faktisk lavet af venstrefløjen i den regeringsperiode ikk'.

Frederik: De har så mange vælgere, som har bil.

Verner: Det kan godt være, at det er det, der gør det, at så er man sikret der.

Frederik: Socialdemokratiet, de tør sgu ikke. De tør ikke, fordi det er virkelig noget, der gør ondt på dem ikk'.

Verner: De kan måske også blive for ideologiske [Frederik: (lidt foragtligt): *hja*] kan man sige, ikk'. Fordi hvis ideologien er sådan, at det ikke er praktisk længere for nogen ikke, kan man så stadigvæk holde fast i den? Ja det kan man selvfølgelig godt, men [Frederik: *ja*] det fører jo ikke rigtigt til noget ud over protester. Det kunne også være nogle argumenter ikk' (G7).

Verners bemærkning om det ideologiske fremlægges som en form for forklaring på, hvorfor SR-regeringen gik med til at lave en aftale, som koncentrerer sig om en udvidelse af motorvejene frem for en forbedring af den kollektive trafik. Der antydes, at handlen ud fra andre end bilisthensyn er ideologisk, mens handlen ud fra bilistens perspektiv blot er praktisk.

Politikeres afstand til folket bliver defineret som en alders-kløft i den fokusgruppe, der består af forældre. Forligets medlemmer kritiseres for at være over 60 år:

Int.2: Ja hvordan oplever I et sådan et indslag som det her?

Oluf: En gang rygklapperi. (lidt grin) Øh ...

Int.2: Hvad mener du med det?

Oluf: Nej jeg mener altså. Øh nu bed jeg mærke i, vi sidder alle sammen her og repræsenterer alle sammen, vi har børn, alle sammen. Og vi har et eller andet transportbehov. Der er selvfølgelig en masse mennesker, der har været med til at stykke sådan et forlig sammen. Men jeg ku' ikke lade være med at tænke på, at der nok sandsynligvis ikke var nogen af dem, der var under 60 år. Så store æh klappe hinanden på ryggen. Æh de har sandsynligvis stor indflydelse, de sidder: jeg skal have. Altså de laver et kæmpe forlig, der siger vi skal bruge en motorvej fra A til B og fra C til D. Nå okay, hvis I får det, så skal jeg altså ha' et S-tog herfra og dertil. Det er lidt såd'n [Lotte: Hm] ikke og så de, der er lidt tilbage til de der populære motorveje i Nordjylland, som ikke bliver brugt overhovedet (G5).

Oluf fremstiller det således, at han taler på vegne af både de andre medlemmer af fokusgruppen og alle mennesker, som har børn: *Øh nu bed jeg mærke i, vi sidder alle sammen her og repræsenterer alle sammen, vi har børn, alle sammen.* Han definerer alle fokusgruppemedtagernes udgangspunkt som rodfæstet i den konkrete virkelighed – *Og vi har et eller andet transportbehov* – mens forligets resultater kritiseres for at være et produkt af *rygklapperi* frem for at være rodfæstet i virkeligheden.

I den kortuddannede netværksgruppe bestående af folk mellem 40 og 50 år bliver politikernes afstand til folket illustreret gennem en kontrastering af et konstruktivt ændringsforslag fra DSB over for politikernes mangel på handling:

Esbén: Det sidste, jeg hørte, det fik mig til at tænke lidt positivt omkring det. Det var, at DSB begynder at snakke om at lave daginstitutioner liggende ved pendlerstationer, altså hvor man gik ind og sagde for eksempel, og det kunne for eksempel være Tre kroner eller den der Kildedal deroppe, hvor man tilbød øh dagplejepasning eller daginstitutioner ikk', og det vil sige folk i nærområdet, de kunne så køre derhen og faktisk stille bilen, aflevere børnene og transportere sig direkte derhen.

Int. 1: Nå så skulle de ligge dér?

Lisbeth: Ja det ville løse mange ...

Esben: Det kunne godt gå hen og løse mange ...

Int. 1: (afbryder) Kommer det forslag fra DSB?

Esben: Ja det er vel 14 dage siden, jeg hørte det i nyhederne, at de var begyndt at overveje og lave daginstitutioner i forbindelse med nogle af de der trafikknudestationer.

Int. 1: Men det synes jeg er interessant altså, også du [Esben: Ja] husker det som at det kommer fra DSB ikk', fordi øh det var sådan noget, var det ikke sådan, politikerne burde ha kommet med en vision altså?

Henriette: Jo det er jo typisk kommunerne, der burde komme med den idé ikk' for at lokke folk [Lisbeth: Ja] hen til ...

Palle: Jeg tror sgu' ikke politikerne, de har øh altså, vi har jo selv valgt politikerne og mange af de politikere vi har valgt, de har jo siddet derinde i både 20 og 25 år enten på den ene eller den anden post ikke, og de har fuldstændig tabt jordforbindelsen ikke (G6).

I dette tilfælde er der tale om en positiv kommentar på et konkret løsningsforslag frem for blot en kritik af trafikforligets løsningsforslag eller en kritik af de eksisterende trafikforhold. Men forslaget kommer ikke fra politikerne eller fra de offentlige myndigheder, men fra DSB, og da moderatoren spørger til, om det er politikerne, som burde have fremlagt forslaget frem for DSB, siger Henriette bekræftende, at kommunerne burde komme med ideen. Palle tildeler politikerne ansvaret frem for kommunerne, og tilskriver politikernes manglende handlen, at de har været politikere i for lang tid.

Denne påstand bygger tydeligt på den antagelse, at en lang periode som politiker fører til, at politikerne mister kontakten med virkeligheden. Samtidig tildeler Palle en del ansvar til folk selv, idet det er *vi*, som har valgt dem. Der er tale om en form for fatalisme, hvor man ikke selv kan handle for at gøre noget: Man har bragt sig selv i den situation, at politikerne skal handle på ens vegne, men når politikerne alligevel ikke handler, er det ikke på sin plads, at man selv kan handle. Og når Palle siger, at *vi har jo selv valgt politikerne*, indtager han en position som talsmand for *folket*. Hermed italesættes det populistiske repertoire gennem opstillingen af et modsætningsforhold mellem folket på den ene side og politikerne på den anden side.

I nogle tilfælde bliver ansvaret for problemernes opståen og løsning tillagt eksterne kræfter, som påvirker den danske regerings politik. I et af tilfældene – nemlig i den langtuddannede fokusgruppe med folk på 40-60 år – er der tale om et anti-kapitalistisk perspektiv, hvor den egentlige magt og dermed ansvaret for problemerne tillægges det internationaliserede erhvervsliv. I det følgende eksempel diskuteres baggrunden for forslaget om en Femernforbindelse, som kritiseres som unyttig:

Int. 1: Det der med en Femernforbindelse er det igen det der med, at det er lettere at skabe politisk opbakning til monumenter altså end til de mere usynlige ting. [...]

Bjørn: Svenskerne er meget ihærdige med at ville ha' den Femernforbindelse.

Vibeke: Men hvad skal vi bruge den til, fordi de bruger jo ikke Øresundsforbindelsen.

Martin: Jo svenskerne gør.

Lotte: Svenskerne gør, der er os, der ikke gør ikk'.

Bjørn: Det er danskerne, der ikke bruger den. [Lotte: ja]

Int. 1: I siger, svenskerne ville så også bruge, altså de ville netop benytte den, hvis der var både en Øresunds...

Bjørn: (afbryder) og en Femernforbindelse. [...] De oprindelige tanker med Femernforbindelsen de kommer jo egentlig fra Volvo.

Anders: Nu har man jo også lagt den et strategisk rigtigt sted jo. Der er fandeme langt. Jeg synes, man kører og kører og kører

Lotte: Hvor kom, hvad sagde du?

Bjørn: Oprindelig øh tanken kom fra Volvos direktør. [Lotte: ja] [...]

Int. 2: Synes I, at det politiske system er for imødekommende over for private sådan erhvervsinteresser som Volvo for eksempel? [...]

Martin: I Sverige har de jo bygget en motorvej oppe nord for Göteborg til Utterberg for Volvo. De havde på et tidspunkt lavet en fabrik deroppe, den nedlagde de så [Bjørn: Den nedlagde de ja], lige da de var ved at være færdige. Men altså så tror jeg så, at traditionen for Volvos indflydelse den er sådan ved at falde lidt ikk'. Men jeg tror at svenskerne som sådan godt kan lægge pres på Danmark.

Bjørn: Det tror jeg også (G4).

Her fremstiller Bjørn internationale erhvervsinteresser i skikkelse af Volvo som magten bag kulisserne, der har presset på for bygningen af forbindelsen. Martin bekræfter Volvos magt historisk set, men anfægter Bjørns position ved at hævde, at Volvo har mistet en del af sin indflydelse. I stedet for Bjørns antikapitalistiske repertoire tillægger Martin andre eksterne kræfter i form af *svenskerne* magten, og Bjørn selv bekræfter senere Martins forklaring.

I en anden del af dette fokusgruppinterview tillægges ansvaret endnu en ekstern kraft, nemlig EU:

Carsten: Men det er jo, jeg kommer til at tænke på, at det er jo meget under påvirkning af, skal vi sige den politik der øh der bliver ført i EU også ikk'. I forhold til posteringen mellem det der transporteres på skinner og det der transporteres på vej ikk'. Der må man konstatere at der transporteres jo utrolig meget mere på vej end i forhold til skinnerne, end der gjorde for 20 og 30 og 40 år siden. Og hva' skal' man stille op, øh når man, er sådan skal man sige, i et hjørne af det fællesskab der ikk'. Skal man følge op på det. Eller tror man kan lægge en politik, der går stik imod det inden for sine egne nationale grænser, selv om vi har en suverænitet. Altså man kan jo ikke bare handle, hvad skal man sige, uden at være opmærksom på de bindinger.

Bjørn: Nej, det er rigtigt.

Carsten: Og det er meget bekymrende synes jeg, men det er selvfølgelig mest øh skal man sige godstransporten ikk', at jeg synes, man burde øh ku' bruge skinnerne på en meget bedre måde end man gør nu. I stedet for at de ska' mose af sted med de der, skal man sige 15-25 tons lastbiler på motorvejen. Fordi motorvejene de bliver jo ikke først og fremmest lavet for at transportere personbiler. [Bjørn: nej nej] (G4).

Carsten positionerer EU som den aktør, der er ansvarlig for en negativ udvikling i trafiksystemet – nemlig godstrafikkens udnyttelse af vejene og underudnyttelse af jernbanen – og regeringen gøres til genstand for pres fra EU. I denne forbindelse positionerer Carsten sig som ekspert ved at tilbyde et forslag til en anden indretning af trafiksystemet, som fremstår kvalificeret ud fra dets udgangspunkt i konstateringer om en faktisk tilstand frem for subjektive holdninger: At der transporteres mere på vejene, og at motorvejene ikke først og fremmest er lavet for at transportere personbiler.

Afslutningsvis kan det siges, at folk på tværs af alders-, køns- og uddannelsesgrupperinger ofte kombinerer „bagsiden af medaljen“-repertoiret og det populistiske repertoire. Politikerne betragtes som en gruppering, der står i modsætning til folket, og som har skabt trafikproblemerne ved at være

fjerne fra folket. Fokusgruppemedlemmerne understøtter deres autoritet både som repræsentanter for folket og som videnskilder, dels ved at positionere sig som eksperter i kraft af deres egne hverdagserfaringer, dels ved at positionere politikerne som elitære og verdensfjerne. Idet ansvaret udelukkende tillægges politikerne, drøfter man ikke muligheden for, at folket selv bør handle for at løse problemerne. Desuden vil en sådan handling være udsigtsløs, da forandring alligevel er udelukket på grund af det partipolitiske spils uundgåelige natur.

POLITIKKEN I HVERDAGEN – FORHANDLING AF INDIVIDUELT ANSVAR

Når folk trækker på repertoiret „politikken i hverdagen“, deltager de i en forhandling af ansvar, hvor individuelt ansvar for offentlige problemer som det globale miljø og menneskerettigheder står over for ansvaret for, at den nære hverdag – herunder familien og børnene – fungerer. Når deltagerne taler om deres hverdagsbrug af bestemte transportformer, præsenterer de det ofte således, at brugen bygger på tvingende eksterne omstændigheder, der vil umuliggøre brugen af andre former for transport. Uanset om der er tale om brug af den offentlige transport eller af egen bil eller cykel, fremstår transportbrug således ikke som et resultat af eget valg, men som en nødvendig tilpasning til objektive livsbetingelser. Folk understreger de begrænsninger på deres handlerum, som hverdagen udstikker. Spørgsmålet om individets ansvar for deres brug af bestemte transportformer frem for andre udgrænses således, og muligheden for, at folk selv kan ændre deres praksis, nedtones. Samtidig peger folk ofte på trafikproblemer, som de mener er fremkaldt af transportformer, som de ikke benytter sig af.

I forbindelse med at de får vist et indslag fra TV2 Lorry om et transporteksperiment, taler mange deltagere dog om brugen af transportformer som noget, der kan gøres til genstand for individuelt valg. I eksperimentet skal en gruppe børnefamilier, der normalt bruger deres bil som primært transportmiddel, i stedet for bruge cykler eller offentlige transportmidler i en uge. I nogle fokusgrupper drejer diskussionen om indslaget sig om folk i almindelighed uden henvisning til talernes egen praksis, mens der i andre fokusgrupper desuden diskuteres muligheder for ændringer i egen praksis. I begge tilfælde bruges hverdagsbegrænsninger som begrundelse for folks transportmæssige forbrugsmønstre. Én begrænsning, som fratager individet ansvar for brugen af en transportform, der ses som en årsag til trafikproblemer, er folks private økonomi (altså en objektiv hindring). En anden begrænsning er de alternative transportformers utilstrækkelighed, der ofte ses som udtryk for, at trafiksystemet er uhensigtsmæssigt indrettet. Ansva-

ret for problemerne bliver hermed tillagt trafiksystemet og planlæggerne. Med henvisning til disse to begrænsninger udtaler folk sig skeptisk om eksperimentets chancer for succes i det følgende uddrag; „hun“ og „han“ er moderen og faderen i indslaget småbørnsfamilie:

Int. 1: Hvad siger I øh. Er det måden at gøre det på?

Niklas: Jamen hun udtalte sådan set ikke rigtig noget jo. Altså det var jo det, han snakkede om ikk', med at de får gratis øh busser og alt det der. Men igen altså, det kan du ikke gøre til de øh i hvert fald mange hundredetusinde, der arbejder og lever inde i Københavnsområderne ikk'. Det kan du ikke.

Int. 1: (afbryder) Nej jeg ved ikke, hvordan de konkret skulle gøre det vel, men altså de skulle formentlig drøne rundt om morgenen med cykelanhænger og få afleveret børnene [Katrine: Mm] der hvor de nu bor ikk', og så skulle de cykle til stationen, og så skulle de tage toget eller bussen ikk'. Hvad siger I til det?

Katrine: Den holder ikke på længere sigt. Det gør den ikke.

Int. 1: Hvorfor ikke?

Katrine: Ej de sagde, det skulle være gratis transport med det offentlige? [...]

Leo: Jo. Altså man kunne også gøre noget helt andet ikk'. Øh så at de der arbejdspladser øh de ku' betale. Altså de kunne få de der kort rimelig billigt ikk'. Altså så fik de det bare til en helt anden, nu siger vi at et kort koster 300 kroner, det kunne de få til 100 kroner ikk'. Jamen så kunne det godt være at der var nogen der gad. Siger: nå men det gør vi, ligesom der er mange der, der er nogen der giver fri frokost og sådan noget. Det er der nogen steder ikk', eller nogen der betaler ens frokost sådan så du får en gratis halv time. Så kunne jeg ikke se hvorfor, altså det er mange flere penge end at gi' 100 kroner om måneden eller 200 kroner. Men altså det skulle bare være lidt billigere så ikk'. Altså de skulle få det øh lidt billigere end normalt ikk', så tror jeg, der var mange øh måske.

Niklas: Men du ville jo stadigvæk ikke, øh du ville jo stadigvæk ikke kunne stoppe øh ...

Leo: (afbryder) Dem fra landet kan du ikke stoppe.

Niklas: Dem fra landet og det er jo dem fra landet, der er flest af, fordi der er sgu' også rimelig mange inde fra København, der tager ud af byen og arbejder. Enten det eller også så øh ...

Leo: Men det kan du aldrig lave om på, det tror jeg ikke på. Det tager for lang tid at tage toget (G1).

Her udtaler Katrine, Leo og Niklas sig negativt om eksperimentet med at lade bilen stå som generelt anvendelig model. Katrine bringer økonomien eksplicit på bane som svar på moderatorens spørgsmål om, hvorfor eksperimentet ikke vil virke – *det skulle være gratis transport med det offentlige?* – og Leo fremlægger derefter en alternativ model, som bygger på den antagelse, at det er folks private økonomi, der forhindrer brugen af den offentlige transport: Hans alternative model går nemlig ud på, at arbejdspladserne yder et tilskud til de ansattes månedskort til den offentlige transport. Leos forslag bliver dog anfægtet først af Niklas og derefter af Leo selv, som afbryder Niklas for at sige, at folk fra landet ikke kan forhindres i at bruge bilen. Niklas kommer med en bekræftende bemærkning angående folk fra landet og tilføjer, at der også er mange, der tager ud af byen for at arbejde. Leo erklærer, at disse forbrugsmønstre ikke kan laves om og henviser til hverdagsbegrænsningen *tids-pres* for at begrunde sin påstand: *Det tager for lang tid at tage toget.*

Katrine, Niklas og Leo vægter det økonomiske som den primære variabel bag brugen af forskellige transportformer. Dette repertoire udgør rammerne for, hvad der kan siges og ikke kan siges, og ved indbyrdes at understøtte hinandens påstande udtrykker og skaber Niklas og Leo en betydningskonsensus inden for repertoirets termer. På den ene side bliver der ikke sat spørgsmålstejn ved målet om at opfordre folk til at bruge andre transportmidler end bilen, og talerne giver hermed implicit støtte til et skift i folks forbrugsmønstre fra brug af bil til andre transportmidler. På den anden side forholder de sig alligevel skeptisk til målets virkeliggørelse ved at påpege objektive omstændigheder – nemlig økonomiske hindringer samt tidsmangel – der står i vejen for skiftet. Dette bygger på det økonomiske argument, at det er dyrere at bruge den offentlige transport end privat bil. Og talerne nævner ikke ulemper med bilen som transportform og fordele ved andre transportformer eller udgifter ved brug af bilen. Skønt det er Katrine, der introducerer det økonomiske perspektiv, er hun tavs, imens Niklas og Leo supplerer hinanden, og når moderatoren spørger til muligheden for, at nogen i de byer, som de selv bor i, kunne lave omstillingen fra bilen til andre transportformer, fortæller Katrine, at der er mange, hvor hun bor, der taget toget til arbejde. Hun udfordrer således det fatalistiske syn på mulighederne for forandring i folks bilforbrug, som Niklas og Leo fremlægger:

Int. 1: Hvis vi nu tager de byer, øh øh som to af jer bor i ikk'. Altså det er jo ikke *landet* så vel. Altså det må jo være nogen af *dem*, som bor rundt omkring, hvor I bor, som *måske* ku' få det der til og lykkes ikk'. Fordi de altså hvis de bor tæt ved et sted, hvor de kan komme med nogle busser osv.

Leo: Kan bruge det.

Katrine: Altså mange af dem jeg kender i Taastrup, som arbejder inde i byen, virkelig centrum ikk', de tager altid øh toget derind.

Int. 1: Det gør de?

Katrine: Ja. Det gør de altså.

Leo: Det er der mange, der gør, hvor jeg også bor.

Katrine: Ja fordi det *er* nemmere at komme ind til byen *i* tog faktisk end det er at tage bilen. Men det er jo, fordi at det er de der motorveje, der går uden om København ikk', og der er hele tiden afkørsler og nedkørsler og alt det der, så det ...

Niklas: Men det er jo helt klart nemmere, hvis det *er*, du bor øh sådan, så du *lige* kan tage toget ikk'. Det kan du bare ikke, hvis du bor øh uden for byen vel. Altså jeg ved da, bare sådan noget som øh Ordrup for eksempel. Det ligger jo ikke andet end 12 kilometer herfra. Der går busserne en gang i timen. Det er det hele. Det går ikke.

Leo: Altså også Sengeløse. Jeg tror, det er Sengeløse ikke. Det ligger ved siden af Hedehusene, der går den også sådan noget [Niklas: Ja], en gang i timen eller sådan noget.

Niklas: Ja det kan du ikke bruge til noget altså, til dem der skal af sted, de er *nødt* til at tage bilen [Katrine: Ja] (G1).

Katrine præsenterer objektive omstændigheder som grunden til folks valg af tog – *at det er nemmere at komme ind til byen i tog*, og at motorvejene lider af nogle problemer, og hendes eget udsagn præsenteres også som objektiv beskrivelse af faktiske tilstande ved brug af kategoriske og objektive modaliteter. Niklas tager afstand fra Katrines positive historie om brugen af toget ved at pointere, at togekørsel er meget besværlig, hvis man ikke bor *lige*, så man kan tage toget, og han understøtter sin påstand dels ved brug af kategoriske og objektive modaliteter, dels ved et konkret eksempel fra sit eget lokalområde. Leo bakker Niklas' påstand op ved et lignende eksempel fra lokalområdet, og Niklas tilføjer, at ordningen ikke kan bruges af dem, der er forhindret af objektive omstændigheder i form af mangel på tilstræk-

kelige transportydelser: *Ja det kan du ikke bruge til noget altså, til dem der skal af sted, de er nødt til at tage bilen [Katrine: Ja].* Verbet *nødt* til understreger, at der er tale om en nødvendig tilpasning til en ekstern virkelighed, som individet ikke kan stå til ansvar for, frem for *et personligt valg*, der indebærer ansvarstagen eller -svigt. Leos og Niklas' argumentation er meget lokalt forankret: Hvis man bor på landet nordøst for Roskilde – fx i Ordrup eller Sengeløse – er den offentlige transport så uregelmæssig, at man er nødt til at bruge bil. Heri ligger implicit en accept af den dårlige offentlige transport og det efterfølgende behov for en bil. Mens Katrine siger ja til Niklas' udtalelse, afbryder hun ham lige efter med en redegørelse for en ordning, der eksemplificerer, at der *er* kollektive alternativer til den private bilisme, der fungerer: Hun påpeger nemlig, at nogle af hendes medarbejdere er med i en pendlerordning, således at de sidder flere i en bil:

Katrine: Men mange af dem som arbejder ude hos os i Søborg øhm som arbejder nede i Ringsted, fødevareregionen Ringsted, de kører altså sammen i en af bilerne, så de sidder flere i én bil ind til Søborg.

Int. 1: Hvor de sådan pendler, altså en pendlerordning?

Katrine: Så de sidder 5 i en bil ikk'.

Int. 1: Er det firmaet, som har som arrangerer det, eller er det?

Katrine: Det er bare noget internt, vi har gjort ikk' altså. Så er der én, der sender en mail ud om: Nå men er der nogen, der bor i *det* område, fordi så kan vi samle hinanden op sådan og sådan og sådan ikk'.

Niklas: Men det er jo også *helt* klart en øh billig måde at gøre det på ikk' [Katrine: Ja] øh men så har du så også igen problemet ude fra landet af ikk' fordi

Katrine: (afbryder) Nå men så er det jo kun *en* bil i forhold til, at det er hele *fem* biler, der kører. Det skal du tænke på.

Niklas: Selvfølgelig. Men med landet er jo altså, resten af landet er jo stort jo. Der er sgu' mange, der kommer meget adspredt ikk'.

[...]

Int. 1: Har du en fornemmelse af sådan, *hvorfor* de gør det? Er det, fordi det er billigere eller?

Katrine: Det tror jeg, det er det.

Int. 1: De får alle sammen et kørselsfradrag, gør de ikke?

Leo: De får de der kilometerpenge ikk’

Katrine: Ja (G1).

Niklas anerkender først ordningens værdi ud fra et økonomisk kriterium – *Men det er jo også helt klart en øh billig måde at gøre det på ikk’* – men sætter dernæst spørgsmålstegn ved ordningens værdi ud fra det perspektiv, som han hele tiden har talt ud fra – *øh men så har du så også igen problemet ude fra landet af ikk’ fordi*. Katrine afbryder ham for at forsvare ordningen ved at konstatere, at der er tale om brugen af en enkelt bil frem for fem og ved at anmode Niklas om at tænke anderledes på sagen: *Nå men så er det jo kun én bil i forhold til, at det er hele fem biler, der kører. Det skal du tænke på*. Katrine forklarer ikke, hvorfor hun mener, at det er en fordel, at der kører færre biler, og når hun bliver spurgt om, hvorvidt pendlernes begrundelse for at deltage i ordningen er økonomisk, siger hun blot, at det tror hun.

Ligesom Niklas og Leo taler Katrine således inden for økonomiske termer og tillægger hverdagsbegrænsninger en del af ansvaret for folks handlinger i form af tilpasninger til objektive omstændigheder frem for at se folks handlinger som resultater af personlige valg. Forskellen mellem Katrine på den ene side og Niklas og Leo på den anden side er, at Katrine fremlægger alternativer til den private bilisme og antager, at folk har truffet et personligt valg, og at den private bilisme fremkalder problemer. Niklas og Leo fremlægger begrænsninger i folks hverdagsomstændigheder, der forhindrer et skift fra den private bilisme til andre transportformer og dermed fratager folk ansvar for brugen af bil: Der er nemlig ikke tale om et personligt valg, men om en nødvendighed.

I kontrast til denne betydningskonsensus, hvor objektive livsbetingelser i form af økonomiske og geografiske hindringer frarøver folk deres handlekraft og dermed deres ansvar for trafikproblemer, foregår der i flere af de andre fokusgrupper en større forhandling mellem dette perspektiv og et perspektiv, der gør forbrug af transportmidler til et spørgsmål om valg og ansvar for de trafikproblemer, som folks praksis tilsammen bidrager til. I den diskussion, der i fokusgruppen bestående af forældre finder sted efter visning af tv-indslaget om eksperimentet med den bilfrie uge, indgår denne forhandling allerede i de første indslag:

Int. 1: Hvordan oplever I sådan et indslag?

Tove: Jamen jeg, det er meget skægt, for min mand er lige blevet fyret, og han begyndte at snakke om, at nu skulle vi jo kunne undvære bilen. Og jeg blev fuldstændig (let desperation i stemmen), det kan vi ikke! Fordi efter to år øh med bil, så har jeg, det kan jeg bare *ikke* komme nogen vegne med. Øh Men det kan da godt være, det er meget sundt at prøve, men jeg synes, når man har i *så mange år* cyklet, som jeg har, og jeg har kun haft kørekort i to år. Så har jeg gjort min æh (de andre griner).

Bruno: Så er det de andres tur.

Tove: Ja. Nå ja men ellers.

Henriette: Jeg har det sådan lidt med at, jamen det kommer an på, *hvor* man er, og *hvor* man skal *hen* i verden, og hvad for et *erhverv* man har. Hvad for et *behov* man har, om man har brug for *bil* eller ej, og hvad er det for en prioritering. Nogle gange er det sådan en prioritering, en gang imellem, hvis man er sælger, kan man sgu da ikke *gå* rundt, vel. Altså man er nødt til at ha' bilen med ikk'? (...) Det afhænger da af, hvor afhængig man er af en bil. Hvor mange gange skal jeg flytte mig i løbet af en dag, fx med dit arbejde ikk'. Jeg kan godt forstå, at du går i panik, det ville jeg sgu også gøre (G5).

Toves forsvar af sin brug af bilen bygger selvsagt på den antagelse, at det er noget, man er nødt til at forsvare, da det ellers ikke er legitimt. Hun specificerer ikke, hvorfor hun ikke burde køre i bil, men kommer med én udtalelse, der peger i retning af en rent personlig grund – *det kan da godt være, det er meget sundt at prøve* – og én udtalelse, der peger i retning af en følelse af personligt ansvar for det kollektive – *Så jeg har gjort min æh*. Ifølge denne sidste udtalelse har man en borgerpligt til at undvære bilen, som hun har honoreret ved ikke at have haft bil indtil for blot to år siden. De andre griner og giver dermed udtryk for, at de synes, at denne legitimering for hendes fortsatte brug af bilen er sjov.

Henriette fremlægger direkte en legitimering af brugen af bilen, der bruger det argument, at det er objektive omstændigheder, som begrænser folks handlemuligheder og dermed formindsker ansvaret for deres handlinger. Der er tale om materielle omstændigheder som erhvervstype og behov, der afgør folks transport-forbrugsmønstre, og som individet ikke kan gøre noget ved. Samtidig antyder Henriettes henvisning til en *prioritering* dog, at der *er* tale om et personligt valg frem for blot en tilpasning til virkeligheden. Imidlertid fungerer brugen af nominaliseringen *prioritering* uden en agent (frem for et verbum med en agent, som fx *vi prioriterer*) til at afbilde en proces, der nedtoner agens. Desuden understreger eksemplet, at folks

omstændigheder kan være således, at der ikke er tale om reelle valg: *Nogen gange er det sådan en prioritering, en gang imellem, hvis man er sælger, kan man sgu da ikke gå rundt, vel. Altså man er nødt til at ha' bilen med ikk'?*

Denne legitimering af bilkørsel suppleres derefter af Birthe, som med sit indlæg bidrager til det komplekse billede af transport i dagens Danmark, som Tove og Henriette har tegnet. Birthe udelukker ikke, at man kan have behov for bilen på, eller til og fra arbejde, men hun fremhæver individets mulighed for at vælge og vælge fra, hvad angår forbrug af transportmidler i hverdagen:

Birthe: Men jeg tror, det er godt, at man kan være opmærksom på det ikk'. At man tænker over det. Altså øh jeg går eller cykler, når jeg skal aflevere barn eller nu børn ikke altså. Og min mand kunne aldrig drømme om at køre i bilen over og hente øh den store. Altså det får hun simpelthen ikke lov til at køre i den store bil der. Fordi hun skal sgu ud og gå eller cykle eller et eller andet ikk'. Altså børn de bliver altså større og større. Og nu tænker jeg også sådan lidt på helbredet ikk'. Altså de bliver forventet simpelthen, de bliver kørt til fodbold, de bliver kørt til badminton, de bliver kørt til det ene og det andet, selvom der ikke er længere. Altså jeg bor i Tune, Tune er ikke større, end du kan cykle fra den ene ende til den anden, hvis du er 11 år. Og forældrene de starter troligt bilerne og kommer hjem, og fem minutter efter så skal den næste af sted, og så kører de igen ikk'. Altså jeg sender ikke min datter på 4½ år ud i mørke nu, og siger, nu kører du bare over til din veninde, men jeg synes, man kan godt lige stoppe op og tænke over, hvor meget de egentlig bliver fragtet rundt i bil ikk' (G5).

Den begrundelse, som Birthe giver for, at individet burde overveje at lave om på sine forbrugsmønstre, baserer sig på en følelse af personligt ansvar for ens børn. Ved at ligestille sine egne livsbetingelser med andre antager hun også, at individet er i stand til at ændre sin praksis. Det gør hun dels ved at skifte fra brugen af agenten *man* i sine ytringer om folks muligheder for at tage hensyn – *Men jeg tror, det er godt, at man kan være opmærksom på det ikk'.* At man tænker over det – til brugen af agenten *jeg* i de næste ytringer, som beskriver hendes eget fravalg af bilen. Hendes egen position bliver også sat lig med andres gennem hendes beskrivelse af Tune som cykel-venlig og gennem hendes brug af *man* til sidst i hendes konklusion baseret på de lokale forhold. Argumentationen er således: De andre i byen lever under de samme forhold, som hun gør, så der er ingen materielle begrænsninger for, at de ligesom hende kunne undlade at køre deres børn i bil; det følger deraf, som hun siger til sidst *man kan godt lige stoppe op og tænke over, hvor*

meget de egentlig bliver fragtet rundt i bil ikk'. Denne ækvivalering af hendes egen og andres situation understøtter retorisk hendes kritik af de forældre, der kører deres børn. Dette kritiske syn på bilover forbrug bliver dernæst bekræftet af Lotte, som underbygger sin position gennem en sammenligning med forholdene i Nordamerika:

Lotte: Man kan sige, der er lidt gået amerikanske tilstande i den, [Birthe: Ja ja] forstået på den måde at øh det der med at de, æh en sjov lille anekdote. Øh jeg har en chef, der har været udstationeret i USA. Og hun boede så lige over for supermarkedet, og nu var hun så meget miljøbevidst, så hun insisterede altså på, at hun ville gå derover. Men de var fuldstændig i chok derovre. Man kunne da ikke lade, altså, man kunne da ikke gå over og handle. Man måtte da tage bilen. Og det er sådan nogle ting, der også er ved at ske her. Og det værste af det hele det er, at man selv er, altså jeg kan da mærke, jeg har været en del af det (G5).

Her bliver miljøbevidsthed nævnt for første og eneste gang i denne diskussion som begrundelse for at undlade at bruge bilen. Det er dog tale om Lottes chefs motivation og ikke Lottes egen. Hvad angår ansvarsfordeling for over forbrug af bilen føler hun et medansvar for de danske forhold uden at eksplicitere, hvorfor hun har et medansvar: *Og det værste af det hele det er, at man selv er, altså jeg kan da mærke, jeg har været en del af det*. Kritikken af folk, som selv er skyld i trafikproblemet (frem for at tilpasse sig objektive omstændigheder, som de ikke har kontrol over), bliver også gentaget af den næste deltager, som vender tilbage til Birthes tema om forældrenes kørsel af deres børn:

Jesper: Jeg synes jo, det er forfærdeligt, når folk begynder at snakke om, at de ikke tør lade deres børn cykle til skole, fordi der er så meget trafik. [Birthe: Ja] Så de kører dem derhen ikk'. Og hvor er vi henne. (Grin)

Lotte: Ej men så, det havde jeg tænkt. Men vi har altså også vores, vi har 2,4 km til skole. Grunden til jeg ved, at det er 2,4, det er, at der skal være 2,5 for at man kan få kørsel i taxa. Så vi ved på næsten millimeter, hvor langt det er. Og det synes jeg er langt. Og jeg synes, det, de kalder en sikker skolevej, kalder jeg ikke en sikker skolevej. Så det' sådan et et valg, vi har gjort (G5).

Jespers kritiske bemærkning om forældres brug af bilen fører til, at Lotte retfærdiggør, at hun kører sine egne børn i skole. Retfærdiggørelsen baserer sig på en konstatering af objektive omstændigheder – usikker skolevej plus afstanden mellem hjem og skole. Samtidig tager hun ansvar for sin handling

ved at positionere sig som agent med valgmuligheder frem for som et offer for omstændighederne gennem brug af subjektive modaliteter (*jeg synes*), som fremhæver, at der er tale om vurderinger frem for blot en tilpasning til virkeligheden og gennem at fremhæve valget som proces: *Så det' sådan et valg, vi har gjort*. Hun fortsætter med at italesætte en ansvarsfølelse i sin videre legitimering af sin brug af bilen, som forsvar over for en kritik af bilisterne som skyld i trafikproblemerne:

Int. 1: Hvem er det, der laver trafikken?

Birthe: Det er os selv.

Lotte: Jamen jeg er da også ude på vejen.

Birthe: Men hvorfor støtter man dem ikke og lærer dem at bruge trafikken i stedet for?

Lotte: Nå men det gør jeg også. [*Jens: Ja*] Men jeg vil også sige, at øh at 2,4 km det ta'r også sin tid. Og tid er igen et tilbagevendende spørgsmål. Og det er en tilbagevendende dårlig samvittighed. Men ikke desto mindre er det det, der er det afgørende i dagligdagen (G5).

Lotte refererer til en hverdagsbegrænsning – manglende tid – for at retfærdiggøre, at hun bruger bilen. Ligesom økonomiske begrænsninger eller manglende vejsikkerhed fremstilles „tid“ som en objektiv størrelse ude i hverdagens virkelighed, som individet er nødt til at tilpasse sig: *det er det, der er det afgørende i dagligdagen*. Henvisningen til denne begrænsning – ligesom de andre hverdagsbegrænsninger – fungerer som legitimering for valget af bilen. Individet handler ud fra en følelse af personligt ansvar for sine børn og sin familie frem for ansvar for offentlige problemer.

Samtidig erkender Lotte ansvaret gennem erklæringen om en *tilbagevendende dårlig samvittighed*. Ambivalensen i Lottes position – at hun har en dårlig samvittighed, samtidig med at hun alligevel handler ud fra en nødvendighed, på baggrund af ansvaret for familien – er kulturelt genkendelig og acceptabel i nutidens samfund, hvor den betragtes som udtryk for de modsætninger, spændinger og den generelle kompleksitet, der kendetegner senmoderniteten. Ikke desto mindre accepterer ikke alle de øvrige deltagere Lottes position i dette tilfælde. Kasper genoptager Jespers kritik af de forældre, der kører deres børn i skole, og derefter forsvarer Lotte sig igen ved at henvise til hverdagsbegrænsninger efter en understøttende bemærkning fra moderatoren:

Kasper: Nå men dem, der kører deres børn til skole, er jo som regel også dem, der hænger deres jakke op på knagen og følger dem helt ind i klassen og åbner bogen. Tager bogen op af tasken (hæver her stemmen, idet de andre begynder at grine) og åbner bogen, tager stolen ned fra bordet ikk' os, og måske sætter barnet på stolen ikk'. Altså „curlingbørn“ som det hedder. Altså Københavns Radio der, de har jo kørt sådan i hele ugen her, har de kort eller 14 dage, tror jeg, det var, øh hvor de har kørt meget på trafik og trafikproblemer. Og der snakkede de bl.a også meget om øh en skole, som jeg kommer *lige forbi*, hvis jeg øh kører den vej, hvad jeg sjældent gør. Men den hedder Tjørnegårdsskolen og ligger på Brogårdsvej inde i Gentofte. Og det er en meget bred befærdet vej. Og der er *ikke til at komme frem for* forældre, der afleverer deres børn, på den skole der. Det er simpelthen helt uudholdeligt. Og det har de så også prøvet at gøre noget ved, simpelthen i børnehaveklassen eller 1. og 2. klasse, der har de simpelthen forsøgt at få de her forældre til at gå med deres børn i skole. Eller noget andet. Fordi det kan ikke nytte noget. Der har været snakket meget om statistikker for øh *børne- øh -ulykker*. Og de er jo heldigvis faldet, kan man sige. Til gengæld, er de altså steget i den alder hvor forældrene, de slipper børnene, og siger, nå men nu kan de klare sig selv. *Det er de ikke vant til. Det kan de ikke finde ud af.* De er slet ikke opvokset med at klare sig selv. Så i den alder der, hvor de selv skal ligge og køre, så kommer ulykkerne. I stedet for. For de er ikke vant til at køre, de har ikke erfaring nok i det.

Int. 1: Men det må jo komme an på, hvor man bor, fordi hvis man ikke har adgang til offentlig transport, eller hvis der er for lang vej til at gå, eller så cykle, så bliver man så ...

Lotte: (afbryder) Altså vi har ikke noget offentlig transport, vi kan bruge til skole. Det har vi ikke (G5).

Kaspers kritik går ud på, at forældrene ikke blot er skyld i trafikproblemerne, da børnene udsættes for fare i trafikken på grund af deres manglende erfaring med at køre på cykel eller at gå, men også generelt i form af skabelse af børn, som er for afhængige af forældrene – de såkaldte *curlingbørn*. Forældrene bliver således tildelt ansvar for ikke at gøre deres børn til ansvarsfulde handlende agenter. Lotte forsvare sig igen ved at påpege, at der ikke findes nogen mulighed for at benytte offentlig transport. Brugen af en kategorisk og objektiv modalitet fremmer påstanden som et faktum om verden uafhængig af taleren. Imidlertid lykkes det ikke for Lotte at få accepteret sin position, da den diskurs, der pålægger forældrene ansvar for trafikproblemerne i forbindelse med kørsel af børnene samt for problemerne med børnenes afhængighed, bliver dominerende. Inden for diskursen anfægter Oluf Lottes

grundlæggende antagelse om, at børnene ikke kan cykle eller gå til skolen, hvis afstanden er for stor:

Oluf: (afbryder) Jeg tror, hvis man skal sammenligne det lidt med. Jeg kan da i hvert fald, fra da jeg var barn og gik i skole. Jeg havde da i hvert fald temmelig langt til skole, og enten ku' jeg tage bussen eller cyklen. Jeg *ku'* også godt blive kørt, hvis nu det var rigtig dårligt vejr. Men altså det var mere almindeligt, at man klarede det selv med bussen og cyklen [Lotte: Trafikken var også anderledes], mine børn, de to: Vi skal køres! De stiller sig op ude i bryggerset hver morgen, vi kører. Nix! (der er lidt grinen) I kan bare gå ikk'. Ok jeg forbarmer mig så, hvis det pis-seregner ikk'. Så okay. Men ellers så er jeg holdt *fuldstændigt* op med det der. Og jeg tror også på, at det er et problem. Altså at der er så mange, der bliver kørt i skole.

Ditte: Det ytrer alle skolerne også.

Oluf: Og du kan se, når de står derovre, at der opstår farlige situationer, fordi alle de her biler, de prøver at komme ind på *én gang* ikk'. Og nu møder de jo kvart over otte ikk', og alle de skal jo gerne lige komme *ti* minutter over otte ikk', eller fem minutter over otte. Det er ligesom, alle skal komme på samme

Int. 1: (afbryder) Dine børn de bor også i gåafstand fra skolen

Oluf: Ja altså de bor mindre end en kilometer fra Himmelev Skole ikk' så. Men altså det er utroligt.

Lotte: Men der er nogen, der bor nemmere end andre ikk'. [Oluf: Ja, men jeg] Altså jeg, min skal slet ikke *ud* på den vej.

Oluf: Altså jeg måtte da selv cykle 5-6 km, da jeg var dreng ikk'.

Birthe: Så var jeg jo noget mere privilegeret, end du fx er ikk'.

Lotte: Altså vi har Søndre Ringvej og Køgevej, som vi skal over. Og jeg har cyklet der mange gange, og jeg må indrømme, efter at jeg to gange har set små piger, som fuldstændig overholdt *trafikreglerne*, hvornår man må køre, hvornår man ikke må køre. Men der er nogle dompapper af bilister, som lige skal over for den grønne pil, som ikke længere er der. Jeg har set *to gange cykler*, der er blevet *snittet* fordi folk lige ville med. Og de her, og det er jo noget af det, hvor man kan sige, der går jo et stykke tid, inden man ka', altså man kan jo forberede dem på, hvad reglerne er i trafikken. Men inden at de forstår, at de også skal *tænke for bilisterne*. Så går der altså et stykke tid. Og det er så den vej (G5).

Oluf argumenterer for, at afstand til skolen ikke burde være et problem,

da han selv cyklede til skole på trods af den lange skolevej, og han påpeger også, at han kun kører sine egne børn i skole under særlige omstændigheder. Han antyder således, at problemet skyldes forældrenes holdning. Lotte svarer tilbage, at trafikken var anderledes, da Oluf var barn; her antydes således, at sammenligningen ikke er legitim, da de objektive forhold har ændret sig. Oluf svarer også igen ved at foreslå, at det er forældrene, som har skabt de dårlige trafikforhold. De næste udvekslinger mellem deltagerne – Lotte, Oluf og Birthe – består af påstande og modpåstande baseret på de to modstridende diskurser: dvs. diskursen, der pålægger forældrene direkte personligt ansvar for trafikproblemerne, og diskursen, der fratager forældrene ansvar for offentlige problemer ved at fremstille forældrenes handlinger som et produkt af en ren tilpasning til objektive omstændigheder baseret på deres ansvar for deres børn og familie. Lotte slutter diskussionen med en lang og meget detaljeret redegørelse for de konkrete vejforhold, som er årsagen til, at hendes børn ikke cykler til skole. Ved redegørelsens meget høje detaljeringsgrad positionerer Lotte sig i forsvarsposition: Ifølge forskning inden for samtaleanalysen bruges detaljerede redegørelser retorisk, når en talers version af virkelighed er blevet anfægtet (Potter, 1997).

Lottes redegørelse peger således på, at diskursen, der pålægger forældrene ansvaret for trafikproblemerne gennem deres bilover forbrug, dominerer kampen. Man kan sige, at denne diskurs *politiserer* trafikområdet i den forstand, at den identificerer trafikproblemerne som et produkt af kollektiv handlen blandt en række individer (forældrene) og dermed gør situationen åben for forandring gennem en ændring i individernes handlen på baggrund af deres ansvar for problemernes opståen og løsning. I kontrast til det kan man sige, at diskursen om hverdagsbegrænsninger ikke politiserer trafikområdet, da den ser problemerne som et produkt af materielle omstændigheder, som ikke kan laves om. Den positionerer dermed individer som passive ofre for omstændighederne, frem for som ansvarlige agenter i handlingerne, således at der ingen muligheder er for forandring på baggrund af folks handlen.

Det er samtidig vigtigt at påpege, at der ved diskursen om forældrenes ansvar er tale om en bestemt form for politisering af trafikområdet: En form for politisering, hvor der ikke lægges op til social forandring gennem organiseret kollektiv handlen, men snarere gennem ændringer i folks individuelle forbrugspraksis. Der gives ikke konkrete forslag til, hvordan man kunne ændre folks forbrugspraksis, da det er op til individet selv at træffe valget.

I de andre fokusgrupper, hvor der trækkes på begge diskurser som samtaleressourcer, kommer de ikke i direkte konflikt med hinanden, som de gjorde i forældre-fokusgruppen, men sameksisterer i narrativer, hvor der forhandles individuelt ansvar. Som eksempel præsenterer vi en analyse af nogle uddrag fra fokusgruppen, der består af studerende. Deltagerne i studenter-fokusgruppen identificerer bilen som årsag til trafikproblemer, men de lægger først meget vægt på de praktiske personlige grunde til ikke at bruge bilen eller til at bruge bilen, som i de følgende svar på et spørgsmål fra moderatoren (som *ikke* stilles i forbindelse med visningen af tv-indslaget om den bilfrie uge):

Int. 1: Forestiller I jer, at I kommer til at pendle med bil, når I får jobs og hus og så videre?

Bodil: Jeg håber lidt på ikke at komme til det. Jeg håber på, at jeg kan undgå at køre i bil, fordi jeg synes at det må simpelthen være så irriterende at sidde i de der køer, jeg kører næsten aldrig i bil, selvom min kæreste har én, jeg godt kunne låne, hvis det er. Men jeg vil hellere tage toget eller jeg vil tage min cykel hvis jeg kan det. Fordi også...

Ellen: (afbryder) Et andet problem med bilerne det er jo altså også at, med parkeringspladser (...) når man skal med toget.

Int. 1: Tror I, I vil sådan prøve at ændre jeres liv sådan i fremtiden sådan at man I ikke behøver bruge en bil eller? (Flere mumler nej).

Sara: Jeg synes det er meget nemmere med bilen altså (flere mumler mm) (G2).

For alle de ovenstående deltageres vedkommende handler bilforbrug om, hvorvidt bilen tilfredsstiller deres individuelle forbrugsbehov for en transportform, der skaber størst tilfredshed i hverdagen sammenlignet med alternative transportformer. Diskussionen fortsætter i disse termer med et langt indlæg fra Marie, og når de dernæst ser indslaget om den bilfrie uge, er de første kommentarer også inden for disse rammer – den bilfrie uge fremkaldte nemlig personligt ubehag for en af deltagerne, da hun blev ulejliget af forbuddet mod bilkørsel i byen:

Int. 1: Hvordan oplever I sådan et indslag som det her?

Sara: Det var forfærdeligt, fordi jeg skulle ind til Frederiksberg den der uge øh én af dagene, hvor jeg blev nødt til at tage min cykel ind i min bil, fordi jeg vidste ikke, hvor *langt* ind jeg kunne komme ind til København.

Men så tænkte jeg, nej men så måtte jeg parkere (griner) et eller andet sted og sætte bilen, hvor jeg kunne komme, og så cykle resten af vejen. Men jeg ku' så godt komme helt ind til Frederiksberg.

Int. 1: Altså var det der, hvor der var bilfri øh weekend?

Sara: Ja det var simpelthen forfærdeligt (G2).

Her baseres Saras kritik af, hvordan den bilfrie uge besværliggjorde hendes bilkørsel, på bilistens perspektiv, og der sættes således ikke spørgsmålstejn ved bilens værdi som transportform. I modsætning hertil peger de næste kommentarer på bilforbrug som årsagen til trafikproblemer, tildeler de individuelle forbrugere ansvaret for problemerne gennem deres biloverforbrug og åbner dermed op for social forandring gennem forandring i folks forbrugsmønstre:

Ellen: Jeg tror alligevel, sådan et indslag kan godt være med til at få én til at tænke over, hvor meget man egentlig bruger bilen. Man bare lige tænker: Nåå men nu skal jeg lige derned, og så sætter man sig bare ind ikk'. Så det kan godt være, at det lige får én til at overveje.

Marie: Men det har måske også noget med, hvordan vi prioriterer med vores tid, og og hvad vi skal nå og ikke skal nå altså. Nu siger de det med børnefamilier ikk', så er det sådan lidt, jamen de skulle hente børnene på vejen, og de skulle nå dit, de skal lige nå dat ikk'. Også hvis man siger, man har almindeligt otte til fire-arbejde, som størstedelen af Danmark har og hvis man skal nå at hente børn i daginstitutionen inden de lukker. Man vil jo helst heller ikke ha', de bliver institutionsbørn, så de er der 10 timer hver dag vel, så det sætter også lidt krav ikk', og man skal også nå at handle ind, og man skal også nå og lave mad og altså. Så kan jeg godt forstå, at folk siger: jamen vi tager altså bilen, fordi det er 10 minutter kortere, og de 10 minutter dem kan vi bruge måske på at sidde og snakke med vores barn. Altså så jeg forstår det udmærket, jeg gør det også selv, selvom jeg ikke har noget barn men øh (griner lidt). Jeg over mig (griner lidt mere). Øhm så jeg forstår godt, at børnefamilier kan have ekstremt svært ved at undvære en bil, og specielt børnefamilier [Ellen: Mm] (G2).

Her refererer Marie til hverdagsbegrænsninger for at forklare folks brug af bilen frem for andre transportformer: Omstændighederne i børnefamiliernes hverdag lægger nogle begrænsninger på familiernes handlekraft. Samtidig erkender Marie, at der er tale om et valg, men der er tale om et valg, der baserer sig på folks personlige ansvar for deres børn og familien. Bilen muliggør eller letter tilfredsstillelsen af ens hjemlige pligter som madlavning

og socialt samvær med ens børn. Ved bl.a. brugen af den aktive verbalform med agent om en mental proces – *vi prioriterer* – fremhæves individets agens og dermed ansvar for dets handlinger i kontrast til Toves anvendelse af nominalisering, *en prioritering*, i forældre-fokusgruppen. Marie specificerer ikke, hvilket problem eller hvilke problemer bilen skaber, idet hun tager for givet, at bilforbrug skaber problemer – det samme ræsonnement, der ligger bag kampagnen om den bilfrie uge. Jonathan er den første til at påpege, at bilkørsel skaber miljøproblemer:

Jonathan: Altså der er også et miljømæssigt problem i det. At folk de tager de der småture, når bilen ikke bliver ordentlig varm. Så har den jo en forbrænding, som er helt ad helvede til. Så det' altså en af grundene til, at jeg ikke tager min motorcykel til sådan korte ture generelt. Det er kun, hvis jeg skal videre bagefter. Fordi jeg ved, at det slider ufatteligt meget på den, og det gider jeg *simpelthen* ikke betale for. Det er *meget* meget billigere i længden, og hvis jeg tager cyklen, hvis jeg bare skal rundt i Roskilde, end hvis jeg skulle tage motorcyklen for at køre op i Netto og handle, eller hvor fanden jeg har lyst til at køre hen [Marie: Mm]. Altså det gør lige pludselig mine varer, *meget* meget dyrere og det gider jeg ikke betale for. Jeg synes, det er dyrt nok i forvejen (Marie smågriner).

Int. 1: Er det også dårligt for miljøet, siger du?

Jonathan: Ja altså en kold motor, jamen den forbrænder jo øh brændstoffet på en helt urimelig dårlig måde og plus at øh altså afskaffelse af motoren bagefter og altså generelt, fordi den bliver slidt hurtigere i reservedele og sådan noget. De skal jo nedbrydes på en eller anden måde og det sviner afsindig vildt. Så derfor synes jeg, det er *helt* urimeligt, når folk de kører bare rundt i byen, fordi de lige skal ned og hente en pose sukker altså (der grines lidt). Altså det synes jeg ikke, man kan være bekendt over for andre mennesker, hvis jeg skal være...

Marie: Men jeg tror også, man tænker mere over når man *selv*. Du har din egen motorcykel, det her det' ikke min bil, så jeg tænker ikke så meget på, det koster min mor måske i den sidste ende ikk' [Jonathan: Mm]. Så tænker jeg måske ikke *lige* så meget på (griner). Men jeg må indrømme, det er rigtig nok med miljøet, at en kold bil det er ikke særlig smart (G2.)

Ved at konstruere problemet både som et miljømæssigt problem og som et privat økonomisk problem trækker Jonathan på to forskellige diskurser – en miljødiskurs og en forbrugerdiskurs – som hver for sig tildeler Jonathan forskellige identiteter: henholdsvis en identitet, som miljøbevidst aktør, der handler for at beskytte miljøet ud fra en følelse af personligt ansvar for et

kollektivt gode, miljøet, og en identitet som forbruger, som udelukkende handler for at tilfredsstille personlige behov – for fx at spare penge. Man kunne hævde, at disse diskurser og tilsvarende identiteter står i konflikt med hinanden, men i dette tilfælde spiller de sammen. De andre deltagere satte ikke spørgsmålstegn ved Jonathans positionering inden for begge diskurser, og heller ikke Jonathan anerkender den potentielle konflikt. Og Maries kommentarer til Jonathans redegørelse er positive og forstående, både hvad angår det privatøkonomiske og det miljømæssige argument.

Det kunne være, fordi blandede identiteter er kulturelt genkendelige og acceptable i nutidens samfund, som udtryk for den samfundsmæssige kompleksitet, og også fordi de i dette tilfælde trækker i den samme retning handlingsmæssigt – lad motorcyklen stå!

I en beretning om egen hverdagspraksis bliver trafikproblemer identificeret som miljøproblemer, der skabes på grund af fejl i trafiksystemet byggende på forkerte politiske beslutninger. Beretningen om egen hverdagspraksis kommer fra en af deltagerne i netværksgruppen med languddannede medlem 40 og 65 år:

Int. 1: Hvordan ser det så ud på landevejene, Verner?

Verner: Det er jo ikke meget bedre end det offentlige (griner) Og da kan man jo sige, da øøh der må vi gå til politikken, men det trafikpolitiske der, det synes jeg egentlig ikke, er særlig tilfredsstillende og heller ikke det miljøpolitiske, når man tænker på at man måske, hvis man kører den strækning, som jeg kører på, måske kan køre den på 30 minutter sådan en søndag eftermiddag, eller i hvert fald uden for myldretiden ikk, og så man bruger 45-50 minutter. Det vil faktisk sige, at man brænder en masse energi af på bilen og måske forurener måske 30-40 procent mere. Fordi når man kører i kø, så kører man måske 7-8 km på literen ikk'. På hele en eller anden strækning, og så ku' man forestille sig, at der kunne man måske køre 25 km ikke, men så kører man måske 2. Fordi du fletter sammen og holder stille og bremses og kører og holder stille og bremses og kører, hvor vi kører sammen der. Så jeg tror, at hvis man lavede et ekstra spor, og så trafikken kunne flyde der, så tror jeg, man ville få en miljømæssig gevinst rent faktisk. Ud over at man også ville få samfundsmæssig, nu kommer vi alle sammen ti minutter, eller et kvarter før frem. Men det har man jo slet ikke med i den der politiske debat, synes jeg, de der ting. Der sætter man nærmest roadpricing og alt andet, som gør, at man er ved at fare skrigende bort (griner) (G7).

Her betragter Verner folks hverdagspraksis som et politisk anliggende og mere specifikt en trafikpolitisk og miljøpolitisk sag, idet hverdagspraksis

medfører et miljøproblem – nemlig forurening. Samtidig ser han hverdagspraksis som selv et resultat af objektive fejl i trafiksystemet: Det er netop manglen på tilstrækkelige motorvejsbaner, som skaber en kødannelse, der fører til, at bilerne bruger for meget energi og dermed forurener mere, end de ellers ville gøre. Og Verner identificerer en konkret løsning på problemet – udvidelsen af motorvejsnettet – og påpeger, at hans perspektiv ikke er med i den politiske debat. Hermed antager Verner dels, at fejlene i systemet er et produkt af beslutninger baseret på et forkert politisk grundlag, dels at de kunne løses, hvis beslutningerne baserede sig på det rigtige miljøpolitiske grundlag.

BORGERNES REFLEKSIONER OVER EGEN DELTAGELSE I DET POLITISKE SYSTEM

I dette kapitel undersøger vi, hvordan borgerne tager refleksiv stilling til det politiske system, når de taler om deres forhold til og deltagelse i forskellige former for politisk handlen. Der er ofte, men ikke udelukkende tale om politisk handlen inden for det trafikpolitiske område. Fokus er på borgernes brug af *metadiskurs om politik*, hvor deres italesættelser af eget og andres forhold til og eventuelle afstand fra politiske aktiviteter indebærer evalueringer af det politiske system ud fra et demokratisk indflydelsesperspektiv. Vi inddrager de andre repertoarer, i det omfang folk trækker på dem i deres refleksioner over det politiske system. Hensigten er at få indsigt i, hvordan borgerne taler om deres forhold til og deltagelse i politik og dermed at bidrage til det billede af borgernes forståelser af det politiske, som vi til sidst vil holde op imod mediernes forståelser af det politiske.

Fordi vi taler om borgernes italesættelser af deres refleksioner over egen politisk deltagelse, trækker vi alene på vores egne fokusgrupper og sætter ikke vores analyse direkte i relation til den omfattende politologiske litteratur, der har registreret politisk aktivitet og medborgerskab (fx Goul Andersen, Torpe & Andersen, 2000). I det følgende kigger vi først på, hvordan folk taler om den enkelte borgers muligheder for at opnå indflydelse gennem deltagelse i institutionel partipolitik. Derefter fokuserer vi på, hvordan folk taler om individets muligheder for at få noget gennemført gennem direkte henvendelser som utilfredse borgere til myndigheder og gennem læserbreve. Til sidst analyserer vi, hvordan de taler om deltagelse i kollektiv handlen i brugerorganisationer og græsrodsbevægelser.

KAN MAN OPNÅ INDFLYDELSE Gennem PARTIPOLITIK?

Der er mange deltagere, der giver udtryk for, at deltagelse i partipolitiske aktiviteter ikke er en effektiv måde til at opnå indflydelse på beslutningspro-

cesser, og ingen deltagere giver udtryk for, at de selv deltager i partipolitiske aktiviteter. Men blandt de mulige veje til indflydelse på beslutningsprocesser i samfundet peger flere både kort- og langtuddannede deltagere alligevel på partipolitik som den bedste – eller snarere den mindst ringe – måde at opnå indflydelse på. Selv om deltagerne mellem 18 og 25 år med en relativ kort uddannelse peger på partipolitik som den bedste måde at få indflydelse på, udtrykker de en afstand fra partipolitik ved at henvise til deres manglende viden om området:

Int1: Men altså er det noget med, at man så øh må finde det parti, som passer bedst til ens overbevisninger. Når der så er valg øh, så må man lægge sin stemme der? Altså er det måden at gøre det på?

Leo: Ja men øh...

Katrine: Ja.

Leo: Altså jeg er ikke så meget inde, altså jeg er ikke sådan en, der ved alt med politik vel...

Katrine: Nej det er jeg heller ikke (griner lidt).

Leo: Faktisk ikke ret meget, men øh altså jeg har bare sådan en holdning, den har jeg altid *haft* ikk', siden jeg var meget lille ikk', øh at jeg støtter de Konservative. Men altså det er ikke noget med sådan, altså jeg *aner* måske ikke engang ret meget af hvad det egentlig...

Katrine: (supplerer) indebærer.

Leo: Ja altså jeg ved bare altså, det har jeg altid altså, sådan har det bare været (G1).

Leo beskriver sit forhold til politik som baseret på en holdning, som han har haft siden han var lille, frem for som noget, som bygger på viden om politik. Karina erkender med et grin, at hun er i samme position.

I det følgende eksempel identificerer Verner partipolitik som den bedste kanal til at gøre sin indflydelse gældende frem for borger- eller brugerorganisationer:

Int. 1: Ku' man råbe op eller gøre sin indflydelse gældende ved at øh gå ind i partipolitik? Ville det føre til noget? Altså ville det være en måde at gøre det på, eller er det mere en interesseorganisation, som du snakker om, Verner? At nu der er noget, der hedder FDM [Verner: ja] hvis man

vil fremme bilernes sag ikk', så er det vel en god ide at være medlem af FDM. Det kan der også være andre grunde til måske. Men hvilke kanaler er der? Hvor vil man bedst kunne ...

Verner: Det vil nok være i partipolitikken, vil jeg gætte på. Hvor man, måske havde den største eller kunne få den største indflydelse. Det vil jeg næsten tro.

Frederik: Hmm hvor langt kommer man så ...

Verner: (afbryder) Ja det ved jeg faktisk ikke. Det kan jeg ikke sådan lige gennemskue.

Frederik: Hvis du ser alle dem, der sidder inde i Folketinget [*Verner:* der er langt derind] så er det jo levebrødspolitikere alle dem, det er jo ikke nogen, som har været ude og have sorte fingre. Eller kommer ud. De har simpelthen taget en uddannelse, der er lige nøjagtig målrettet på at komme derind og sidde. Der er jo jurister og polit'ere, og så er der nogle radikale skolelærere.

Verner: Der er langt til toppen.

Frederik: Men det der tæller i virkeligheden, det er jo skatter.

Mads: Og en hjemmehjælper (lidt grin).

Verner: Det er jo også det med, at de ikke engang lytter på lokalpolitikkerne, hva' sku' det så egentlig hjælpe, havde jeg nær sagt ikk', det kan der måske være noget om. Fordi de har i netop den der tog sag der, dér har de jo givet deres meninger til kende æh nogle gange i hvert fald. Det kan vi jo høre ikk'.

Frederik: Når nu I nævner hjemmehjælpere. Så er det efterhånden, det er ikke, fordi jeg stemmer ikke på hende, det er ikke nær det, men æh det er fandeme den eneste der lytter til, hvad folk *vil* ha'. Og hvad der rører sig i *folk*. Der er jo ingen af de andre, de andre de skøjter bare flot højt og flot hen over det hele ikk'. Hun hører sgu lidt efter, hun ved, hvor hun skal have sine stemmer fra [*Jeanette:* det er rigtigt]. Og så er det sgu lige meget hva' det går på. (...)

Verner: Eller også skulle man tage og ændre det politiske system, så der ikke var en livslang løn efter, at man havde været i Folketinget, men hvis man bare måske fik et eller andet to år efter, så man havde en passende tid til at finde sig et andet job som så man ikk', fordi ellers kunne man heller ikke få nogen politikere. (...)

Verner: Næ de skulle spørge os, hvad vi ønsker, de kunne gøre for os. Altså politikerne (G7).

Verners valg af partipolitik som den mest effektive måde at få indflydelse på indebærer selvsagt et fravalg af andre måder. Imidlertid udtrykker både han og Frederik også en usikkerhed vedrørende partipolitikkens effektivitet, som baserer sig på en afstandtagen fra politikerne i Folketinget. Her trækker de på et populistisk repertoire, hvori Folketinget stilles over for „det virkelige liv“, og politikerne positioneres som fjerne fra folket – *der er langt til toppen* (Verner) – i kraft af deres manglende erfaringer med „det virkelige liv“: *det er jo ikke nogen, som har været ude og have sorte fingre (...). De har simpelthen taget en uddannelse, der er lige nøjagtig målrettet på at komme derind og sidde. Der er jo jurister og polit'ere, og så er der nogle radikale skolelærere* (Frederik). Her bliver folketingsarbejdet modstillet alt arbejde uden for Folketinget, således at de forskellige former for arbejde uden for Folketinget ligestilles. Det er hermed folketingspolitikere, der præsenteres som „magteliten“, mens alle andre fremstilles som „almindelige mennesker“ – herunder de folk, som har en videregående uddannelse og akademiker-stillinger, som Frederik og Verner selv. De påskønner lederen af Dansk Folkeparti Pia Kjærsgaard – *hjemmehjælperen* – som den eneste, der lytter til folket, samtidig med at de benægter, at hun får deres stemme. Verner kommer endvidere med et konkret forslag til, hvordan man kan ændre systemet, således at politikerne tvinges til at komme tættere på og lytte til folket – nemlig ved at fjerne deres ret til livslang løn.

En deltager i gruppen bestående af studerende foreslår en ændring i det institutionelle politiske system, som er designet til at øge folks deltagelse i politik og dermed øge folks indflydelse på beslutningsprocesserne. Denne reform bliver dog udfordret af to andre deltagere, som peger på livsbetingelser, der forhindrer folks engagement i politik:

Marie: Men man må så også tænke på, at det er i forvejen en lang proces, vi har, sådan som vores Grundlov er stykket sammen med, at hvordan love skal godkendes ved første anden tredje høring og så videre [Jacob: Mm], og det tager meget lang *tid* at få igennem i *forvejen*. Så hvis der pludselig skulle til at sidde 20 enkelte individer, som har hver deres egen mening *plus* alle partierne og det ene og det andet, så ville vi måske *aldrig* nogensinde kunne få noget igennem. Man er også nødt til at se på effektiviteten af vores system og så sige, jamen vi er nødt til at sætte en grænse, fordi ellers kan vi aldrig nogensinde få vedtaget næste års finanslov.

Jacob: Ja det er jo netop det, vi har gjort i øjeblikket [Marie: Mm]. Men jeg synes godt, man ka' åbne øh muligheden for andre måder at anskue øh det system på, vi har. At det ikke er et gudsbenådet skidedejligt

system [Marie: Ej det siger jeg sgu' heller ikke, det er (griner lidt)] som øh tilgodeser alle. Altså det er ikke øh den gyldne løsning, vi har fundet synes jeg.

Marie: Det tror jeg ikke, der er nogen der har fundet. Det tror jeg heller ikke.

Jonathan: Næh det tror jeg heller ikke. Men øhm det kommer måske nok. Altså det er jo klart, at vores system det bunder jo i at, at demokratiet er indført for mange år siden, hvor at folk skal ind og stemme, og de skal tælles op manuelt. I dag der kunne man jo reelt bruge øh EDB og så videre og internet øh på det, hvor folk så har en, altså bruger en eller anden form for en personlig kode og så videre.

Int. 1: Tænker du på, at man kunne stemme om flere ting? Altså man ha' en slags folkeafstemninger om andre ting?

Jonathan: Det kunne man godt. Det kunne man sagtens, fordi at det behøves ikke at være så omstændeligt mere, som det har været. Altså hvor at øh folk de næsten skulle øh drage øh hjem til deres hjemegn for at få lov at stemme ikk' altså. Altså, her jamen det er sgu' ikke så besværligt mere. Det er, fordi vi lever i øh en eller anden dogme om at, jamen øh at sådan har vi altid gjort og det fungerer. Jamen det er da rigtig nok, men der er da også mange nye ting, der fungerer. Altså dengang da bilen kom frem, der var den måske ikke skide effektiv, men det er den da.

Morten: Prøv lige og tænk på alle de ting, du og alle vi andre skulle tage stilling til her i hverdagen. Alle de ting vi skulle sætte os ind i. Det er ligesom det, vi har valgt politikerne for at gøre. For eksempel jeg har ikke tid til at sætte mig ind i alle mulige åndssvage ting vel. Så vælger jeg og ha' en politiker, som jeg har valgt

Jonathan: Men altså hvis man kigger generelt på den danske befolkning så, i stedet for at sidde og se *Robinson* og *Popstars* og jeg ved ikke hvad, så kunne de måske begynde at bekymre sig lidt om, hvad der foregår omkring dem i stedet for.

Morten: Jo men jamen det hovedargument der har været, som jeg har hørt hele tiden herinde, det er at vi alle sammen mangler tid. Det er ikke tid, vi får mere af, hvis det er man ...

Jonathan: Nej, men hvis du også kigger på os som gruppe her imellem 23 og 25 og alle sammen studerende. Lige præcis den her gruppe som os vi har måske rimelig meget at se til altså med venner og kærester og gå i byen og more sig og studiet oveni.

Morten: Jeg tror ikke, vi har mere at se til end børnefamilierne.

Jonathan: Det ved jeg ikke. Altså jeg kommer, det altså, de har jo trods alt den fritid, som de vælger ikk', altså det er klart, de skal også tilgodese deres børn men. Hvis man kigger på, hvordan mange forældre de opdrager deres børn, så er det sådan noget med, at jamen øh så køber vi nogle ting til dem og de skal egentlig bare sidde og se pæne ud. Vi snakker ikke med dem. Vi køber nogle videofilm til dem og nogle computerspil, og så ser det ud, som om at de morer sig, men de udvikler sig ikke i den retning, som kunne være ønskelig (G2).

Her foreslår Jonathan, at regelmæssige folkeafstemninger indføres som en del af den politiske proces, idet det vil være mere demokratisk. Forslaget kritiseres først af Morten for at forudsætte, at folk er i stand til at sætte sig tilstrækkeligt ind i sagerne til, at de kan foretage kvalificerede valg. Ifølge Morten eksisterer der strukturelle begrænsninger – tidsbegrænsninger – der fratager folk muligheden for at engagere sig politisk. Denne position anfægtes af Jonathan ved at sætte spørgsmålstegn ved eksistensen af disse begrænsninger, hvad angår den gruppe, som populært udpeges som den mest udsatte gruppe, nemlig børnefamilier; børnefamilier udsættes ikke for tidspres, hævder Jonathan, idet de ikke bruger meget tid på deres børn. Denne konflikt mellem Jonathans og Mortens perspektiver fortsætter i resten af diskussionen, og den fremmes gennem endnu en stemme, Maries, som støtter op omkring Mortens position:

Int. 1: Jeg ville lige sige noget om de der folkeafstemninger, altså øh fordi det, du siger Morten, det var, at man så skulle tage stilling til nogle flere ting ikk'.

Morten: Jamen du skulle jo sætte dig ind i alle mulige ting jo...

Int. 1: (afbryder) Spørgsmålet bliver også mere, om der kommer noget andet ud af det så altså, end ved at lade politikerne tage sig af det ikk'.

Marie: Men jeg tror du på den måde, altså hvis du siger, at man bruger internettet eller altså rettere, at man kan bruge internettet ved siden af også ikk', øhm jeg tror, man får langt flere sofavælgere, fordi at du netop, som Morten siger, at man vælger at sige, jeg sætter mig ikke ind i det her, for det kan jeg ikke overskue. Og hvis man skal sidde og læse alle de lovforslag og bekendtgørelser, som de sidder og vedtager hver dag, det er godt nok mange, der bliver vedtaget hvert år, så kan man ikke lave andet end det, altså selv jurister, som ikke laver andet, altså de sidder stadigvæk kun og laver deres ministeriums bekendtgørelser. De sætter sig altså ikke ind i, hvad naboministeriet lige præcis sidder og laver, fordi det er for meget og for omstændeligt ikk'. (...) Vi har et meget frit system,

altså det blev lagt ud til folkeafstemning, at vi kunne stemme om euroen og alt det der ikk'. Og det behøvede de overhovedet ikke at have gjort. Der er ikke noget som helst incitament for, at de skulle lægge det ud til os, andet end det har vi en tradition for i landet. Det kunne de lige så godt have sagt, jamen det vedtager vi i Folketinget, og det har de altså ret til ifølge grundloven. Altså så jeg synes, at vi har den medbestemmelse, som vi i princippet selv vælger at ta', for man kan altid rette henvendelse til nogle af éns politikere på et eller andet plan. Man har jo selv valgt dem altså, og så få noget igennem den vej, men hvis der skal meddrages flere, så synes jeg nok risikoen for, at størstedelen af befolkningen bliver sofavælgere er ekstrem stor (G2).

Maries position er, at det nuværende system – baseret på repræsentativt demokrati – er tilstrækkelig godt, og at et krav om at sætte sig ind i politiske sager, som indførelsen af folkeafstemninger vil nødvendiggøre, ville medføre, at folk ville trække sig yderligere tilbage fra politik og blive politisk passive *sofavælgere*.

KAN DEN ENKELTE BORGER FÅ NOGET IGENNEM?

Der er få deltagere, som tilkendegiver, at borgernes individuelle protester over for myndigheder vedrørende trafikproblemer er effektive. Denne skepsis over for effektiviteten af individuel protest gælder for både kort- og langtuddannede deltagere. Mange begrundet deres skepsis med, at kun grupper og ikke enkeltindivider kan opnå noget, som i de følgende ytringer af to af de tre kortuddannede deltagere mellem 18 og 25 år:

Int.1: Nå men *jeg* er sgu' heller ikke medlem af noget så (griner lidt), det er ikke det. Men der er altså, øh man ku' jo blande sig i debatten øh skrive et læserbrev eller, du trækker på smilebåndet, Katrine (begge griner)?

Katrine: Jeg vil hellere skrive et læserbrev, ind til Christiansborg er det jo nok ikke lige. Jo de ville måske læse det. Hans sekretær. Og så ikke mere ved det. Det *kan* man ikke.

Int.2: Mener I, man som individ kan gøre noget for, *kan* påvirke på en eller anden måde eller?

Niklas: Som individ kan du ikke gøre noget [Katrine: Nej]. Du er nødt til at være i, du er nødt til at være en gruppe. Øh det er jo også kun derfor, politikerne kan få gennemtruffet det her ikk'. Det *er* jo, fordi de

har jo støtte fra befolkningen ikk'. Det er jo også *kun*, fordi de er en stor gruppe ikk'. Så det er jo gevaldig hårdt arbejde, hvis du som individ ska' ha' noget gennemført ikk'. Så er du nødt til at finde øh et *parti*, som har *nogenlunde* samme holdninger som dig selv, og så skal du ind i partiet, og så skal du prøve at gennemtriumfere nogle af dine *egne* holdninger. Men det kræver jo så også igen, at du får overbevist *dem* om, at du har ret ikk'. Altså det er svært altså, og du er *hele* tiden nødt til at ha' folk med dig. Du kan ikke gøre noget som individ. Ikk' umiddelbart (G1).

Katrine lægger ud med, at hun vil skrive et læserbrev, men hun peger ikke på en passende modtager. I stedet for nævner hun Christiansborg som en modtager, som vil være absurd, da politikerne ikke vil være modtagelige for det. Niklas erklærer, at individet ikke kan opnå en indflydelse, men at man kan få indflydelse, hvis man handler inden for et politisk parti. Samtidig siger han senere, at han ikke selv er medlem af et parti.

I diskussionen i den langtuddannede netværksgruppe udtrykker deltagerne forskellige grader af skepsis over for mulighederne for at få indflydelse gennem individuelle henvendelser til myndighederne på nationalt eller kommunalt plan. Her handler det om spørgsmålet om, hvorvidt den enkelte borger kan få indflydelse på de trafikale forhold:

Kirsten: Men råber vi højt nok, os der nu bruger det offentlige? Altså prøver ...

Mads: (afbryder) Men hjælper det at råbe højt?

Kirsten: Det ved jeg da ikke.

Mads: Det gør det jo ikke, det er det, der er problemet.

Int.2: Tror du ikke, individet kan gøre noget?

Mads: Jeg tror, det er meget svært at komme igennem. Nogen som helst steder. Det er svært at øh ...

Int.2: Kirsten hvad tænker du på, når du siger råbe højt, hvad hvor kunne man råbe eller ...

Kirsten: Det ved jeg ikke, altså måske gå noget mere ind i nogle debatter. Altså al den utilfredshed, man hører faktisk hver eneste dag, så meget er det jo egentlig ikke oppe i medierne øh med utilfredshed. Det kommer sådan lidt i bølger ikk', så er der nogle læserbreve. Og så er der måske nogen, der kigger lidt på det. Men det virker som om den daglige og generelle utilfredshed, den øh skulle give mere udslag, det er, ikke fordi

jeg er ikke selv aktiv, men (griner lidt undskyldende), det burde jeg måske være.

Int. 1: (afbryder) Men det er da rigtig nok altså, når der er så meget brok, og jeg hører det da ogs' øh, de gange, hvor jeg kører med tog til København altså, at folk siger, de ikke kan komme til at sidde ned. Altså alle de ting, I sagde før også ikk', som er utilfredsstillende.

Kirsten: Togene bryder sammen.

Jeanette: Hvis der er skrevet et brev eller en eller anden tilkendegivelse hver gang, så havde man jo også travlt ikk' men æh. Det kan godt være (begynder selv at tale lidt grinende, de andre smågriner også). (...)

Frederik: Det kan være, vi skal have en pendlerforening.

Verner: Det er der i Nykøbing Falster.

Jeanette: Langagervejs (griner).

Verner: Her i kommunen, det kan være i Himmelev.

Int. 1: Jeg tror, der er én her i Roskilde også.

Verner: Er der det?

Frederik: Jeg ved det ikke (G7).

Her overvejer Kirsten muligheden for, at folk kan opnå noget ved at protestere over den offentlige trafiks dårlige tilstand, mens hendes søn, den 18-årige Mads, afviser muligheden for at handle effektivt. De to næste talere, hendes mand Verner og naboen Frederik, udtaler sig ikke om individernes mulighed for at skabe forandring. Blandt de fem deltagere i denne netværksgruppe er Kirsten den mest åbne over for muligheden for, at den individuelle borger kan have indflydelse, men hun giver udtryk for stor usikkerhed, hvad angår fremgangsmåden og chancen for succes: *Det kommer sådan lidt i bølger ikk', så er der nogle læserbreve. Og så er der måske nogen, der kigger lidt på det.*

Den store utilfredshed, der genfindes generelt, fører altså blot til nogle læserbreve, der kun kan have en begrænset virkning. Derefter noterer hun selv misforholdet mellem utilfredsheden på den ene side og de begrænsede folkelige protester på den anden side, og ender med at erkende, at hun selv burde være med til at handle. Når interviewerens bekræfter Kirstens antagelse om, at den offentlige trafik er genstand for meget kritik, og Kirsten

kommer med et konkret eksempel på et problem ved den offentlige trafik – *togene bryder sammen* – udtaler Jeanette sig kynisk angående læserbrevene på en måde, der påpeger metodens ineffektivitet – *Hvis der er skrevet et brev eller en eller anden tilkendegivelse hver gang, så havde man jo også travlt ikk' men æh. Det kan godt være (begynder selv at tale lidt grinende, de andre smågriner også).*

Derefter bringer Verner og Frederik kollektive handlemåder frem for individuelle handlemåder på banen i form af en pendlerforening. Vagheden i deres henvisning indikerer en vis uvidenhed om og en afstandtagen fra organiserede former for engagement. Og Frederik returnerer til et fokus på individplanet i sin efterfølgende redegørelse for, hvordan det mislykkedes for en kollega at få kompensation for dårlige transportforhold (ikke gengivet i citatet). I dette tilfælde er der ikke tale om en form for protest med henblik på at få indflydelse på beslutningsprocesserne, men blot et enkeltstående tilfælde af økonomisk erstatning til et individ. Efter en lang diskussion blandt deltagerne om uretfærdigheden af kollegaens sag drejer interviewerens diskussionen tilbage til spørgsmålet om folks muligheder for at påvirke systemet ved at spørge, gennem hvilke kanaler folk kan få en indflydelse på beslutningsprocesserne. Som den mest effektive kanal udpeger Verner traditionel etableret politik – partipolitik – frem for brugerorganisationer som noteret ovenfor.

Samtidig udtaler Verner sig dog om sin egen succesfulde protest til kommunen. Her var der tale om individuel handlen frem for kollektiv handlen som en del af en gruppe. Det drejer sig om en personlig klage til kommunen om lastbiler, der holdt parkeret for tæt på deres hjem:

Kirsten: Vi havde i mange år en sag kørende her, med at der holdt lastbiler nede på vejen hernede ikke, sådan lige når man kommer op fra bakketoppen og skal ned på vejen ja, ved fodgængerovergangen, dér holdt nogle store lastbiler, så man næsten sku' halvvejs ud på vejen for at se noget, når man skulle over vejen ikk. Og Verner har skrevet til kommunen.

Verner: Jeg har godt nok skrevet mange gange.

Int. 1: Har du skrevet til kommunen?

Kirsten: Masser af gange simpelthen og få bedt om at få de der lastvogne fjernet. Og prøvet *alt* muligt og politiet var oven i købet frække ikk', Verner siger, det er farligt, når man overhaler. „Det hedder *omkører!*“ (lettere hånligt). Og Verner han har *virkelig* brugt meget krudt på det. (...)

Int. 1: Var det så ligesom din private kampagne?

Verner: Det var det, ja. Fordi æh jeg havde godt nok tænkt på, at man skulle lave noget underskriftindsamling, man det opgav jeg så. Så startede jeg hos Teknisk Forvaltning, og endte så hos borgmesteren. Jeg fik jo også svar.

Kirsten: Ja du har været ret, de var ret ihærdige med at give svar.

Verner: Men så ender det med næsten at blive en slags indre, æh hvad kan man sige, sådan en indre besættelse. Det første jeg gjorde nogle gange, når jeg stod op om morgenen, det var, at jeg skulle ud og se, om der holdt en lastbil (kvinderne griner), og det var altså noget værre pjat ikke, nej nu må du altså lige styre dig (griner selv lidt) og forholde dig lidt i ro ikk'.

(...)

Verner: Der var så også andre, der reagerede andre steder, ku' man så se, i lokalavisen. Fordi jeg kan ikke, jeg skriver aldrig til avisen, jeg skrev kun direkte til kommunen.

Int. 1: Men der var læserbreve også?

Verner: Det var der nemlig. Der var så andre områder også i byen, hvor der åbenbart var det samme problem, og så blev der så gjort noget ved det fælles, kan man så sige ikke.

Int. 2: Men så synes du at øh din indsats, det var effektivt egentlig?

Verner: Ja, det må jeg så sige. Det har da nok været medvirkende årsag til, at der er sket et eller andet ikk' (G7)

Her fremstilles problemet som et privat problem – til gene for familien – men det fremstilles samtidig som et offentligt problem på lokalt plan, dels ved brugen af pronomenet *man* for at henvise til de berørte, dels ved henvisningen til *de der småbørnsfamilier og børn i det hele taget, der skulle overvejen ikk' altså*, og endelig ved henvisningen til overvejelsen om at lave en underskriftindsamling og til *andre der reagerer ... i lokalavisen* (hvad der forudsætter, at der er tale om et problem, der har offentlig interesse). Mens problemet både er offentligt og privat, er selve handlingsformen individuel. Dens individuelle karakter fremhæves i narrativet om forløbet af aktøren Verner og hans kone Kirstens sag gennem et fokus på de specifikke detaljer i Verners kamp, hvor han positioneres som agent i både de mentale processer, der førte til hans handlinger, og i selve handlingsprocesserne.

Intervieweren understreger yderligere problemets individuelle karakter ved at tilbyde betegnelsen *din private kampagne*.

Lidt senere tilkendegiver Verner henvendt til moderatoren, at én bestemt form for kollektiv handlen på lokalt plan – nemlig borgermøder – kan være effektiv som måde at gøre sin indflydelse gældende:

Verner: Men jeg synes, hvis man ta'r de der borgermøder, som du var lidt inde på før, om det kunne hjælpe noget – var det ikke i forbindelse med det nye byggeri herude også, at der har været nogle æh borgermøder, hvor man *har* taget nogle af de protester op til revision og ændret noget i de lokalplanerne. Så man kan sige, indimellem kan det altså godt betale sig, men nogle gange *har* jeg altså også indtryk af, at man simpelthen *har* truffet beslutningerne, og så holder vi borgermøde, og så selvom der kommer nogle protester, så æh fører det ikke til noget alligevel.

Int. 1: Da man bebyggede den mark, der lå over for Ibsgården, der mener jeg også, at der var nogle høringer, hvor man fik barberet en *halv* etage af det planlagte byggeri. Ifølge den første plan måtte det være i 2½ etage, og så gik det ned i, at det kun måtte være 2. Så der var lidt mere udsigt, så det ikke var helt så massivt og sådan.

Verner: Så dér har det så også hjulpet.

Frederik: Lidt fodaftryk kan man godt få, så det er måske også måden at gøre indflydelse på, hvis man skal ha' den (G7).

Verners anerkendelse af borgermødernes effektivitet som en måde, hvorpå folk kan have en indflydelse på trafiksystemets udformning, understøttes af Frederik. Imidlertid er der tale om, at folk indgår i en beslutningsproces, som styres af myndighederne frem for i en subpolitisk bevægelse, som har sin egen dynamik.

KAN MAN OPNÅ INDFLYDELSE GENNEM KOLLEKTIV HANDLEN I GRÆSRODSORGANISATIONER?

Med hensyn til deltagelse i bevægelser, som kan betegnes som en del af den organiserede subpolitik, er der meget få respondenter, der erklærer deres aktive medlemskab af foreninger, og der er mange som siger, at de ikke er medlem af nogen foreninger. Det gælder på tværs af alders-, køns- og uddannelsesgrupperinger. Der er til gengæld forholdsvis mange respondenter, der taler om passivt medlemskab af organisationer som fx miljøorganisationer,

der i nogle sammenhænge opnår indflydelse på myndighederne. Hvad angår brugerorganisationer på trafikområdet, som fx FDM, begrundes nogle deres medlemskab ud fra praktiske personlige grunde og ikke som middel til at få indflydelse eller til at udtrykke en position med. I et tilfælde erkendes dette direkte og eksplicit:

Tim: FDM synes jeg er udmærket. Altså de gange vi er eller vi er medlemme ikk', og vi synes, de har været til stor hjælp. Helt sikkert.

Int. 1: Men er det i forhold til jeres egne behov sådan for øh hjælp under ferier eller ...

Tim: Ja vi har ikke, lad os sige det på den måde, det er ikke noget, at vi har sat ind for at hjælpe andre, det er faktisk dem, der har hjulpet os ikk' (G3).

Tim nævner medlemskab af en brugerorganisation som et muligt middel til at arbejde solidarisk, men præsenterer personlige praktiske grunde som grund nok i sig selv. At Tim ikke retfærdiggør sin personlige instrumentale brug af organisationen indikerer, at han betragter denne grund som legitim.

På trods af de mange henvisninger til den personlige instrumentale brug af brugerorganisationer som FDM, bliver det i de fleste tilfælde antaget, at sådanne foreninger kan have en indvirkning på indretningen af verden på et bestemt område. Informanterne anlægger dog ret forskellige vurderinger af deres gennemslagskraft. De omtaler ofte deres manglende eller ikke-aktive rolle i organisationerne i undskyldende termer ved at referere til hverdagsbegrænsninger. I det følgende giver vi først et eksempel på en diskussion, hvor deltagerne ikke tillægger organisationerne meget magt. Derefter giver vi et eksempel på en diskussion, hvor deltagerne siger, at de ikke er medlemmer af nogen organisationer, samtidig med at de tillægger organisationerne en vis politisk magt. Endeligt giver vi et eksempel på en diskussion, hvor nogle deltagere taler om deres passive medlemskab.

Det er især deltagere med en relativt kort uddannelse, som er skeptiske over for gennemslagskraften af græsrodsorganisationer som miljøorganisationen NOAH eller brugerorganisationer som FDM og Dansk Cyklistforbund. I fokusgruppen med tre unge kortuddannede er der ingen, som siger, at de er medlem af en sådan organisation – faktisk er det svært overhovedet at få dem til at tale om emnet:

Int. 1: Hvad med jer? Kunne I tænke jer at, hvad skal vi sige, gøre en indsats et eller andet sted altså sådan for at få indflydelse? Ka' man det? Det kunne også være i andre sammenhænge altså, (...) der jo forskellige, der er Dansk Cyklistforbund, og der er en organisation, der hedder NOAH, som øh arbejder meget øh med grøn trafik, tror jeg ikk' altså, eller ja FDM arbejder så mere øh for at fremme øh bilisternes øh vilkår ikk'. Ku' I se jer selv øh altså være medlemmer et eller andet sted, hvor det ligesom ville veje lidt?

Katrine: Nej nok ikke lige *nu*.

Int. 1: Hvad mener du med lige *nu*? (Katrine griner lidt) Senere eller hva'?

Katrine: Ja det er svært at sige fordi ... (G1).

Det er kun én deltager Katrine, som udtaler sig vedrørende medlemskab af en forening, og hun modererer sin udtalelse ved at fremhæve, at hun ikke er medlem *lige nu*. Når moderatoren spørger til, hvad hun mener med det, siger hun, *at det er svært at sige fordi* og undlader at gøre sætningen færdig. Hendes respons er muligvis et forsøg på at leve op til det, hun antager, er moderatorens forventning: nemlig at man bør være medlem af en forening. Og det kan være, at det er i et forsøg på at imødegå denne forventning, at moderatoren tidligere har erklæret, at han ikke selv er medlem af nogen forening.

Når deltagerne på tværs af uddannelses-, køns- og aldersgrupperinger taler om, at de ikke selv er med i en form for borger- eller brugerforening, der sigter mod at påvirke samfundets indretning på et bestemt område, antages det næsten altid, at de *burde* være med som i det følgende eksempel fra gruppen bestående af studerende:

Int. 1: Og det' for eksempel politikerne, der skal gøre det eller hvad?

Marie: Eller hvad med noget borgerinddragelse? Hvor vi også kunne komme med vores meninger?

Marianne: Men det kan vi jo så faktisk i forbindelse med, at hver gang de laver sådan et eller andet, så er der en lokalplan, der bliver ændret. Og der har man indsigelsesret indtil den næste dato, inden den nye lokalplan bliver vedtaget. Og der burde man jo egentlig som borger gå ind og undersøge sit lokalområde. Og så hvordan er så alt det der med, at man skal ned og hente lokalplanerne, for det står jo faktisk i lokalavisen, at

lokalplan over området er nu tilgængelig for offentligheden, og klager skal være inden den dato [Marie: Mm]. Det får vi jo sådan set at vide ikk'.

Int.2: Så mener I generelt, at man har mulighed som individ at påvirke sådan, ja samfundet sådan på trafik om området?

Marianne: Ja det vil jeg mene man har øh, jeg tror ikke, der er særlig mange unge mennesker, der gør det. Det er mere sådan noget ens forældre, med at øh græsplænen bag deres villa skal nu laves om til parkeringsplads, jamen så skal vi nok brokke os ikk' (flere griner).

Ellen: Ja hvis du selv er involveret direkte.

Marianne: Ja hvis det direkte er ens øh gade, hvor man bor, ellers så tror jeg ikke. Jeg ved egentlig også, at der' én, der har prøvet på at starte en forening i Roskilde for cyklister. Jeg har fået sådan en seddel på min cykel, når den holder oppe på stationen.

Int.2: Er det noget, du kunne tænke dig at ...

Marianne: Jeg overvejede det, men jeg fik aldrig gjort det.

Int.1: Var det lige efter, at du havde fået fjernet din cykel?

Marianne: Nej det var det ikke (der grines).

Int.2: Hvorfor ville du ikke gøre det?

Marianne: Melde mig ind i den? Jamen jeg har simpelthen ikke tid (G2).

Diskussionen af borgerorganisationer begynder på initiativ af en af deltagerne, som bringer emnet på banen som alternativ til politikeraktivitet. Diskussionen bygger på både den præmis, at borgerinddragelse kan være effektiv, og den præmis, at man som borger burde deltage politisk på denne facon. Tilslutningen til den første præmis udtrykkes eksplicit af Marianne efter et direkte spørgsmål fra moderatoren – *Ja det vil jeg mene, man har* – men det bliver ikke uddybet af hende eller nogen af de andre. Den anden præmis fremhæves gennem brug af forpligtende modaliteter som *burde* og positioneringen af individet som *borger*, hvor det antages, at forpligtelsen hører med til borgeridentiteten: *Og der burde man jo egentlig som borger gå ind og undersøge sit lokalområde*. Ligesom det er tilfældet i andre fokusgrupper, taler Marianne i generelle termer frem for om sin egen deltagelse/ikke-deltagelse. Hun positionerer sig som analytiker, der først vurderer folk i almindelighed og derefter vurderer den gruppe, som hun selv

hører til, nemlig unge mennesker. Det er først, når moderatoren spørger direkte til Mariannes deltagelse i en forening, som hun selv nævner, at spørgsmålet om egen deltagelse kommer på banen. Marianne svarer, at hun har overvejet at involvere sig i en forening, men ikke har gjort det, og når moderatoren spørger til grunden, begrundet Marianne det med en gængs hverdagsbegrænsning – nemlig manglende tid. At dette udtrykkes kontant og i kategoriske termer – *jeg har simpelthen ikke tid* – tyder på legitimiteten af at bruge tid som grund: Yderligere begrundelser er ikke nødvendige.

I det følgende eksempel fra fokusgruppen bestående af kortuddannede mellem 40 og 60 år henvises der til hverdagsbegrænsninger for at retfærdiggøre passivt frem for aktivt medlemskab:

Int.2: Vil du heller ikke mene at andre organisationer end politiske partier, at de har noget magt og mulighed for at påvirke, hvordan tingene er?

Stig: Nej ikke, jeg er også både medlem af FDM og Dansk Naturfredningsforening. Uha ja ja et hav af små foreninger (kort grin) Men øh derfra og så til at være engageret i og møde op til bestyrelsesmøder det gør jeg ikke. Så sidder jeg i skolebestyrelsen, og hvad hedder de alle de dér, i forældrerådet og klasserådet og masser af skrammel ikk' og så et par sportsforeninger og noget.

Tim: Det er da ikke skrammel, det er ikke skrammel, det er da godt (der grines). Det er da godt, at du gider.

Annette: Ja så er din dag besat. Der er ikke flere timer.

Stig: Ja det politiske liv der, det, det må jeg nøjes med at brokke mig over (grin) [Tim: Ja].

Annette: Nej jeg arbejder om aftenen, så det siger sig selv (G3).

Stig kommer med den første respons i form af en redegørelse for sit medlemskab af to trafikrelevante organisationer – FDM og Dansk Naturfredningsforening – og af en række andre organisationer, som han betegner som „et hav af små foreninger“. Derefter griner han, og dette er muligvis en lidt selvironiserende indgang til hans næste indrømmelse om hans manglende deltagelse i møder i organisationerne. Indrømmelsen tjener til at nedtone hans indsats: Han er alligevel ikke så aktiv i organisationerne. Efter indrømmelsen opridses han igen en række andre organisationer bl.a

sit medlemskab af skolebestyrelsen, og nedtoner sin indsats ved at afvise betydningen af selve organisationerne: Her er han altså aktiv, men i noget *skrammel*. Tim kommer ham til undsætning ved at afvise både kritikken af organisationerne og kritikken af hans indsats, og både interviewereren og en tredje deltager Annette giver ligeledes bekræftende bemærkninger: *Ja så er din dag besat. Der er ikke flere timer.*

De næste indlæg i diskussionen bygger på en meningskonsensus, som fokusgruppedeltagerne i fællesskab har konstrueret omkring hverdagsbegrænsninger som legitim hindring. Stig udtaler sig ironisk, men ikke undskyldende om sin manglende deltagelse i egentlig politiske foreninger. Og Annette kommer med en konstatering, som forudsætter, at hverdagsbegrænsninger er grund nok i sig selv til, at hun ikke deltager: *Annette: Nej jeg arbejder om aftenen, så det siger sig selv.*

Denne diskussionsdel følger umiddelbart efter diskussionen om folks deltagelse i partipolitik (national eller lokal), som vi har analyseret ovenfor. Brugen af hverdagsbegrænsninger som den eneste forklaring på manglende deltagelse står i kontrast til den forhandling mellem „bagsiden af medaljen“-repertoiret, og hverdagsperspektivet, som fandt sted i forbindelse med diskussionen af partipolitik. I den efterfølgende diskussion af passivt medlemskab af brugerorganisationer og græsrodsbevægelser fortsætter talerne inden for disse rammer:

Int. 1: Ja det er noget vanskeligt. Man kunne også øh opfatte det sådan, at der var en slags øh arbejdsdeling, altså at der var nogle organisationer, som man ligesom havde sat til at lave det her, idet man er medlem af dem ikk'. Jeg har det lidt selv på den måde, tror jeg egentlig, altså som medlem af Greenpeace. At jeg gør ikke en skid [Stig: Nej kun betaler kontingentet]. Men jeg er egentlig glad nok for, at de er der, de gør sådan nogle ting. Men det, ja altså, men jeg går aldrig til møde altså, men jeg betaler mit kontingent, så på en eller anden måde er det sådan set at betale sig fra det. Men det ved jeg ikke altså, det lød lidt før, som om du havde det lidt på den samme måde.

Stig: Det er lidt på samme måde. Altså jeg får deres også, de støtter nogle ting, som jeg godt kan li' øh, og det bliver så ved det. Og så øh Naturfredningsforeningen, de arrangerer også nogle gode ture og sådan nogle ting, som man kan ...

Int. 1: Men Naturfredningsforeningen det er vel også en, der blander sig, sådan set på dine vegne så?

Stig: Jo altså, ja jeg er jo rimelig grøn ikk', så det går jo altså ...

Int. 1: Når der er høringer om et eller andet i lokalområdet ikk', så er de vel nogen, som så møder op og ...

Stig: Og gør lidt der ikk', jo. Og øh altså man gør ikke, så øh altså når man er ude og køre rundt som selvstændig, så når man kommer hjem, så har man også lige alle de der regninger, der skal laves og toldvæsenet og fremskyndelsen af momsens og øh skattevæsenet (grin i baggrunden) og alle de der forskellige fonde, vi har, og der er forskellige penge, det kan man jo også få tiden til at gå med (G3).

Først støtter moderatoren op om Annettes afstand fra det politiske liv, men derefter gør moderatoren rede for sit eget passive medlemskab og indtager en ambivalent position, som dels bygger på en positiv politisk stillingtagen, dels anerkender, at der er tale om en meget begrænset form for konkret politisk involvering. I denne redegørelse erklærer moderatoren ikke direkte, at den politiske stillingtagen er *grunden* til medlemskab, men antager det blot. Det politiske element er således i baggrunden. Til sidst foreslår han, at denne ambivalente position er „lidt“ som Stigs, og Stig accepterer denne position ved at erklære sin politiske tilslutning til det, Naturfredningsforeningen støtter – *de støtter nogle ting, som jeg godt kan li', øh, og det bliver så ved det* – uden at fremstille det som *grunden* til medlemskab – noget principielt.

Stig fremstiller altså det politiske element på samme nedtonede måde som i moderatorens fremlægning, og denne fremstilling fortsætter i de næste udtalelser. Først nævner han en anden grund til medlemskab af Naturfredningsforeningen, som ikke er politisk: nemlig at *også* har nogle gode ture. Og dernæst møder han moderatorens henvisning til foreningens politiske handlen med en erklæring af sin egen politiske kulør, der passer til foreningens: *jeg er jo rimelig grøn ikk'*.

Der er tale om en nedtonet erklæring, idet den modaliseres med udtryk som *rimelig* og *så det går*. Når moderatoren påpeger foreningens aktive deltagelse i lokale møder, bekræfter han det, men kommer derefter med en narrativ beskrivelse af bestemte hverdagsgøremål, som tager al hans tid og dermed forhindrer hans egen deltagelse i politiske aktiviteter. Fokus bliver rettet mod selve foreningens effektivitet i den næste del af diskussionen. Her kommer Sven på banen med en klar erklæring om Naturfredningsforeningens gennemslagskraft:

Int.2: Synes I, at de der organisationer kan påvirke tingene, at de har noget magt eller?

Tim: Ja mange af dem har da.

Sven: Dansk Naturfredning synes jeg har meget. Men det er også helt okay, at de sidder så hårdt på det ikk', fordi jeg synes de har en fantastisk god gennemslagskraft ikk', og de er meget engageret. Jeg synes, eller nogle gange er der nogen, der kan synes, de er lidt hårde jo i filten ikk', men, jeg synes ikke, de er for hårde. Det synes jeg ikke. Det er de ikke. Vi har nogle ting, vi skal sådan, i fremtiden vi skal tænke på ikk'. Fordi ellers bliver vi løbet over ende af motorveje ikk'.

Int.1: Hvad Birgit, sådan en cyklist som dig, du kunne ikke være medlem af Dansk Cyklist Forbund eller sådan ...

Birgit: Jo, det ku' jeg nok godt. Men jeg er det ikke (G3).

Svens positionering som positiv bedømmer af en forenings politiske gennemslagskraft står i kontrast til hans afvisning af effektiviteten af individuel involvering i partipolitik i tidligere udsagn. Imidlertid siger han ikke, hvorvidt han selv er aktiv i foreningen eller andre organisationer. Og diskussionen om deltagelse i bruger- eller borgerorganisationer slutter, uden at flere informanter henviser til deres egen deltagelse i sådan en organisation på trods af moderatorens direkte spørgsmål til en af informanterne.

Opsummerende kan man fastslå, at der i alle alders-, køns- og uddannelsesgrupperinger er meget få deltagere, der evaluerer det politiske system som et system, hvori det er let for den enkelte borger at opnå indflydelse. Ved „politiske“ aktiviteter forstår fokusgruppedeltagerne aktiviteter som deltagelse i institutionel partipolitik, borger- eller brugerorganisationer og græsrodsbevægelser, og individuelle forsøg på at opnå indflydelse ved at klage til kommunen eller at skrive læserbreve. Fordi de ser institutionel partipolitik som noget, som andre deltager i bag lukkede døre, tildeler de ikke den individuelle borger aktørstatus og dermed ikke handlingsmuligheder i den institutionelle politiske proces.

Det er så alligevel partipolitik, som de fleste peger på som den mindst ringe måde at opnå indflydelse på. Nogle deltagere nævner borger- og brugerorganisationer som politisk effektive, men refererer til hverdagsbegrænsninger for at legitimere, at de ikke selv er aktive medlemmer. Der er størst skepsis, hvad angår effektiviteten af borgeres individuelle henvendelser til myndighederne på nationalt og kommunalt plan. Samtidig med at folk

kun tildeler den enkelte borger meget begrænset handlekraft i de forskellige former for politiske aktiviteter og kun selv deltager i meget begrænset omfang, er der ikke tale om en dybtgående kritik af det politiske system som en udemokratisk størrelse, og der var også eksplicite vurderinger af det nuværende system som tilstrækkeligt godt.

SÅDAN TALER BORGERE OM POLITIK: OPSUMMERING OG KONKLUSIONER

I vores analyse af, hvordan borgere taler om politik, har vi sigtet efter at kortlægge den samling af fortolkningsrepertoier – borgerdiskursordnen – der udgør de ressourcer, som folk bruger til at give betydning til det politiske. Der er tale om et *afgrænset* sæt af ressourcer, således at de ud over at muliggøre, at man overhovedet taler om politik, samtidig fastsætter grænserne for, hvad der kan italesættes *som* politisk. Ved en sådan kortlægning af diskursordnen har vi skabt et fastfrosset øjebliksbillede af et struktureret felt, hvor der er tale om komplekse mønstre, der går på tværs af de enkelte udsagn. Men samtidig har vi forsøgt at demonstrere gennem analyser af deltageres fleksible brug af repertoierne i betydningsforhandlinger, at der er tale om bevægelige diskursive mønstre, der ikke blot er *struktur*, men også *praksis*. Diskursordnen udgør således en struktur, som virker begrænsende, men en struktur som samtidig skabes og ændres igennem folks sprogbrug i konkrete kontekster.

Ved at kortlægge borger-diskursordnen har vi forsøgt at danne et billede af følgende aspekter:

- Hvilke repræsentationer af „politik“, „politiske institutioner“, „politiske handlinger“ og „politiske aktører“ skaber hvert repertoire?
- Hvordan defineres trafikproblemer, og hvordan tilskrives ansvaret for problemerne og deres løsning inden for hvert repertoire?
- Hvilke repertoier indgår i forhandlingen om betydningsfastlæggelse?
- Hvordan kombineres nogle repertoier, således at de forener forskellige repræsentationer af det politiske?
- Hvilke rammer for betydningsdannelse og identitetskonstruktion vedrørende det politiske sættes af summen af repertoierne – altså borgerdiskursordnen?
- På hvilke måder afgrænser disse rammer folks politiske handlerum?

Gennem vores analyse fandt vi frem til, at repertoiret om „bagsiden af medaljen“ inden for det partipolitiske spil og det „populistiske“ repertoire var de dominerende forklaringsrammer for trafikproblemerne, og at folk ofte kombinerede dem. Det gælder for alle alders-, køns- og uddannelsesgrupperinger i fokusgrupperne. „Bagsiden af medaljen“-repertoiret italesætter politik som den etablerede partipolitik, og præsenterer den som et demokratisk set betænkeligt spil, hvori der foregår studehandler eller ligefrem mafiaagtige aftaler. Hovedreglen for politik er noget for noget-princippet, og det partipolitiske spil ses som så fasttømret en del af det politiske system, at det er uforanderligt og de afledte problemer uløselige. Fordi noget for noget-princippet indgår centralt i partipolitiske forhandlinger (som fx i trafikforliget), er politiske institutioner og handlinger ugenomsigtige størrelser. Politik foregår i denne forståelse bag lukkede døre.

Inden for dette billede positionerer ingen deltagere sig som aktive agenter i de parlamentariske eller kommunale forhandlingsprocesser. Men på trods af, at politik betragtes som et ugenomsigtigt partipolitisk spil, som ikkepolitikere ikke har adgang til, muliggør repertoiret forskellige aktorpositioner for talerne i forhold til det partipolitiske spil. I nogle tilfælde erklærer fokusgruppedeltagere sig uvidende om forhandlingsprocesserne bag forliget og tilskriver denne uvidenhed det, at forhandlingerne foregik bag lukkede døre. I kontrast dertil positionerer andre deltagere sig som aktører, der gennemskuer systemet, på trods af at de samtidig fremstiller systemet bag forligets konkrete forløb som ugenomsigtigt.

Når folk trækker på „bagsiden af medaljen“-repertoiret, tillægger de i nogle tilfælde udelukkende *det politiske system* ansvaret for trafikproblemerne, som opstår på grund af noget for noget-princippets virke. Imidlertid positionerer folk oftest politikerne som aktive medspillere, der gennem deres handle ud fra noget for noget-reglen er medvirkende til problemernes opståen.

Noget for noget-princippet forstås på forskellige måder afhængig af, hvordan „bagsiden af medaljen“-repertoiret bruges. Når der fokuseres på den regionale fordeling af ressourcer bliver noget for noget-princippet til en logik, der ligger bag den regionale ressourcefordeling. Princippet fungerer således, at hvis ét sted i landet får noget, skal de andre steder også have noget, og dette fremstilles som typisk førende til en uretfærdig fordeling. I nogle tilfælde forekom der en forhandling mellem „bagsiden af medaljen“-repertoiret og repertoiret „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“, hvor sidstnævnte fremlægger en positiv udlægning af det partipolitiske spil.

Inden for repertoiret „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“ ses „noget for noget“ ikke som noget problematisk demokratisk set, men som et *retfærdighedsprincip*.

Repertoiret „bagsiden af medaljen“ bliver også udfordret ud fra et teknisk-rationalistisk perspektiv i fokusgruppen bestående af forældre. I forhandlingen bliver det diskuteret, hvorvidt politikernes beslutninger baserer sig på studehandler ud fra noget for noget-princippet, som „bagsiden-af-medaljen“ repertoiret fremhæver, eller på *reelle* valg ud fra en vurdering af faktiske problemer baseret på en teknisk rationalitet med henblik på praktisk problemløsning. Grundlaget for beslutninger antages således enten at være et produkt af studehandler inden for det partipolitiske spil og derfor fejltagtig, eller som et forsøg på problemløsning baseret på tekniske vurderinger af virkeligheden. Dermed bliver politik modstillet virkelighedens behov. Der var kun få tilfælde – mest i de langtuddannede fokusgrupper – hvor der trækkes på et repertoire, der fremlægger det partipolitiske spil i et positivt lys – nemlig repertoiret „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“. Her betragtes partiernes forhandlinger ud fra noget for noget som udtryk for demokrati.

Ofte kombinerer folk på tværs af alder, køn og uddannelse „bagsiden af medaljen“-repertoiret og et „populistisk“ repertoire, hvor politikerne betragtes som en gruppering, der står i modsætning til folket, således at både politikerne og folket fremstår løserevet fra deres respektive sociale og politiske sammenhænge. Politikerne beskyldes for at have skabt trafikproblemerne ved at være fjerne fra folket. Da ansvaret udelukkende tillægges politikerne, er det ikke på tale, at folket selv bør handle for at løse problemerne, og da forandring alligevel er udelukket på grund af det partipolitiske spils uundgåelige natur, er handlen udsigtsløs. I et par tilfælde bliver ansvaret for problemernes opståen og løsning tillagt eksterne kræfter, som påvirker den danske regerings politik – i et tilfælde det internationaliserede erhvervsliv, og i et andet tilfælde (i samme fokusgruppe) EU.

I kontrast til „bagsiden af medaljen“-repertoiret og det „populistiske“ repertoire (og især kombinationen af begge disse repertoarer), tillægges borgerne et ansvar for trafikproblemernes opståen og løsning, når der tales inden for repertoiret „politikken i hverdagen“, som var det tredje mest brugte repertoire. Imidlertid er der ofte tale om en forhandling af individuelt ansvar, hvor forhindringer i folks hverdag bruges til at legitimere, at man ikke handler ud fra ens følelse af personligt ansvar for offentlige problemer som det globale miljø. Når deltagerne taler om deres hverdagsbrug af

bestemte transportformer, præsenterer de det ofte således, at brugen bygger på tvingende eksterne omstændigheder, der vil umuliggøre brugen af andre former for transport. Uanset om der er tale om brug af den offentlige transport eller af egen bil eller cykel, fremstår transportbrug således som en nødvendig tilpasning til objektive livsbetingelser – ofte baseret på en følelse af ansvar for familie og børn. Individets ansvar for offentlige problemer formindskes hermed, og muligheden for, at folk selv kan ændre deres praksis udelukkes. Analysen af folks udvælgelse af de avisartikler, der beskriver det vigtigste trafikemne for dem, viser at trafikulykker ses som det vigtigste for det største antal af deltagere. I diskussionen af ulykkerne tildeler de bilisterne ansvaret.

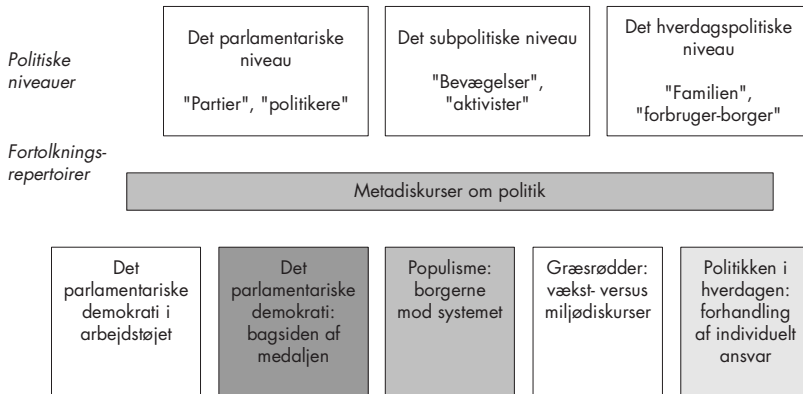
Hvad angår folks refleksioner over den enkelte borgers forhold til og deltagelse i aktiviteter inden for det politiske system, er der meget få deltagere, der evaluerer det politiske system som et system, som den enkelte borger kan opnå indflydelse i. Deltagerne forstår „politiske“ aktiviteter som deltagelse i institutionel partipolitik, borger- eller brugerorganisationer og græsrodsbevægelser, og individuelle forsøg på at opnå indflydelse som fx at klage til kommunen eller at skrive læserbreve. Institutionel partipolitik ses som noget, som andre deltager i bag lukkede døre, og derfor har den individuelle borger ikke aktørstatus og dermed ikke handlingsmuligheder i den institutionelle politiske proces. Det er dog det partipolitiske, som de fleste peger på som den mindst ringe måde at opnå indflydelse på. Imidlertid nævner nogle deltagere borger- og brugerorganisationer som politisk effektive, men refererer til hverdagsbegrænsninger for at legitimere, at de ikke selv er aktive medlemmer. Der er størst skepsis, hvad angår effektiviteten af borgeres individuelle henvendelser til myndighederne på nationalt og kommunalt plan.

Hvis man kigger på borgerdiskursordnen samlet set, ser det ud til, at borgerne oplever deres politiske handlerum som stærkt begrænset. Dette skyldes dels, at borgerne inden for alle repertoirene tillægges intet eller kun begrænset ansvar for trafikproblemerne opståen, dels at de dominerende repertoire, „bagsiden af medaljen“ og „populisme“, betragter det partipolitiske spil som uundgåeligt og upåvirkeligt, og de afledte problemer dermed som uløselige. Men samtidig kan man sige, at repertoirene bruges som ressourcer til en engageret diskussion af politikens begreber og spilleregler – dvs. en metadiskurs om politik. Det gælder for de fleste diskussioner på tværs af uddannelses-, køns- og aldersgrupperinger. Og evnen til at analysere politiske spørgsmål, institutioner, handlinger og aktører på en

FIGUR 3

Fortolkningsrepertoier i borgernes italesættelse af politik

Note: Grå baggrund viser de dominerende fortolkningsrepertoier. Jo mørkere, jo mere prominent er repertoiret. Den lineære placering af repertoierne angiver deres italesættelse af de respektive politiske niveauer relativt set.

kritisk måde er en nødvendig – men ikke tilstrækkelig – kvalifikation for borgerskab i et fungerende demokrati.

I lighed med hvad vi gjorde i del 3, har vi forsøgt at opsummere delundersøgelsens resultater i et diagram over relationerne mellem borgernes fortolkningsrepertoier (figur 3).

I bogens sidste kapitel sætter vi det kort, som den ovenstående analyse har tegnet af borgerdiskursordnen vedrørende (trafik)politik, sammen med kortet over mediediskursordnen om (trafik)politik for at undersøge forbindelserne mellem de to terræner.

PERSPEKTIVERING

MEDIER, MEDIEBRUG OG DEMOKRATI

MEDIERNES OG BORGERNES DISKURSER – FORSKELLIGE MEN OVERLAPPENDE TERRÆNER

I de foregående to dele har vi tegnet to forskellige kort over de forskellige måder, hvorpå medierne og borgerne taler om politik (henholdsvis mediediskursorden og borgerdiskursorden). I denne perspektivering vil vi sammenligne disse kort for at analysere forbindelserne mellem de to terræner. Som vi tidligere har gjort rede for, opfatter vi forholdet mellem mediediskursordenen og borgerdiskursordenen i det medialiserede samfund som baseret på komplekse, gensidige relationer frem for ensidige kausale relationer:

På den ene side benytter både medieproducenter og mediebrugere medieindholdet som en vigtig ressource, når de taler om og dermed giver betydning til virkeligheden. På den anden side trækker journalister og andre medieformidlere på repertoarer, der har rødder i hverdagen, i produktionen af medieindhold, både fordi de sigter efter at skabe kulturel samklang med målgrupperne, og fordi de selv som diskursive subjekter er en del af de fortolkningsrepertoarer, som cirkulerer i samfundet. Ved at producere diskurser til mediebrugere og ved at reproducere diskurser som borgere allerede bruger i et uendeligt kulturelt kredsløb, fungerer medierne som et *forum for samfundets kollektive dialog med sig selv om sig selv* (Fiske & Hartley, 1978). Mediernes definitionsmagt inden for det politiske felt ligger i denne produktion og reproduktion af diskurser. På grund af den helt igennem gensidige påvirkning af mediernes og borgernes diskurser er det ikke muligt at isolere det mediedefinerede fra det borgerdefinerede. Mediediskursordenen og borgerdiskursordenen overlapper, men på komplekse og ikke klart forudsigelige måder.

Fokus i analysen af relationerne mellem de to terræner ligger på eventuelle forskelle og ligheder i de måder, hvorpå det „politiske“ italesættes gennem brug af bestemte repertoarer. Hvad angår de bredere implikationer i forhold

til spørgsmål om demokrati og magt, bygger vores analyse på, at repertoierne i begge felter er muliggørende og produktive, og samtidig begrænser talerum og dermed handlerum. På den ene side bruges repertoierne både i medierne og i fokusgrupperne på dynamiske, kreative og fleksible måder som ressourcer i deres tekster og tale. På den anden side udgør repertoierne et begrænset sæt af ressourcer, der sætter grænserne for, hvad der skal forstås ved politiske spørgsmål, institutioner, handlinger og politiske aktører, og hermed for, hvordan man kan handle politisk.

Det billede som dannes, når vi sætter kortene sammen, er i overensstemmelse med vores teoretiske forståelse af det medialiserede samfund. Man kan ikke spore ensidige kausale relationer mellem medierne og borgerne, men der er tale om klare ligheder i de to diskursive terræner, som henholdsvis mediernes tale og borgernes tale repræsenterer. Den mest klare lighed ligger i terrænenes ydre grænser. Ifølge vores analyse bygger mediernes og borgernes fremstillinger af det politiske felt på de samme seks fortolkningsrepertoier. Forståelsen af politik både i medierne og blandt borgerne omfatter parlamentarisk politik, græsrods politik og politik i hverdagen. Det er imidlertid den parlamentariske politik, der dominerer begge terræner. Denne indsigt er ikke i modstrid med andre analyser af, at parlamentarisk politik i historisk perspektiv spiller en relativt mindre rolle i nyhedsbilledet i dag end førhen. Parlamentarisk arbejde står stadig diskursivt prominent i det danske samfund.

Hvad angår konsekvenserne i forhold til demokrati, konkluderede vi i henholdsvis del 3 og 4, at mediernes og borgernes diskurs kunne siges at have hensigtsmæssige demokratiske sider. Gennem brug af repertoiret „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“ og „metadiskurser“ om politik skoler medierne borgerne i det parlamentariske systems institutioner, ritualer og aktører. Fokusgruppediskussionerne indikerer, at fokusgruppedeltagerne er gode elever, for så vidt som diskussionerne viser en evne til at analysere politiske spørgsmål på en kritisk og reflekteret måde, som kan siges at være en forudsætning for demokratisk deltagelse. Mistillid til politikere, på baggrund af en grundlæggende tilfredshed med et parlamentarisk system der nok ikke kan være anderledes, er måske et godt fundament for demokrati.

Samtidig er der også tale om nogle mindre hensigtsmæssige elementer set i et demokratisk fremtidsperspektiv. Mediernes fokusering på parlamentariske processer og institutioner og på officielle politiske aktører, og i mindre grad på græsrods politik, politikken i hverdagen samt borgerdeltagelse lægger måske grunden til, at partipolitik forekommer borgerne at være en bedre

måde at opnå indflydelse på end deltagelse i græsrods- og brugerorganisationer eller politisk handling i hverdagen – hvad der måske ikke er tilfældet.

En accept af mediefremstillingen af politik som hovedsageligt lig med parlamentarisk politik ligger måske bag borgernes opfattelse af deres egne muligheder for at handle politisk som begrænsede, idet de ikke selv er aktører i parlamentarisk politik. Det kunne være en del af forklaringen på, at borgerne ikke ser de store muligheder for at handle inden for det subpolitiske og livspolitiske felt. Desuden kunne man argumentere for, at mediernes manglende indholdsmæssige udfyldning af konflikter mellem subpolitiske bevægelser og den etablerede politik bidrager til at formindske subpolitikens magt. Fokusgruppedeltagerne tillægger kun subpolitikken begrænset betydning og tvivler på deres egne muligheder for at handle subpolitisk, ved at pege på strukturelle begrænsninger i deres hverdag eller et konkurrerende ansvar for nære hverdagsproblemer, som forhindrer deres deltagelse i subpolitiske eller livspolitiske aktiviteter.

Relationerne mellem mediediskursen og borgernes diskurs er dog ikke entydige. Det fremtrædende repertoire i medierne, „det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet“, fremstiller det parlamentariske politiske spil i et positivt lys som velfungerende eller „godt nok“ og alle de deltagende aktører som aktive og handlekraftige. Borgernes følelse af afstand fra parlamentarisk politik stemmer ikke overens med dette repertoire, men stammer fra to repertoarer, som var fremtrædende i borgerdiskursen: „bagsiden af medaljen“ og „populisme“. Disse repertoarer betragter det partipolitiske spil med dets negative sider som uundgåeligt og upåvirkeligt, og de afledte problemer ses dermed som uløselige. Desuden tillægger de politikerne ansvaret for problemernes opståen og løsning, således at de ikke bringer den mulighed i spil, at borgerne selv kan handle for at løse problemerne. Der er dog i både medie- og borgerdiskurser eksempler på, at medierne som borgernes talerør kan bidrage til, at problemer løses politisk.

Det må anses for et demokratisk problem, hvis borgere opfatter politik som et betænkeligt spil, der foregår bag lukkede døre, og hvis politik og det politiske system af borgerne italesættes som fjerne størrelser, der står i modsætning til folket og almindelige menneskers hverdag. Da denne opfattelse stammer fra repertoarer (nemlig „bagsiden af medaljen“ og „populisme“), som ikke var lige så fremtrædende i de fleste medier, kan man ikke på nogen enkel måde sige, at den har medierne som kilde. I medierne var det den mere positive udlægning af det partipolitiske spil i form af repertoaret det parlamentariske demokrati i arbejdstøjet, som var dominerende, skønt de

andre repertoarer også italesættes især i medier som *Ekstra Bladet* og programmer som *19Direkte*. Populistiske artikler og indslag i medierne peger som sagt samtidig på, hvordan borgerne har en mulighed for at kæmpe effektivt imod urimeligheder. Men selv om medierne fremmer et i hovedsagen positivt billede af det fungerende demokrati, er det stadigvæk muligt, at medierne bidrager til borgernes negative opfattelse netop ved overvejende at fremlægge politik som parlamentarisk politik befolket af officielle aktører.

MEDIERNE SOM „SKOLE I DEMOKRATI“

Her ved afslutningen af vores flerleddede undersøgelse af relationerne mellem medier, borgere og politik kan vi måske bedst sammenfatte vores resultater ved – i forlængelse af vores karakteristik af medierne som samfundets skjald – at karakterisere mediernes politiske rolle som den at være samfundets „skole i demokrati“. Som skole er medierne kendetegnet ved at tilbyde borgerne livslang læring i, hvad politik og demokrati er, i den udgave som er blevet skabt i det danske samfund ved fælles hjælp igennem mere end hundrede år. Indlæringen foregår automatisk, når blot borgerne udsætter sig selv for mediernes omtale af politiske handlinger af forskellig afskygning, og den læring, der foregår, kræver ingen yderligere lektier, medmindre borgerne er ekstra nysgerrige efter at lære mere, end medieskolen tilbyder i de forskellige klasser og fag.

Medieskolen i demokrati bygger på det moderne pædagogiske princip, som kaldes „ansvar for egen læring“, men medierne har selv gjort det nemt for borgerne at løfte dette ansvar, fordi de tilbyder differentieret undervisning, der er afpasset efter forskellige samfundsgruppers forudsætninger: På de højere niveauer er der svære og lidt tørre fag som *Deadline*, *Weekendavisen* og DR Radioens P1-programmer, på de lavere niveauer er der mere farverige fag som *19Direkte*, *B.T.* og Sky Radio, og på de mellemste niveauer fag som DR's *TV-Avisen*, *TV2 Nyhederne*, *Berlingske Tidende* og DR's morgenfladeserviceradio. Denne varierede fagvifte er blandt andet et resultat af det danske medieskolesystems særlige blanding af offentlige og private medier, som så at sige er garanten for det samlede systems demokratiske kvalitet. Medierne har også for en del år siden indført „frit skolevalg“, hvad der betyder, at hvis medierne ikke tilbyder undervisning, som borgerne har lyst til at følge, så kan de ikke overleve, fordi de så enten mister politisk opbakning eller deres økonomiske fundament.

Medieskolen i demokrati fortæller borgerne, hvad der foregår i politik i

bred forstand, herunder hvilke politiske sager, aktører og perspektiver der fortjener vores opmærksomhed. Samtidig er der i disse beretninger indbygget en undertekst, der fortæller borgerne om de vilkår og spilleregler, der gælder for politisk legitim handlen.

Ud over konstant og uundgåeligt at levere denne undertekst om demokratiets virkemåde leverer medierne også indimellem tekster, der eksplicit fortæller om og reflekterer over demokratiets virkemåde: Ligesom der til enhver biograffilm hører en lang række tv-programmer, der går „bag om filmen“ og „bag kameraet“, og viser, hvilke ingredienser filmen er lavet af, så viser medierne os også, hvordan politik bliver lavet, ved at lave reportager „bag Christiansborgs mure“ og ved at lade egne eller uafhængige eksperter i politikforståelse vurdere, hvordan den politiske mekanik virker, og hvordan politik og demokrati er skruet sammen.

Vores undersøgelse viser, at borger-eleverne får noget ud af at gå i skole. De kommer ofte til timerne, og de er generelt opmærksomme over for det, der foregår. De er samtidig sundt kritiske over for det stof, som medierne tilbyder dem, ikke mindst over for de politiske aktører, som undervisningen handler om, men også over for nogle aspekter af den konfrontatoriske pædagogik, som skolen i stigende grad anlægger over for de medvirkende politikere med det formål at gøre undervisningen livligere.

De fleste elever får rimelig godt udbytte af undervisningen, men når forskellige afgangsniveauer: Nogle når et niveau, hvor de har en grundlæggende forståelse af det samfund de lever i, et udmærket overblik, og en evne til at handle som politisk myndige borgere. Andre når til et højere niveau, hvor man får en dybere analytisk forståelse af samfundets komplicerede processer og bliver bedre til at handle i nogle af de institutionaliserede sammenhænge, der forudsætter mere end blot overblik. At der formentlig også er nogle, der dropper ud af mediernes demokratiskole, er næppe mediernes skyld, og der er næppe ret meget, de kan gøre for at vinde dem tilbage.

Medierne er på godt og ondt et produkt af det samfund, de eksisterer i. Eftersom det er et samfund under hastig udvikling, er medierne også konstant under udvikling. Det øjebliksbillede, vi har tegnet af samspillet mellem medier, politik og borgere i den danske medieorden kort efter årtusindskiftet viser, at mediernes magt er en særdeles vanskelig størrelse at få hold på, og at afhængighedsforholdet mellem mediernes politiske virkelighedsbillede og borgernes ditto, som Gamson siger det, er „komplekst og gensidigt“.

FOKUSGRUPPER

Der blev rekrutteret 10 deltagere til alle fokusgrupper, men fremmødet varierende stærkt i de forskellige grupper. To grupper deltog kun i Interview 1 (i alt 45 deltagere). To nye grupper blev rekrutteret til Interview 2 (i alt 30 deltagere).

Netværksgrupperne bestod per definition af 2 ægtepar (i det ene tilfælde tilfældigt suppleret med det ene pars 19-årige søn), og deltog i begge interviewrunder.

FOKUSGRUPPE 1.

KORTUDDANNEDE UNGE 18 - 25 ÅR

<i>Navn</i>	<i>Uddannelse/Erhverv</i>	<i>Alder</i>	<i>Interview 1</i>	<i>Interview 2</i>
Niklas	Chauffør	20	Ja	Nej
Leo	Elektriker	24	Ja	Nej
Katrine	Kontorassistent	20	Ja	Nej

FOKUSGRUPPE 2.

LANGTUDDANNEDE UNGE (EVT. UNDER UDDANNELSE) 18 - 25 ÅR

Marianne	Hum. stud.	25	Ja	Ja
Sara	IT-indkøber	24	Ja	Nej
Marie	Sygepl. stud.	22	Ja	Ja
Charlotte	Pæd. stud.	23	Ja	Nej
Bodil	Bio. stud	24	Ja	Nej
Morten	Jurastud.	23	Ja	Nej
Jonathan	Lærerstud.	25	Ja	Ja
Ellen	Miljøstud.	25	Ja	Nej

FOKUSGRUPPE 3 .**KORTUDDANNEDE ÆLDRE 40 - 60 ÅR**

Lotte	Bankassistent	55	Ja	Ja
Sven	Social-/sund.	50	Ja	Nej
Annette	Sygehjælper	56	Ja	Ja
Stig	Tømrer	40	Ja	Ja
Tim	Portør	52	Ja	Ja
Peter	Sygehusarb.	61	Ja	Ja
Bente	Kontorass.	40	Ja	Nej
Iben	Sekretær	60	Ja	Ja

FOKUSGRUPPE 4 .**LANGTUDDANNEDE ÆLDRE 40 - 60 ÅR**

Martin	Lærer	44	Ja	Ja
Lotte	Lærer	58	Ja	Nej
Anders	Konsulent	47	Ja	Nej
Vibeke	Sygeplejerske	59	Ja	Ja
Carsten	Fuldmægtig	49	Ja	Ja
Ida	Lærer	47	Ja	Ja
Bjørn	IT konsulent	50	Ja	Nej

FOKUSGRUPPE 5 .**BØRNEFAMILIER 25 - 45 ÅR**

Jørgen	Civilingeniør	46	Ja	Nej	3 børn
Henriette	Pædagog	43	Ja	Nej	2 børn
Oluf	Maskinmester	40	Ja	Nej	2 børn
Lotte	Merconom	35	Ja	Nej	2 børn
Kasper	Cand.mag.	46	Ja	Nej	2 børn
Birthe	Advokatsekretær	35	Ja	Nej	2 børn
Jesper	Mekaniker	39	Ja	Nej	3 børn
Bruno	Bankuddannet	27	Ja	Nej	2 børn
Tove	Kunstmaler	37	Ja	Nej	1 barn
Ditte	Kontoruddannet	35	Ja	Nej	1 barn

NETVÆRKSGRUPPE 6.**KORTUDDANNEDE ÆLDRE 40 - 50 ÅR**

Palle	IT supporter	47	Ja	Ja
Lisbeth	Programmør	42	Ja	Ja
Esben	Politibetjent	42	Ja	Ja
Henriette	Politibetjent	38	Ja	Ja

NETVÆRKSGRUPPE 7.**LANGTUDDANNEDE ÆLDRE 40 - 50 ÅR**

Kirsten	Laboratorietekniker	48	Ja	Ja
Verner	Ingeniør	51	Ja	Ja
Frederik	Ingeniør	54	Ja	Ja
Jeanette	Teknisk assistent	48	Ja	Ja
Mads	Studentereksamen	19	Ja	Nej

FOKUSGRUPPE 8.**KORTUDDANNEDE KVINDER 25 - 35 ÅR**

Vinnie	Pæd. medhjælper	29	Nej	Ja
Helene	Kontorassistent	27	Nej	Ja
Linda	Kvalitetskoordinator	31	Nej	Ja
Nana	Klubpædagog	27	Nej	Ja
Barbara	Selvst. babysitterbureau	30	Nej	Ja

FOKUSGRUPPE 9.**KORTUDDANNEDE MÆND 25 - 35 ÅR**

Kenneth	Tjener	30	Nej	Ja
Jens	Elektriker	27	Nej	Ja
Silas	Diskotekschef	27	Nej	Ja
Jon	Elektroniktekniker	29	Nej	Ja

SAMTALEGUIDE TIL FOKUSGRUPPER OM TRAFIK, POLITIK OG MEDIER

INDLEDNING

- Præsentation af os selv.
- Det, vi er interesserede i, er jeres *opfattelser af og erfaringer* med Trafik, Politik og Medier, og i jeres diskussion med hinanden, *ikke i at „teste“ jeres viden*. Vi vil ikke bruge jeres navne i undersøgelsen, men vi vil gerne have lov til at optage samtalen på videobånd, så vi er fri for at tage notater, mens vi snakker, og så vi bagefter bedre kan skelne imellem, hvem der siger hvad.
- Samtalen handler om trafik, politik og medier. Mere konkret tre hovedtemaer: For det *første*, jeres egen oplevelser af trafik og brug af transportmidler som bil, cykel, bus, tog osv. i dagligdagen; for det *andet*, jeres syn på trafikpolitiske spørgsmål set i forhold til Christiansborg, det lokalpolitiske i kommunerne, og organisationer der arbejder på trafikområdet, og for det *tredje* jeres syn på hvordan medierne dækker trafikpolitik og politik i det hele taget.
- Vi har ingen skjulte interesser i bestemte former for trafik eller politik. Vi er selv helt almindelige mennesker, der bruger bil, tog, bus, cykel osv., og vi går ikke ind for det ene snarere end det andet.
- Hvorfor vi laver projektet? Det er ét blandt flere projekter, som skal belyse hvordan det danske demokrati fungerer i dag, og hvordan borgerne ser på den måde, samfundet fungerer på forskellige områder. Vi har så valgt trafik som vores område.
- Vi møder ikke op med et batteri af kontante spørgsmål, som vi vil have jeres „svar“ på. Vi møder op med en liste over nogle *emner*, som vi gerne vil høre jeres synspunkter på. Vi forventer ikke, at I er enige, så vi regner med, at I også snakker med hinanden, ikke kun til os. Hvis én af de andre siger noget, som ikke helt dækker det, I selv mener, så bland jer!

- Vi er klare over, at situationen i dag med terror, krig og flystyrt fylder meget i vores bevidsthed, og at medierne spiller en central rolle her. Det er meget sandsynligt, at disse ting dukker op i vores snak, og det er da helt i orden, at I tager dem op i diskussionen. Men emnerne er dog ikke centrale i forhold til vores interesseområde, så det er vigtigt, at de ikke kommer til at dominere diskussionen.
- Hvis I synes, det er noget underligt noget, vi spørger om, eller en underlig måde vi formulerer os på, så sig til: Bed om at få det uddybet osv.

Tre hovedtemaer

A Jeres egen brug af forskellige transportmidler i hverdagen.

B Jeres syn på transport- og trafikpolitik set i forhold til de politiske partier på Christiansborg og i kommunerne, og i forhold til foreninger og bevægelser der blander sig i trafikpolitik (FDM, Greenpeace, Noah, Dansk Cyklistforbund osv.).

C Syn på mediedækning af trafikpolitik og politik i det hele taget.

Det hele varer ca. 2 timer.

A . T R A N S P O R T I H V E R D A G E N

I stedet for at I hver især præsenterer jer selv, vil vi gerne have jer til at præsentere jer for den, I sidder ved siden af, som så bagefter fortæller os alle sammen lidt om sidemanden/kvinden.

Udfyld navneskilt.

- Navn?
- Hvor han/hun bor?
- Om han/hun bor sammen med nogen? Har børn?
- Kort om fritidsinteresser?
- Hvilke transportmidler han/hun bruger i dagligdagen? (til og fra arbejde, til indkøb, til besøg hos venner og familie osv.)

Runde herom.

Dagligdagen

Fungerer dagligdagen, som I kunne ønske jer, hvad transport angår?
Hænger hverdagen sammen transportmæssigt?
Var der noget, I gerne ville kunne lave om på?
Pendlere med tog? Med bil?
Noget der kunne fungere bedre?

TV2 Lorry indslag: (om unge familier der er med i forsøget „Bilfri uge“)
For: Bagefter vil vi bare høre jeres umiddelbare reaktion.

Bagefter: Hvordan oplever I sådan et indslag?
Synes I, det er en god ide, der her bliver præsenteret?

Weekender og ferier

Hvis I nu skal til Jylland en tur – hvordan så?
Familiebesøg? Sommerhus?
Er I glade for Storebæltsbroen? Øresundsbroen? Fehmernsundbroen?
Hvad så når I skal på ferie?
Kører selv? Fly? Tog/bus?

Trafik og ansvar

Hvem har ansvaret for den måde, vi har indrettet os med trafik og transport på i det danske samfund?
(Politikerne? Erhvervslivet? EU? Miljøorganisationerne? Borgerne gennem deres individuelle handlinger?)
(Har de tilstrækkelig magt? For lidt magt?)
Hvordan er det gået til, at de beslutninger er blevet taget, som har givet os det trafiksystem, vi har?
Fungerer det trafikmæssigt, som det skal?
Hvad skal der til for at skabe et bedre trafiksystem i fremtiden?

**B. TRANSPORT- OG TRAFIKPOLITIK SET I
FORHOLD TIL POLITIK GENERELT OG EGEN
POLITISKE PRAKSIS**

Fokus på politikerne og deres måder at styre trafikpolitikken på: Vi starter med et tv-indslag fra tidligere i år, hvor der blev indgået et trafikpolitisk forlig (januar 2001):

Hvad mener I om forliget?

Hvad mener I om de politikere, der kommer til orde i indslaget?

Tv-input her – asfaltforlig, Christiansborg (TV2 Nyhederne)

Hvordan oplever I sådan et indslag som det her?

Hvad mener I om selve forliget: Udvidelse af motorveje ved København, og S-tog til Roskilde, flere motorveje på Fyn og i Jylland?

Hvordan oplever I politikerne fra de forskellige politiske partier?

Hvorfor er de borgerlige politikere så glade?

Hvorfor er venstrefløjen så sur?

Hvor effektive er politikerne i deres styring af trafikområdet?

*Hvad med situationen i Roskilde? Der diskuteres trafik vældig meget!!
(Bilernes vilkår i midtbyen. S-tog til Roskilde)*

Nu skal vi jo snart have valg, både til Folketinget og til kommunalbestyrelserne: Kommer vi til at mærke det på trafikområdet?

Får det konsekvenser, hvis vi får en borgerlig regering?

Hvordan synes I, det politiske system fungerer i Danmark i dag?

„Nogle siger“: Er det handlingslammet på grund af de mange partier?

Er det sandt? Kan/skal der gøres noget ved det?

Er det politiske system imødekommende nok over for andre instanser (forskellige organisationer og aktive individer osv.) i at finde løsninger på trafikproblemer?

Er det imødekommende over for fx erhvervsinteresser (fx bygningen af de store broer?)

Er der nogen af jer, der er medlem af politiske partier?

Organisationer på trafikområdet?

Hvad med organisationer som FDM, Cyklistforbundet, Pendlerklubben; Noah, Naturfredere? Hvor effektive er de? Er I medlemmer af nogen af dem? Kunne I tænke jer at blive medlemmer? (Hvorfor?/hvorfor ikke? osv.)

Hvad håber I på at opnå gennem det?

Hvorfor ikke?

Mener I, at I som individer kan påvirke samfundet ved selv at gøre noget på trafikområdet, eller på andre områder (fx købe økologisk)?

Kunne I finde på at blande jer i debatten? (Læserbreve? Chat-grupper?)

Vi skal spørge til de følgende aspekter, hvis de ikke spontant kommer ind på dem selv:

- Den politiske håndtering af trafikproblematikker på nationale, globale og lokale planer
- Hvem der har ansvar for trafikmæssige problemer og for at finde løsninger på dem (er det individet som borger (politisk aktiv i traditionel forstand på nationalt eller lokalt plan), eller individet som forbruger, eller er det de lokale myndigheder (kommunen osv.), de nationale myndigheder (staten) eller supranationale størrelser (fx ved Kyoto-aftalen, EU eller FN)
- Miljømæssige aspekter (på lokalt, nationalt og globalt plan)
- Den kollektive over for den offentlige transport inklusiv fordelingen af økonomiske ressourcer
- Den regionale fordeling af trafikmæssige ressourcer (penge til motorveje, jernbane osv.) herunder fordelingen mellem storbyer og mindre byer og land, og mellem Sjælland og Nordjylland.

C. MEDIEDÆKNING AF TRAFIKPOLITIK OG POLITIK GENERELT

Uddel avisudklip – landsdækkende og lokale

(I alt 10 artikler om meget forskellige vinkler på trafik, politik, miljø, ulykker osv.).

Kig på overskrifter og underoverskrift, billedet hvis der er et.

Læs ikke hele artiklen!

Hvilket udklip synes I handler om den vigtigste eller mest relevante sagen inden for trafikområdet?

Tænk over hvorfor?

Tag en runde?

1. Deltager?

Andre der valgte den samme? Begrundelse?

2. Deltager?

3. Andre ...?

Hvad mener I om de måder, hvorpå transport- og trafikområdet bliver behandlet i medierne?

Er der sager, der får for meget omtale?

Nogle der får for lidt?

(Spørg til forskel osv. mellem de forskellige medier, hvis de ikke selv kommer ind på det herunder de lokale over for de nationale medier).

Diskuterer I trafikpolitiske og andre politiske emner, som medierne har dækket, med andre (venner, arbejdskolleger osv.)?

På et mere generelt plan, synes I, at I bruger nyhederne/debatprogrammer osv. til noget i jeres hverdag? Hvis ja, til hvad? (diskussioner med andre – familie, venner, kolleger; politiske aktiviteter; arbejde).

DEBRIEFING

1. Spørgeskema (se nedenfor) udfyldes.

2. Gavekort – Underskrift.

3. Har I nogen kommentarer til den måde, vi har behandlet jer på i aften?
Spørgsmål? Indvendinger?

I er altid velkomne til at kontakte os, hvis der er noget I vil have svar på.

NÆSTE RUNDE

Informationer om næste fokusgruppemøde.

SPØRGESKEMA TIL TRAFIKPOLITIK - INTERVIEW

Navn (vil ikke blive offentliggjort):

Alder:

Nuværende beskæftigelse:

Uddannelse (art og antal år):

Er du gift, samboende eller aleneboende?

Er du medlem af en eller flere af de følgende?

Et politisk parti? (besvarelse er frivillig)

Hvis ja, hvilket?

En eller flere foreninger, bestyrelser eller klubber?

Hvis ja, hvad for nogen?

Hvor mange år har du boet i Roskilde-området?

Har du boet andre steder?

Hvis ja, hvor, og i hvor lang tid?

Besvarelse af de følgende spørgsmål er frivillig:

Stemte du ved folketingsvalget sidste gang?

Hvis ja, hvilket parti stemte du på?

Stemte du ved kommunevalget sidste gang?

Hvis ja, hvilket parti stemte du på?

Stemte du ved europavalget sidste gang?

Hvis ja, hvilket parti stemte du på?

O B S E R V A T I O N E R

Skal noteres lige efter interviewet.

Aspekter 1 og 2 gælder kun netværksgrupperne

1. Husstandens placering

- boligtype
- land, by, forstad osv.

2. Husstandens indretning

- tv: antal, placering, relation til stolene
- video/satellit/kabel
- ting omkring tv-apparat

3. Forhold mellem interviewer og informanterne

- generelt indtryk af atmosfæren (åbenhed osv.)
- gør informanterne modstand mod nogen spørgsmål? (hvilke)
- var informanterne mere interesserede i nogle spørgsmål/emner end andre? (hvilke)

4. Forhold mellem informanterne

- generelt indtryk af atmosfæren
- magtforhold (hvem afbryder hvem; hvem talte først, mest osv.)

5. Andre observationer

SAMTALEGUIDE TIL FOKUSGRUPPER OM BRUG OG OPLEVELSE AF MEDIER

(Denne version af samtaleguiden blev brugt i de fokusgrupper, der allerede havde medvirket i en samtale om trafik og politik. I de to fokusgrupper, der blev rekrutteret specielt til samtalen om brug og oplevelse af medier, justerede vi lidt i guiden for at tage højde for, at disse grupper ikke kendte vores form fra den første samtale)

INDLEDNING

- Velkommen tilbage. Vi er meget glade for, at I endnu en gang har stillet jeres tid til rådighed. For dem der ikke var her sidste gang, er det godt, at I kunne komme denne gang. Vi vil indlede med at sige lidt om, hvad samtalen denne gang går ud på. Udfyld gerne navneskiltene imens.
- I denne omgang er vi interesserede i, hvordan folk henter information fra medierne om, hvad der foregår rundt omkring i samfundet, og hvordan folk vurderer bestemte tv-programmer som informationskilder.
- Så vi vil gerne have jer til at fortælle os, hvilke medier I bruger i jeres dagligdag for at holde jer orienteret om, hvad der foregår i samfundet omkring jer, og hvad I synes om dem. Læser I en avis? Hvad for nogle tv-programmer ser I? Hvad synes I om dem?
- For at inspirere jer og måske støtte jeres hukommelse, har vi taget en hel masse aviser og blade med, og vi vil vise jer nogle klip fra forskellige tv-programmer. – Men I må ikke glemme radio og internettet, hvis det er noget, I bruger i hverdagen!
- Ligesom sidste gang er vi interesserede i *jeres* opfattelser og erfaringer og i *jeres diskussion* med hinanden og ikke i at „teste“ jeres viden. Vi er ligeglade med, om I ikke ser nyhedsprogrammer, læser aviser eller hører andet end musik i radioen – vi ved jo godt, hvordan det er med den pressede hverdag!
- Vi har ingen skjult dagsorden: vi synes ikke, at TV2 *Nyhederne* er hverken

bedre eller dårligere end DR's *TV-Avisen*, men vi vil gerne høre, om I synes det – og måske har I, der sidder her forskellige opfattelser af den sag? Vi synes ikke, at *Weekendavisen* er bedre end *B.T.* Eller at *Alt for Damerne* er bedre eller dårligere end *Børsens Nyhedsmagasin*. Selvfølgelig har vi som mennesker vores personlige præferencer – men de er ligegyldige i den her sammenhæng.

- I er jo også forskellige mennesker og ser derfor indimellem forskelligt på tv-programmer eller aviser. Vi vil derfor gerne have, at I netop fortæller, hvorfor I synes fx, at *MetroXpress/Urban* er gode eller dårlige aviser, eller hvorfor I rigtig godt kan lide *Rene Ord for Pengene*, eller hvorfor I ikke kan holde *Profilen* eller *19Direkte* ud!
- Det handlede sidste gang meget om trafik og politik. Det gør det ikke nødvendigvis i aften. Men vi har prøvet at finde eksempler på tv-programmer, der handler om trafik eller politik eller begge dele. Men I må meget gerne fortælle om jeres oplevelser af og holdninger til andre slags medier, som informerer jer om, hvad der foregår ude i samfundet. Det kunne fx være underholdnings-programmer som *Taxa*, *Rejsehødet*, *Hotellet* eller *Hvide Løgne*.
- Samtalen er opdelt i to dele. Den første del vil bestå af en generel diskussion af de forskellige medier, I benytter jer af – aviser, tv, radio osv. Vi vil gerne have jer til at tænke over, hvilke medier bruger I, og hvorfor bruger I dem? Den anden del vil sætte fokus på tv og jeres syn på forskellige slags nyheds- og debatprogrammer.
- Ligesom sidste gang kommer det hele til at vare cirka 2 timer.
- Videoptagelse og anonymitet.

MEDIEBRUG I HVERDAGEN

Vi starter med en runde, hvor I fortæller helt bredt om, hvordan I bruger medierne til at få viden om hvad der foregår omkring jer.

Lokalt (i Roskilde eller hvor i nu bor).

I Danmark.

I den store verden.

Før vi tager runden, vil vi gerne have, at I hver for sig bruger to minutter på at overveje, hvad for nogle medier I bruger på en typisk dag – dvs. en bestemt avis, bestemte tv-programmer som fx bestemte nyhedsprogram-

mer og dokumentarprogrammer, bestemte radioprogrammer, ugeblade, månedsblade og fagblade. Kigger I fx i en bestemt avis, når I står op, lytter I til radioen, mens I kører i bil til arbejde (eller måske som en del af jeres arbejde i tilfælde af lastbilchauffører og elektrikere osv.); ser I nyhederne, når I kommer hjem, eller efter I har spist aftensmad, eller efter I har puttet børnene; bruger I internettet til noget? Læser I lokalavisen i weekenden? Angående de nyheds-, debat- og dokumentarprogrammer I ser på tv, kunne det fx være programmer som dem, vi lige vil vise jer klip („jingles“) fra:

Vis tv-„jingles“

(en kavalkade af korte klip fra 10 nyheds-, aktualitets- og debatudsendelser).

Der ligger eksempler på forskellige aviser og blade på bordet som inspiration og måske støtte til hukommelsen. Men I må gerne nævne andre end dem, der ligger her.

Runde:

LOKALT:

Hvordan holder I styr på, hvad der sker i Roskilde og omegn (eller Tåstrup/Hedehusene/Hvidovre)?

Aviser? Radio? Tv?

NATIONALT:

Hvordan følger I med i, hvad der sker i Danmark?

Læser I nogen bestemte aviser? Hvorfor (ikke)?

Hvad med ugeblade, månedsblade eller fagblade?

Bruger I internettet til at hente information?

Ser I nogen bestemte nyheds- og debatprogrammer på tv?

Lyttter I til nogen programmer i radioen (nyheder? Musik-med-nyheder)?

INTERNATIONALT:

Hvordan følger I med i, hvad der sker i verden uden for Danmark?

Kan I sige lidt om, hvorfor I læser en bestemt avis, ser et bestemt tv-program, hører et bestemt radioprogram osv. Hvis I ikke gør det, kan I sige lidt om hvorfor?

(spørgsmål om god/interessant/troværdig formidling og/eller et spørgsmål om tidsmæssig tilpasning/bekvemmelighed osv.)

PAUSE

F O K U S P Å T V

Nu vil vi gerne gå videre til den anden del af samtalen, hvor fokus er på jeres meninger om forskellige nyhedsudsendelser og debat-programmer på tv og deres formidling af viden om samfundet og bl.a. politisk stof.

Vi er både interesserede i, hvad I synes om det konkrete indslag, og hvad I synes om om udsendelserne mere generel.

Vis DR1 TV-Avisen „DSB-indslag“ 7. januar 2002

Kommentarer? (Hvordan oplever I sådan et indslag som det her? Hvad synes I om TV-Avisen? osv.)

Vis TV2 Nyhederne „DSB-indslag“ 7. januar 2002

Kommentarer? (Hvordan oplever I sådan et indslag som det her? Hvad synes I om Nyhederne? osv.)

Net-link

TV2 henviser videre til en netadresse, som man kan henvende sig til, hvis man vil have flere oplysninger. Har I brugt nettet på denne måde før? Er det noget, I kunne tænke jer at gøre?

Vis TV2 Go' Morgen Danmark „DSB-indslag“ 8. januar 2002

Kommentarer? (Hvordan oplever I sådan et indslag som det her? Hvad synes I om Go' Morgen? osv.)? Atmosfæren mellem studievært og gæst? Kommer der interessante ting på bordet?

Vis 19Direkte-indslag (kun intro) (indslag om behandlingen af gamle på plejehjem)

Et program fra sidste år. Når vi har valgt det, er det fordi vi synes, det er et meget godt eksempel på 19Direkte.

Hvad synes I om et program som 19Direkte?

Vis „populismesekvensen“ fra 19Direkte-indslaget

Hvad synes I om spillet mellem lytteren der ringer ind, studieværten og ministeren?

Er det godt med programmer uden eksperter? Hvorfor/hvorfor ikke?

Et program som 19Direkte prøver på at undgå eksperter og i stedet lade almindelige mennesker komme til orde. Er der behov for sådan et program?

Er der for mange eksperter i medierne i øvrigt?

Hvis relevant og der er tid:

Vis afsnittet om eksperter i Anders Fogh Rasmussens nytårstale 1. januar 2002 (selvom han ikke udtalte sig direkte om eksperter i medierne).

Debatprogrammer i tv

Hvad synes I om debatprogrammer? Ser I af og til debatudsendelser? Hvorfor, hvorfor ikke, hvilke osv. Kan I huske nogen bestemte udsendelser, som har været gode eller dårlige? Hvorfor?

Vis evt. intro til DR2's „Debatten“ 10. januar 2002. (2 minutter midt i) (udsendelse om privatisering af almennyttige lejeboliger).

Oplever I, at I bruger dem i jeres hverdag på en eller anden måde – for eksempel når I snakker med familien, venner, arbejdskammerater osv.?

Politikere på slap line

(Fx Lene Espersen kåret som Årets Sild, *Se & Hør*)

Der har i de senere år været en tendens til, at politikerne dukker op ikke blot i nyhedsudsendelser, men også optræder sådan mere på slap line i ugebladene og i forskellige tv-programmer, på linje med andre „kendte“ (Fx *Utzon*: Anders Fogh R., Poul Nyrup) (Mogens Lykketoft i program om, hvordan det er at leve sammen med én, der lider af depressioner).

Hvad synes I om det?

Hvorfor tror I, politikerne stiller op til det?

Programmer som Rene Ord for Pengene?

Betragter I sådan et program som oplysende eller som underholdende? Eller begge dele? Er der, synes I, en modsætning mellem de to ting – dvs. kan noget være både oplysende og underholdende?

Er der nogen programmer, synes I, hvor det lykkes at være både væsentlig og vedkommende – dvs. hvor der fortælles om en vigtig ting, og hvor I oplever det som relevant for jeres hverdag? (Spørg også om tilgængelighed).

Synes I generelt, at I bruger mediernes informationer i jeres egen hverdag?

Hvis nej, hvorfor ikke?

Hvis ja, hvordan? Forsyner medierne jer med ammunition til brug i diskussioner med familier, venner, arbejdskammerater om ting, der foregår lokalt, i Danmark som helhed eller internationalt?

DEBRIEFING

1. Gavekort – Underskrift
2. Har I nogen kommentarer til den måde, vi har behandlet jer på i aften?
Spørgsmål? Indvendinger?

I er altid velkomne til at kontakte os, hvis der er noget, I vil have svar på.

LITTERATUR

- Beck, Ulrich (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Beck, Ulrich (1994). „The reinvention of politics: Towards a theory of reflexive modernization“, i Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich (1997). *The Reinvention of Politics*. London: Routledge.
- Bennett, Lance W. & Robert M. Entman (2001). „Mediated Politics: An Introduction“, pp. 1-32 i W. Lance Bennett & R.M. Entman (eds.). *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bundegaard, Anita Bay (2000). „Medier: den almindelige mening“. *Politiken*, 22. januar 2000.
- Corner, John (2000). „Mediated persona and political culture: dimensions of structure and process“. *Cultural Studies*, 3, 3:386-402.
- Dahlgren, Peter (2001). „The public sphere and the net: structure, space and communication“, pp. 33-55 i W. Lance Bennett & R.M. Entman (eds.). *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deacon, David, Natalie Fenton & Alan Bryman (1999). „From inception to reception: the natural history of a news item“. *Media, Culture & Society*, 21, 1:5-31.
- Delli Carpini, Michael X. & Bruce A. Williams (2001). „Let Us Infotain You: Politics in the New Media Environment“, pp. 160-181 i W. Lance Bennett & R.M. Entman (eds.). *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eliasoph, Nina (1998). *Avoiding Politics: How Americans produce apathy in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1993). „Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: the universities“. *Discourse & Society*, 4, 2:133-168.
- Fairclough, Norman (1995a). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, Norman (1995b). „Political discourse in the media: an analytical framework“, i Allan Bell & Peter Garratt (eds.). *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell.
- Fiske, John (1987). *Television Culture*. London: Methuen & Co.
- Fiske, John (1992). „Betydningsfulde øjeblikke – med modtageren i centrum“. *MedieKultur*, 17:61-68.
- Fiske, John & John Hartley (1978). *Reading Television*. London: Methuen.
- Gamson, William (1992). *Talking Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gamson, William (2001). „Promoting Political Engagement“, pp. 56-74 i W. Lance Bennett & R.M. Entman (red.). *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, Anthony (1994a). „Living in a post-traditional society“, i Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1994b). „Risk, trust, reflexivity“, i Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Goul Andersen, Jørgen, Lars Torpe & Johannes Andersen (red.) (2000). *Hvad folket magter*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Held, David (1996). *Models of Democracy*, 2nd ed. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Darmstadt & Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag.
- Hjarvard, Stig (1999a). „Politik som mediemontage. Om mediernes forandring af den politiske kommunikation“, pp. 30-51 i Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Togeby og Signild Vallgård (red.). *Den demokratiske udfordring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hjarvard, Stig (1999b). *TV-Nyheder i konkurrence*. København: Samfundslitteratur.
- Jørgensen, Marianne Winther & Louise Phillips (1999). *Diskursanalyse som Teori og Metode*. Frederiksberg: Samfundslitteratur/Roskilde Universitetsforlag.
- Kock, Christian (red.) (2002). *Forstå verden – politisk journalistik for fremtiden*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Lash, Scott (1994a). „Reflexivity and its doubles: structure, aesthetics, community“, i Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Lash, Scott (1994b) „Expert-systems or situated interpretation? Culture and institutions in disorganized capitalism“, i Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Lund, Anker Brink (2000). *Først med det sidste. En nyhedsuge i Danmark*. Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (2002). *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionernes politiske indflydelse*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, Jørn (1997). „Det kulturelle nulpunkt“. Kronik. *Politiken*, 29. august 1997.
- Newcomb, Horace & Paul Hirsch (1984). „Television as a cultural forum: Implications for research“, i Willard D. Rowland & Bruce Watkins (eds.). *Interpreting Television: Current Research Perspectives*. Beverley Hills: Sage
- Petersen, Ove Kaj m.fl. (2000). *Politisk journalistik*. Århus: Ajour.
- Phillips, Louise (1998). „Hegemony and Political Discourse: The Lasting Impact of Thatcherism“. *Sociology*, 32, 4:249-269.
- Phillips, Louise (2000). „Mediated communication and the privatisation of public problems“. *European Journal of Communication*, 15, 2:171-207.
- Postman, Neil (1986). *Amusing ourselves to death*. London: Methuen.
- Potter, Jonathan (1996). *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: Sage.

- Potter, Jonathan & Margaret Wetherell (1987) *Discourse Analysis and Social Psychology*. London: Sage.
- Schröder, Kim (1995). *Danskerne og Medierne. Dagligdag og Demokrati*. Statsministeriets Medieudvalg.
- Schröder, Kim (2000). „Making sense of audience discourses: towards a multidimensional model of mass media reception“. *European Journal of Cultural Studies*, 3, 2:233–258.
- Schröder, Kim (2001). „Corporate advertising: Hen imod en holistisk, empirisk diskursanalyse“, i Mia Femøe Nielsen (red.). *Profil og Offentlighed*. København: Samfundslitteratur.
- Schröder, Kim (2002). „Discourses of fact“, pp. 98–116 i Klaus Bruhn Jensen (ed.). *A Handbook of Media and Communication Research*. London: Routledge.
- Schröder, Kim & Louise Phillips (1999). „Mediatized politics: Political discourses and the media in contemporary Danish democracy. A project outline“. *Nordicom Information*, 21, 4:59–70.
- Slaatta, Tore (2003). *Den norske medieorden. Posisjoner og privilegier*. Trondheim: Gyldendal Norsk Forlag.
- Sparks, Colin (2001). „The internet and the global public sphere“, pp. 75–98 i W. Lance Bennett & R.M. Entman (red.). *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Street, John (2000). „Prime time politics: popular culture and politicians in the UK“. *The Public*, 7, 2:75–90.
- Thompson, John (1995). *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Cambridge: Polity Press.
- Wetherell, Margaret & Jonathan Potter (1992). *Mapping the Language of Racism*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Zoonen, Lisbeth van (1998). „A day at the zoo: political communication, pigs and popular culture“. *Media, Culture & Society*, 20, 2:183–200.

UDGIVELSER FRA MAGTUDREDNINGEN

PR . I . JUNI 2004

B Ø G E R

- Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Togeby & Signild Vallgård (red.) (1999). *Den demokratiske udfordring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Peter Munk Christiansen, Birgit Møller & Lise Togeby (2001). *Den danske elite*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Anette Borchorst (red.) (2002). *Kønsmagt under forandring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Martin Marcussen (2002). *OECD og idespillet – Game Over?* København: Hans Reitzels Forlag.
- Lise Togeby (2002). *Grønlandere i Danmark. En overset minoritet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Torben Beck Jørgensen & Kurt Klaudi Klausen (red.) (2002). *Territorial dynamik – streger på landkort, billeder i vore hoveder*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Flemming Mikkelsen (red.) (2002). *Bevægelser i demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jens Blom-Hansen (2002). *Den fjerde statsmagt? Kommunernes Landsforening i dansk politik*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Margaretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen & Nils Mortensen (red.) (2002). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Anker Brink Lund (2002). *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Finn Sivert Nielsen & Inger Sjørlev (red.) (2002). *Folkets repræsentanter. Et antropologisk blik på Folketinget*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Thomas Pedersen (red.) (2002). *Europa for folket? EU og det danske demokrati*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Peter Munk Christiansen & Asbjørn Sonne Nørgaard (2003). *Faste forhold – flygtige forbindelser. Stat og interesseorganisationer i Danmark i det 20. århundrede*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Martin Marcussen & Karsten Ronit (red.) (2003). *Internationaliseringen af den offentlige forvaltning i Danmark – forandring og kontinuitet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Gorm Winther (red.) (2003). *Demokrati og magt i Grønland*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Lise Togeby (2003). *Fra fremmedarbejdere til etniske minoriteter*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Torben Beck Jørgensen (red.) (2003). *På sporet af en offentlig identitet – værdier i stat, amter og kommuner*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Erik Damgaard (2003). *Folkets styre. Magt og ansvar i dansk politik*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hans Mouritzen (red.) (2003). *Er vi så forbeholdne? Danmark over for globaliseringen, EU og det nære*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hans Sode-Madsen (2003). *Farlig ungdom. Samfundet, ungdommen og ungdomskommissionen 1945-1970*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lars Bille & Jørgen Elklit (red.) (2003). *Partiernes medlemmer*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Peter Munk Christiansen & Lise Togeby (red.) (2003). *På sporet af magten*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Tim Knudsen (2003). *Offentlighed i det offentlige. Om historiens magt*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Niels Nørgaard Kristensen (2003). *Billeder af magten. Portrætter til forståelse af magt og demokrati*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lise Togeby, Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen & Signild Vallgård (2003). *Magt og demokrati i Danmark. Hovedresultater fra Magtudredningen*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jørgen Goul Andersen (2003). *Over-Danmark og under-Danmark? Ulighed, velfærdsstat og politisk medborgerskab*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Signild Vallgård (2003). *Folkesundhed som politik. Danmark og Sverige fra 1930 til i dag*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jørgen Grønnegård Christensen (2003). *Velfærdsstatens institutioner*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Palle Svensson (2003). *Folkets røst. Demokrati og folkeafstemninger i Danmark og andre europæiske lande*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Mogens Rüdiger (2003). *Statens synlige hånd. Om lovgivning, stat og individ i det 20. århundrede*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Thomas Pallesen (2003). *Den vellykkede kommunalreform og decentraliseringen af den politiske magt i Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Henrik Jensen (2003). *Europaudvalget – et udvalg i Folketinget*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Per Boje & Morten Kallestrup (2004). *Marked, erhvervsliv og stat. Dansk konkurrencelovgivning og det store erhvervsliv*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bertel Heurlin (2004). *Riget, magten og militæret. Dansk forsvars- og sikkerhedspolitik under Forsvarskommissionerne af 1988 og af 1997*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jacob Torfing (2004). *Det stille sporskifte i velfærdsstaten. En diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Anette Warring (2004). *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringer gennem 150 år*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jens Hoff (red.) (2004). *Danmark som informationssamfund. Muligheder og barrierer for politik og demokrati*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Ida Elisabeth Koch, Kristine Røberg, Sten Schaumburg-Müller & Jens Vedsted-Hansen (2004). *Menneskerettigheder og magtfordeling – domstolskontrol med politiske prioriteringer*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bo Jacobsen, Flemming Troels Jensen, Mikkel Bo Madsen, Marius Sylvestersen & Claude Vincent (2004). *Den vordende demokrat – en undersøgelse af skoleklassen som demokratisk lærested*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Louise Phillips & Kim Schrøder (2004). *Sådan taler medier og borgere om politik. En diskursanalytisk undersøgelse af politik i det medialiserede samfund*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

S K R I F T E R

- Erik Oddvar Eriksen (1999). *Is Democracy Possible Today?* Århus: Magtudredningen.
- Ole Hammer & Inger Bruun (2000). *Etniske minoriteters indflydelseskanaler*. Århus: Magtudredningen.
- Jens Peter Frølund Thomsen (2000). *Magt og indflydelse*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Elklit, Birgit Møller, Palle Svensson & Lise Togeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?* Århus: Magtudredningen.
- Jacob Gaarde Madsen (2000). *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet*. Århus: Magtudredningen.
- Karsten Vrangbæk (2001). *Ingeniørarbejde, hundeslagsmål eller hovedløs hone? Ventetidsgarantier til sygehusbehandling*. Århus: Magtudredningen.
- Søren Laursen (2001). *Vold på dagsordenen. Medierne og den politiske proces*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Goul Andersen & Mette Tobiasen (2001). *Politisk forbrug og politiske forbrugere. Globalisering og politik i hverdagslivet*. Århus: Magtudredningen.
- Erik Albæk, Peter Munk Christiansen & Lise Togeby (2002). *Eksperter i medierne. Dagspressens brug af forskere 1961-2001*. Århus: Magtudredningen.
- Helle Porsdam (2002). *Fra pax americana til lex americana? En diskussion af dansk retliggørelse som en påvirkning fra USA*. Århus: Magtudredningen.
- Eva Østergaard-Nielsen (2002). *Politik over grænser: Tyrkeres og kurderes engagement i det politiske liv i hjemlandet*. Århus: Magtudredningen.
- Jonathan Schwartz (red.) (2002). *Medborgerskabets mange stemmer*. Århus: Magtudredningen.
- Walter Korpi (2002). *Velfærdsstat og socialt medborgerskab. Danmark i et komparativt perspektiv, 1930-1995*. Århus: Magtudredningen.
- Steen Thomsen, Torben Pedersen & Jesper Strandkov (2002). *Ejerskab og indflydelse i dansk erhvervsliv*. Århus: Magtudredningen.
- Frank Rasmussen & Peder Andersen (2002). *Globaliseringens økonomiske konsekvenser for Danmark*. Århus: Magtudredningen.
- Carsten Greve (2002). *Privatisering, regulering og demokrati. Telestyrelsens funktion som uafhængig reguleringsmyndighed*. Århus: Magtudredningen.
- Ann-Dorte Christensen (2003). *Fortællinger om identitet og magt. Unge kvinder i senmoderniteten*. Århus: Magtudredningen.
- Thomas Schott (2003). *Den økonomiske elites netværk*. Århus: Magtudredningen.

- Peter Dahler-Larsen & Niels Ejersbo (2003). *Djølfcering – myte eller realitet?* Århus: Magtudredningen.
- Jan H. Hermansen, Lars Bille, Roger Buch, Jørgen Elklit, Bernhard Hansen, Hans Jørgen Nielsen & Karina Pedersen (2003). *Undersøgelsen af medlemmerne af de danske partiorganisationer. Dokumentation.* Århus: Magtudredningen.
- Lars Torpe & Torben K. Kjeldgaard (2003). *Foreningssamfundets sociale kapital. Danske foreninger i et europæisk perspektiv.* Århus: Magtudredningen.
- Jens Blom-Hansen (2003). *Subsidiaritetsprincippet vendt på hovedet? EU's strukturpolitik og Danmark.* Århus: Magtudredningen.
- Jens Peter Christensen (2003). *Domstolene – den tredje statsmagt.* Århus: Magtudredningen.
- Camilla Palmhøj Nielsen (2003). *Til glæde for hvem? – om intern regulering i staten.* Århus: Magtudredningen.
- Peter Munk Christiansen & Asbjørn Sonne Nørgaard (2003). *De som meget har ... Store danske virksomheder som politiske aktører.* Århus: Magtudredningen.
- Lise Togeby, Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen & Signild Vallgård (2003). *Demokratiske udfordringer. Kort udgave af Magtudredningens hovedresultater.* Århus: Magtudredningen.
- Lise Togeby, Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen & Signild Vallgård (2003). *Power and Democracy in Denmark. Conclusions.* Århus: Magtudredningen.
- Birte Siim (2003). *Medborgerskabets udfordringer – etniske minoritetskvinders politiske myndiggørelse.* Århus: Magtudredningen.
- Anette Borchorst (2003). *Køn, magt og beslutninger. Politiske forhandlinger om barselslov 1901-2002.* Århus: Magtudredningen.
- Peter Dahler-Larsen (2004). *Evalueret og magt.* Århus: Magtudredningen.
- Jens Blom-Hansen & Jørgen Grønnegård Christensen (2004). *Den europæiske forbindelse.* Århus: Magtudredningen.
- Palle Svensson (2004). *Danskerne. magten og demokratiet.* Århus: Magtudredningen